

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

ΤΜΗΜΑ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

για Μαθητές
με Προβλήματα Ακοής
για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

ΑΘΗΝΑ 2004

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΤΜΗΜΑ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

ΕΡΓΟ:

ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗ-ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
(2003ΣΕ04530072)

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΡΓΟΥ: Λαμπροπούλου Βενέττα,
π.Αντιπρόεδρος Π.Ι.,
π.Πρόεδρος του Τμήματος Ειδικής Αγωγής Π. Ι.,
Καθηγήτρια Ειδικής Αγωγής Πανεπιστήμιο Πατρών.

ΜΕΤΡΟ: 1.1

ΕΝΕΡΓΕΙΑ: 1.1.4

«Αναβάθμιση και επέκταση του θεσμού της εκπαίδευσης ατόμων με ειδικές ανάγκες (ΑΜΕΑ) στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση» ΠΡΑΞΗ Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ: 1.1.4.α

ΔΡΑΣΗ Β':

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΑΛΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Μαρκάκης Εμμανουήλ,
Επίτιμος Ειδικός Πάρεδρος Ειδικής Αγωγής Παιδαγωγικό Ινστιτούτο

ΔΕΠΠΣ - ΑΠΣ
ΓΙΑ ΚΩΦΟΥΣ ΚΑΙ ΒΑΡΗΚΟΟΥΣ
ΜΑΘΗΤΕΣ

Β΄ ΤΟΜΟΣ
Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Μάρτιος 2004

Η ΟΜΑΔΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΤΩΝ ΑΝΑΛΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΓΙΑ ΚΩΦΟΥΣ ΚΑΙ ΒΑΡΗΚΟΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ:

Επιστημονική υπεύθυνη: Βενέττα Λαμπροπούλου

Έγκαιρη παρέμβαση: Άννα Λαλένη, Βενέττα Λαμπροπούλου

Νηπιαγωγείο: Παναγιώτα Ανδρικοπούλου, Βασιλεία Βενέρη, Άννα Λαλένη, Μάγδα Νικολαράιζη, Μαριάννα Χατζοπούλου.

Δημοτικό

Ελληνική Γλώσσα: Κωνσταντίνος Ιωαννίδης, Μάγδα Νικολαράιζη, Σοφοκλής Πλιακοπάνος, Μάγδα Σαμαρά, Χατζηκακού Κίκα.

Εικαστική Αγωγή: Ουρανία Αναστασιάδου

Θεατρική Αγωγή: Ουρανία Αναστασιάδου, Τώνια Σταυροπούλου

Μελέτη Περιβάλλοντος: Μαρία Σαραντοπούλου

Φυσικές Επιστήμες: Μαρία Σαραντοπούλου, Χρυσάνθη Θρασυβουλίδου

Μαθηματικά: Βασίλης Αργυρόπουλος

Ιστορία: Κίκα Χατζηκακού

Κοινωνική και πολιτισμική ιστορία της Ελληνικής Κοινότητας των Κωφών: Παρασκευή Κάτου

Γυμνάσιο

Ελληνική γλώσσα: Παρασκευή Κάτου, Ρουθ Κυρτάτα, Κίκα Χατζηκακού

Ελληνική Λογοτεχνία: Παρασκευή Κάτου, Ρουθ Κυρτάτα, Κίκα Χατζηκακού

Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση: Παρασκευή Κάτου, Ρουθ Κυρτάτα, Κίκα Χατζηκακού

Αρχαία Ελληνικά από πρωτότυπο: Παρασκευή Κάτου, Ρουθ Κυρτάτα, Κίκα Χατζηκακού

Εικαστική Αγωγή: Ουρανία Αναστασιάδου

Θεατρική Αγωγή: Ουρανία Αναστασιάδου, Τώνια Σταυροπούλου

Ιστορία: Κίκα Χατζηκακού, Ρουθ Κυρτάτα

Κοινωνική και πολιτισμική ιστορία της Ελληνικής Κοινότητας των Κωφών: Παρασκευή Κάτου

Νοηματική γλώσσα για όλες τις βαθμίδες:

Υπεύθυνος: Βασίλης Κουρμπέτης

Αξιολογητές:

Bency Wool, Τμήμα επικοινωνίας και εκπαίδευσης κωφών του Πανεπιστημίου City του Λονδίνου

Beppe Van den Bogerde (Hogeschool van Utrecht, Netherlands)

Άντζακας Γεώργιος, ΠΕ1

Ζαφειράτου Ελένη, ΠΕ4

Κάτος Παναγιώτης, ΠΕ4

ΔΕΠΠΣ – ΑΠΣ ΓΙΑ ΚΩΦΟΥΣ ΚΑΙ ΒΑΡΗΚΟΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ

(Β' ΤΟΜΟΣ)

Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

1

1.1.	ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΩΦΩΝ	1
1.2.	Ο ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΩΝ ΚΩΦΩΝ/ΒΑΡΗΚΟΩΝ ΚΑΙ ΤΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	2
1.3.	ΜΕΘΟΔΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΩΦΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	3
1.4.	ΔΙΓΛΩΣΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΩΦΩΝ	3
1.5.	ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΩΦΩΝ	6
1.6.	ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΤΟΥΣ ΚΩΦΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ	8
1.6.1.	Έγκαιρη παρέμβαση	8
1.6.2.	Περιβάλλον επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης	9
1.6.3.	Διαθεματική προσέγγιση	10
1.6.4.	Βιωματική, επικοινωνιακή και ολιστική προσέγγιση στη διδασκαλία	11
1.6.5.	Επικοινωνιακή προσέγγιση	12
1.6.6.	Οι διαθεματικές ενότητες - διαθεματικά σχέδια εργασίας	12
1.6.7.	Φυσική και δομημένη μέθοδος διδασκαλίας - Η γλώσσα ως ολότητα -Σπειροειδής διάταξη της ύλης	13
1.6.8.	Εξατομικευμένα προγράμματα	14
1.7.	Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ	15
1.7.1.	Ομιλία-κατανόηση / παραγωγή	15
1.7.2.	Ανάγνωση-γραφή: δυσκολίες για τα κωφά παιδιά	16
1.7.3.	Σχέσεις ανάμεσα στην ανάπτυξη της γραφής και της ανάγνωσης	17
1.7.4.	Δυσκολίες στην ανάγνωση	17
1.7.5.	Δυσκολίες στη γραφή	21
1.7.6.	Ανάγνωση-γραφή: πρακτικές προσεγγίσεις	23

2. ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ– ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ - ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΚΩΦΩΝ/ ΒΑΡΗΚΟΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

27

2.1.	ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΡΧΕΣ ΤΩΝ ΔΕΠΠΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΠΣ	27
2.2.	Η ΔΟΜΗ ΤΩΝ ΔΕΠΠΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΠΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΚΩΦΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ	28

3. ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ (Α΄ ΜΕΡΟΣ) **29**

3.1.	Σκοπός	29
3.1.1.	Στρατηγικές και διδακτικές προσεγγίσεις	29
3.2.	ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ	34
3.2.1.	Ειδικοί στόχοι	34
3.2.2.	Στόχοι, Θεματικές ενότητες, Ενδεικτικές δραστηριότητες, Διαθεματικά σχέδια εργασίας	35
3.2.3.	Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας	75
3.2.4.	Διδακτική μεθοδολογία	76
3.2.5.	Αξιολόγηση	77
3.2.6.	Διδακτικό υλικό και προδιαγραφές	78

3. ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ (Β΄ ΜΕΡΟΣ) **81**

3.3.	ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ	81
3.3.1.	Σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος	81
3.3.2.	Άξονες, Γενικοί στόχοι, Θεμελιώδεις έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης	82
3.4.	ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ	83
3.4.1.	Ειδικοί σκοποί	83
3.4.2.	Στόχοι, Θεματικές ενότητες, Ενδεικτικές δραστηριότητες, Διαθεματικά σχέδια εργασίας	83
3.4.3.	Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας	95
3.4.4.	Διδακτική μεθοδολογία	96
3.4.5.	Διδακτικά βιβλία και υλικά:	98
3.4.6.	Αξιολόγηση	98

4. ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ (ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ-ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ) **99**

4.1.	ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ (από μετάφραση)	99
4.1.1.	Αρχές και διδακτική μεθοδολογία του μαθήματος	99
4.1.2.	Στόχοι, Θεματικές ενότητες, Ενδεικτικές δραστηριότητες, διαθεματικά σχέδια εργασίας	100
4.1.3.	Διδακτική Μεθοδολογία	119
4.1.4.	Αξιολόγηση	119
4.1.5.	Απαιτούμενο διδακτικό Υλικό	119
4.1.6.	Προδιαγραφές βιβλίων και λοιπού διδακτικού υλικού	119
4.2.	ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ (από πρωτότυπο)	120
4.2.1.	Αρχές και διδακτική μεθοδολογία του μαθήματος	120
4.2.2.	Στόχοι, Θεματικές ενότητες, Ενδεικτικές δραστηριότητες, διαθεματικά σχέδια εργασίας	122
4.2.3.	Διαθεματικές δραστηριότητες	134
4.2.4.	Διδακτικές προσεγγίσεις	134
4.2.5.	Παράδειγμα διδασκαλίας διδακτικής ενότητας	135
4.2.6.	Διδακτικό Υλικό - προδιαγραφές	136
4.2.7.	Αξιολόγηση	137

<u>5. ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ</u>	138
5.1. Σκοπός της Διδασκαλίας των Εικαστικών στους Κωφούς Μαθητές	138
5.2. Άξονες, Γενικοί Στόχοι, Θεμελιώδεις Έννοιες Διαθεματικής Προσέγγισης	139
5.3. ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	142
5.4. Εργαστήρια Εικαστικών για το Δημοτικό και το Γυμνάσιο	144
5.5. Προτεινόμενο Διδακτικό Υλικό για το Μάθημα των Εικαστικών Όλων των Βαθμίδων	145
<u>6. ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΘΕΑΤΡΟΥ</u>	146
6.1. Σκοπός της Θεατρικής Παιδείας	146
6.2. Άξονες, Γενικοί στόχοι, Θεμελιώδεις Έννοιες Διαθεματικής Προσέγγισης	147
6.3. ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΘΕΑΤΡΟΥ ΑΠΟ ΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΕΩΣ ΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ	150
6.3.1. Ειδικοί Σκοποί	150
6.3.2. Στόχοι, Θεματικές Ενότητες, Ενδεικτικές Δραστηριότητες, Διαθεματικά Σχέδια Εργασίας	152
6.3.3. Προτεινόμενο Διαθεματικό Σχέδιο Εργασίας	156
6.3.4. Διδακτικό Υλικό	156
6.3.5. Προτεινόμενα διδακτικά εγχειρίδια:	157
6.3.6. Εποπτικό υλικό:	157
<u>7. ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΤΗΝ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ</u>	158
7.1. Ενδεικτικά κεφάλαια και δραστηριότητες:	159
7.2. Αξιολόγηση	159
<u>8. ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΚΩΦΩΝ</u>	160
8.1. Σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος	160
8.2. Η ιστορία των κωφών	160
8.3. Η έρευνα της ιστορίας της ελληνικής κοινότητας	160
8.4. Θεματικό περιεχόμενο του αναλυτικού προγράμματος.	161
8.5. Πηγές για την κατάρτιση του αναλυτικού προγράμματος της ιστορίας των κωφών.	161
8.6. Οδηγίες για το ωρολόγιο πρόγραμμα	162
8.7. Αρχές, μεθοδολογία, στρατηγικές, υλικά	162
8.8. Διδακτικό υλικό και εξοπλισμός	163
8.9. Αναλυτικό πρόγραμμα της Ιστορίας της κοινότητας των κωφών για το Γυμνάσιο	163
<u>9. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ</u>	178
9.1. Εισαγωγή	178
9.2. Γιατί μαθηματικά;	178
9.3. Γλωσσικές δυσκολίες	179
9.4. Δυσκολίες σε σύνθετες λειτουργίες	179
9.5. Μια ολιστική θεώρηση	179
9.6. Επίπεδα κατανόησης	180
9.7. Ενδεικτικές Δραστηριότητες για τα μαθηματικά Δημοτικού	181
9.8. Συμπέρασμα	182

<u>10. ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΣΤΗΝ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ</u>	184
10.1. Προτεινόμενη υλικοτεχνική υποδομή	187
<u>11. ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΥΠΟΛΟΙΠΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ</u>	189
11.1. Διδακτικές αρχές που βασίζονται στη Δίγλωσση Εκπαιδευτική Προσέγγιση για Κωφούς μαθητές	189
11.2. Προσαρμογές στο μαθησιακό περιβάλλον.	190
<u>12. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ</u>	193

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Η Ειδική Αγωγή παρουσιάζει σημαντική ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας. Το νομικό πλαίσιο, ιδιαίτερα όπως διαμορφώθηκε με τον νόμο 2817/2000 έχει εκσυγχρονιστεί και εναρμονισθεί με την Ευρωπαϊκή πολιτική για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και την ενσωμάτωση των μαθητών με ειδικές ανάγκες μέσα στα κοινά σχολεία. Έχουν, επίσης, δημιουργηθεί αρκετές και διαφορετικές σχολικές δομές, όπως για παράδειγμα τα Τμήματα Ένταξης μέσα στα σχολεία της γενικής εκπαίδευσης, τα Ειδικά Σχολεία για διάφορες κατηγορίες μαθητών με ειδικές ανάγκες, τα Προγράμματα Συνεκπαίδευσης, τα Εργαστήρια Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης, τα ΤΕΕ Ειδικής Αγωγής, τα Κέντρα Διάγνωσης, Αξιολόγησης και Υποστήριξης των Μαθητών με Ειδικές Ανάγκες, κλπ. Ακόμα έχουν υλοποιηθεί πολλά προγράμματα ευαισθητοποίησης, επιμόρφωσης και εξειδίκευσης των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στη διδασκαλία μαθητών με διαφορετικές ειδικές ανάγκες.

Παρόλα αυτά όμως πολλά προβλήματα παραμένουν άλυτα, ενώ ανακύπτουν συνεχώς καινούρια με τη λειτουργία των νέων δομών ειδικής αγωγής και την αύξηση του πληθυσμού των μαθητών με ειδικές ανάγκες στα σχολεία της γενικής εκπαίδευσης. Η έλλειψη συγκεντρωτικών στοιχείων για το χώρο της Ειδικής Αγωγής είναι ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα. Για παράδειγμα, σήμερα λειτουργούν στη χώρα πάνω από 300 σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής, για τις οποίες υπάρχουν ελάχιστα στοιχεία. Ιδιαίτερα περιορισμένα είναι τα στοιχεία που αφορούν τους μαθητές και τις μαθήτριες με ειδικές ανάγκες, τα ιδιαίτερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν αλλά και τα χαρακτηριστικά των προγραμμάτων που παρακολουθούν. Η τελευταία έκθεση σχετικά με τη δομή και τον πληθυσμό της Ειδικής Αγωγής δημοσιεύτηκε το 1994 με βάση στοιχεία του 1989 (Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής, 1994). Από τότε δεν έγινε καμιά συστηματική προσπάθεια χαρτογράφησης του χώρου της Ειδικής Αγωγής.

Η παραπάνω κατάσταση σε συνδυασμό με την ενεργητική και σημαντική προσπάθεια της Πολιτείας τα τελευταία χρόνια για αναδιοργάνωση και βελτίωση της Ειδικής Αγωγής, αναδεικνύει την αναγκαιότητα και τη σημασία της χαρτογράφησης. Η εκπόνηση και η υλοποίηση ενός σοβαρού προγραμματισμού ανάπτυξης του χώρου, προφανώς, απαιτεί γνώση σχετικά με τον πληθυσμό που εξυπηρετείται, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες του. Η κατανομή των πόρων συνολικά και ειδικότερα, η ίδρυση νέων μονάδων Ειδικής Αγωγής, η επιλογή τύπων σχολικών μονάδων, η εξειδίκευση και η προετοιμασία κατάλληλων στελεχών προϋποθέτει τη χαρτογράφηση του χώρου της Ειδικής Αγωγής. Η χαρτογράφηση της Ειδικής Αγωγής είναι αναγκαία, επίσης, για οποιαδήποτε επιστημονική μελέτη που θα επιτρέψει έναν εθνικό σχεδιασμό για την Ειδική Αγωγή μακριά από μιμητισμούς, στηριγμένο στις πραγματικές ανάγκες, χαρακτηριστικά και δυνατότητες της ελληνικής πραγματικότητας.

Τα τελευταία χρόνια παγκόσμια αλλά και στη χώρα μας, έχει εδραιωθεί η άποψη πως όλοι οι μαθητές, ανεξάρτητα από οποιαδήποτε ιδιαίτερη ανάγκη ή χαρακτηριστικό που διαφοροποιεί την εθνική, πολιτισμική ή κοινωνική τους ταυτότητα, πρέπει να έχουν ίσες ευκαιρίες μάθησης με τους υπόλοιπους μαθητές μέσα σε ένα σχολείο για όλους. Η παροχή ίσων ευκαιριών υπερβαίνει την ισότητα στην πρόσβαση στην εκπαίδευση, περιλαμβάνοντας και τη διαφοροποίηση-προσαρμογή του εκπαιδευτικού συστήματος συνολικά. Η διασφάλιση, δηλαδή, της ύπαρξης ίσων ευκαιριών προϋποθέτει από τη μια την ενσωμάτωση των αρχών της Ειδικής Αγωγής σε αυτές του γενικού αναλυτικού προγράμματος, και από την άλλη, τη λήψη μέτρων ώστε να διασφαλίζονται οι ιδιαίτερες ανάγκες των μαθητών καθώς και οι συνθήκες για την επιτυχή εφαρμογή της ένταξης / συνεκπαίδευσης. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών της Γενικής Εκπαίδευσης είναι ευέλικτα, ενώ παρέχονται παράλληλα και διαφοροποιημένα ή ειδικά ΑΠΣ για κάθε κατηγορία μαθητών με ειδικές ανάγκες, όπως συμβαίνει στις χώρες της Ευρώπης.

Στην Ελλάδα, παρά το γεγονός ότι η Ειδική Αγωγή λειτουργεί οργανωμένα πάνω από 25 χρόνια, δεν έχουν αναπτυχθεί μέχρι σήμερα κατάλληλα αναλυτικά προγράμματα, που να ανταποκρίνονται στο σύνολο των ειδικών αναγκών των μαθητών. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την έντονη διαφοροποίηση του περιεχομένου αλλά και των στόχων διδασκαλίας στις διάφορες μονάδες Ειδικής Αγωγής ή την ανεπιτυχή προσπάθεια εφαρμογής του αναλυτικού προγράμματος της γενικής εκπαίδευσης. Οι παραπάνω συνθήκες θέτουν σε σοβαρή αμφισβήτηση την αποτελεσματικότητα της παρεχόμενης Ειδικής Αγωγής στη χώρα μας. Ακόμη, αμφισβητείται, η ίση πρόσβαση στην εκπαίδευση στο βαθμό που δεν εφαρμόζεται το ίδιο αναλυτικό πρόγραμμα σε όλες τις σχολικές μονάδες Ειδικής Αγωγής.

Οι σύγχρονες συνθήκες εκπαίδευσης και ένταξης των παιδιών με ειδικές ανάγκες στο σχολείο, στην εργασία και συνολικά στην κοινωνία αναδεικνύουν επιτακτικά την ανάγκη για ουσιαστική και συστηματική προσέγγιση της εκπαίδευσης τους. Σήμερα, η Ειδική Αγωγή είναι διεθνώς ένας επιστημονικός χώρος και έχει απομακρυνθεί από τις προνοιακές-ιατροκεντρικές αντιλήψεις του παρελθόντος. Τα ερευνητικά δεδομένα της τελευταίας εικοσαετίας τεκμηριώνουν τις μαθησιακές ικανότητες των μαθητών με ειδικές ανάγκες και τις δυνατότητες εκπαιδευτικής, επαγγελματικής και κοινωνικής τους ένταξης στο βαθμό που δεχθούν κατάλληλη εκπαίδευση. Οι σχολικές μονάδες Ειδικής Αγωγής δεν αποτελούν χώρο θεραπείας ή φύλαξης των παιδιών με ειδικές ανάγκες, αλλά χώρο εκπαίδευσης και μάθησης. Όμως, για να είναι εφικτή η υλοποίηση μιας συστηματικής, επιστημονικής και κατάλληλης εκπαίδευσης, είναι απαραίτητη η ύπαρξη κατάλληλων αναλυτικών προγραμμάτων, που να ανταποκρίνονται στις ιδιαίτερες ανάγκες κάθε κατηγορίας αλλά και κάθε παιδιού στην ειδική αγωγή, ώστε να μπορεί να υλοποιείται η εξατομικευμένη εκπαίδευσή του.

Στο νόμο 2817/2000 της Ειδικής Αγωγής ορίζονται σαφώς οι κατηγορίες μαθητών που έχουν ειδικές ανάγκες και η υποχρέωση του σχολείου και της πολιτείας να εφαρμόσει ειδικά προγράμματα, μεθόδους και υλικό, ώστε να διευκολυνθεί η εκπαίδευσή τους στα πλαίσια κυρίως της γενικής εκπαίδευσης.

Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο εκπόνησε πρόσφατα Ενιαίο Διαθεματικό Πλαίσιο και νέα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών. Η προσπάθεια αυτή έγινε για να εναρμονισθούν τα Προγράμματα Σπουδών της γενικής εκπαίδευσης με τα καινούργια δεδομένα της κοινωνίας της πληροφορίας και της γνώσης, της πολυπολιτισμικότητας αλλά και της αναγνώρισης των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών των μαθητών και των δικαιωμάτων τους για ένταξη και ισότιμη εκπαίδευση σε ένα ενιαίο σχολείο.

Για πρώτη φορά στα προγράμματα αυτά γίνονται αρκετές αναφορές στους μαθητές με ειδικές ανάγκες. Παρόλα αυτά και ενώ δημιουργούνται κάποιες ευνοϊκές συνθήκες στο γενικό σχολείο, οι μαθητές με ειδικές ανάγκες χωρίς κατάλληλες προσαρμογές ή διαφοροποιημένα ΑΠΣ συναντούν τεράστια εμπόδια στην εκπαίδευσή τους.

Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο ανταποκρινόμενο στις παραπάνω ανάγκες του χώρου της Ειδικής Αγωγής ανέλαβε την υλοποίηση ενός αρκετά φιλόδοξου προγράμματος με σκοπό α) την πλήρη χαρτογράφηση του χώρου της Ειδικής Αγωγής και β) τη μελέτη και εκπόνηση/προσαρμογή Αναλυτικών Προγραμμάτων Σπουδών (ΑΠΣ) για διαφορετικές κατηγορίες μαθητών με ειδικές ανάγκες. Το πρόγραμμα αυτό εντάχθηκε στο 2^ο Επιχειρηματικό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης (2^ο ΕΠΕΑΕΚ) του ΥΠΕΠΘ και υλοποιήθηκε κατά τη διάρκεια του 2003-2004. Λόγω της έλλειψης Συμβούλων και Παρέδρων στο Π.Ι. εξειδικευμένων σε διάφορες κατηγορίες Ειδικών Αναγκών, τον συντονισμό των ΑΠΣ για κάθε κατηγορία μαθητών ανέλαβαν ειδικοί του χώρου, κυρίως Πανεπιστημιακοί δάσκαλοι, οι οποίοι συγκρότησαν συγγραφικές ομάδες για κάθε κατηγορία ειδικών αναγκών.

Την ευθύνη για τη σύνταξη των ΑΠΣ για τους μαθητές με βαριά νοητική καθυστέρηση ανέλαβε ο κ. Σπυρίδων Σούλης, Επίκουρος Καθηγητής Ειδικής Αγωγής του ΠΤΔΕ του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Τη σύνταξη ΑΠΣ για μαθητές με ελαφριά και μέτρια νοητική καθυστέρηση ανέλαβε η Καθηγήτρια Ειδικής Αγωγής του ΠΤΔΕ του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Σταυρούλα Πολυχρονοπούλου. Την ευθύνη των ΑΠΣ για τους μαθητές με προβλήματα όρασης ανέλαβε η Καθηγήτρια Ειδικής Αγωγής του ΠΤΝ του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Αθηνά Σιδέρη και των ΑΠΣ για τους μαθητές με κινητικές αναπηρίες η Καθηγήτρια Ειδικής Αγωγής των ΤΕΦΑΑ Αθηνών κ. Δήμητρα Κουτσούκη. Την ανάπτυξη ΑΠΣ

για τους μαθητές με προβλήματα ακοής ανέλαβε η υπογράφοσα, ενώ το ΑΠΣ για την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα ο Σύμβουλος Ειδικής Αγωγής του Π.Ι. κ. Βασίλης Κουρμπέτης. Τα ΑΠΣ για παιδιά με αυτισμό ανέλαβε η Λέκτορας Ειδικής Αγωγής του ΠΤΕΑ του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας κ. Σοφία Μαυροπούλου, τα ΑΠΣ για τα Εργαστήρια Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ε.Ε.Ε.Κ.) ανέλαβε ο κ. Γεώργιος Αλεβίζος, διευθυντής του ΕΕΕΕΚ Καλλιθέας, ενώ τα ΑΠΣ των ΤΕΕ Ειδικής Αγωγής η Πάρεδρος του Π.Ι. κ. Μαρία Δροσινού. Τη σύνταξη ειδικού πλαισίου ΑΠΣ για παιδιά με πολλαπλές αναπηρίες- τυφλοκωφά ανέλαβε ο ειδικός στο αντικείμενο εκπαιδευτικός κ. Πέτρος Ορφανός. Επίσης, η κ. Ιωάννα Λόξα ανέλαβε τη σύνταξη οδηγού ΑΠΣ για τους μαθητές με ιδιαίτερες ικανότητες και ταλέντα, οι οποίοι έχουν συμπεριληφθεί ως κατηγορία μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες πρόσφατα στο νόμο της Ειδικής Αγωγής. Τον συντονισμό όλων των ομάδων ανάπτυξης των ΑΠΣ ανέλαβε ο ε.τ. Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου κ. Εμμανουήλ Μαρκάκης.

Η χαρτογράφηση του χώρου της Ειδικής Αγωγής έγινε σε συνεργασία με τη Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής του ΥΠΕΠΘ (τον Διευθυντή κ. Κωνσταντίνο Θηβαίο και τη Γενική Διευθύντρια κ. Ελένη Τσάπρα). Τον όλο συντονισμό της δράσης αυτής ανέλαβε η κ. Σουζάνα Παντελιάδου, Καθηγήτρια Ειδικής Αγωγής του ΠΤΕΑ του Πανεπιστημίου της Θεσσαλίας. Τα αποτελέσματα της χαρτογράφησης περιλαμβάνονται σε ειδικό τόμο, ο οποίος διατίθεται από το Π.Ι. και το ΥΠΕΠΘ (Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής). Περιλαμβάνει λεπτομερειακή καταγραφή α) του μαθητικού πληθυσμού που φοιτά στις Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής (ΣΜΕΑ), β) των δομών της Ειδικής Αγωγής, γ) των εκπαιδευτικών και των εργαζομένων στο χώρο της Ειδικής Αγωγής, δ) των φορέων που δραστηριοποιούνται στην Ειδική Αγωγή και ε) της σχετικής νομοθεσίας.

Τα στοιχεία της χαρτογράφησης προέκυψαν από την ανάλυση 1.192 ερωτηματολογίων που στάλθηκαν σε όλες τις μονάδες Ειδικής Αγωγής καθώς και από συνεντεύξεις και στοιχεία που αντλήθηκαν από άλλες πηγές. Ο τόμος της χαρτογράφησης είναι ένας χρήσιμος τόμος για τους ενδιαφερόμενους φορείς και τους επιστήμονες. Περιλαμβάνει αρκετά συγκεντρωτικά και αναλυτικά στοιχεία τα οποία διατίθενται και ηλεκτρονικά. Η πλούσια βάση δεδομένων που έχει ειδικά σχεδιαστεί μπορεί να εγκατασταθεί στις ηλεκτρονικές σελίδες του Π.Ι. ή του ΥΠΕΠΘ έτσι ώστε να αποτελεί πηγή ενημέρωσης και να εμπλουτίζεται συνεχώς.

Η ανάπτυξη των ΑΠΣ Ειδικής Αγωγής περιλαμβάνει 6 κατηγορίες μαθητών με ειδικές ανάγκες: α) με βαριά και μέτρια-ελαφριά νοητική καθυστέρηση, β) με προβλήματα ακοής, γ) με προβλήματα όρασης, δ) με κινητικές αναπηρίες, ε) με αυτισμό, ζ) με πολλαπλές αναπηρίες (τυφλοκωφά).

Για την κατηγορία των μαθητών με Μαθησιακές Δυσκολίες θα αναπτυχθούν ΑΠΣ σε επόμενη φάση σύμφωνα με το σχεδιασμό του Π.Ι. και του 2ου ΕΠΕΑΕΚ.

Για καθεμία από τις παραπάνω 6 κατηγορίες ειδικών αναγκών αναπτύχθηκαν ειδικά ΑΠΣ ή έγιναν κατάλληλες προσαρμογές ή διαφοροποιήσεις των ΑΠΣ γενικής εκπαίδευσης σύμφωνα με τις συγκεκριμένες ανάγκες κάθε κατηγορίας. Έτσι για τους μαθητές, για παράδειγμα, με κινητικές αναπηρίες ή αυτούς με προβλήματα όρασης ή ακοής, κ.λπ., όπου κρίθηκε απαραίτητο από τις ειδικές ομάδες συγγραφής των ΑΠΣ, χρησιμοποιήθηκαν αυτούσια ή με ελάχιστες διαφοροποιήσεις τα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης του Π.Ι. Αυτό απαιτούσε προσεκτική μελέτη και γνώση των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης από όλες τις ομάδες καθώς και γνώση των αναγκών κάθε κατηγορίας. Οι όποιες διαφοροποιήσεις ή η ανάπτυξη για μερικά μαθήματα ειδικών ΑΠΣ έγιναν μόνο για τις κατηγορίες των μαθητών που κρίθηκε αναγκαίο από τους ειδικούς. Για μερικές κατηγορίες μαθητών αναπτύχθηκαν (ή έγιναν προσαρμογές) ΑΠΣ τόσο για την πρωτοβάθμια όσο και για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ για άλλες κατηγορίες μαθητών, όπως για παράδειγμα για τους μαθητές με νοητική καθυστέρηση, αυτισμό, κ.λπ., αναπτύχθηκαν ΑΠΣ πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, ΕΕΕΕΚ και ΤΕΕ Ειδικής Αγωγής.

Συνολικά εργάστηκαν για το έργο της χαρτογράφησης και των ΑΠΣ Ειδικής Αγωγής 170 άτομα, στην πλειοψηφία τους εκπαιδευτικοί που εργάζονται σε διάφορες μονάδες Ειδικής Αγωγής. Πολλοί από τους συμμετέχοντες έχουν μακροχρόνιες σπουδές και εμπειρία στο χώρο της εκπαίδευσης των μαθητών με ειδικές ανάγκες. Συμμετείχαν, επίσης, όλοι οι συνάδελφοι από τα Πανεπιστήμια της χώρας με εξειδικευμένες γνώσεις σε κάποια κατηγορία ειδικών ανα-

γκών. Τα μέλη του Τμήματος Ειδικής Αγωγής του Π.Ι. καθώς και άλλοι ειδικοί από την Ελλάδα και το εξωτερικό συμμετείχαν ως αξιολογητές.

Γενικά το θεωρητικό φιλοσοφικό υπόβαθρο που πλαισίωσε το έργο αυτό αντλήθηκε από τα νέα δεδομένα της επιστήμης σχετικά με την ένταξη και την ισότιμη εκπαίδευση των μαθητών με ειδικές ανάγκες. Ο απώτερος σκοπός του έργου αυτού ήταν διττός:

α) να συγκεντρωθούν στοιχεία για τη χαρτογράφηση που να επιτρέπουν τον προγραμματισμό της ενσωμάτωσης της Ειδικής Αγωγής στο ενιαίο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας μας και

β) να δημιουργηθούν προοπτικές μέσω των ΑΠΣ για υψηλής ποιότητας, απαιτητικής, ισότιμης και κατάλληλης εκπαίδευσης για όλους τους μαθητές με ειδικές ανάγκες που φοιτούν στις διάφορες δομές του εκπαιδευτικού μας συστήματος.

Οι στόχοι αυτοί αποτέλεσαν και το κυριότερο κίνητρο όλων όσων εργάστηκαν συλλογικά, συντονισμένα, εντατικά και με ενθουσιασμό, για να ολοκληρωθεί το έργο αυτό με την υποστήριξη του Π.Ι., του ΥΠΕΠΘ και του 2^{ου} ΕΠΕΑΕΚ.

Βενέττα Λαμπροπούλου

Καθηγήτρια Ειδικής Αγωγής
Επιστημονική Υπεύθυνη του Έργου

[ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ](#)

1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

1.1. ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΩΦΩΝ

Η εξέλιξη της παιδαγωγικής επιστήμης κατέστησε φανερή την αναγκαιότητα των αναλυτικών προγραμμάτων στην εκπαίδευση, για το χώρο της ειδικής αγωγής όμως η κατάσταση είναι αρκετά συγκεχυμένη στη χώρα μας: τυπικά και επισήμως και στον χώρο αυτό ίσχυαν μέχρι τώρα τα αναλυτικά προγράμματα της γενικής εκπαίδευσης, τα οποία όμως μπορούσαν να προσαρμόζονται στις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών (Φ. Εφημερ. Κυβ. Γ\287\20.1.82 και 167\30.9.85 Α.Τ.). Η "προσαρμογή" αυτή ρυθμίζεται, είτε από αποσπασματικές ειδικές νομοθετικές ρυθμίσεις, είτε από την εκάστοτε και κατά σχολική μονάδα εκπαιδευτική πρακτική, η οποία συχνά γίνεται αντιληπτή και υλοποιείται ποικιλοτρόπως από κάθε εκπαιδευτικό. Η απουσία συνέχειας και συνέπειας στα προγράμματα των σχολείων αυτών είχε σοβαρές συνέπειες στην εκπαίδευση των κωφών μαθητών και κατέστησε επιτακτική την ανάγκη δημιουργίας αναλυτικών προγραμμάτων για τους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (Λαμπροπούλου 2001, ΥΠΕΠΘ 2002).

Η εκπαίδευση των κωφών διάνυσε μακρόχρονη πορεία έως ότου αποκτήσει σαφή και ρεαλιστική αντίληψη των εκπαιδευτικών αναγκών των μαθητών (Λαμπροπούλου, 1999). Την τελευταία εικοσαετία αναπτύχθηκε και στη χώρα μας έντονος προβληματισμός για τις κατάλληλες διδακτικές προσεγγίσεις, τη μεθοδολογία και τα αναλυτικά προγράμματα για τους κωφούς μαθητές.

Μετά την ανάπτυξη των ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης (ΥΠΕΠΘ Π.Ι., 2002) δρομολογήθηκε και η ανάπτυξη των αναλυτικών προγραμμάτων για την ειδική αγωγή. Οι βασικές αρχές της ειδικής αγωγής, όπως προσδιορίζονται και στο εισηγητικό κείμενο των ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ (ΥΠΕΠΘ Π.Ι., 2002) και στο συνολικό Εθνικό και Κοινοτικό νομοθετικό πλαίσιο για τους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες είναι οι εξής:

- η ισοτιμία
- η κατάλληλη υποστήριξη για ισότιμη πρόσβαση στην εκπαίδευση
- το δικαίωμα στο όσο το δυνατόν λιγότερο περιοριστικό περιβάλλον
- η συμμετοχική εκπαίδευση (inclusion)
- ο σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένων των γλωσσικών και πολιτισμικών δικαιωμάτων
- η εφαρμογή των διεθνών κανόνων στα θέματα της εκπαίδευσης και της ισότιμης πρόσβασης

1.2. Ο ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΩΝ ΚΩΦΩΝ/ΒΑΡΗΚΩΝ ΚΑΙ ΤΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ακριβή στοιχεία για τον πληθυσμό των κωφών/βαρηκώων δεν έχουμε. Κατά υπολογισμούς, σύμφωνα με ερευνητικά δεδομένα από άλλες χώρες, οι κωφοί/βαρήκοοι σχολικής ηλικίας στην Ελλάδα πρέπει να είναι 1500-2000, κατανεμημένοι σε ειδικά σχολεία, ειδικές τάξεις και στη γενική εκπαίδευση. Δεν έχουμε επίσης στοιχεία για τον αριθμό των κωφών παιδιών που μένουν έξω από κάθε εκπαιδευτικό πλαίσιο, εξ αιτίας δυσμενών κοινωνικοοικονομικών συνθηκών κυρίως.

Τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών για κωφούς μαθητές μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τις παρακάτω ομάδες του πληθυσμού των κωφών μαθητών:

1. Κωφοί και βαρήκοοι μαθητές των *ειδικών σχολείων κωφών-βαρηκώων*
2. *Κωφοί και βαρήκοοι μαθητές τμημάτων ένταξης* σε σχολεία της γενικής εκπαίδευσης
3. *Κωφοί-βαρήκοοι μαθητές ενταγμένοι ατομικά ή σε ολιγομελείς ομάδες σε τάξεις της γενικής εκπαίδευσης*
4. *Ενήλικες κωφοί-βαρήκοοι* σε νυχτερινά σχολεία ή σε ειδικά προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων

Στοιχεία του προγράμματος μπορούν να αξιοποιηθούν και για την ανάπτυξη εξατομικευμένων προγραμμάτων διδασκαλίας κωφών μαθητών με *πολλαπλές αναπηρίες*.

Ο πληθυσμός των κωφών/βαρηκώων μαθητών δεν είναι ομοιογενής. Ένας αριθμός παράγοντων διαφοροποιεί σημαντικά τον πληθυσμό αυτό:

1. Με βάση την ακουολογική κατάσταση διακρίνουμε δύο βασικές ομάδες, *τους κωφούς και τους βαρήκοους*. Η χρήση του ενός ή του άλλου όρου καθορίζεται από παράγοντες κοινωνικούς, γλωσσικούς, οικογενειακούς, ακουολογικούς, εκπαιδευτικούς, προσωπικής επιλογής και ταυτότητας, αλλά στο πρόγραμμα αυτό θα χρησιμοποιήσουμε τους κοινά αποδεκτούς εκπαιδευτικούς ορισμούς (Mooges, 1996, Λαμπροπούλου 1999). Δηλαδή «Κωφός είναι αυτός που είτε φοράει ακουστικά είτε όχι δεν μπορεί να αντιληφθεί την ομιλία μέσω της ακοής του μόνο, ενώ βαρήκοος είναι αυτός που αντιμετωπίζει δυσκολίες στην αντίληψη της ομιλίας».

Με την ακουολογική κατάσταση συνδέεται *η χρήση ή μη ακουολογικών βοηθημάτων ή άλλης υποστηρικτικής τεχνολογίας για την κώφωση καθώς και ο χρόνος έναρξης και η ποιότητα της υποστήριξης αυτής*.

Στον πληθυσμό των κωφών μαθητών έχει προστεθεί την τελευταία δεκαετία και *η ομάδα των μαθητών με κοχλιακά εμφυτεύματα*. Ο αριθμός των μαθητών αυτών την τελευταία δεκαετία παρουσιάζει πολύ μεγάλη αύξηση (στις Ευρωπαϊκές χώρες αποτελεί το μισό περίπου πληθυσμό των κωφών μαθητών)

2. *Ο χρόνος εμφάνισης της ακουστικής απώλειας*. Οι «προγλωσσικοί» κωφοί (όσοι δηλαδή έχασαν την ακοή πριν από τα 2-3 χρόνια τους, μέσα στα οποία αποκτάται η βασική δομή της γλώσσας) έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά από τους «μεταγλωσσικούς» κωφούς, που χάνουν την ακοή τους σε ηλικίες που έχουν ήδη κατακτήσει τις βασικές δομές της ομιλούμενης γλώσσας.
3. Ο χρόνος έναρξης, η διάρκεια και η ποιότητα της *έγκαιρης παρεμβατικής υποστήριξης* προς την οικογένεια των εκπαιδευτικών υπηρεσιών διαφοροποιεί εξαιρετικά τους κωφούς μαθητές. **Ιδιαίτερα σημαντική είναι η κρίσιμη περίοδος των τεσσάρων πρώτων χρόνων της ζωής του παιδιού, κατά την οποία κατακτάται η γλώσσα και η σκέψη. Οι απώλειες κατά την χρονική αυτή περίοδο είναι μη ανα-**

στρέψιμες. Από την άποψη αυτή τα κωφά παιδιά από οικογένειες κωφών, δηλαδή το 5-10%, βρίσκονται σε πλεονεκτικότερη θέση.

4. *Η έγκαιρη έκθεση του παιδιού σε γλώσσα*, στην οποία έχει φυσική προσβασιμότητα (τη νοηματική κατά πρώτο λόγο). Το *γλωσσικό περιβάλλον* του παιδιού παίζει πρωταρχικό ρόλο. Αν το παιδί προέρχεται από οικογένεια με κωφά μέλη, αποκτά έγκαιρα και επαρκώς φυσική γλώσσα, τη νοηματική, πράγμα που δεν επιτυγχάνεται στον ίδιο βαθμό αν οι γονείς είναι ακούοντες (με αποτέλεσμα να μην γνωρίζουν ούτε τη νοηματική ούτε πώς να *διδάξουν* στα κωφά παιδιά τους όσα στοιχεία της προφορικής γλώσσας μπορούν αυτά να προσλάβουν).
5. Η έγκαιρη και *κατάλληλη εκπαίδευση*.
6. *Η προσβασιμότητα σε κατάλληλη εκπαιδευτική τεχνολογία*.
7. *Κοινωνικοί παράγοντες* (στάσεις και πρακτικές προς τα Κωφά άτομα).
8. Η ύπαρξη ή μη *άλλης αναπηρίας*.
9. *Ατομικοί παράγοντες*.

1.3. ΜΕΘΟΔΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΩΦΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στην πορεία της εκπαίδευσης των κωφών παιδιών στην Ελλάδα χρησιμοποιήθηκαν διαφορετικές μέθοδοι επικοινωνίας και διδασκαλίας. Οι πιο γνωστές είναι ο *προφορισμός*, η *ολική επικοινωνία* και στα τελευταία χρόνια η *δίγλωσση προσέγγιση*. Στον *προφορισμό* που κυριάρχησε μέχρι το 1980 περίπου, δινόταν έμφαση στην ανάπτυξη της ομιλούμενης γλώσσας, με την αξιοποίηση των υπολειμμάτων της ακοής, μέσω των τεχνολογικών βοηθημάτων και άλλων πρόσφορων χειρισμών και μαθημάτων, όπως η χειλεανάγνωση, η ορθοφωνία, η χρήση γραπτού λόγου κλπ.

Η χαμηλή αποτελεσματικότητα της προφοριστικής προσέγγισης σε καθαρά γλωσσικό, γνωστικό αλλά και συναισθηματικό και κοινωνικό επίπεδο, δημιούργησε έντονες αμφισβητήσεις τόσο από τους εκπαιδευτικούς, όσο κυρίως από το χώρο των κωφών. Αυτοί οι προβληματισμοί οδήγησαν την προφοριστική προσέγγιση σε ριζική αναθεώρηση των μεθόδων της. Η ανανεωμένη εκδοχή της προφοριστικής προσέγγισης παράλληλα με την εξαντλητική αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών, εστιάζει το ενδιαφέρον της σε θέματα που είχαν αναδειχθεί ως σημαντικά από άλλες εκπαιδευτικές φιλοσοφίες, όπως η σύνδεση μορφής και περιεχομένου κατά την γλωσσική διδασκαλία και η εφαρμογή περισσότερο επικοινωνιακών μεθόδων στην τάξη.

Η ολική επικοινωνία αποτέλεσε μια νέα τάση που εξαπλώθηκε κατά την δεκαετία του '80 στην Ελλάδα ως εναλλακτική του αδιεξόδου της παραδοσιακής προφοριστικής φιλοσοφίας. Το περιεχόμενο του όρου 'ολική επικοινωνία' είναι αρκετά ασαφές, καθώς προωθεί τη χρήση κάθε μέσου και μεθόδου στην εκπαίδευση των κωφών, αρκεί να επιτυγχάνεται η επικοινωνία. Η πολυσημία του όρου δημιούργησε μεθοδολογικές δυσχέρειες και αντιφάσεις, καθώς και προβλήματα ορισμού, με αποτέλεσμα να είναι δύσκολη και η εφαρμογή και η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της προσέγγισης αυτής στην εκπαίδευση των κωφών.

Τις δύο τελευταίες δεκαετίες η εκπαιδευτική φιλοσοφία που κερδίζει έδαφος διεθνώς στην εκπαίδευση των κωφών είναι η *δίγλωσση προσέγγιση*. Παρόμοια και στην Ελλάδα η τάση αυτή φαίνεται να γίνεται αποδεκτή στην εκπαίδευση των κωφών τα τελευταία χρόνια.

1.4. ΔΙΓΛΩΣΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΩΦΩΝ

Η *δίγλωσση εκπαίδευση* αποτελεί σύγχρονη εκπαιδευτική τάση. Στη δεκαετία του '60, με τη μεγάλη άνοδο του μεταναστευτικού ρεύματος, η χρήση της μητρικής γλώσσας από τα

παιδιά των μεταναστών θεωρήθηκε εμπόδιο για την ολόπλευρη ανάπτυξή τους και γινόταν συστηματική προσπάθεια *αφομοίωσης* της μητρικής γλώσσας από την κυρίαρχη δεύτερη γλώσσα. Ωστόσο, ερευνητικά δεδομένα στα τέλη της δεκαετίας του '70 ανέτρεψαν την αντίληψη αυτή αναδεικνύοντας τα ευεργετικά αποτελέσματα της χρήσης και των δύο γλωσσών, όσον αφορά στη γλωσσική ανάπτυξη και τη γνωσιολογική πλαστικότητα των παιδιών (Cummins, 1984).

Τις δύο τελευταίες δεκαετίες οι αρχές της *δίγλωσσης εκπαίδευσης* έχουν ευρεία εφαρμογή και στα σχολεία των κωφών. Η τάση αυτή διαμορφώθηκε κατ' αρχήν με την αλματώδη εξέλιξη της έρευνας των νοηματικών γλωσσών, που κατέρριψε τους μύθους για την 'κατωτερότητα' τους και ιδιαίτερα με την ανάπτυξη της κοινωνιογλωσσολογικής έρευνας και συνειδητοποίησης στις κοινότητες των Κωφών (Padenn and Humphries, 1988). Η δίγλωσση προσέγγιση απομπλέκει οριστικά το ζήτημα της εκπαίδευσης των κωφών από το *ιατρικοπαθολογικό μοντέλο και το τοποθετεί σε γλωσσικά, πολιτισμικά και εκπαιδευτικά πλαίσια*. Ήδη έχουν αναπτυχθεί αρκετά δίγλωσσα προγράμματα σε αρκετές χώρες, με πρωτοπόρους τις Σκανδιναβικές χώρες και τις ΗΠΑ. Οι μέχρι τώρα έρευνες για την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων αυτών είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικές.

Στη δίγλωσση εκπαίδευση των κωφών παιδιών, αναγνωρίζεται ως πρώτη γλώσσα η Νοηματική Γλώσσα (ΕΝΓ) και ως δεύτερη γλώσσα η Ελληνική, κυρίως η γραπτή.

Ένα από τα σημαντικότερα αποτελέσματα των προγραμμάτων της δίγλωσσης εκπαίδευσης κωφών παιδιών είναι η ραγδαία βελτίωση του επιπέδου τους στο γραμματισμό.

Οι πρώτοι κωφοί μαθητές των δίγλωσσων τάξεων στη Δανία και Σουηδία αποφοίτησαν έχοντας το ίδιο περίπου επίπεδο στην ανάγνωση και στα μαθηματικά με τους ακούοντες συνομηλικούς τους. Ειδικότερα, σύμφωνα με έρευνα, οι αναγνωστικές δεξιότητες δωδεκάχρονων κωφών παιδιών που εκπαιδεύονταν με δίγλωσσία στη Δανία είχαν βελτιωθεί σημαντικά, σε σύγκριση με το γενικότερο αναγνωστικό επίπεδο των κωφών παιδιών (Hansen, 1989). Ενώ στο παρελθόν μόλις το 10-15% των κωφών παιδιών διάβαζε και κατανοούσε γραπτά κείμενα, μετά την εφαρμογή του συγκεκριμένου δίγλωσσου προγράμματος, το 55% των παιδιών του δείγματος ήταν ικανό να διαβάζει στη δανέζικη γλώσσα σε επίπεδο αντίστοιχο της ηλικίας του (το 22% του δείγματος βρισκόταν *σε μεταβατικό αναγνωστικό επίπεδο*, δηλαδή δυσκολευόταν στη σημασία μεμονωμένων λέξεων, ιδιωτισμών και συγκεκριμένων γραμματικών δομών, και το υπόλοιπο 23% μπορούσε να κατανοεί λίγες γραπτές λέξεις και μέσω αυτών προσπαθούσε να καταλάβει το νόημα του κειμένου βασιζόμενο σε υποθέσεις).

Τα κωφά παιδιά που εντάσσονται στα δίγλωσσα προγράμματα εκπαίδευσης παρουσιάζουν όμοια -και σε κάποιες περιπτώσεις καλύτερη- επίδοση από ακούοντες αποφοίτους, αλλά και ψηλότερες επιδόσεις στην ανάγνωση *και* από τους κωφούς συνομηλικούς τους αλλά *και* από κωφούς ενήλικες της προηγούμενης γενιάς. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση έξι κωφών μαθητών, που συμμετείχαν στο πρόγραμμα "Saturday School" (Svartholm, 1994). Το πρόγραμμα αυτό καθοδηγούσε τους γονείς, πώς να μεγαλώσουν ένα κωφό παιδί χρησιμοποιώντας τη Νοηματική γλώσσα. Οι γονείς επί πλέον είχαν την ευκαιρία να έρχονται σε επαφή με μια ομάδα κωφών γονέων, των οποίων τα παιδιά ήταν στην ίδια ηλικία με τα δικά τους. Αυτά τα έξι παιδιά διδάχτηκαν τη Σουηδική γλώσσα ως δεύτερη γλώσσα μέσω μεταφράσεων και οι επιδόσεις τους ήταν αρκετά ψηλές. Οι επιδόσεις αυτές συγκρίθηκαν με τις επιδόσεις στο ίδιο τεστ μιας ομάδας ενηλίκων κωφών, που παρακολουθούσαν εκπαιδευτικά τμήματα ενηλίκων σ' ολόκληρη τη Σουηδία: στην έρευνα αποδείχθηκε ότι από ένα δείγμα πενήντα ενηλίκων κωφών μόνο δύο ήταν σε θέση να απαντήσουν σ' όλες τις ερωτήσεις, πέντε έδωσαν αποδεκτές απαντήσεις σε γενικές γραμμές, ενώ η πλειοψηφία δεν κατέβαλε καμιά προσπάθεια αποδεικνύοντας ότι το τεστ ήταν πολύ δύσκολο γι αυτούς.

Επίσης τα κωφά άτομα της δεκαετίας του ογδόντα στη Σουηδία που είχαν πρόσβαση στην οπτική/νοηματική επικοινωνία, είχαν καλύτερη επίδοση σ' όλα τα τεστ που αξιολογούσαν την ικανότητα κατανόησης και χρήσης των γραπτών σουηδικών, από τους κωφούς συ-

νομηλικούς τους της δεκαετίας του '60, που είχαν εκπαιδευτεί με την προφορική μέθοδο (Norden και άλλοι, 1989).

Επιπρόσθετα, οι επιδόσεις των μαθητών στις δίγλωσσες τάξεις κωφών της Κοπεγχάγης κατά την αποφοίτησή τους, βρίσκονταν στο μέσο ή σε ανώτερο του μέσου επίπεδο. Όλοι αυτοί οι μαθητές πέρασαν τις τελικές εξετάσεις την ίδια χρονική περίοδο με τους ακούοντες συνομηλικούς τους – εξετάσεις, οι οποίες στο παρελθόν θεωρούνταν ιδιαίτερα δύσκολες για τους κωφούς μαθητές.

Έρευνες που έγιναν και στην Ολλανδία έδειξαν τα ευεργετικά αποτελέσματα της δίγλωσσης εκπαίδευσης σε κωφούς μαθητές προσχολικής ηλικίας. Συγκεκριμένα οι Bure και Bonder (2000) αναφέρουν ότι τα αποτελέσματα της εφαρμογής του δίγλωσσου προγράμματος σε παιδιά προσχολικής ηλικίας στην Ειδική Σχολή Κωφών "H.D. Guyot" στην Ολλανδία ήταν ιδιαίτερα ενθαρρυντικά. Έμπειροι δάσκαλοι παρατήρησαν τη διαφορά σε σύγκριση με προηγούμενες επιδόσεις κωφών μαθητών. Έκπληκτοι ανέφεραν ότι τα κωφά παιδιά που εκπαιδεύονταν σε δίγλωσσο πρόγραμμα συζητούσαν θέματα ανάλογα της ηλικίας τους. Άρχισαν να παίρνουν πρωτοβουλίες και να καταλαβαίνουν ακόμα και ανέκδοτα στην ομιλούμενη γλώσσα.

Άλλη έρευνα που έγινε στην Ολλανδία έδειξε ότι παιδιά ηλικίας επτά και οκτώ ετών, που παρακολουθούσαν δίγλωσσο πρόγραμμα εκπαίδευσης, μπόρεσαν να ανταποκριθούν με επιτυχία στην ανάγνωση και κατανόηση άγνωστων κειμένων με τη χρήση χειλεανάγνωσης, νοημάτων ή του δακτυλικού αλφαβήτου (Bure και Bonder, 2000).

Η Padden (1996), με βάση την έρευνα περιπτώσεων κωφών παιδιών στις ΗΠΑ που φοιτούσαν σε Ειδικό Σχολείο Κωφών και γνώριζαν την Αμερικανική Νοηματική Γλώσσα, επεσήμανε ότι οι γονείς εισήγαγαν γραπτή αγγλική γλώσσα σε παιδιά ηλικίας τριών ετών. Όταν τα παιδιά αυτά έφτασαν στην ηλικία των τεσσάρων ετών χρησιμοποιούσαν αποτελεσματικά και τη νοηματική και τη γραπτή αγγλική γλώσσα. Η Padden επιπλέον αναφέρει ότι η γλώσσα που χρησιμοποιούσαν οι μαθητές αυτοί ήταν σύνθετη και στις αφηγήσεις τους περιλάμβαναν αλληλένδετα επεισόδια, στα οποία μάλιστα μετακινούνταν με ευελιξία από την Αμερικανική Νοηματική Γλώσσα προς την Αγγλική και αντίστροφα.

Άλλοι λόγοι που έχουν ενθαρρύνει την επικράτηση της δίγλωσσης εκπαίδευσης στις μέρες μας είναι η αναγνώριση των νοηματικών γλωσσών σε πολλές χώρες ως ισότιμων με τις ομιλούμενες γλώσσες. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με έρευνες που έγιναν, γνωρίζουμε ότι οι κωφοί απόφοιτοι προτιμούν να χρησιμοποιούν τη νοηματική γλώσσα μετά την αποφοίτησή τους: Έρευνα που διεξήγαγε η Gregory και οι συνεργάτες της (1995) έδειξε ότι το 38% των νεαρών κωφών του δείγματός της προτιμούσε να χρησιμοποιεί τη νοηματική γλώσσα ως πρώτη και μόνη γλώσσα.

Η εμπειρία και η έρευνα στο χώρο των δίγλωσσων προγραμμάτων εκπαίδευσης κωφών έχει εμβαθύνει στις ιδιαιτερότητες που παρουσιάζει η δίγλωσσία στην εφαρμογή της στους μαθητές. Οι ιδιαιτερότητες αυτές είναι τόσο σημαντικές, ώστε μπορούμε να αναφερόμαστε στην «Δίγλωσσία για Κωφούς μαθητές» (Swanvick, 1998). Από μια ποικιλία τύπων δίγλωσσων προγραμμάτων (Μεταβατικό, Συντήρησης, Εμπλουτισμού, Με δύο κατευθύνσεις και Εισαγωγής) στις περισσότερες περιπτώσεις έχει επιλεγεί για τους κωφούς ο τελευταίος τύπος δίγλωσσίας.

Ωστόσο, πρέπει να λάβουμε υπόψη (όπως θα δούμε στη συνέχεια) ότι η εξασφάλιση συνθηκών πραγματικής δίγλωσσίας *απαιτεί κατάλληλη υποδομή και στο σχολικό και στο κοινοτικό πλαίσιο.*

1.5. ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΩΦΩΝ

Μετά την αναγνώριση της ΕΝΓ στο νόμο 2817/2000 ως επίσημης γλώσσας των Κωφών, τα νέα Αναλυτικά Προγράμματα των κωφών στην Ελλάδα ακολουθούν την φιλοσοφία της «Δίγλωσσης Εκπαίδευσης για Κωφούς» (Sign bilingualism). Η ΕΝΓ αναγνωρίζεται ως η πρώτη γλώσσα της εκπαίδευσής τους. *Επομένως, τα κωφά παιδιά εκτίθενται σ' ένα πλούσιο γλωσσικό περιβάλλον και ιδιαίτερα στη νοηματική γλώσσα ως πλήρη και φυσική γλώσσα, όσον το δυνατόν πιο νωρίς, με αποτέλεσμα να αποκτούν με απολύτως φυσικό τρόπο μια γλώσσα, εξασφαλίζοντας έτσι την φυσιολογική γλωσσική, γνωστική, συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη, αυτή δηλαδή που αντιστοιχεί στην ηλικία τους.* Αντιθέτως στην ομιλούμενη γλώσσα η πρόοδος είναι πολύ αργή. Παρά το γεγονός ότι συχνά τα κωφά παιδιά και οι ειδικοί καταβάλλουν τεράστια προσπάθεια χρησιμοποιώντας τα ακουστικά, είναι γεγονός ότι η πλειοψηφία των κωφών παιδιών αντιμετωπίζει σοβαρές δυσκολίες στην παραγωγή και πρόσληψη της ομιλίας. Το να περιμένουμε για πολλά χρόνια από ένα κωφό παιδί να φτάσει σ' ένα ικανοποιητικό επίπεδο ομιλίας -που μπορεί πολλές φορές να μην επιτευχθεί ποτέ- και το να του στερούμε το δικαίωμα της πρόσβασης σε μια γλώσσα που ανταποκρίνεται στις άμεσες ανάγκες και δυνατότητές του, τη νοηματική, ισοδυναμεί ουσιαστικά με το να διακινδυνεύουμε να μείνει το παιδί πίσω από τη φυσιολογική ανάπτυξη της ηλικίας του -γλωσσικά, γνωστικά, κοινωνικά ή σε προσωπική ανάπτυξη. Επομένως, η δίγλωσση εκπαίδευση με τη νοηματική ως γλώσσα εισαγωγής, θεμελιώνεται πάνω στις γλωσσικές και νοητικές δομές, ανάγκες και δυνατότητες του παιδιού.

Δίγλωσση εκπαίδευση και έγκαιρη παρέμβαση

Για να επιτευχθεί η αποτελεσματική δίγλωσσία, απαιτείται *έγκαιρη και κατάλληλη παρέμβαση μέσω ενός υποστηρικτικού δικτύου για τους γονείς. Η πρόσβαση στις κατάλληλες υπηρεσίες οδηγεί στην ενδυνάμωση των γονέων.* Αποκτούν έτσι γνώσεις και δεξιότητες, απαραίτητες για την επιτυχή ένταξη των παιδιών τους στην οικογένεια και το πετυχημένο μέγλωμά τους. *Ο ρόλος που μπορεί να διαδραματίσει η οικογένεια κατά την προσχολική παρέμβαση είναι ιδιαίτερα σημαντικός για την ανάπτυξη πρώιμων γλωσσικών ικανοτήτων των παιδιών.* Είναι ωστόσο γνωστό ότι το 90-95% των κωφών παιδιών γεννιούνται σε οικογένειες ακουόντων, που η πρώτη τους γλώσσα είναι η Ελληνική. *Η οικογένεια πρέπει, επομένως, να ενημερωθεί για τη δίγλωσση φιλοσοφία, αλλά και να γνωρίσει, να εκτεθεί και να μάθει συστηματικά τη νοηματική γλώσσα.* Η επιλογή για το κατά πόσο ή όχι θα πρέπει να υιοθετηθεί μια δίγλωσση προσέγγιση, πρέπει να βασίζεται στα δεδομένα των γλωσσικών αναγκών των παιδιών.

Η ευκαιρία να αποκτήσουν τα παιδιά τη νοηματική γλώσσα εξασφαλίζεται μέσω των ενήλικων χρηστών της. Όταν οι ενήλικες κωφοί που χρησιμοποιούν τη νοηματική γλώσσα αρχίζουν τη συνεργασία με την οικογένεια, είναι σημαντικό να ενθαρρύνεται με θετικό τρόπο η γνωριμία και εξοικείωση με τη νοηματική γλώσσα, στη βάση της ανάγκης του παιδιού για επικοινωνία. *Οι γονείς που βλέπουν τα αποτελέσματα της έγκαιρης αλληλεπίδρασης των παιδιών τους με ενήλικες κωφούς, αναγνωρίζουν τις ιδιαίτερες δεξιότητες που επιδεικνύουν και αναγνωρίζουν τη συμβολή των ενήλικων Κωφών στην οικογένεια. Γίνεται κάθε προσπάθεια για να μη διακόπτεται η επικοινωνία στην οικογένεια και οι κωφοί δάσκαλοι μπορούν να λειτουργήσουν ως μοντέλα στους γονείς, δείχνοντας στην πράξη πώς μπορεί να αναπτυχθεί η καθημερινή αλληλεπίδραση μέσα από απλές στρατηγικές.*

Είναι σημαντικό επίσης *οι γονείς να ανταποκρίνονται θετικά στις πρώτες "αρθρώσεις" των παιδιών τους, όποια μορφή και αν έχουν, και να θεωρούν τις πρώτες "αρθρώσεις" με νόημα ως σημαντικά χαρακτηριστικά της γλωσσικής τους ανάπτυξης.* Οι γονείς που επιλέγουν να χρησιμοποιούν την ΕΝΓ στο σπίτι, πρέπει να είναι προετοιμασμένοι να δεχτούν ότι οι πρώ-

ιμες απαντήσεις των παιδιών μπορεί να ταυτίζονται με τη γλώσσα που χρησιμοποιούν οι ενήλικες κωφοί και να περιέχουν χαρακτηριστικά της νοηματικής γλώσσας παρά της προφορικής.

Η συνεργασία σχολείου και γονέων είναι απαραίτητο να συνεχιστεί σ' ολόκληρη την εκπαιδευτική πορεία του κωφού παιδιού.

Δίγλωσση εκπαίδευση στο σχολείο

Όσον αφορά στην εκπαιδευτική πράξη, η Δίγλωσση Εκπαίδευση είναι δυνατόν να παρέχεται είτε στα σχολεία *Κωφών, είτε στις τάξεις ένταξης, είτε στα σχολεία ακουόντων* (εφόσον υπάρχει το κατάλληλο υποστηρικτικό πλαίσιο). Κάθε φορά λαμβάνουμε υπόψη *το δικαίωμα της οικογένειας και του μαθητή να έχουν τη δυνατότητα επιλογής σχολείου*. Στα σχολεία ακουόντων και στις τάξεις ένταξης είναι απαραίτητη η ύπαρξη και η *υποστήριξη από διερμηνείς*.

Το κωφό παιδί έχει a priori τις ίδιες ικανότητες με το ακούον παιδί. Έχει, επομένως το δικαίωμα της ποιοτικής εκπαίδευσης, όπως και το δικαίωμα να βιώνει τις ίδιες εμπειρίες μ' ένα ακούον παιδί.

Η νοηματική γλώσσα εισάγεται από την αρχή του σχολικού προγράμματος ως γλώσσα στην οποία το κωφό παιδί έχει μεγαλύτερη αισθητηριακή προσβασιμότητα. Η διδασκαλία της γίνεται σε κλίμα αποδοχής και με κατάλληλους εκπαιδευτικούς, υλικά και μεθοδολογία. Αξιοποιείται η νοηματική πλήρως για τη γλωσσική, γνωστική και ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του μαθητή (Κουρμπέτης, 1997). *Επιπλέον η γνώση της νοηματικής και το γνωστικό, γλωσσικό και μεταγλωσσικό υπόβαθρο που εξασφαλίζεται με την καλλιέργειά της ως μητρικής γλώσσας λειτουργεί ενισχυτικά στην επιτυχή διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας*.

Η *ελληνική διδάσκεται ως δεύτερη γλώσσα* και η διδασκαλία της, επομένως, γίνεται σύμφωνα με τις αρχές της διδασκαλίας δεύτερης γλώσσας. Είναι αναγκαίο να γίνεται με μεθοδικό και εντατικό τρόπο, ώστε όλοι οι απόφοιτοι της βασικής εκπαίδευσης να κατέχουν επαρκώς την Ελληνική γλώσσα στη γραπτή της μορφή. Η νοηματική γλώσσα και η γραπτή Ελληνική πρέπει να χρησιμοποιούνται σ' όλη τη διάρκεια της εκπαίδευσης και *πρέπει να αναμένονται υψηλά επίπεδα ικανότητας και επάρκειας και στις δύο γλώσσες*. *Πρέπει να ενθαρρύνεται η αλληλεπίδραση γραπτής και νοηματικής γλώσσας και η αμοιβαία ανατροφοδότησή τους, καθώς και η μεταφορά δεξιοτήτων μεταξύ των δύο γλωσσών διότι είναι γνωστό ότι έννοιες και γνωστικά σχήματα που αναπτύσσονται στην πρώτη γλώσσα εύκολα μεταφέρονται και στη δεύτερη γλώσσα*.

Ωστόσο, σε κάθε περίπτωση η νοηματική και η ομιλούμενη γλώσσα (προφορική ή γραπτή) πρέπει να διαχωρίζονται ανάλογα με τους εκπαιδευτικούς στόχους. Παραδείγματος χάριν στις πρώτες τάξεις είναι καλό να ορισθεί χωριστή «γωνιά» της ελληνικής και «γωνιά» της νοηματικής γλώσσας, όπου θα χρησιμοποιείται μόνο η μία ή η άλλη γλώσσα αντίστοιχα.

Αξίζει επίσης να σημειώσουμε, ότι κάθε φορά πρέπει να προσδιορίζεται με σαφήνεια η χρήση *τεχνητών ή κωδικοποιημένων συστημάτων νοηματικής γλώσσας (π.χ. Ελληνικά με νοήματα)* που χρησιμοποιούνται σε ειδικές περιπτώσεις και να δίνονται οι σχετικές πληροφορίες στους μαθητές.

Μ' αυτούς τους τρόπους εξασφαλίζεται ένα πραγματικά δίγλωσσο αναλυτικό πρόγραμμα, με υψηλούς γλωσσικούς και γνωστικούς διδακτικούς στόχους και στις δύο γλώσσες.

Για να γίνει, ωστόσο, πραγματικότητα η εξασφάλιση ενός *δίγλωσσου σχολικού περιβάλλοντος*, απαιτούνται και κάποιες άλλες βασικές προϋποθέσεις. *Προτεραιότητες* των προγραμμάτων αυτών αποτελούν, εκτός από τη διδασκαλία της ΕΝΓ, *και η πληροφόρηση και συνειδητοποίηση των μαθητών σχετικά με τα θέματα που αφορούν τους κωφούς καθώς και η ανάπτυξη της ταυτότητας του κωφού στους μαθητές*. Είναι απαραίτητο να αναγνωρίζεται και εκτιμάται η κουλτούρα και η γλώσσα της *Κοινότητας των Κωφών, στην οποία εντάσσονται σταδιακά* τα κωφά παιδιά. Η χρήση της κοινοτικής γλώσσας δίνει περηφάνια και αυτοπεποίθηση στα παιδιά για την κουλτούρα και την Κοινότητά τους.

Η εκπαίδευση επίσης πρέπει να πραγματοποιείται σε συνεργασία με την Κοινότητα των Κωφών, για να προετοιμάζει ρεαλιστικά τους μαθητές για την πολιτισμική και κοινωνική ζωή τους.

Για να γίνουν όμως πραγματικές αλλαγές στα δίγλωσσα προγράμματα πρέπει να *αλλάξει συνολικά η στάση του σχολικού περιβάλλοντος* και να εκπαιδευτούν ή/και να προσληφθούν δίγλωσσοι, ενημερωμένοι, ευαισθητοποιημένοι και συνειδητοποιημένοι εκπαιδευτικοί. *Το προσωπικό στα δίγλωσσα προγράμματα εκπαίδευσης θα πρέπει να είναι δίγλωσσο, συμπεριλαμβανομένου και του διευθυντή, να συμπλέει και να ανταποκρίνεται στις γλωσσικές, τις πολιτισμικές και τις εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών.* Η συμμετοχή στα προγράμματα αυτά φυσικών χρηστών της νοηματικής γλώσσας, δηλαδή η πρόσληψη κωφών διδασκόντων με τα κατάλληλα ακαδημαϊκά προσόντα στα δίγλωσσα προγράμματα εκπαίδευσης κωφών παιδιών είναι απαραίτητη (Gregory, 1995). *Το δίγλωσσο προσωπικό δεν πρέπει απλά να γνωρίζει τη νοηματική γλώσσα, αλλά πρέπει να έχει και τη βασική γλωσσολογική γνώση για τις δομές και τα χαρακτηριστικά της γλώσσας. Πρέπει επίσης να διαθέτει την απαραίτητη συνείδηση και ευαισθητοποίηση για τη λειτουργία και τη σημασία της νοηματικής, αλλά και της Ελληνικής και των γλωσσών γενικότερα. Πρέπει ακόμη να είναι ευαισθητοποιημένος για τη σχέση ανάμεσα στην κουλτούρα των κωφών και τη νοηματική γλώσσα αλλά και σε θέματα που συνδέονται με την πολιτισμική και διαπολιτισμική λειτουργία των γλωσσών.*

Όσον αφορά στις ομάδες των κωφών και ακουόντων που συγκροτούν το προσωπικό, *είναι απαραίτητο να καλλιεργείται η πολιτισμική ευαισθητοποίηση και να υποστηρίζεται η διαπολιτισμική συνείδηση.* Παραδείγματος χάριν πρέπει να αναγνωρίζεται ο τρόπος με τον οποίο διαφορετικές κουλτούρες χρησιμοποιούν το άγγιγμα, το συγχρονισμό, τη γλώσσα του σώματος, την επαφή με το βλέμμα, το χώρο και την απόσταση. *Είναι πολύ χρήσιμο τα μέλη της σχολικής κοινότητας να δημιουργούν τις συνθήκες της αλληλοαποδοχής: χάρη στην ομαλή συνεργασία των κωφών και των ακουόντων μελών της σχολικής κοινότητας, οι μαθητές και τα εμπλεκόμενα άτομα μπορούν να γνωρίσουν και τις δύο κουλτούρες μέσα από τις μαθησιακές εμπειρίες.*

Οι εκπαιδευτικοί, κωφοί και ακουόντες, πρέπει να φροντίζουν για την παροχή ενός καλά σχεδιασμένου προγράμματος για τους μαθητές τους, συνεργαζόμενοι μεταξύ τους και *μοιράζοντας ισότητα ευθύνες και δραστηριότητες.* Τέλος, πρέπει να παρέχεται *επιμόρφωση* εντός του σχολείου για να μπορέσει το προσωπικό να εργαστεί συνεργατικά σ' ένα δίγλωσσο πρόγραμμα εκπαίδευσης.

Ο τελικός στόχος των δίγλωσσων εκπαιδευτικών προγραμμάτων είναι ο σεβασμός και η αναγνώριση της κουλτούρας των κωφών και των ακουόντων και η ομαλή ένταξη των μαθητών τόσο στην κοινότητα των κωφών, όσο και στην ευρύτερη κοινωνία.

1.6. ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΤΟΥΣ ΚΩΦΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ

1.6.1. Έγκαιρη παρέμβαση

Η έγκαιρη παρέμβαση, η συμβουλευτική και η διαμόρφωση του εξατομικευμένου οικογενειακού προγράμματος σε συνεργασία με τους γονείς, έχει ιδιαίτερη σημασία, έτσι ώστε, μεταξύ των άλλων, το παιδί να έρθει σε επαφή με τη νοηματική και την ελληνική γλώσσα έγκαιρα, από τη βρεφική ηλικία, μέσα από το κατάλληλο γλωσσικό-επικοινωνιακό περιβάλλον.

Ο βασικός στόχος της έγκαιρης παρέμβασης είναι η πρώιμη έκθεση του παιδιού σε κατάλληλα γλωσσικά περιβάλλοντα α) νοηματικής και β) ελληνικής γλώσσας, ώστε να

αποφευχθεί η γλωσσική και επικοινωνιακή αποστέρηση που αντιμετωπίζουν τα κωφά παιδιά στα πρώτα χρόνια της ζωής τους. Η εξασφάλιση κατάλληλου γλωσσικού περιβάλλοντος στην κρίσιμη πρώιμη ηλικία είναι ο μοναδικός τρόπος για να αναπτυχθεί το κωφό παιδί φυσιολογικά, δηλαδή γλωσσικά, γνωστικά, συναισθηματικά και κοινωνικά. Διαφορετικά θα αντιμετωπίζει στην εκπαίδευση και σε όλη του την ζωή συνέπειες μη αναστρέψιμες.

Ωστόσο, ακόμα κι όταν δεν υπάρχει έγκαιρη παρέμβαση, δεν θα πρέπει να θεωρηθεί ότι η εκπαιδευτική παρέμβαση θα είναι ατελέσφορη. Αντιθέτως *από όποια χρονική στιγμή κι αν αρχίζει η εκπαίδευση είναι εξαιρετικά σημαντική για τους κωφούς.* Στην πραγματικότητα η εκπαίδευση αποτελεί τη μοναδική δυνατότητα ατομικής και κοινωνικοσυναισθηματικής ανάπτυξής τους.

Στις περιπτώσεις επομένως της αργοπορημένης εκπαιδευτικής παρέμβασης προς το κωφό παιδί, προσαρμόζεται κατάλληλα το ατομικό πρόγραμμα του μαθητή, έτσι ώστε να αναπληρωθεί ο χαμένος χρόνος, όσο αυτό είναι εφικτό, και να προσεγγίσει ο μαθητής τους στόχους του προγράμματος για την απόκτηση της νοηματικής γλώσσας και την επαρκή εκμάθηση της ελληνικής, με έμφαση στο γραπτό λόγο. *Σε κάθε περίπτωση βεβαίως ο βασικός στόχος είναι η γνωστική και κοινωνική ανάπτυξη των μαθητών.*

1.6.2. Περιβάλλον επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης

Το περιβάλλον του σχολείου θα πρέπει να παρέχει πολλές ευκαιρίες για την ανάπτυξη γνωστικών και γλωσσικών δεξιοτήτων, έτσι ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι του προγράμματος.

Δημιουργούμε το κατάλληλο περιβάλλον μέσα στο οποίο η γλώσσα κατακτάται από το παιδί μέσω επικοινωνίας. Η ανάπτυξη της γλώσσας είναι μία *κοινωνική διαδικασία* μέσα από την *κοινωνική αλληλεπίδραση* και δεν απομονώνεται από αυτήν. Επομένως:

- Στο σχολείο πρέπει να υπάρχει περιβάλλον πραγματικής επικοινωνίας για όλους.
- Το σύστημα επικοινωνίας πρέπει να είναι ενιαίο για όσους αποτελούν το περιβάλλον του σχολείου και πλούσιο για τους κωφούς μαθητές τόσο σε νοηματική, όσο και σε ομιλούμενη\γραπτή γλώσσα. *Εκπαιδευτικοί και προσωπικό γνωρίζουν πολύ καλά και χρησιμοποιούν και την ΕΝΓ στην επικοινωνία στο χώρο του σχολείου, και την ελληνική γλώσσα.*
- Φροντίζουμε για τη δημιουργία *περιβάλλοντος μάθησης γλώσσας* στο σχολείο. Διαμορφώνουμε πλούσιο *γλωσσικό περιβάλλον επικοινωνίας*, πρακτικής και αλληλεπίδρασης, ώστε τα παιδιά να αναπτύξουν επαρκείς γλωσσικές δεξιότητες και να ανταποκριθούν στους στόχους του προγράμματος για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας.
- Το σχολικό περιβάλλον δημιουργεί τις συνθήκες για την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης του μαθητή, έτσι ώστε να αναπτύσσεται τόσο η γλώσσα όσο και η σκέψη.
- Ο ρόλος του εκπαιδευτικού, που γνωρίζει τα στάδια της γνωστικής και γλωσσικής ανάπτυξης του παιδιού, είναι να παρέχει και να τροφοδοτεί αυτό το περιβάλλον, για τη γλωσσική ανάπτυξη του κωφού παιδιού στην ολότητά της, σε φυσικό, επικοινωνιακό πλαίσιο γλώσσας. Ο εκπαιδευτικός διευκολύνει το μαθητή να ανακαλύπτει τη γνώση, δεν την επιβάλλει, παρατηρεί την πρόοδο του παιδιού και την ενισχύει, παρέχοντας ευκαιρίες για πολλές και ποικίλες γλωσσικές δραστηριότητες.

Η εκπαίδευση δε στοχεύει μόνο στη γνωστική κατάρτιση του μαθητή, αλλά και στην ισοχυροποίηση της προσωπικότητάς του, παρέχοντάς του πρότυπα και κίνητρα, ώστε να αποκτήσει αξίες και δεξιότητες, που θα τον βοηθήσουν στη μετέπειτα ζωή του. Ο σεβασμός της

σχολικής κοινότητας στις ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούν στην τοπική κοινωνία, αλλά και στη διαφορετικότητα των μαθητών, είναι βασικό στοιχείο κάθε αναλυτικού προγράμματος, που επιδιώκει να ικανοποιήσει τις ανάγκες όλων των μαθητών. Επομένως, τα περιεχόμενα της μάθησης δεν επιλέγονται ως αυτοσκοπός, για να εξυπηρετήσουν απλά την κατάκτηση ενός μαθησιακού στόχου, αλλά σχετίζονται και αντλούνται από τα ενδιαφέροντα, τους προβληματισμούς και τη θέση των μαθητών της συγκεκριμένης ηλικίας στην τοπική κοινωνία. *Επιπλέον οι εκπαιδευτικοί στόχοι τροφοδοτούνται από τα ενδιαφέροντα των μαθητών και την δυναμική του κοινωνικού χώρου τους και βρίσκονται σε διαλεκτική σχέση με αυτόν, με την επιδίωξη πάντα να βοηθήσουν το παιδί ν' αναπτυχθεί μέσα στην κοινωνία.* Με τον ίδιο τρόπο, οι μέθοδοι της διδασκαλίας προωθούν την καλλιέργεια της προσωπικότητας του παιδιού και της κοινωνικότητάς του και παραμένουν ευέλικτες, ώστε να προσαρμόζονται στις ιδιαιτερότητες, τις κλίσεις και τις δεξιότητες των μαθητών.

1.6.3. Διαθεματική προσέγγιση

Μια από τις βασικές καινοτομίες στην εφαρμογή των Αναλυτικών Προγραμμάτων (ΔΕΠΠΣ, ΦΕΚ 303-Β713-3-2003), που αφορά στη διδασκαλία της γλώσσας, είναι και η διαθεματική προσέγγιση των γνωστικών αντικειμένων. Καθώς το ζητούμενο είναι η εσωτερική συνοχή των μαθημάτων, που ανταποκρίνεται στη συνοχή της ίδιας της ζωής, η οργάνωση του αναλυτικού προγράμματος γίνεται μέσω της διαθεματικότητας. Η διαθεματική οργάνωση του αναλυτικού προγράμματος διαφέρει από τη θεματική οργάνωση του παραδοσιακού αναλυτικού προγράμματος, όπου το κάθε μάθημα, διδάσκεται χωριστά και ανεξάρτητα από τα άλλα μαθήματα. Η θεματική προσέγγιση της σχολικής γνώσης δεν ικανοποιεί πλέον τις κοινωνικές ανάγκες των μαθητών, υποχρεώνει τον δάσκαλο να παρακολουθεί πιστά το σχολικό εγχειρίδιο και το παιδί δυσκολεύεται να αντιληφθεί την ολότητα του κόσμου. Σε αντίθεση η διαθεματική προσέγγιση:

- Στηρίζεται στην ενεργό συμμετοχή του μαθητή για την κάλυψη των πραγματικών του αναγκών, στη δημιουργική σκέψη και στην κατάλληλη οργάνωση της διδακτέας ύλης κάθε γνωστικού αντικειμένου, ώστε να εξασφαλίζεται η επεξεργασία των θεμάτων από πολλές οπτικές γωνίες και να αναδεικνύεται το ουσιαστικό περιεχόμενο των γνώσεων, όπως προκύπτει μέσα από την εκπαιδευτική έρευνα και πράξη.
- Η επιλογή των περιεχομένων της μάθησης μπορεί να γίνεται από γεγονότα επίκαιρα που ενδιαφέρουν τους μαθητές, από την ίδια την εμπειρία τους, από άρθρα, διαφημίσεις, ανακοινώσεις κλπ.
- Δημιουργεί λειτουργικές σχέσεις μεταξύ των στόχων, του περιεχομένου, των δραστηριοτήτων και της αξιολόγησης (αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της διδασκαλίας και μακροαξιολόγηση του Α.Π.).
- Δίνει μεγαλύτερη ελευθερία στον δάσκαλο να επιλέξει τις μεθόδους και τα μέσα διδασκαλίας.
- Συνδέει τις σχολικές δραστηριότητες με την ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών.

Οι διαθεματικές δραστηριότητες και τα σχέδια εργασίας (projects) δραστηριοποιούν τους μαθητές, δίνουν τη δυνατότητα στον εκπαιδευτικό να λειτουργεί με ευελιξία, να εκσυγχρονίζει τη μεθοδολογία της διδασκαλίας του, να διαμορφώνει το περιεχόμενό της ανάλογα και με επίκαιρα θέματα και να παίρνει πρωτοβουλίες. Ακόμη, ενθαρρύνεται η συλλογική προσπάθεια των μαθητών και η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης. Τα διαθεματικά σχέδια εργασίας, μπορούν να επεκταθούν και να καλύψουν τις περισσότερες γνωστικές και θεματικές ενότητες με στόχο να καλύψουν όλους τους τομείς εξέλιξης των μαθητών:

Στόχος μάθησης	Περιεχόμενα μάθησης	Διαδικασίες	Αξιολόγηση
Γνωστικός	Θέματα Σχέδια Αναγνώσματα Ασκήσεις	Οργάνωση Μέθοδος Μέσα Χρόνος	Προφορικά Στην Ε.Ν.Γ Γραπτά Με εφαρμογές Με φάκελο εργασιών (portfolio)
Ψυχοκινητικός			
Συναισθηματικός			

Η γλώσσα από τη φύση της ως μάθημα είναι διαθεματική, γιατί διαχέεται σ' όλα τα γνωστικά αντικείμενα του σχολικού προγράμματος. Με τη διαθεματική προσέγγιση εξασφαλίζεται η απόκτηση της δομής της γλώσσας (κάθετος άξονας), παράλληλα δε αναπτύσσονται οι γλωσσικές δεξιότητες μέσω των άλλων μαθημάτων (οριζόντιος άξονας).

Η οριζόντια διασύνδεση προϋποθέτει κατάλληλη οργάνωση της διδακτέας ύλης με τρόπο που να εξασφαλίζεται η επεξεργασία των θεμάτων από πολλές οπτικές γωνίες, ώστε να φωτίζονται από όλες τις πλευρές και να αναδεικνύεται η γνώση και η σχέση της με την πραγματικότητα. Ως εκ τούτου, κάθε στόχος της γλωσσικής διδασκαλίας θεωρείται «οριζόντιος στόχος» όλων των μαθημάτων του σχολικού προγράμματος και της σχολικής ζωής. Με άλλα λόγια ως μέσο και ως αντικείμενο γλωσσικής άσκησης, ιδιαίτερα για την επεξεργασία του περιεχομένου και των φραστικών επιλογών, πρέπει να αξιοποιούνται όλα τα μαθήματα και η σχολική ζωή συνολικά (ΦΕΚ 303/13-3-2003). Έτσι η γνώση δε συγκροτείται στο μυαλό του μαθητή με τη μορφή ξεχωριστών θυρίδων που κλείνουν στεγανά κάποιο αντικείμενο, αλλά με τη μορφή ενός πλέγματος που αγκαλιάζει όλα τα αντικείμενα και δίνει τη δυνατότητα στο μαθητή να ανακαλύψει τη σχέση μεταξύ τους. Στο πλαίσιο της διαθεματικής προσέγγισης το περιεχόμενο της γλώσσας πρέπει να επιλεγεί και να δομηθεί με άξονες:

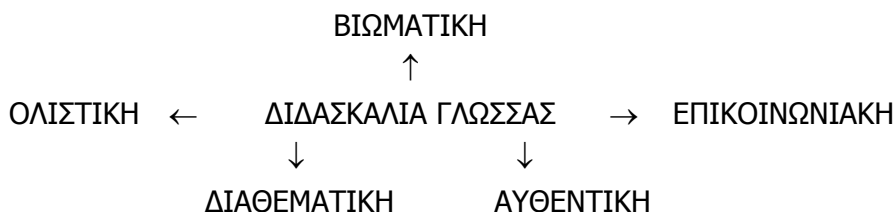
- α) τα γνωστικά χαρακτηριστικά των μαθητών κατά τάξη,
- β) τον τρόπο που ο καθένας μαθαίνει,
- γ) τα ενδιαφέροντά τους και
- δ) τα γνωστικά αντικείμενα που κινούν τα ενδιαφέροντά τους.

Επομένως, η απόκτηση της γλώσσας δεν είναι μόνο ατομική υπόθεση του μαθητή και δεν κατακτιέται σε ένα περιβάλλον κενό, αλλά στα πλαίσια της κοινωνικής αλληλεπίδρασης. Οι διαδικασίες της αλληλεπίδρασης στα πλαίσια του κοινωνικού περιβάλλοντος έχουν ιδιαίτερα θετικές επιπτώσεις στην απόκτηση της γλώσσας.

1.6.4. Βιωματική, επικοινωνιακή και ολιστική προσέγγιση στη διδασκαλία

Με στόχο να επιτευχθεί η αλληλεπίδραση, οι διδακτικές προσεγγίσεις που σχετίζονται με τη γλώσσα, στηρίζονται στη βιωματικότητα, τη συλλογικότητα και την ολιστική αντίληψη, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η ενεργός συμμετοχή του μαθητή για την περαιτέρω απόκτηση και καλλιέργεια της γλώσσας. Ειδικότερα αυτές οι προσεγγίσεις δίνουν την ευκαιρία και τις δυνατότητες στους μαθητές να καλλιεργούν και να χτίζουν τη γλώσσα στηριζόμενοι σε ήδη αποκτημένες γλωσσικές εμπειρίες και δομές, επειδή το αντικείμενο σχετίζεται με τα ενδιαφέροντά τους. Η βιωματική προσέγγιση οδηγεί στη συλλογική δράση - επικοινωνία με την συμμετοχή του δασκάλου, ιδιαίτερα όταν οι δραστηριότητες στηρίζονται στις εμπειρίες των μαθητών. *Εάν η διδασκαλία της γλώσσας γίνεται σε αυθεντικά πλαίσια με την προσωπική και*

ενεργό συμμετοχή των μαθητών, τότε οι μαθητές αποκτούν δεξιότητες λειτουργικής χρήσης της γλώσσας και εξασφαλίζουν έτσι το βασικό εργαλείο των επικοινωνιακών ικανοτήτων με το περιβάλλον τους. Μέσα από τη γλώσσα το παιδί θα χτίσει εντός του τον κόσμο και ο κόσμος θα χτίσει την εικόνα του παιδιού. Και οι δύο αυτές εικόνες θα επανεξεταστούν και θα αναθεωρηθούν πολλές φορές στη ζωή του παιδιού και των γύρω του, καθώς καινούργια γνώση θα προστίθεται συνεχώς μέσω αυτής της αλληλεπίδρασης.

1.6.5. Επικοινωνιακή προσέγγιση

Η λέξη επικοινωνία στην τάξη έχει την έννοια «μοιράζομαι τις σκέψεις, τις ιδέες, τα βιώματα, τα συναισθήματα και τις προτάσεις μου με τους συμμαθητές μου». Η διαδικασία της επικοινωνίας και του διαλόγου ενεργεί ως καταλύτης για την ανάπτυξη κριτικής σκέψης. Η επικοινωνία δημιουργεί μια αναπτυξιακή δυναμική που επιτρέπει στους μαθητές να ξεπεράσουν τα ατομικά τους όρια σκέψης και πράξης, που κανένα από τα μέλη δε θα μπορούσε, εκτός ομάδας, να υπερβεί και να αναπτύξει. Μπορούν έτσι να δοκιμάσουν και να πειραματιστούν στη χρήση της γλώσσας, να έχουν διαρκή, άμεση και αποτελεσματική ανατροφοδότηση, να βελτιώνονται συνεχώς και με βάση την εμπειρία τους στην τάξη να αναπτύσσουν κίνητρα και δεξιότητες στην επικοινωνία τους με το εξωσχολικό περιβάλλον.

Η προσωπικότητα όμως του κάθε μαθητή καλλιεργείται μέσα στο σύνολο όταν οι γλωσσικές δραστηριότητες προσεγγίζουν την ίδια τη ζωή, γιατί τότε μόνο ενεργοποιείται η ανθρώπινη ολότητα του νου, της ψυχής και του σώματος. Η προσέγγιση των γνωστικών αντικειμένων από διαφορετικές πλευρές, δίνει στο μαθητή πολλαπλά ερεθίσματα. Η συγκροτημένη σε βάθος εξερεύνηση ενός θέματος επιτυγχάνει την ανάπτυξη της κριτικής και δημιουργικής σκέψης.

1.6.6. Οι διαθεματικές ενότητες - διαθεματικά σχέδια εργασίας

Στη συνέχεια παρουσιάζουμε ένα μοντέλο διδασκαλίας των διαθεματικών εννοιών. Τα στάδια ανάπτυξης της θεματικής ενότητας που παρουσιάζονται εδώ, βασίζονται σε προσεγγίσεις της *Jacobs*:

1. Επιλογή θέματος:

Το θέμα πρέπει να αγγίζει τα παιδιά, να είναι αρκετά ευρύ, ώστε να μπορούν να εμπλακούν σ' αυτό αντικείμενα πολλών μαθημάτων χωρίς τον κίνδυνο να πλατιάσει και τέλος να μπορεί να εξερευνηθεί σε βάθος.

2. Ανταλλαγή των πρώτων ιδεών:

Τα παιδιά με την υποστήριξη των δασκάλων σχεδιάζουν την πορεία της διερεύνησης του θέματος, συζητούν και παίρνουν αποφάσεις για την πορεία δράσης και το χρόνο ολοκλήρωσης του θέματος. Καταγράφονται σκέψεις, υποθέσεις, ερωτήματα, ιδέες και δημιουργούνται υποθέματα σαν ένα δίκτυο με κέντρο το θέμα. Τα υποθέματα αυτά είναι και διαφορετικά μαθήματα.

3. Οργάνωση

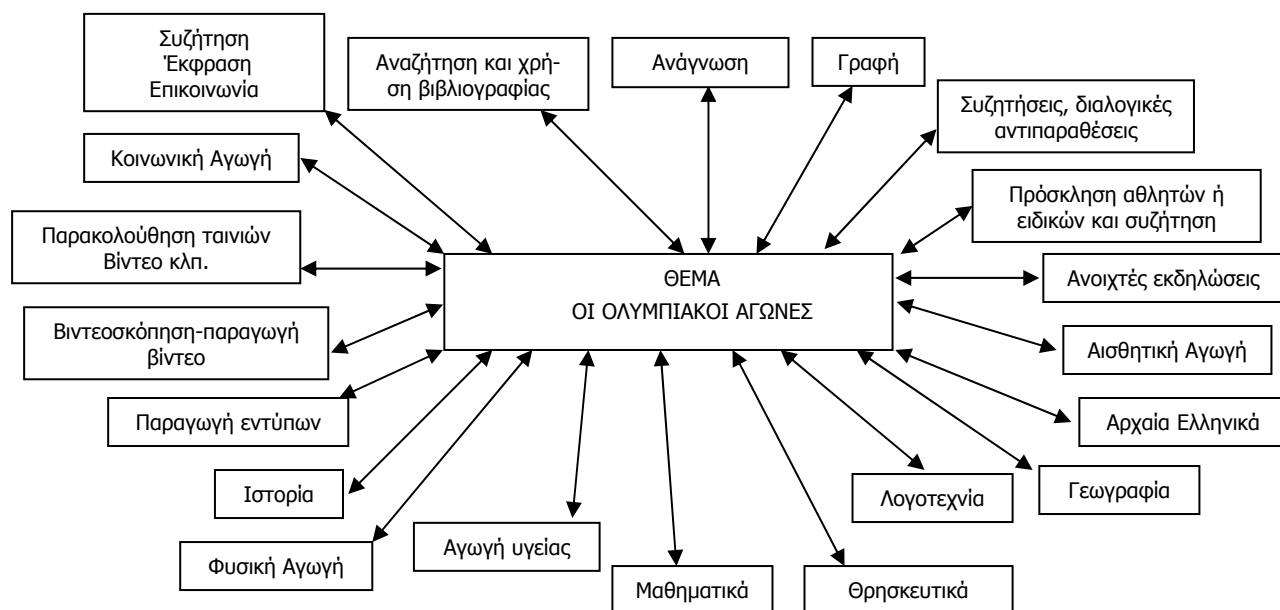
Στο στάδιο αυτό οργανώνονται οι ιδέες. Το αρχικό πλάνο ελέγχεται, τροποποιείται και συμπληρώνεται με νέες ιδέες. Τα υποθέματα παίρνουν την τελική τους μορφή. Καθορίζονται

οι ερωτήσεις που κατευθύνουν την ανάπτυξη του θέματος. Ο δάσκαλος με τους μαθητές καθορίζουν τέσσερις με πέντε ερωτήσεις, οι οποίες θα καταδείξουν την χρησιμότητα του θέματος και θα βοηθήσουν την ανάπτυξή του.

4. Ανάπτυξη δραστηριοτήτων μάθησης

Οι δραστηριότητες θα πρέπει να οδηγήσουν στην απάντηση των ερωτήσεων του προηγούμενου σταδίου αλλά και να δώσουν ευκαιρίες για ζωντανή επικοινωνία αλλά και για την καλλιέργεια της ανάγνωσης και γραφής.

Στη συνέχεια παρατίθεται ένα σχεδιάγραμμα που απεικονίζει δραστηριότητες και γνωστικά αντικείμενα που μπορούν να συμβάλουν στην πραγματοποίηση του διαθεματικού σχεδίου εργασίας με τίτλο «οι Ολυμπιακοί αγώνες»

1.6.7. Φυσική και δομημένη μέθοδος διδασκαλίας - Η γλώσσα ως ολότητα - Σπειροειδής διάταξη της ύλης

Ως προς τη διδακτική μεθοδολογία, η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στα κωφά παιδιά θα πρέπει να είναι δομημένη και προγραμματισμένη καλά, αλλά η μάθηση να γίνεται με φυσικό τρόπο.

Η θεωρία της γενετικής μετασχηματιστικής γραμματικής του Chomsky (1984) επηρέασε τη διδακτική των γλωσσών, ώστε να γίνεται συνδυασμός των δύο μεθόδων, της *φυσικής*, η οποία είναι γνωστή και ως μητρική ή μέθοδος του Lexington, κατά την οποία τα παιδιά μπορούν να αναπτύξουν τη γλώσσα με φυσικό τρόπο, μέσω επικοινωνίας, χωρίς τυπική διδασκαλία, και της *δομημένης*, που βασίζεται στην πολύ καλά προγραμματισμένη και βήμα-βήμα σχεδιασμένη διδασκαλία της χρήσης των γραμματικών και συντακτικών κανόνων της γλώσσας.

Οι μαθητές μαθαίνουν συγκεκριμένους κανόνες και δομές της γλώσσας μέσα από τις διαδικασίες της μίμησης, της απομνημόνευσης, της εξάσκησης και της αυθόρμητης και δημιουργικής εφαρμογής. Η διδασκαλία λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών και στοχεύει στην ενεργητική συμμετοχή τους μέσα σε περιβάλλον επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης. *Γίνεται μεθοδικός και λεπτομερής σχεδιασμός, με συνεχόμενη και εξελικτική οργάνωση του περιεχομένου του γνωστικού αντικείμενου.*

Τα διδακτικά αντικείμενα παρουσιάζονται σε ολότητες, έτσι ώστε το παιδί να βρίσκει νόημα. Κάθε ενότητα συνοδεύεται από δραστηριότητες και διαδικασίες *αξιολόγησης και της επίδοσης του μαθητή και της αποτελεσματικότητας της διδασκαλίας.*

Η διάταξη της ύλης είναι σπειροειδής και για τον προσδιορισμό του περιεχομένου λαμβάνονται υπόψη και τα περιεχόμενα συναφών γνωστικών αντικειμένων. Με τη σπειροειδή διάταξη της ύλης η γνώση εμπλουτίζεται και διευρύνεται σταδιακά, κατά επίπεδο, αλλά στηρίζεται πάντοτε στο προηγούμενο γνωστικό υπόβαθρο. Με τέτοια διάταξη της ύλης υπάρχει δυνατότητα αλληλεπίδρασης μεταξύ των διαφορετικών επιπέδων του προγράμματος. Ο τρόπος της σπειροειδούς οργάνωσης φέρνει από μικρή ηλικία το παιδί σε επαφή με ιδέες και έννοιες. Αυτές επαναλαμβάνονται εμπλουτισμένες και τα επόμενα χρόνια, έτσι ώστε το παιδί να τις αναπτύξει και να εμβαθύνει σ' αυτές.

Ο κωφός μαθητής κατακτά σταδιακά τη δομή της ελληνικής γλώσσας, φτάνει σε γενικές μέσα από γλωσσικές εμπειρίες, όχι μόνο μέσα στην τάξη, αλλά και έξω απ' αυτήν και κατακτά έννοιες, γλωσσικές δομές και λειτουργικές δεξιότητες, τις οποίες σταδιακά εμπεδώνει και επεκτείνει.

Τέλος οι ενιαίες διαθεματικές ενότητες εξασφαλίζουν την υποδομή για την εκπλήρωση βραχυπρόθεσμων στόχων, οι οποίοι με τη σειρά τους οδηγούν στην ολοκλήρωση των μακροπρόθεσμων στόχων του προγράμματος.

1.6.8. Εξατομικευμένα προγράμματα

Τα εξατομικευμένα προγράμματα των κωφών μαθητών περιλαμβάνουν βραχυπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους στόχους στους εξής τομείς: *ακαδημαϊκές γνώσεις* και *δεξιότητες* στα διάφορα μαθήματα, *δεξιότητες γλωσσικής ανάπτυξης* και *επικοινωνίας* και *γενικές δεξιότητες* που διασφαλίζουν τη σχολική και κοινωνική ένταξη και την ανεξάρτητη ζωή.

Η κατάρτιση του ατομικού προγράμματος της εκπαίδευσης του κωφού παιδιού γίνεται είτε από το ΚΔΑΥ είτε από το εκπαιδευτικό προσωπικό του σχολείου σε συνεργασία με τον γονέα του παιδιού και με οποιοδήποτε άλλο μέλος της εκπαιδευτικής ομάδας, που υποστηρίζει το παιδί (π.χ. κοινωνικός λειτουργός, ψυχολόγος, διερμηνέας ΕΝΓ) και εμπλέκεται στην εκπαίδευση του παιδιού στη βάση των αξιολογημένων αναγκών του. Ο διευθυντής του ειδικού σχολείου Κωφών ή του γενικού σχολείου μεριμνά ώστε τα παιδιά που φοιτούν στο σχολείο να ακολουθούν το ατομικό τους πρόγραμμα και να τους παρέχεται η αναγκαία βοήθεια για τη σχολική ανάπτυξή τους σε όλους τους τομείς (συμπεριλαμβανομένων και του ψυχολογικού και του κοινωνικού τομέα).

Ιδιαίτερα, όσον αφορά στην ενότητα του ατομικού προγράμματος του μαθητή που αναφέρεται στην εκμάθηση της Ελληνικής γλώσσας, θα πρέπει να σχεδιάζεται με βάση τα αποτελέσματα της αξιολόγησης του γλωσσικού επιπέδου του στην Ελληνική και σύμφωνα με τις γνωστικές και γλωσσικές του ανάγκες *και σε συνεργασία με τους γονείς*. Ο εκπαιδευτικός αξιολογεί το μαθητή και σχεδιάζει το πρόγραμμα (π.χ. στόχους και δραστηριότητες) για την εκμάθηση της Ελληνικής γλώσσας με ενδιαφέροντα, ρεαλιστικά και καλά δομημένα μαθήματα που ανταποκρίνονται στις ανάγκες του μαθητή.

Με παρόμοιο τρόπο ορίζονται οι στόχοι, οι δραστηριότητες και οι τρόποι αξιολόγησης του ατομικού προγράμματος του μαθητή και για τα υπόλοιπα μαθήματα, τόσο στην πρωτοβάθμια όσο και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Στο σχεδιασμό και την υλοποίηση των ατομικών προγραμμάτων, όπως ήδη αναφέραμε, πολύ σημαντικός παράμετρος είναι η συνεργασία του εκπαιδευτικού με την οικογένεια του μαθητή καθώς και η τακτική ενημέρωση των γονιών για την πρόοδο του μαθητή.

Τα εξατομικευμένα προγράμματα των κωφών μαθητών αξιολογούνται συνεχώς (τουλάχιστο ανά έτος) και τροποποιούνται όταν χρειάζεται, με στόχο ο μαθητής να αποκτήσει όλες τις προαναφερθείσες δεξιότητες.

1.7. Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

1.7.1. Ομιλία-κατανόηση / παραγωγή

Στα δίγλωσσα προγράμματα κωφών δίνεται έμφαση στην πρώτη γλώσσα των παιδιών, δηλαδή την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα, καθώς και στη δεύτερη γλώσσα, κυρίως στη γραπτή μορφή της. Ωστόσο, επιβάλλεται στο σημείο αυτό να αξιολογήσουμε το ρόλο της ομιλούμενης ελληνικής στα δίγλωσσα προγράμματα. Η σύγχρονη τεχνολογία παρέχει τη δυνατότητα σε κάποια παιδιά με κοχλιακά εμφυτεύματα, αλλά και σε βαρήκοα παιδιά να ωφεληθούν ακουολογικά από τη χρήση των ακουστικών βοηθημάτων. Πολλοί από τους μαθητές αυτούς αυθόρμητα αναπτύσσουν ευδιάκριτη ομιλία. Επομένως, θα πρέπει να ενθαρρύνεται και να ενισχύεται η αυθόρμητη χρήση του προφορικού λόγου των παιδιών αυτών, στο βαθμό που τα ίδια το επιθυμούν. Ο προφορικός λόγος δεν διδάσκεται μόνο μέσα από μαθήματα λογοθεραπείας, αλλά αποκτιέται κυρίως φυσικά μέσα από τη συνεχή αλληλεπίδραση των μαθητών με τον κόσμο των ακουόντων (π.χ. μέσα από τις σχέσεις τους με τα ακούοντα παιδιά στο γενικό σχολείο ή με τα ακούοντα παιδιά της γειτονιάς ή με τους ακούοντες στο άμεσο περιβάλλον και στην ευρύτερη κοινωνία).

Για όλα τα κωφά παιδιά όμως, ανεξάρτητα από την ακουστική κατάσταση και τις γλωσσικές, γνωστικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητές τους, η συστηματική έκθεση και διδασκαλία στην ελληνική γλώσσα, γραπτή και ομιλούμενη, πρέπει να είναι βασικός εκπαιδευτικός στόχος. Το σχολείο έχει την ευθύνη να εντοπίσει τις αναποτελεσματικές πρακτικές που βάρυναν τη διδακτική παράδοση της ομιλούμενης γλώσσας στα σχολεία των κωφών και είχαν δημιουργήσει συναισθήματα φόβου και άρνησης στους κωφούς μαθητές προς την ελληνική γλώσσα αλλά και πολύ χαμηλές επιδόσεις σ' αυτήν. Το πρόγραμμα και η μεθοδολογία στη διδασκαλία των ελληνικών πρέπει να δημιουργεί στους μαθητές ισχυρά θετικά κίνητρα εκμάθησης των ελληνικών. Από την πλούσια εμπειρία και έρευνα για τη γενική δίγλωσση εκπαίδευση γνωρίζουμε πλέον πια ποιες είναι οι προϋποθέσεις της επιτυχούς δίγλωσσίας. Όλες οι έρευνες συμφωνούν στο ότι η όσο πιο σοβαρή δουλειά γίνεται με την μητρική γλώσσα των παιδιών τόσο καλύτερα είναι τα αποτελέσματα στην απόκτηση της δεύτερης. Ο βαθμός εκμάθησης της δεύτερης γλώσσας εξαρτάται α) από την εκτίμηση του σχολείου προς τη μητρική γλώσσα και την προσπάθεια που καταβάλλει για την καλλιέργειά της και β) από τη συνέπεια και αποτελεσματικότητα στη διδασκαλία της δεύτερης. Στην περίπτωση των δίγλωσσων προγραμμάτων για κωφούς απαιτείται επομένως:

1. Ο σεβασμός και η υποστήριξη της φυσικής γλώσσας των κωφών μαθητών με κάθε τρόπο
2. Η καλλιέργεια θετικών *κινήτρων* για την εκμάθηση των ελληνικών στα πλαίσια της *ενδυνάμωσης* των κωφών μαθητών
3. Η καλλιέργεια κλίματος αποδοχής και πολυπολιτισμικότητας στο σχολείο

Είναι σημαντικό, επομένως, να παρέχουμε πλούσιο γλωσσικό περιβάλλον επικοινωνίας, έτσι ώστε ο μαθητής να έχει εμπειρίες και δυνατότητες να μάθει και να χρησιμοποιεί την ομιλούμενη γλώσσα στην επικοινωνία του με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, στις καθημερινές συναλλαγές και σχέσεις του, αξιοποιώντας συστηματικά όλες τις δυνατότητες και την υπολειμματική ακοή του κωφού παιδιού. Ειδικότερα στόχοι που επιδιώκονται είναι οι εξής:

- α. να μπορεί να κατανοεί τη γλώσσα μέσω της χειλεανάγνωσης αλλά και να παράγει ομιλία αντιληπτή από τους άλλους, στα πλαίσια πραγματικών καταστάσεων επικοινωνίας
- β. να αναπτύξει μηχανισμούς επιλογής και οργάνωσης των πληροφοριών και αποκριτικής ετοιμότητας
- γ. να μπορεί να συμμετέχει σε διάλογο

- δ. να διατυπώνει ερωτήσεις και να απαντά σε ερωτήσεις
- ε. να κάνει χρήση των φραστικών επιλογών με αυτοπεποίθηση
- στ. να αφηγείται στην προφορική Ελληνική
- ζ. να ανακοινώνει επιθυμίες, σκέψεις, προτάσεις, συλλογισμούς κλπ.

Η ευχέρεια στη χρήση της ελληνικής γλώσσας προϋποθέτει την καλή ταυτόχρονη εκμάθηση όλων των επιμέρους στοιχείων της (φωνολογικά, μορφολογικά, συντακτικά, σημασιολογικά και πραγματολογικά). Επομένως η εκμάθηση δεν θα πρέπει να περιορίζεται ή να αρχίζει από την εκμάθηση μεμονωμένων ήχων ή λέξεων, αλλά από την κατανόηση και έκφραση του μηνύματος στην ολότητά του, δηλαδή με φράσεις, προτάσεις κλπ. όπως αυτό εκφράζεται σε πραγματικές καταστάσεις επικοινωνίας. Όλη αυτή η διαδικασία γίνεται σε ατμόσφαιρα παιδαγωγικής προσέγγισης και κατανόησης των δυσκολιών του κωφού παιδιού.

Και δεν πρέπει να ξεχνούμε ότι στην εκπαίδευση αλλά και ιδιαίτερα στην εκπαίδευση του κωφού παιδιού *θεωρούμε ως γλώσσα το σύνολο των τυποποιημένων συμβόλων, σημείων, ήχων ή κινήσεων, που συνθέτουν έναν κώδικα επικοινωνίας, ο οποίος αποτελεί μέσο ανταλλαγής μηνυμάτων* (Μπαμπινιώτης, 1998).

1.7.2. Ανάγνωση-γραφη: δυσκολίες για τα κωφά παιδιά

Οι κωφοί παρουσιάζουν ιδιαιτερότητες στην επικοινωνία, που τους διαφοροποιούν από όλους τους άλλους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Η γλωσσική ανάπτυξη του κάθε κωφού παιδιού είναι συχνά ανομοιογενής, αφού στηρίζεται κυρίως στο βαθμό και τύπο της ακουστικής απώλειας στις 'χρήσιμες' για την ομιλία συχνότητες, στην αιτία της ακουστικής απώλειας, στην ηλικία εμφάνισης, αλλά και του εντοπισμού της κώφωσης. Ωστόσο, άλλοι παράγοντες, όπως τα προσωπικά χαρακτηριστικά του κάθε παιδιού, η διδακτική πράξη και μεθοδολογία, το γλωσσικό περιβάλλον του σχολείου αλλά και η προσπάθεια και η επιμονή των γονέων επηρεάζουν τη γλωσσική εξέλιξη ενός παιδιού.

Όταν ένα ακούον παιδί εισέρχεται σε κάποιο Ελληνικό δημοτικό σχολείο, είναι πολύ πιθανό να έχουν προηγηθεί έξι χρόνια έκθεσής του στην Ελληνική γλώσσα μέσα στο οικογενειακό και το ευρύτερο περιβάλλον. (Λέμε ίσως γιατί πολλά παιδιά που προέρχονται από γλωσσικές μειονότητες στην Ελλάδα, π.χ. Αλβανοί, μεγαλώνουν σε οικογένειες που τα Ελληνικά δεν είναι η πρώτη τους γλώσσα ή που δεν τα χρησιμοποιούν καθόλου στο σπίτι). Τα ακούοντα παιδιά των οποίων τα Ελληνικά είναι η πρώτη τους γλώσσα θα τα παρομοιάζαμε με σφουγγάρια στον ωκεανό, που χωρίς να το συνειδητοποιήσουν ή χωρίς σκόπιμη σκληρή δουλειά στα πρώτα χρόνια της ζωής τους απορροφούν τόσο τη σύνθετη δομή των Ελληνικών, όσο και το εκτεταμένο λεξιλόγιό τους (Schirmer, 2000). Επομένως, το ακούον παιδί οδηγείται μέσα από την εξοικείωσή του με την ομιλούμενη Ελληνική Γλώσσα στην ανάγνωση του γραπτού λόγου.

Τα περισσότερα κωφά παιδιά όμως έρχονται σε ελάχιστη επαφή με την Ελληνική γλώσσα, πριν εισέλθουν στο σχολείο. Τα μικρά κωφά παιδιά αναπτύσσουν γλώσσα σ' ένα λιγότερο φυσικό περιβάλλον από αυτό των ακούοντων. Το πρόβλημα της ακοής δεν επιτρέπει την πρόσληψη ούτε των βασικών δομών του προφορικού λόγου, που είναι απαραίτητες για την ανάπτυξη της δικής τους γλώσσας. Έτσι μαθαίνουν να διαβάζουν και να γράφουν χωρίς τη μακρόχρονη εξοικείωση που έχουν τα ακούοντα παιδιά με την Ελληνική γλώσσα. Η σοβαρότητα του προβλήματος αυτού γίνεται φανερή από το γεγονός ότι το 90-95% των κωφών παιδιών γεννιούνται σε οικογένειες ακούοντων που η πρώτη τους γλώσσα είναι η ομιλούμενη! Αυτό, βέβαια, δεν ισχύει για τα κωφά παιδιά κωφών γονέων που αναπτύσσουν την πρώτη τους γλώσσα, την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα, με φυσικό τρόπο στα πρώτα χρόνια της ζωής τους και στη συνέχεια, με τις κατάλληλες εκπαιδευτικές μεθόδους (που θα περιγράψουμε στη συνέχεια) μεταβαίνουν με ευκολία στην εκμάθηση της ανάγνωσης και της γραφής (Ogden, 1998).

Σε γενικές γραμμές τα ερευνητικά δεδομένα υποστηρίζουν ότι τα κωφά παιδιά ακουόντων γονέων παρουσιάζουν σημαντική καθυστέρηση στη γλωσσική τους ανάπτυξη σε σύγκριση με τα ακούοντα παιδιά (Quigley and Power, 1972 / Λαμπροπούλου, 1993).

1.7.3. Σχέσεις ανάμεσα στην ανάπτυξη της γραφής και της ανάγνωσης

Η γλωσσική ανάπτυξη συνδέεται με την καλλιέργεια της γραφής και της ανάγνωσης. Τόσο τα κωφά, όσο και τα ακούοντα παιδιά εισάγονται στις διαδικασίες της ανάγνωσης και της γραφής από μικρή ηλικία, καθώς έρχονται σε επαφή με το γραπτό κείμενο και παρακολουθούν τη χρήση του γραπτού κώδικα από τους ενήλικες. Δυστυχώς όμως, όπως οι έρευνες επισημαίνουν, τα κωφά παιδιά, παρά το γεγονός ότι διδάσκονται ανάγνωση και γραφή στο σχολείο, δεν αναπτύσσουν τις δεξιότητες αυτές με ταχύτητα ανάλογη με τα ακούοντα παιδιά (Holt, 1993 / Wolk και Allen, 1984).

Αξίζει να τονίσουμε τη στενή σχέση ανάμεσα στην ανάγνωση και στη γραφή. Τόσο η γραφή όσο και η ανάγνωση (δηλαδή η εμπέδωση και κατάκτηση του γραπτού κώδικα μιας ομιλούμενης γλώσσας) συνδέονται με τη διασαφήνιση του νοήματος μέσω του γραπτού κειμένου (Schirmer, 2000). Οι Tierney και Pearson (1983) υποστηρίζουν ότι οι διαδικασίες που ακολουθούν οι συγγραφείς στο γράψιμο ταυτίζονται με τις διαδικασίες που ακολουθούν οι αναγνώστες κατά την ανάγνωση. Οι πιο πάνω ερευνητές υποστηρίζουν ότι τόσο οι συγγραφείς όσο και οι αναγνώστες ασχολούνται:

- α. με το σχεδιασμό (δηλαδή θέτουν στόχους)
- β. με τη σύνταξη (δηλαδή ως αναγνώστες ανιχνεύουν το μήνυμα και ως συγγραφείς επιδιώκουν την αυθεντική έκφρασή του μέσα από το κείμενό τους)
- γ. με την ευθυγράμμιση (δηλαδή βρίσκουν τους 'ρόλους' τους σε σχέση με το κείμενο)
- δ. με την αναθεώρηση (revising) (δηλαδή διατυπώνουν/ερμηνεύουν, τροποποιούν υποθέσεις, αναλύουν, διαμορφώνουν στόχους) και
- ε. με τον έλεγχο-επιμέλεια (monitoring), δηλαδή αξιολογούν τον βαθμό επίτευξης των στόχων τους.

Έχει επίσης διατυπωθεί η άποψη ότι η αναθεώρηση (revising) προϋποθέτει *παρόμοιες νοητικές διεργασίες κατά τη διάρκεια και της ανάγνωσης και της γραφής*, γιατί και οι αναγνώστες και οι συγγραφείς αντιπαραβάλλουν ενεργά το γραπτό κείμενο με τους στόχους και τις προσδοκίες τους. Όταν οι αναγνώστες και οι συγγραφείς αισθάνονται αρμονία μ' αυτά που γράφουν ή που διαβάζουν, συνεχίζουν το γράψιμο και την ανάγνωση αντίστοιχα. Όταν δεν ταυτίζονται επαρκώς με το γραπτό κείμενο, και ως αναγνώστες και ως συγγραφείς, αναθεωρούν τους στόχους, τις απόψεις και τις προσδοκίες τους σε σχέση μ' αυτό (Fitzgerald, 1989).

Μια άλλη ομοιότητα που έχει διαπιστωθεί ανάμεσα στο γράψιμο και στην ανάγνωση είναι ότι κατά κανόνα τα επίπεδα ανάγνωσης και συγγραφής ενός ατόμου συμβαδίζουν. Μ' άλλα λόγια, οι καλοί αναγνώστες τείνουν να είναι και καλοί συγγραφείς. Έχει διαπιστωθεί ότι το γράψιμο και η ανάγνωση είναι παράλληλες διαδικασίες που τείνουν να ενισχύονται αμοιβαία (Shanahan, 1980). Σε έρευνα που έγινε με παιδιά της προσχολικής ηλικίας και της πρώτης τάξης του δημοτικού, διαπιστώθηκε ότι τα παιδιά μετέφεραν στην ανάγνωση στρατηγικές που έμαθαν στο γράψιμο όπως και από την ανάγνωση στο γράψιμο (Dobson, 1989).

1.7.4. Δυσκολίες στην ανάγνωση

Όπως αναφέραμε και πιο πάνω, τόσο τα κωφά όσο και τα ακούοντα παιδιά αναπτύσσονται ως αναγνώστες από πολύ νεαρή ηλικία, όταν έρθουν σ' επαφή για πρώτη φορά με το γραπτό λόγο και παρακολουθήσουν τη χρήση του γραπτού λόγου από τους ενήλικες στην καθημερινή ζωή τους. Σύμφωνα με έρευνες (Rottenberg και Searfoss, 1992) τα κωφά παιδιά που φοιτούν στην προσχολική βαθμίδα παρουσιάζουν γνώση και κατανόηση του γραπτού κώδικα ανάλογη με τα ακούοντα παιδιά, ακόμα και αν καθυστερεί η γλωσσική τους ανάπτυξη

σε σύγκριση με αυτά. Ωστόσο όταν τα κωφά παιδιά εμπλακούν στο επίσημο γράψιμο και στην ανάγνωση στο σχολείο, η ανάπτυξη της ανάγνωσης και της γραφής δεν εξελίσσεται με τρόπο ανάλογο με τα ακούοντα παιδιά (Schirmer, 2000).

Όπως αναφέραμε προηγουμένως, τα κωφά παιδιά υστερούν στην ανάγνωση και στη γραφή σε σύγκριση με τα ακούοντα παιδιά, όπως συνάγεται από πολλές σχετικές έρευνες. Για παράδειγμα, οι Wolk και Allen (1984) διεξήγαγαν έρευνα με 1664 κωφούς μαθητές που εμπλέκονταν σε ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα και βρήκαν ότι ο μέσος κωφός μαθητής κέρδιζε μόνο κατά το ένα τρίτο σε μαθησιακές δεξιότητες από κάθε σχολική χρονιά. Επομένως, αν ένας κωφός μαθητής χρειάζεται τρία χρόνια για να προχωρήσει στην ανάγνωση σε σύγκριση με τον ένα χρόνο που χρειάζεται ένας ακούων μαθητής, μπορεί αυτό να ερμηνεύσει το γεγονός ότι πολλοί κωφοί μαθητές αποφοιτούν από το σχολείο έχοντας επίπεδο ανάγνωσης τετάρτης δημοτικού. Σύμφωνα με την έρευνα των Kyle και Allsop (1982), το 77% από τους ενήλικες κωφούς του δείγματος της έρευνάς τους δήλωσαν ότι διαβάζουν καθημερινή εφημερίδα. Ωστόσο, το 74% απ' αυτούς δήλωσαν ότι οι καθημερινές εφημερίδες ήταν πολύ δύσκολες για τα κωφά άτομα. Ο μέσος κωφός έφηβος έχει αναγνωστική ικανότητα 9 χρόνων. Αυτό σημαίνει ότι το 50% από τα κωφά παιδιά που αποφοιτούν από το σχολείο έχουν χαμηλότερη αναγνωστική ικανότητα από έναν εννιάχρονο ακούοντα μαθητή (Ogden, 1998).

Η ανάγνωση προϋποθέτει μια αλληλεπίδραση ανάμεσα στον αναγνώστη και στο κείμενο. Ο αναγνώστης 'φέρει' προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες, που διαμορφώνουν τις τοποθετήσεις και τις προσδοκίες του από το κείμενο. Καθώς αυτές οι εμπειρίες και οι προσδοκίες εκπληρώνονται ή δεν εκπληρώνονται, η πληροφορία εσωτερικοποιείται και συλλαμβάνεται το νόημα από τον αναγνώστη. Σύμφωνα μ' αυτήν την άποψη το νόημα ενός κειμένου δεν δημιουργείται από το συγγραφέα αλλά κτίζεται από τον αναγνώστη. Κατά την Schirmer (2000), οι πιο κάτω παράγοντες επηρεάζουν την ικανότητα ανάγνωσης ενός συγκεκριμένου κειμένου από τον αναγνώστη:

- οι προηγούμενες γνώσεις του αναγνώστη και οι εμπειρίες του που συμπεριλαμβάνουν τη συνολική κατανόηση και συνείδηση του κόσμου
- οι ειδικές γνώσεις του πάνω στο συγκεκριμένο θέμα
- η προηγούμενη εξοικείωσή του με το ύφος του συγγραφέα
- η ικανότητά του να κατανοεί το συντακτικό και τη γραμματική καθώς και
- η ικανότητά του να αποκωδικοποιεί τις λέξεις.

Η θεωρία των νοητικών σχημάτων

Μέσα από τη θεωρία των νοητικών σχημάτων μπορούν να ερμηνευτούν οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα κωφά παιδιά στην ανάγνωση. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή η γνώση οργανώνεται γνωστικά σε δομές της μνήμης που ονομάζονται νοητικά σχήματα. Τα σχήματα μπορεί να θεωρηθούν ως γνωστικά πλαίσια που συνδέουν τη γνώση και τις εμπειρίες κάποιου με ένα θέμα. Μέσω αυτού του πλαισίου η νέα πληροφορία ερμηνεύεται, αποθηκεύεται στη μνήμη και (αποκαθίσταται) ανακαλείται όταν χρειάζεται. Η προηγούμενη γνώση και οι εμπειρίες του αναγνώστη οργανώνονται σε σχήματα, που επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο δομείται η καινούργια πληροφορία και η καινούργια εμπειρία. Ωστόσο, τα σχήματα δεν είναι στατικά. Αλλάζουν, καθώς κάθε άτομο προσλαμβάνει καινούργιες πληροφορίες και οικοδομεί καινούργιες εμπειρίες. Η μάθηση συντελείται όταν η καινούργια πληροφορία ή εμπειρία ενσωματώνεται σ' ένα ήδη υπάρχον σχήμα. Οι αναγνώστες χρησιμοποιούν σχήματα τριών ειδών για να συλλάβουν το νόημα ενός κειμένου:

- α. τα σχήματα περιεχομένου,**
- β. τα σχήματα που βασίζονται στο κείμενο και**
- γ. τα σχήματα επιφανειακής δομής.**

Τα σχήματα περιεχομένου

Τα **σχήματα περιεχομένου** αναφέρονται στην προηγούμενη γνώση που έχουν οι αναγνώστες για τα κείμενα που καλούνται να διαβάσουν. Έρευνες έχουν δείξει ότι η προηγούμενη γνώση επηρεάζει άμεσα την κατανόηση ενός κειμένου από κωφούς και ακούοντες αναγνώστες. Ωστόσο, τα κωφά παιδιά αντιμετωπίζουν σοβαρές δυσκολίες σε διάφορες παραμέτρους των σχημάτων περιεχομένου (Schirmer, 2000):

α. Διαθεσιμότητα σχημάτων: Μπορούμε να πούμε ότι συχνά τα κωφά παιδιά κατανοούν σε μικρό βαθμό τα κείμενα, επειδή, εξαιτίας της επικοινωνιακής αποστέρησης που βιώνουν, δεν διαθέτουν σε ικανοποιητικό βαθμό αυτά τα σχήματα και έτσι στερούνται της απαραίτητης προϋπάρχουσας γνώσης που υποθέτουν οι συγγραφείς ότι κατέχουν οι αναγνώστες όταν προσεγγίζουν τα κείμενά τους.

β. Επιλογή σχημάτων: Συχνά τα κωφά παιδιά αντιμετωπίζουν πρόβλημα στην επιλογή κατάλληλων σχημάτων, τα οποία ήδη κατέχουν:

1. ενώ κατέχουν κάποια γνώση, δεν την χρησιμοποιούν για να αλληλεπιδράσουν με το κείμενο
2. δεν γνωρίζουν ότι κατέχουν τέτοια σχήματα
3. επιλέγουν κάποιο ακατάλληλο σχήμα, από αυτά που διαθέτουν, γιατί παραπλανούνται από κάποιο μη σημαντικό εξωτερικό χαρακτηριστικό του κειμένου
4. το κείμενο απαιτεί συνδυασμό προηγούμενων γνώσεων τις οποίες δεν έχουν.

Οι Pearson και Spiro (1982) παρατήρησαν ότι τα προβλήματα που παρουσιάζουν τα κωφά παιδιά στην επιλογή των νοητικών σχημάτων περιεχομένου συνδέονται με το γεγονός ότι επικεντρώνουν και καταναλώνουν την προσπάθειά τους στην αποκωδικοποίηση των λέξεων και των επιμέρους στοιχείων και αδυνατούν να δουν το κείμενο ως ένα σύνολο.

γ. Διατήρηση σχημάτων: Ενώ οι ικανοί αναγνώστες είναι σε θέση να χρησιμοποιούν ένα σχήμα όσο χρειαστεί και να το αλλάξουν όταν το απαιτεί το κείμενο, τα κωφά παιδιά παρουσιάζουν δυσκολία καθώς αλληλεπιδρούν με τα κείμενα, *και* να διατηρήσουν *και* να αλλάξουν τα σχήματα.

Τα σχήματα κειμένου

Τα **σχήματα κειμένου** αναφέρονται κυρίως στα σχήματα που προσδιορίζουν τη δομή της ιστορίας. (Με τον όρο ιστορία εδώ εννοούμε κάθε αφηγηματικό κείμενο σε γραπτή, ζωντανή μορφή ή βιντεοσκοπημένη μορφή, στην ελληνική ή τη νοηματική γλώσσα). *Υπάρχουν τέσσερα βασικά σχήματα της ιστορίας* που περιγράφουν τη δομή κάθε γραπτής ιστορίας (Mandler και Johnson, 1977):

- α. ο χρόνος και ο τόπος της σκηνικής δράσης (setting)
- β. το αρχικό επεισόδιο που εισάγει τα πρόσωπα (initiating)
- γ. μια σειρά από επεισόδια (episodes) και
- δ. η λύση (resolution).

Επειδή τα σχήματα της ιστορίας προδιαθέτουν τον αναγνώστη για την τυπική μορφή και εξέλιξη που θα έχει μια ιστορία, ο επιδέξιος αναγνώστης χρησιμοποιεί αυτά τα σχήματα για να διακρίνει τα σημαντικά στοιχεία, για να καταλάβει με ποιον τρόπο τα στοιχεία της ιστορίας ακολουθούν το ένα το άλλο και συντίθενται μεταξύ τους και για να ξανασυνδέσει μια ιστορία που έχει ήδη διαβάσει. Ωστόσο, έρευνες που έχουν γίνει έδειξαν ότι παρά το γεγονός ότι τα κωφά παιδιά χρησιμοποιούν τα σχήματα της ιστορίας για να κατανοήσουν τις ιστορίες και να γράψουν τις δικές τους, τα σχήματα της ιστορίας που κατέχουν είναι λιγότερο καλά αναπτυγμένα από εκείνα των παιδιών που ακούνε (Akamatsu, 1988 και Griffith and Ripich, 1988). Έχει αποδειχτεί ερευνητικά ότι και η εσωτερικοποίηση και η κατοχή των δομών της ιστορίας συνδέονται με την ανάπτυξη της γραφής, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

Τα σχήματα επιφανειακής δομής

Οι αναγνώστες χρησιμοποιούν τα σχήματα περιεχομένου και τα σχήματα κειμένου για να έχουν πρόσβαση στη βαθιά δομή ενός κειμένου, αλλά πρέπει πρώτα να επεξεργαστούν την **επιφανειακή δομή ενός κειμένου** αποτελεσματικά. *Η κατανόηση των λέξεων ενός κειμένου προϋποθέτει την κατανόηση των στοιχείων των λέξεων, των γραφοφωνημικών στοιχείων, των στοιχείων της δομής και των στοιχείων του περιεχομένου (Schirmer, 2000).* Η κατοχή των στοιχείων της λέξης αναφέρεται στην ικανότητα του αναγνώστη να ξεχωρίζει τις λέξεις ως αυτοτελείς μονάδες μέσα στο κείμενο και η κατοχή των γραφοφωνημικών στοιχείων στην ικανότητα να συνδέει το γραπτό σύμβολο με τον ήχο που παράγει (την ακουστική αντίληψη/εκφορά του). Τα δύο αυτά στοιχεία τα κωφά παιδιά μπορούν να τα προσεγγίζουν γνωστικά από νεαρή ηλικία με τις κατάλληλες βέβαια διδακτικές μεθόδους.

Ωστόσο, τα κωφά παιδιά παρουσιάζουν τις μεγαλύτερες δυσκολίες στην κατανόηση των στοιχείων του περιεχομένου (δηλ. της σημασίας) των λέξεων και της δομής μιας πρότασης (δηλαδή της σειράς των λέξεων μιας πρότασης). Ειδικότερα έχουν επισημανθεί οι παρακάτω δυσκολίες ως προς την επιφανειακή δομή:

1. Έχει αποδειχτεί ότι τα κωφά παιδιά έχουν περιορισμένο λεξιλόγιο (κατέχουν συνήθως λέξεις καθημερινής χρήσης). Έρευνες που έγιναν έδειξαν ότι κωφά παιδιά με ακουστική απώλεια μεταξύ 70-90 dB HL έχουν λεξιλόγιο που μόλις φθάνει τις 250 λέξεις, ενώ ένα παιδί με φυσιολογική ακοή έχει λεξιλόγιο που ξεπερνά τις 5000 λέξεις.
2. Τα κωφά επίσης παιδιά παρουσιάζουν ανεπαρκή κατανόηση της πολυσημίας των λέξεων (π.χ. συνώνυμα, αντίθετα). Οι Paul και Gustafon (1991) αναφέρουν ότι τα κωφά παιδιά μπορεί να μη συνειδητοποιούν καν ότι μια λέξη μπορεί να παίρνει πολλαπλές σημασίες. Ως εκ τούτου, παρουσιάζουν σημαντικές δυσκολίες στην αποκωδικοποίηση ενός γραπτού κειμένου.
3. Τα κωφά παιδιά παρουσιάζουν ιδιαίτερη δυσκολία στην κατανόηση των αφηρημένων εννοιών, αφού μια και μόνο λέξη, π.χ. δημοκρατία, ελευθερία κλπ. είναι δυνατόν να σχετίζεται με ολόκληρο πλέγμα ιδεών και εμπειριών.
4. Όσον αφορά στη δομή μιας πρότασης, παρουσιάζουν αδυναμία στην κατανόηση προτάσεων που ξεφεύγουν από την τυπική μορφή *υποκείμενο + ρήμα + αντικείμενο*.
5. Επίσης η πλειοψηφία των κωφών παιδιών δεν αναγνωρίζει τη χρήση των βοηθητικών ρημάτων μέσα στο κείμενο και επομένως δυσκολεύονται στην αποκωδικοποίησή τους μέσα σ' ένα γραπτό κείμενο.
6. Σοβαρές συνέπειες στην ανάγνωση ενός κειμένου, έχει επίσης η ελλιπής φωνολογική ενημερότητα των κωφών μαθητών αλλά και το χαμηλό επίπεδό τους όταν ομιλούμενη γλώσσα εν γένει, αφού, όπως υποστηρίζουν οι ερευνητές, οι αναγνώστες που έχουν αναπτύξει σχήματα για την αναγνώριση των λέξεων στην ομιλία, μπορούν εύκολα να αναγνωρίζουν τις λέξεις και στη γραπτή τους μορφή.
7. Και τέλος όταν ξοδεύεται περισσότερος χρόνος για την αναγνώριση των λέξεων στην επιφανειακή δομή του κειμένου (όπως συμβαίνει στα κωφά παιδιά), απομένει πολύ λιγότερος χρόνος για να κατανοήσουν ένα κείμενο στη βαθιά δομή του (που είναι και η πιο σημαντική).

Στην επιφανειακή δομή ενός κειμένου συμπεριλαμβάνεται επίσης και η **ενότητα του κειμένου**. Δηλαδή, για να μπορέσει να καταλάβει κάποιος το νόημα ενός κειμένου πρέπει να αναγνωρίζει τα συνδετικά στοιχεία και τα άλλα χαρακτηριστικά που συνδέουν τα επιμέρους στοιχεία των προτάσεων και εξασφαλίζουν ενότητα και σαφήνεια στο κείμενο (Schirmer, 2000). Ως εκ τούτου, τα κωφά παιδιά παρουσιάζουν πολλές δυσκολίες. Ειδικότερα αν τα κωφά παιδιά δεν έχουν επαρκώς αναπτυγμένα σχήματα για την ενότητα ενός κειμένου **δεν** θα είναι σε θέση:

1. Να αναγνωρίζουν τις δεικτικές και αναφορικές αντωνυμίες εκεί που χρησιμοποιούνται (δηλ. δεν θα κατανοούν το σημασιολογικό περιεχόμενο του 'αυτός', 'εκείνος', 'αυτή που', 'το οποίο' κλπ.)
2. Να παρακολουθούν και να κατανοούν την αλληλουχία των προτάσεων που συνδέονται με τους συνδέσμους των *δευτερευουσών* προτάσεων (π.χ. όταν, αφού, ώστε)
3. Να παρακολουθούν και να κατανοούν την αλληλουχία των προτάσεων που συνδέονται με τους συνδέσμους που συνδέουν τις κύριες προτάσεις (π.χ. και, είτε)
4. Να κατανοούν την σειρά των γεγονότων σ' ένα κείμενο, στο οποίο συναντούν εναλλαγές των χρόνων των ρημάτων. Τα κωφά παιδιά είναι περισσότερο εξοικειωμένα με τη χρήση των ρημάτων στον ενεστώτα, αόριστο και μέλλοντα, επομένως έχουν δυσκολία θα αποκωδικοποιήσουν στο γραπτό κείμενο τα ρήματα που βρίσκονται σε άλλους χρόνους.
5. Οι συντακτικές δυσκολίες επίσης που αντιμετωπίζουν τα κωφά παιδιά μπορεί να μειώσουν την ικανότητά τους να αξιοποιούν ως αναγνώστες το λεξιλόγιο που γνωρίζουν (π.χ. μπορεί να μην αναγνωρίζουν εύκολα ποιο είναι το υποκείμενο ή το αντικείμενο μιας πρότασης, αν δεν έχουν εμπεδώσει τις αντίστοιχες μορφοσυντακτικές δομές).
6. Επίσης τα κωφά παιδιά αντιμετωπίζουν δυσκολίες με τη *σημασιολογική διαφοροποίηση των προτάσεων*, με αποτέλεσμα τη μειωμένη κατανόηση του νόηματος ενός κειμένου (Schirmer, 2000). Για παράδειγμα, η πρόταση «Το αυτοκίνητο χτύπησε το σκυλί» οδηγεί απευθείας τον αναγνώστη στην βαθιά δομή της πρότασης. Η διαφοροποίηση της πρότασης αυτής δυσκολεύει έναν άπειρο αναγνώστη, όπως το κωφό παιδί, στο δρόμο του προς τη βαθιά δομή: Δηλαδή, η διαφοροποίηση της πιο πάνω πρότασης, δηλαδή η μετατροπή της σε ερωτηματική (Χτύπησε το αυτοκίνητο το σκυλί;), σε αρνητική (Το αυτοκίνητο δε χτύπησε το σκυλί), σε παθητική (Το σκυλί χτυπήθηκε από το αυτοκίνητο) μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα κατανόησής της από το κωφό παιδί. Επομένως, η κατάκτηση ή μη των **σχημάτων για τις διαφοροποιήσεις των προτάσεων** από το κωφό παιδί, έχει σίγουρα συνέπειες στην ικανότητά του να κατανοεί το γραπτό κείμενο. Αν μπερδεύεται στην κατανόηση των παραπάνω σχημάτων της πρότασης μπορεί να παρερμηνεύσει το νόημα ενός κειμένου.
7. Τέλος, τα κωφά παιδιά αντιμετωπίζουν φοβερές δυσκολίες στην κατανόηση των ιδιωμάτων, των μεταφορών, των παρομοιώσεων, του χιούμορ και της ειρωνείας, όταν τα συναντούν στα κείμενα, εφόσον δεν κατέχουν αυτά τα σχήματα της επιφανειακής δομής (Schirmer, 2000). Έχει υποστηριχθεί από ερευνητές όμως ότι η ικανότητα του αναγνώστη να κατανοεί **τους ιδιωτισμούς, τις μεταφορές, τις παρομοιώσεις, το χιούμορ, την ειρωνεία του**, κλπ στα κείμενα, βασίζεται στα σχήματα περιεχομένου, κειμένου και επιφανειακής δομής που ο ίδιος (ο αναγνώστης) διαθέτει. Όταν οι έμπειροι αναγνώστες συναντούν τα πιο πάνω σχήματα λόγου (π.χ. μεταφορές, παρομοιώσεις κλπ.), τα σχήματα επιφανειακής δομής που κατέχουν τους προειδοποιούν ότι οι εκφράσεις αυτές δεν έχουν κυριολεκτική σημασία. Ως εκ τούτου, επιστρατεύουν τα σχήματα περιεχομένου και κειμένου που διαθέτουν για να θυμηθούν και να συνειδητοποιήσουν ότι στην προκειμένη περίπτωση ο συγγραφέας χρησιμοποιεί μεταφορά ή παρομοιώσεις ή χιούμορ ή ειρωνεία. Τα κωφά παιδιά αντιθέτως χρειάζονται συστηματική διδασκαλία για να κατακτήσουν τις σχετικές δεξιότητες.

1.7.5. Δυσκολίες στη γραφή

Σύμφωνα με τη Schirmer (2000) το γράψιμο περιλαμβάνει τρία στάδια:

α. *το σχεδιασμό*, δηλαδή (τη γενίκευση ιδεών) τη συγκέντρωση των αρχικών, γενικών ιδεών για ένα θέμα, καθώς και την οργάνωση και τον προσδιορισμό των στόχων. Δηλαδή στο στάδιο αυτό περιλαμβάνονται οι αρχικές πρόχειρες σημειώσεις, το αρχικό γενικό πλάνο και το πρώτο πρόχειρο γράψιμο

β. *το γράψιμο* και

γ. η *αναθεώρηση του γραπτού κειμένου*, που περιλαμβάνει το διάβασμα από την αρχή και το ξαναγράψιμο στη διορθωμένη, βελτιωμένη και τελική έκδοση.

Για να φτάσει στο σημείο αυτό, δηλαδή στη συγγραφή ενός κειμένου, το κωφό παιδί έρχεται αντιμέτωπο προηγουμένως με πολλές δυσκολίες. Η θεωρία των σχημάτων που περιγράψαμε προηγουμένως μπορεί να ερμηνεύσει τις δυσκολίες, μια και όπως τονίστηκε παραπάνω οι διαδικασίες της ανάγνωσης και της γραφής αλληλοσυνδέονται. Στην προηγούμενη ενότητα περιγράφεται διεξοδικά πώς οι συγκεκριμένες δυσκολίες των κωφών μαθητών επηρεάζουν τις αναγνωστικές τους επιδόσεις. Στην ενότητα αυτή θα περιγράψουμε πώς οι συγκεκριμένες δυσκολίες επηρεάζουν τις επιδόσεις τους στον γραπτό λόγο. Οι κυριότερες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα κωφά παιδιά όταν αρχίζουν να γράφουν είναι οι εξής:

1. Οι *περιορισμένες εμπειρίες* που διαθέτουν. Όπως αναφέραμε παραπάνω τα **σχήματα περιεχομένου** που διαθέτουν τα κωφά παιδιά, δηλαδή η συνολική γνώση, η επιμέρους πληροφορόρηση και οι προσωπικές εμπειρίες τους, εξαιτίας της φτωχής γλωσσικής και επικοινωνιακής ανατροφοδότησης με το περιβάλλον τους, είναι πολύ περιορισμένες (Αναφερόμαστε στο 90%-95% περίπου των κωφών παιδιών, που έχουν ακούοντες γονείς). Επομένως οι γνώσεις και εμπειρίες τους σε σύγκριση με τα ακούοντα παιδιά είναι περιορισμένες, τουλάχιστον για τη συντριπτική πλειοψηφία τους.

2. Τα κωφά παιδιά **δεν κατέχουν τα σχήματα κειμένου** (δηλαδή ποια είναι η δομή μιας ιστορίας) σε ικανοποιητικό βαθμό. Αυτό δημιουργεί ιδιαίτερα προβλήματα τόσο κατά την ανάγνωση όσο και κατά τη συγγραφή μιας ιστορίας, δεδομένου ότι οι έρευνες έδειξαν ότι η εσωτερικοποίηση των δομών της αφήγησης ενισχύει το γράψιμο.

3. Τα κωφά παιδιά δεν κατέχουν σε ικανοποιητικό βαθμό βασικά στοιχεία **των σχημάτων της επιφανειακής δομής**. Ως εκ τούτου, παρουσιάζουν πολλές δυσκολίες στο αυθόρμητο γράψιμο. Οι κυριότερες αδυναμίες, όπως αναφέρθηκε ήδη, είναι οι εξής:

α) Τα κωφά παιδιά έχουν περιορισμένο λεξιλόγιο (γνωρίζουν μόνον λέξεις καθημερινής χρήσης). Οι Paul και Quigley (1994) ανέφεραν ότι το λεξιλόγιο των κωφών παιδιών αναπτύσσεται με αξιοσημείωτα πιο αργούς ρυθμούς και σε μικρότερη έκταση σε σύγκριση με τα ακούοντα παιδιά. Τα κωφά παιδιά έχουν ανεπαρκή γνώση της πολυσημίας των λέξεων (π.χ. συνώνυμα, αντίθετα). Το πρόβλημα αυτό γίνεται ιδιαίτερα σοβαρό αν σκεφτούμε ότι οι λέξεις με πολλαπλή σημασία αποτελούν τα 2/3 των λέξεων που συναντούμε στο γραπτό και προφορικό λόγο. Ακόμη αντιμετωπίζουν προβλήματα με τη χρήση των μεταφορών, παρομοιώσεων, ιδιωματικών εκφράσεων και άλλα. Επίσης αντιμετωπίζουν ιδιαίτερη δυσκολία στην κατανόηση και χρήση των αφηρημένων εννοιών. Η άμεση συνέπεια είναι να συναντούν δυσκολία να βρουν κατάλληλο και επαρκές λεξιλόγιο να εκφράσουν τις σκέψεις τους. Έχει επισημανθεί η σημαντική διαφορά που παρατηρείται μεταξύ της εκφραστικής δεξιότητας των κωφών μαθητών στη νοηματική γλώσσα και της αντίστοιχης στη γραπτή ελληνική. Τα γραπτά κείμενα των κωφών μαθητών χαρακτηρίζονται από περιορισμένο και στερεότυπο λεξιλόγιο καθώς και ασαφή, ακατάλληλη ή αδόκιμη χρήση του λεξιλογίου.

β) Συχνά τα κωφά παιδιά καταργούν στα γραπτά τους τα επίθετα και τις αντωνυμίες

γ) Προτιμούν τη χρήση ρημάτων στην ενεργητική φωνή και στους τρεις βασικούς χρόνους

δ) Συγχέουν τα βοηθητικά ρήματα και κάνουν πολλά σφάλματα στο σχηματισμό τους

ε) Συχνά παραλείπουν προθέσεις και συνδέσμους

στ) Τα κωφά παιδιά δυσκολεύονται στον συσχετισμό και τη σωστή σύνδεση των λέξεων ή στην οργάνωση του λόγου τους βάσει των συντακτικών κανόνων

ζ) Η σειρά των όρων της πρότασης στα γραπτά των κωφών παιδιών μπορεί να είναι λανθασμένη

η) Προτιμούν τις προτάσεις του τύπου υποκείμενο-ρήμα-αντικείμενο και αποφεύγουν άλλου είδους προτάσεις σύνθετου τύπου

ι) Δυσκολεύονται στην κατανόηση, αλλά και στο σχηματισμό των δευτερευουσών προτάσεων.

Η έρευνα των Moeller, Osberger, McConkey, Eccarius (1981) σε 154 κωφούς μαθητές που φοιτούσαν σε Σχολή Κωφών έδειξε ότι οι μαθητές αυτοί υστερούσαν σε δεξιότητες του συντακτικού και της γραμματικής και δεν παρουσίασαν βελτίωση μετά τα δέκα τους χρόνια όταν αξιολογήθηκαν με σταθμισμένα τεστ γλωσσικής ανάπτυξης. Η μέση επίδοση των παιδιών αυτών ήταν 67% στις προθέσεις, 44% στο σχηματισμό του ενικού και πληθυντικού αριθμού των ουσιαστικών, 38% στη χρήση των ρημάτων, 22% στην κλίση των ρημάτων και 28% στη χρήση των αντωνυμιών. Οι παραπάνω δυσκολίες έχουν σοβαρές συνέπειες στην ποιότητα των γραπτών των κωφών μαθητών.

Οι δυσκολίες επιτείνονται όταν απουσιάζει η μεθοδική και επιστημονικά προγραμματισμένη διδασκαλία του γραπτού λόγου, με βάση τις ανάγκες των κωφών μαθητών. Η έλλειψη αυτή και οι αντικειμενικές δυσκολίες αποθαρρύνουν και τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς με αποτέλεσμα να περιορίζονται στο ελάχιστο οι δραστηριότητες γραφής –και ιδίως της δημιουργικής γραφής- στις τάξεις των κωφών μαθητών, με συνέπεια τη συγκάλυψη και όχι την επίλυση του προβλήματος. Μακροπρόθεσμα οι συνέπειες είναι πολύ σοβαρές στο επίπεδο γραμματισμού των κωφών.

1.7.6. Ανάγνωση-γραφή: πρακτικές προσεγγίσεις

Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα κωφά παιδιά στην ανάγνωση και στη γραφή δεν είναι ανυπερβλήτες. Τα κωφά παιδιά έχουν τις γνωστικές ικανότητες να γίνουν εξαιρετικοί αναγνώστες και εκφραστικοί συγγραφείς και δε χρειάζεται να περιμένουμε για ένα αφηρημένο επίπεδο γλωσσικής ανάπτυξης, για να εισαχθούν στην ανάγνωση και γραφή (Schirmer, 2000). Με κατάλληλες εκπαιδευτικές μεθόδους, με την παροχή πλούσιου εκπαιδευτικού περιβάλλοντος, με την εφαρμογή της σωστής διγλωσσης εκπαίδευσης, μπορούν να φτάσουν σε ψηλό επίπεδο και να γίνουν πολύ καλοί αναγνώστες και συγγραφείς.

Αναγκαία προϋπόθεση για την κατάκτηση της ανάγνωσης είναι η γλωσσική ετοιμότητα και συγκεκριμένα η ύπαρξη **μίας τουλάχιστον** γλώσσας, μέσα από την οποία το παιδί μπορεί να επικοινωνεί με το περιβάλλον του. Όλα τα ακούοντα παιδιά έχουν κατακτήσει μία γλώσσα, όταν ξεκινάει η διδασκαλία της ανάγνωσης αλλά τα κωφά παιδιά παρουσιάζουν μία διαφοροποιημένη εικόνα. Κύρια αιτία αυτής της διαφοροποίησης είναι οι γλωσσικές εμπειρίες τους. Μερικά κωφά παιδιά (5-10%) έχουν κωφούς γονείς και κατακτούν την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα (ΕΝΓ) με φυσικό τρόπο από βρεφική ηλικία. Ωστόσο, τα περισσότερα κωφά παιδιά (το 90-95%) έχουν ακούοντες γονείς και φτάνουν στο σχολείο με ελλιπείς γνώσεις στην ομιλούμενη και στην ΕΝΓ ή με ελλιπείς γνώσεις στην ομιλούμενη και απουσία κάθε γνώσης στην ΕΝΓ. Γίνεται λοιπόν κατανοητό πως το κωφό παιδί καλείται συχνά να κατακτήσει την ανάγνωση χωρίς να έχει κατακτήσει μία γλώσσα (Paul, 1998).

Στο πλαίσιο ενός διγλωσσου προγράμματος θεωρείται αναγκαίο να αναπτύξει το κωφό παιδί όσο το δυνατό πιο γρήγορα μία γλώσσα, μέσα από την οποία θα επικοινωνεί. Διαφορετικά, η συστηματική διδασκαλία της ανάγνωσης δε θα είναι εφικτή. Η γνώση μίας γλώσσας θεωρείται βασική προϋπόθεση για τη διδασκαλία της ανάγνωσης σε κάθε πρόγραμμα διγλωσσης εκπαίδευσης, καθώς ο αναγνώστης αξιοποιεί όλες τις γλωσσικές πληροφορίες, τις γνώσεις και τις δεξιότητες που κατέκτησε στην πρώτη του γλώσσα για την κατάκτηση της ανάγνωσης και της γραφής και στη δεύτερη γλώσσα του (αναφορά). Στην περίπτωση του κωφού παιδιού, η ΕΝΓ θεωρείται ως η πρώτη του γλώσσα, η οποία χρησιμοποιείται και στην επικοινωνία και στη διδασκαλία της γραφής και ανάγνωσης της δεύτερης γλώσσας, της ελληνικής στην προκειμένη περίπτωση (Paul, 1998).

Η ανάπτυξη της γλώσσας προϋποθέτει και την παράλληλη κατάκτηση των επιμέρους στοιχείων της (φωνολογία, μορφολογία, σύνταξη, σημασιολογία). Η *ανάγνωση* και η *γραφή* είναι οι προεκτάσεις της φυσικής διαδικασίας απόκτησης/εκμάθησης της γλώσσας, είναι αλληλένδετες και συναρτώμενες η μια από την άλλη, γι αυτό μπορούν να χρησιμοποιηθούν πα-

ρόμοιες δραστηριότητες για την ενεργοποίηση και τον εμπλουτισμό της προηγούμενης γνώσης που έχουν κατακτήσει οι μαθητές.

Στην *ανάγνωση* και τη *γραφή*, οι πληροφορίες παρουσιάζονται με τρόπο σπειροειδή. Ξεκινούμε από απλές έννοιες, οι οποίες κλιμακωτά γίνονται πιο σύνθετες.

Η κατάκτηση του γραπτού λόγου είναι ένας από τους βασικότερους στόχους του σχολείου για τα κωφά παιδιά και ίσως ο πιο δύσκολος. Οι κωφοί μαθητές πρέπει να κατακτούν τη γλώσσα σε πραγματικές καταστάσεις, μέσα από την ανάπτυξη ενός συνεχώς διευρυνόμενου λεξιλογίου που θα μπορούν να το χρησιμοποιούν και εκτός μαθήματος σε συνθήκες αυθόρμητης επικοινωνίας. Ο δάσκαλος, γενικότερα πρέπει να βοηθήσει τους μαθητές να αντιληφθούν τη λειτουργία της γραπτής γλώσσας. Γίνεται ο ίδιος οδηγός και μοντέλο για τους μαθητές, διευκολύνοντας και εμπυχώνοντας τη διαδικασία ανάγνωσης και γραφής. Συμμετέχοντας επίσης ενεργητικά στις δραστηριότητες μαζί με τους μαθητές, ο εκπαιδευτικός μεταδίδει πραγματικό ενδιαφέρον και θετική στάση προς τις δραστηριότητες της ανάγνωσης και της γραφής.

Η διδασκαλία της ανάγνωσης έχει ως στόχο την κατάκτηση βασικών αναγνωστικών δεξιοτήτων αλλά αποσκοπεί, επίσης, στη διαμόρφωση θετικής και ενεργητικής στάσης απέναντι στην ανάγνωση. Για την επίτευξη αυτών των στόχων, η καλλιέργεια δεξιοτήτων ανάγνωσης και γραφής δεν είναι αρκετό να ξεκινάει με τη συστηματική διδασκαλία τους στο Δημοτικό σχολείο και να περιορίζεται μέσα στην τάξη. Αντιθέτως είναι απαραίτητο η καλλιέργεια της αναγνωστικής συμπεριφοράς του κωφού παιδιού να ξεκινάει και να εκτείνεται σ' όλη τη διάρκεια της προσχολικής ηλικίας, μέσα σε πλούσιο αναγνωστικά περιβάλλον, στο οποίο το κωφό παιδί θα έχει πολλές ευκαιρίες να εξοικειωθεί με το γραπτό λόγο και να αποκτήσει θετικές και ενδιαφέρουσες αναγνωστικές εμπειρίες.

Θα πρέπει να έχουμε υπόψη μας ότι η απόκτηση δεξιοτήτων στα επιμέρους πεδία (ανάγνωση, κατανόηση, παραγωγή, γράψιμο) από τον κωφό μαθητή δεν είναι γραμμική όπως στους ακούοντες μαθητές και δεν ακολουθεί τυπική εξελικτική πορεία. Συνήθως διαφοροποιείται κατά μαθητή. Με την ανάγνωση στοχεύουμε να μάθει το κωφό παιδί να διαβάσει, να κατανόει αυτό που διαβάζει και να μπορεί να εκφράσει αυτό που διαβάζει χρησιμοποιώντας οποιοδήποτε μέσο επικοινωνίας. Η ανάγνωση είναι μία διαδικασία αλληλεπίδρασης. Επομένως η καλλιέργεια των αναγνωστικών δεξιοτήτων επιτυγχάνεται συνδυάζοντας όλες τις μορφές επικοινωνίας.

Μία από τις πιο σημαντικές δραστηριότητες που φέρνει το μικρό κωφό παιδί σε επαφή με το γραπτό λόγο είναι η ανάγνωση ιστοριών. Η ανάγνωση ιστοριών από τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς, βοηθάει στην ανάπτυξη σχημάτων που αφορούν στο περιεχόμενο του κειμένου, καθώς και στην ανάπτυξη και στον εμπλουτισμό της γνώσης. Παράλληλα δημιουργεί ευκαιρίες για γλωσσική αλληλεπίδραση και επικοινωνία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς ή τους γονείς και το κωφό παιδί. Τέλος, η ανάγνωση ιστοριών καλλιεργεί σταδιακά θετική στάση απέναντι στην ανάγνωση και στη γραφή και παροτρύνει τα παιδιά να διαβάσουν και να γράψουν ίδιες ή παρόμοιες ή δικές τους ιστορίες στο σπίτι.

Σε συνδυασμό με την ανάγνωση ιστοριών, η επαφή και εξοικείωση του κωφού παιδιού με το γραπτό λόγο μπορεί να γίνει και με ποικίλους άλλους τρόπους όπως: γραπτός λόγος που συνοδεύεται από εικόνες, φωτογραφίες, ζωγραφιές ή αντικείμενα καθώς και με τη δημιουργία μίας γωνιάς βιβλιοθήκης, όπου τα παιδιά θα μπορούν να ξεφυλλίζουν βιβλία.

Σε κάθε περίπτωση, στόχος είναι η διαμόρφωση ενός περιβάλλοντος μέσα στο οποίο το κωφό παιδί θα μπορεί να αποκτήσει δημιουργικές εμπειρίες ανάγνωσης και γραφής (Schirmer, 2000 και Ogden, 1998).

Επομένως, ο κωφός μαθητής μέσα από τις προαναγνωστικές δραστηριότητες, την ενεργοποίηση της προηγούμενης γνώσης και την απόκτηση δεξιοτήτων χρήσης και κατανόησης λεξιλογίου και φράσεων θα μπορεί να αντιληφθεί το νόημα αυτών που διαβάζει. Η «ανάγνωση» των εικόνων στο προαναγνωστικό στάδιο ενεργοποιεί το γλωσσικό μηχανισμό των παιδιών και έχει ως αποτέλεσμα να μάθει το παιδί τις πρώτες βασικές λέξεις. Είναι πολύ χρήσιμο

να επιδιώκεται συστηματικά η επικοινωνιακή και γλωσσική αξιοποίηση των εικόνων. Ο μαθητής έτσι αναπτύσσει δεξιότητες αναγνώρισης και κατανόησης του λεξιλογίου (αποκωδικοποίηση) και δεξιότητες ενεργοποίησης της προηγούμενης γνώσης (εξαγωγή συμπερασμάτων). Συνειδητοποιεί επίσης τη σχέση γραπτής και προφορικής γλώσσας, κατανοεί το μηχανισμό της ανάγνωσης και αρχίζει αυθόρμητα να επιδιώκει την ανάγνωση λέξεων, προτάσεων και κειμένων. Διαβάζει έτσι σιγά-σιγά και για την προσωπική του ευχαρίστηση βιβλία, εφημερίδες κτλ. και αξιοποιεί την αναγνωστική του δεξιότητα στο μάθημα της γλώσσας και στα άλλα μαθήματα. Μπορεί να επεξεργαστεί και να αξιοποιήσει κάθε είδους πληροφορίες.

Τα γραπτά κείμενα πρέπει να ανταποκρίνονται και να συνδέονται με το προαναγνωστικό στάδιο, το στάδιο της εκμάθησης του βασικού μηχανισμού της ανάγνωσης και το στάδιο της εμπέδωσης και του εμπλουτισμού του βασικού μηχανισμού της γλώσσας. Τα κείμενα που δίνονται στους μαθητές θα πρέπει να είναι αυθεντικά, να παρέχουν ενδιαφέρουσες πληροφορίες και ιδέες σύμφωνα με τους γλωσσικούς και αισθητικούς κανόνες και να ανταποκρίνονται στην ηλικία και στα ενδιαφέροντα των μαθητών.

Τα παιδιά θα πρέπει να έχουν ευκαιρίες για επαφή με τον γραπτό λόγο από νωρίς, για να αποκτήσουν γνωστικές υποδομές, να βιώσουν την εμπειρία όλο και περισσότερων συναισθημάτων και να αναπτύξουν γλωσσικές και επικοινωνιακές ικανότητες. Πολύ σημαντικό επίσης είναι να μπορούν να μελετούν το ίδιο θέμα από μια ποικιλία σχετικών βιβλίων, ιδιαίτερα στις μεγαλύτερες ηλικίες.

Κατακτώντας αναγνωστικές δεξιότητες ο κωφός μαθητής εξασφαλίζει τις προϋποθέσεις να λειτουργήσει άνετα στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον και να διευρύνει τους πνευματικούς του ορίζοντες.

Όπως αναφέραμε πιο πάνω, η *γραφφή* και η *ανάγνωση* είναι αλληλένδετες. Η ανάπτυξη της γραφής είναι αποτέλεσμα ή και συνάρτηση της ανάπτυξης της ανάγνωσης. Με τη γραφή και την παραγωγή γραπτού λόγου στοχεύουμε να μάθει το παιδί να γράφει, να γράφει σωστά, δομημένα και με νόημα, να μπορεί να διατυπώνει γραπτά τις σκέψεις του, να περιγράφει και να αναπτύσσει θέματα που του δίνονται και να μπορεί να επικοινωνεί γραπτά με τους άλλους, ιδιαίτερα όταν δεν είναι εφικτός άλλος τρόπος επικοινωνίας. Επιδιώκεται ακόμα να μπορεί ο κωφός μαθητής να ανταποκριθεί άνετα σε καταστάσεις καθημερινής συνδιαλλαγής, μέσα στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, καθώς και να διαχειρίζεται τις πληροφορίες και να χρησιμοποιεί διάφορες πηγές πληροφόρησης. Ο εκπαιδευτικός ενισχύει τα θετικά στοιχεία του γραπτού λόγου του μαθητή και δε μένει στην επισήμανση των γραμματικών και ορθογραφικών λαθών. Τα παιδιά πρέπει να έχουν ευκαιρίες να γράψουν, γιατί μόνον έτσι μαθαίνουν να γράφουν καλύτερα και βελτιώνουν τις δεξιότητές τους στη συγγραφή, δοκιμάζουν τις δυνατότητές τους και τις γνώσεις τους και εκφράζουν τις εμπειρίες τους. Η γραφή μπορεί να δώσει διέξοδο στην έκφραση των σκέψεων και των συναισθημάτων του παιδιού.

Οι γραπτές δραστηριότητες περιλαμβάνουν το προγραφικό στάδιο, το στάδιο του βασικού μηχανισμού γραφής και το στάδιο της εμπέδωσης και του εμπλουτισμού των βασικών γλωσσικών δεξιοτήτων (του βασικού μηχανισμού της γλώσσας). Οι πληροφορίες σχετικά με το λεξιλόγιο και τη σύνταξη παρουσιάζονται, όπως και στην ανάγνωση, με τρόπο σπειροειδή. Οι βασικές συντακτικές δομές και το βασικό λεξιλόγιο εμβαθύνονται και εμπλουτίζονται σταδιακά. Οι απλές βασικές δομές γίνονται βαθμιαία πιο σύνθετες και εξειδικευμένες στις ποικίλες χρήσεις του λόγου. Ο μαθητής έτσι αντιλαμβάνεται τη σχέση ομιλίας, ανάγνωσης και γραφής και καταφέρνει να γράφει σύμφωνα με τους συντακτικούς και ορθογραφικούς κανόνες. Τέλος όπως και στην ανάγνωση, αναπτύσσει δεξιότητες αποκωδικοποίησης και δεξιότητες εξαγωγής συμπερασμάτων.

Η διδασκαλία της γλώσσας είναι ουσιαστικά διδασκαλία «γραμματικής» σε τρία επίπεδα:

α. γραμματική της λέξης (δομή της λέξης, λεξιλόγιο, σημασιολογία κ.λπ.)

β. γραμματική της πρότασης (δομή της πρότασης, σημασιολογία της πρότασης κτλ) και

γ. γραμματική του κειμένου και της επικοινωνίας (κατανόηση της δομής και του περιεχομένου, δόμηση κειμένου κατά παραγράφους και θεματικές ενότητες κτλ και «γραμματική» της επικοινωνίας).

Η κατάκτηση των κανόνων της γλώσσας, γραμματικών και σημασιολογικών γίνεται μέσα από εντατική και συστηματική έκθεση των μαθητών σε πλούσιο γλωσσικό περιβάλλον και με την σταθερή υποστήριξη των μαθητών στην «ζωντανή» και γραπτή έκφραση. Η διδασκαλία της γραμματικής δεν είναι αποκομμένη από την επικοινωνιακή λειτουργία, αλλά γίνεται μέσα απ' αυτήν. Ο διάλογος με νόημα, στο γραπτό λόγο, είναι επίσης μια σημαντική και «ζωντανή» προσέγγιση στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας για το κωφό παιδί.

Παραδείγματος χάριν για τη διδασκαλία του κλιτικού συστήματος και στην εσωτερίκευση του κλιτικού σχήματος του ρήματος και του κλιτικού σχήματος των πτώσεων από το μαθητή χρειάζεται συστηματική εξάσκηση στη λειτουργική χρήση της κλίσης στο ζωντανό και γραπτό λόγο.

2. ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ– ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ - ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΚΩΦΩΝ/ ΒΑΡΗΚΟΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

2.1. ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΡΧΕΣ ΤΩΝ ΔΕΠΠΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΠΣ

Οι θεμελιακοί προσανατολισμοί της γενικής εκπαίδευσης ανταποκρίνονται πλήρως στις εκπαιδευτικές ανάγκες των κωφών μαθητών. Οι παρακάτω προτεραιότητες που ορίζονται στο εισαγωγικό κείμενο των ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ αποτελούν βασική αναγκαιότητα και για τους κωφούς μαθητές:

- η παροχή γενικής παιδείας
- η καλλιέργεια των δεξιοτήτων του μαθητή και η ανάδειξη των ενδιαφερόντων του
- η εξασφάλιση ίσων ευκαιριών και δυνατοτήτων μάθησης για όλους τους μαθητές
- η ενίσχυση της πολιτισμικής και γλωσσικής ταυτότητας στο πλαίσιο της πολυπολιτισμικής κοινωνίας μας
- η ευαισθητοποίηση για την αναγκαιότητα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και η υιοθέτηση ανάλογων προτύπων συμπεριφοράς
- η προετοιμασία για την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας
- η φυσική, ψυχική και κοινωνική ανάπτυξη
- η ευαισθητοποίηση σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, παγκόσμιας ειρήνης και η διασφάλιση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Οι γενικές αρχές των ΔΕΠΠΣ και των επί μέρους ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης αποτελούν το κατάλληλο πλαίσιο και για την εκπαίδευση των κωφών μαθητών. Η διαθεματική προσέγγιση εξασφαλίζει την εσωτερική συνοχή και την ενιαία οριζόντια ανάπτυξη των περιεχομένων ανάμεσα στα αποκομμένα μέχρι τώρα γνωστικά αντικείμενα, συμβάλλοντας στην δημιουργία κατάλληλου εκπαιδευτικού κλίματος.

Στα προγράμματα των κωφών ακολουθούνται δύο στρατηγικές σχεδιασμού των ΑΠΣ, ώστε να αξιοποιηθεί πλήρως η διαθεματική προσέγγιση:

Α) Τα ενιαία ανεξάρτητα «διαθεματικά» διδακτικά αντικείμενα/μαθήματα (πχ. «Μελέτη περιβάλλοντος» «κοινωνική και πολιτική αγωγή», «Ερευνώ το Φυσικό Κόσμο», «Κοινωνική και Πολιτισμική Ιστορία των κωφών»)

Β) Η οριζόντια διασύνδεση των ΑΠΣ γνωστικών αντικειμένων που διδάσκονται αυτοτελώς με τους εξής τρόπους:

α) με την παράλληλη ή διαδοχική διδασκαλία εννοιών που προβλέπεται να διδάσκονται στο πλαίσιο περισσότερων του ενός διαφορετικών μαθημάτων, δηλαδή των θεμελιωδών διαθεματικών εννοιών.

β) με τις διαθεματικές δραστηριότητες\ εργασίες\σχέδια εργασίας

Η ανάπτυξη «διαθεματικών» δραστηριοτήτων και εννοιών κρίνεται απαραίτητο να προωθείται μέσα από τα ΑΠΣ όλων των γνωστικών αντικειμένων έτσι ώστε να επιτυγχάνεται η δημιουργική πρόσβαση στη γνώση.

2.2. Η ΔΟΜΗ ΤΩΝ ΔΕΠΠΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΠΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΚΩΦΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ

Στην κατάρτιση των ΔΕΠΠΣ και των ΑΠΣ των Κωφών ακολουθήθηκε κατά το δυνατόν η δομή των ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης. Στα ΔΕΠΠΣ δεν γίνεται ιδιαίτερη αναφορά, εφόσον είναι κατά βάση κοινά με αυτά της γενικής εκπαίδευσης. Σχετικά με τα ΑΠΣ επισημαίνονται τα εξής:

1. Εισάγονται δύο νέα γνωστικά αντικείμενα στην εκπαίδευση των κωφών, η «Ελληνική Νοηματική Γλώσσα» και η «Κοινωνική και Πολιτισμική Ιστορία των κωφών», για τα οποία καταρτίζονται ΑΠΣ για πρώτη φορά
2. Για τα γλωσσικά μαθήματα (ελληνική γλώσσα και λογοτεχνία, αρχαιοελληνική γλώσσα και γραμματεία), την εικαστική αγωγή, την αγωγή θεάτρου, την μελέτη περιβάλλοντος και τη φυσική του δημοτικού, δημιουργήθηκαν αναλυτικά προγράμματα που συμπορεύονται βασικά με την γενική εκπαίδευση ως προς τους γενικούς και ειδικούς στόχους, αλλά διαφοροποιούνται αισθητά ως προς τις δραστηριότητες.
3. Για τα υπόλοιπα γνωστικά αντικείμενα, και σύμφωνα με τις αρχές της διγλωσσης εκπαίδευσης, ακολουθούνται τα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης. Όπου είναι απαραίτητο δίδονται οδηγίες για τις διαφοροποιήσεις (ή προσαρμογές). Δίνονται επίσης και γενικές κατευθύνσεις, που μπορεί να ακολουθεί ο εκπαιδευτικός σε όλα τα μαθήματα.
- 4. Η προσχολική αγωγή περιλαμβάνει και Πρόγραμμα Έγκαιρης Παρέμβασης. Η έγκαιρη παρέμβαση αποτελεί βασική προϋπόθεση για την αποτελεσματικότητα της υποχρεωτικής εκπαίδευσης.**

3. ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ

3.1. Σκοπός

Ο σκοπός της διδασκαλίας των Ελληνικών στο γυμνάσιο είναι να δοθεί η δυνατότητα στους μαθητές να βελτιώσουν με γοργούς ρυθμούς την επίδοσή τους στην ελληνική γλώσσα: Να γίνουν ικανοί χρήστες της γραπτής μορφής των ελληνικών και ως αναγνώστες και ως συντάκτες κειμένων κάθε είδους και επιπέδου και να βελτιώσουν τις επικοινωνιακές δεξιότητές τους στην ομιλούμενη και γραπτή ελληνική.

Στο γυμνάσιο συνεχίζεται η διδασκαλία της πρώτης γλώσσας των κωφών μαθητών, της νοηματικής, της οποίας ο ρόλος εξακολουθεί και σε αυτή τη βαθμίδα να είναι κρίσιμος για την γλωσσική, γνωστική, συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξή τους. Η φυσική τους γλώσσα, η νοηματική, εξακολουθεί να τροφοδοτεί αποφασιστικά τις γλωσσικές και γνωστικές καταβολές των μαθητών και σ' αυτή την ηλικία, αλλά τους έχει ήδη εφοδιάσει με το απαραίτητο υπόβαθρο, ώστε να είναι σε θέση να κατακτήσουν και την δεύτερη γλώσσα τους, την ελληνική, σε επίπεδο ισότιμο *και* με το αντίστοιχο επίπεδο τους στη νοηματική αλλά *και* με το αντίστοιχο επίπεδο των ακουόντων συνομηλίκων τους.

Ο στόχος αυτός είναι ρεαλιστικός με την προϋπόθεση ότι οι μαθητές δεν έχουν χάσει τις εκπαιδευτικές ευκαιρίες στις μικρότερες ηλικίες. Στην πραγματικότητα η μοναδική προϋπόθεση είναι να έχουν αποκτήσει οι μαθητές *μ ί σ* τουλάχιστον γλώσσα επικοινωνίας και γνωστικής ανάπτυξης, πράγμα το οποίο όμως δεν είναι δεδομένο πάντοτε. Για το λόγο αυτό η συστηματική και εντατική διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας, αποτελεί βασικό μέλημα του αναλυτικού προγράμματος και στη βαθμίδα αυτή.

Οι δραστηριότητες των ΑΠΣ των γλωσσικών μαθημάτων έχουν διαφοροποιηθεί αρκετά, ιδιαίτερα στην πρώτη τάξη του γυμνασίου, στην οποία οι μαθητές, αντιμέτωποι με τη διαφορετική οργάνωση της σχολικής ζωής από αυτήν του δημοτικού, χάνουν συχνά το γνωστικό και επικοινωνιακό πλαίσιο, αποπροσανατολίζονται και μένουν πίσω. Το αναλυτικό της Α' τάξης περιλαμβάνει δραστηριότητες που βοηθούν τους μαθητές να «μεταβούν» απρόσκοπτα από το δημοτικό στις υψηλότερες απαιτήσεις του Γυμνασίου. Επίσης είναι σχεδιασμένο έτσι ώστε να γίνει μια «επανάληψη» και ένα «φρεσκάρισμα» των ελληνικών με ανακεφαλαιωτικές δραστηριότητες, ώστε να καλυφθούν πιθανά γλωσσικά κενά, που παρουσιάζει έτσι κι αλλιώς ο πληθυσμός των κωφών μαθητών με την σημαντική γλωσσική και εκπαιδευτική του ανομοιογένεια.

3.1.1. Στρατηγικές και διδακτικές προσεγγίσεις

Στη βαθμίδα του Γυμνασίου χρησιμοποιούνται για την διδασκαλία των ελληνικών στρατηγικές και μεθοδολογία από την «δίγλωσση προσέγγιση για κωφούς μαθητές»:

1. Εντατική **αξιοποίηση των μεταγλωσσικών δεξιοτήτων των μαθητών στην νοηματική**: οι μαθητές «ξεκλειδώνουν» και κατακτούν τις μορφοσυντακτικές δομές και τον σημασιολογικό και λειτουργικό πλούτο της ελληνικής βασιζόμενοι στην γνώση/μεταγνώση, μεταγλωσσική συνείδηση της μητρικής τους γλώσσας, της οποίας η δομή κατακτάται (με φυσικό τρόπο) και με διδασκαλία *νωρίτερα* συνήθως και *πληρέστερα* από την ελληνική.

2. Η ελληνική διδάσκεται με τη **μεθοδολογία της διδασκαλίας της δεύτερης γλώσσας:**
- A. **Με δομημένο πρόγραμμα**, που εξασφαλίζει την συστηματική διδασκαλία όλων των παραμέτρων της γλώσσας (φωνολογία, μορφολογία, σύνταξη, σημασιολογία, πραγματολογία),
- B. Με **φυσικό τρόπο** μέσα από επικοινωνιακές και λειτουργικές στρατηγικές και
- Γ. Με **στρατηγικές που ενσωματώνουν και τον δομημένο και τον φυσικό τρόπο**. (Λαμπροπούλου, 1998)
- Και στις τρεις περιπτώσεις η βασική φιλοσοφία είναι λειτουργική και επικοινωνιακή. Οι δραστηριότητες στην τάξη είναι προγραμματισμένες έτσι ώστε οι μαθητές να αξιοποιούν το διδακτικό χρόνο με ενεργές επικοινωνιακές πράξεις:
- Ως **αναγνώστες**, ενθαρρύνονται να αναζητούν πληροφορίες, να ελέγχουν την ορθότητα μιας υπόθεσης ή μιας σκέψης, να διασταυρώνουν πληροφορίες ή να ικανοποιούν την ανάγκη τους να μάθουν κάτι ενδιαφέρον ή να απολαμβάνουν μια όμορφη ιστορία ή ένα ποίημα.
- Ως **συνομιλητές** (στην ελληνική ή στην νοηματική γλώσσα), ενεργοποιούν τη ζωτική τους ανάγκη να επικοινωνήσουν με πλούσιο και αποτελεσματικό τρόπο για να δώσουν απαντήσεις σε ερωτηματικά, διλήμματα και απορίες, να μοιραστούν συναισθήματα, σκέψεις, επιθυμίες και σχέδια και να πάρουν αποφάσεις.
- Και οι **δραστηριότητες γραφής** έχουν λειτουργικό περιεχόμενο: οι μαθητές γράφουν για να συγκροτήσουν και να συνοψίσουν αναζητήσεις και ενέργειες που έχουν ήδη ολοκληρώσει, για να ορίσουν το πλαίσιο ενός νέου σχεδίου, για να έχουν γραπτές σημειώσεις βοηθητικές στην πραγματοποίηση μιας συζήτησης ή μιας δράσης. Γράφουν επίσης για να ενημερώσουν, να πληροφορήσουν ή να πείσουν συγκεκριμένους παραλήπτες των γραπτών τους. Γράφουν διατυπώνοντας αιτήματα, ιδέες, ευχές, προτάσεις ή για να δώσουν οδηγίες και συμβουλές. Γράφουν επίσης για να «καμαρώσουν» τις ιδέες τους διατυπωμένες είτε χειρόγραφες, είτε στον υπολογιστή και να «συνομιλήσουν» μαζί τους. Γράφουν για να εκτιμήσουν το εύρος της δημιουργικής τους σκέψης, καθώς ξεδιπλώνεται και περνάει μέσα από τις δυσκολίες του λεξιλογίου ή της σύνταξης και μορφοποιείται στο χαρτί με καθαρότητα και αρμονία.
- Και το διάβασμα και το γράψιμο και η ομιλία και η ακρόαση συνδέονται λειτουργικά και αλληλοτροφοδοτούνται με δημιουργικό τρόπο, καθώς οι σχολικές δραστηριότητες έχουν λειτουργικούς και επικοινωνιακούς στόχους. Η εκμάθηση της γλώσσας δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά οι μαθητές κατακτούν την ελληνική γλώσσα μαθαίνοντας ενδιαφέροντα πράγματα μέσα απ' αυτήν, ικανοποιώντας ανάγκες μέσα απ' αυτήν και πραγματώνοντας στόχους και επιθυμίες χρησιμοποιώντας την.
3. Το θετικό και δημιουργικό κλίμα της τάξης ενισχύεται με την ενθάρρυνση δραστηριοτήτων που προωθούν την **αποδοχή και την καλλιέργεια των διαπολιτισμικών αξιών** στο σχολικό χώρο και στην ευρύτερη κοινότητα. Η αξία της πρώτης γλώσσας των κωφών δεν περιορίζεται στο ότι αποτελεί βασικό εργαλείο για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας. Η σημαντικότερη λειτουργία της βρίσκεται στον μοναδικό και αναπνικατάστατο ρόλο της ως φορέα πολιτισμικών και αισθητικών αξιών. Στην διδασκαλία πολλών ενοτήτων των μαθημάτων της ελληνικής γλώσσας και λογοτεχνίας αποδεικνύεται ιδιαίτερα αποτελεσματικό **να χρησιμοποιηθεί το γνωστικό υπόβαθρο των μαθητών στη μητρική τους γλώσσα**, γιατί έτσι αναπτύσσεται γόνιμη αλληλεπίδραση, ενδοπροσωπική και διαπροσωπική, που εμπλουτίζει τις δεξιότητές τους και στις δύο γλώσσες. Επί πλέον με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται η ενδυνάμωση των μαθητών και αναπτύσσεται στέρεη διαπολιτισμική συνείδηση και ταυτότητα.
4. Η συνεργασία στην τάξη είναι βασική αρχή του προγράμματος και εναρμονίζεται με τους συναφείς στόχους: αλληλεπίδραση, επικοινωνία, **αλληλοδιδασκτική και μαθη-**

τοκεντρική προσέγγιση (για το λόγο αυτό στη στήλη «ενδεικτικές δραστηριότητες» των ΑΠΣ χρησιμοποιείται το γ' πληθυντικό πρόσωπο: οι μαθητές γράφουν, ετοιμάζουν κλπ).

5. Η **αρχή της διαθεματικότητας** ανταποκρίνονται ιδιαίτερα στις παραπάνω προσεγγίσεις και για το λόγο αυτό η διδασκαλία των γνωστικών αντικειμένων πραγματοποιείται κυρίως μέσα από διαθεματικά σχέδια εργασίας και με άλλες στρατηγικές, που βασίζονται στην διαθεματικότητα. Οι δραστηριότητες του προγράμματος έχουν σχεδιαστεί έτσι ώστε να αποκτούν οι μαθητές δεξιότητες χρήσης της γλώσσας σε οποιοδήποτε γνωστικό και επικοινωνιακό περιβάλλον.
6. Στο σχεδιασμό του αναλυτικού προγράμματος της ελληνικής γλώσσας, δόθηκε προτεραιότητα στην ανάπτυξη της κριτικής και δημιουργικής σκέψης των μαθητών, οι οποίοι καλούνται στα γλωσσικά μαθήματα να ολοκληρώσουν σύνθετες δραστηριότητες και σχέδια εργασίας, που απαιτούν σχεδιασμό, σύγκριση, υποθέσεις, έλεγχο, επαλήθευση, επιλογές, αιτιολόγηση, παραγωγική και επαγωγική σκέψη, εφαρμογή θεωρίας, εξαγωγή συμπερασμάτων, αναθεώρηση, διατύπωση και αναδιατύπωση στόχων, συνθετικές δι-εργασίες κλπ. Στην παραδοσιακή εκπαίδευση των κωφών ο τομέας αυτός «θυσιαζόταν» για να δοθεί περισσότερος χρόνος στην μονομερή διδασκαλία στοιχείων της ελληνικής γλώσσας, κυρίως φωνολογικών και μορφοσυντακτικών. Γνωρίζουμε όμως από την έρευνα ότι η **γλώσσα αναπτύσσεται μόνο μέσα από αυθεντικές γνωστικές διαδικασίες, που αξιοποιούν όλο το νοητικό δυναμικό των μαθητών**. Ιδιαίτερα όταν το γλωσσικό επίπεδο των μαθητών στην ελληνική δεν είναι το 'αναμενόμενο', είναι ζωτικής σημασίας η κριτική και λειτουργική προσέγγιση στη διδασκαλία της γλώσσας. Στην πραγματικότητα μόνο μέσα στον ενθουσιασμό και τη δυναμική σημαντικών επικοινωνιακών πράξεων μαθαίνεται η γλώσσα, και η μητρική και η δεύτερη.
7. Είναι σημαντικό επίσης οι μαθητές **να κατακτούν τις στρατηγικές για την γλωσσική ανάπτυξή τους**, πράγμα που επιτυγχάνεται αποτελεσματικότερα μέσα από ολοκληρωμένες και απαιτητικές γνωστικές και επικοινωνιακές δραστηριότητες. Με τις δραστηριότητες αυτές αποκομίζουν πολύ μεγαλύτερο κέρδος σε σχέση με τις παραδοσιακές 'ασκήσεις', οι οποίες απλώς μπορεί να προσθέσουν στο ρεπερτόριό τους μερικές επιπλέον λέξεις ή κλιτικά μορφήματα. Η έρευνα από την διδακτική της δεύτερης γλώσσας επισημαίνει ότι το κρίσιμο σημείο είναι να αναπτύξουν οι μαθητές **δεξιότητες στην αποτελεσματική χρήση της γλώσσας** και να κατακτήσουν τους **μηχανισμούς της ως λειτουργικού εργαλείου**. Αυτές οι δεξιότητες αποδίδουν καρπούς άμεσα αλλά και μακροπρόθεσμα. Αυτό είναι ζωτικό σημασίας για τους κωφούς μαθητές, που θα χρειαστεί να συνεχίσουν και μετά το σχολείο να βελτιώνουν την ελληνομάθειά τους.
8. **Το πρόγραμμα των γλωσσικών μαθημάτων εμπεριέχει την εξατομίκευση**, κυρίως μέσα από την εφαρμογή των εξατομικευμένων προγραμμάτων των μαθητών. Επιπλέον οι εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν τους μαθητές στο ατομικό τους πρόγραμμα και στις καθημερινές δραστηριότητες της τάξης, ατομικές, ομαδικές, σχέδια εργασίας κλπ. Αποτελεσματικοί τρόποι μπορεί να είναι οι εξής:
  - A. Οι δραστηριότητες και οι ρόλοι στις ομαδικές εργασίες κατανέμονται/αναλαμβάνονται έτσι ώστε να καλύπτονται οι διαφορετικές ανάγκες και δεξιότητες των μαθητών.
  - B. Οι μαθητές αποκτούν σταδιακά επίγνωση των στόχων του ατομικού τους προγράμματος και αναλαμβάνουν ενεργό ρόλο στην πραγματοποίησή τους με συνειδητή προσπάθεια για αυτοαξιολόγηση και αυτοδιόρθωση.
  - Γ. Ενθαρρύνεται η αλληλεπίδραση μεταξύ των μαθητών και η συνεργασία ώστε να επιτυγχάνονται και οι ατομικοί και οι συλλογικοί στόχοι τους.

Δ. Οι μαθητές εκτίθενται σε πλούσιο γλωσσικό περιβάλλον και ερεθίσματα και καθοδηγούνται να τα αξιοποιούν. Εκπαιδεύονται επίσης να εντοπίζουν τις ελλείψεις τους, να ορίζουν θέματα για διερεύνηση και να ανατρέχουν στις κατάλληλες πηγές, ανάλογα με τις ατομικές τους ανάγκες.

Ε. Το σημαντικότερο είναι να γίνεται αποδεκτή και σεβαστή η προσωπική θέση των μαθητών μέσα στο σύστημα της ομάδας και να συνδυάζονται οι ιδιαίτερες ανάγκες τους με την συνολική πορεία της τάξης.

9. **Η δίγλωσση εκπαίδευση έχει στόχο να μάθουν οι κωφοί μαθητές την ελληνική γλώσσα σε τέτοιο επίπεδο, ώστε να μην χρειάζεται η υποστήριξη από την μητρική τους κατά τη διάρκεια του μαθήματος των ελληνικών.** Στο παρόν πρόγραμμα περιορίζεται η χρήση της νοηματικής σταδιακά και στην τρίτη γυμνασίου χρησιμοποιείται σπανιότερα. Σε κάθε περίπτωση όμως ακολουθείται η στρατηγική που είναι επικοινωνιακά προσφορότερη. Για παράδειγμα, έχει αποδειχθεί ότι η θεωρία περίπλοκων γραμματικών και συντακτικών φαινομένων είναι αποτελεσματικότερο να διδάσκεται στη νοηματική. Για το λόγο αυτό είναι αναγκαίο ο δάσκαλος των ελληνικών να κατέχει ως ομιλητής πολύ καλά τη νοηματική γλώσσα αλλά και τη γλωσσολογία της. Σε περιπτώσεις που αυτό δεν συμβαίνει είναι πολύ βοηθητική η συνεργασία με τον δάσκαλο της νοηματικής γλώσσας.

10. **Στη διδασκαλία της γλώσσας σημαντικότατο ρόλο παίζει η χρήση πληροφορικής.** Ο γραμματισμός των μαθητών στην πληροφορική είναι ένας από τους πρωταρχικούς στόχους της εκπαίδευσής τους. Το μάθημα της πληροφορικής διδάσκεται σαν ξεχωριστό γνωστικό αντικείμενο στο Γυμνάσιο, ωστόσο συμπεριλαμβάνεται διαθεματικά σε όλα σχεδόν τα σχέδια εργασίας όλων των γλωσσικών μαθημάτων, στα οποία παρέχει πολλές δυνατότητες:

Α. Σαν εργαλείο γραφής, καταγραφής, διόρθωσης και εξέλιξης των γραπτών των μαθητών

Β. Σαν εργαλείο για την ευπρόσωπη έκδοση των εργασιών των μαθητών και

Γ. Σαν ουσιαστική πηγή πληροφόρησης.

Οι γραπτές εργασίες που ολοκληρώνουν οι μαθητές κατέχουν εξαιρετική θέση στην εκπαιδευτική διαδικασία -συχνά εξ ίσου σημαντική με αυτή των διδακτικών εγχειριδίων- και η αποτελεσματική αξιοποίηση των δυνατοτήτων της πληροφορικής αναβαθμίζει την ποιότητα και την λειτουργικότητα των εργασιών αυτών ως γνωστικών εργαλείων.

Για το λόγο αυτό στο παρόν αναλυτικό πρόγραμμα χρησιμοποιείται ο όρος «**Έκδοση**» για την τελευταία φάση της δημιουργίας των γραπτών εργασιών των μαθητών, ατομικών και ομαδικών. Με τον όρο αυτό υποδηλώνονται οι προσπάθειες των μαθητών ώστε η γραπτή εργασία τους να φτάσει σε ικανοποιητικό επίπεδο, μέσα από αλληπάλληλες διορθώσεις και αναθεωρήσεις και να αποκτήσει γραφιστική και αισθητική μορφή που θα την κάνει περισσότερο ελκυστική και προσβάσιμη στους ίδιους τους συγγραφείς της αλλά και σε άλλους αναγνώστες. Έτσι οι μαθητές μαθαίνουν να εκτιμούν περισσότερο το αποτέλεσμα της προσπάθειάς τους και εκπαιδεύονται στην αποτελεσματική συγγραφή κάθε είδους γραπτών.

11. Έχει καταβληθεί προσπάθεια ώστε σε κάθε ενότητα να υπάρχουν **δραστηριότητες διαβαθμισμένης δυσκολίας**, κατάλληλες για διαφορετικά επίπεδα γνώσεων και δεξιοτήτων στην ελληνική. Ο εκπαιδευτικός επιπλέον θα πρέπει να έχει υπόψη του ότι η ίδια δραστηριότητα μπορεί να λειτουργεί στο επίπεδο της απλής έκθεσης για κάποιους μαθητές, για άλλους στο επίπεδο της κατανόησης, ενώ για άλλους στο επίπεδο της παραγωγής. Μα προσεκτικό σχεδιασμό και μέσα στο συνεργατικό και διαθεματικό πλαίσιο οι διαφοροποιήσεις μεταξύ των μαθητών μπορεί να εμπλουτίζουν τη μαθησιακή διαδικασία. Ωστόσο είναι πολύ πιθανόν οι μαθητές συνολικά ως ομάδα να βρίσκονται σε

αρκετά χαμηλότερο επίπεδο από το απαιτούμενο για να μπορούν να ανταποκρίνονται στο πρόγραμμα των ελληνικών της τάξης τους. Σ' αυτήν την περίπτωση, αφού γίνει η αξιολόγηση θα χρειαστεί οι μαθητές να παρακολουθήσουν το κατάλληλο για το επίπεδό τους πρόγραμμα, ασχέτως της τάξης.

- Στην περίπτωση αυτή επίσης μπορεί να καταρτισθεί από τους εκπαιδευτικούς ένα πρόγραμμα που θα περιλαμβάνει μαθήματα της τάξης τους σε συνδυασμό με μαθήματα επαναλήψεων από προηγούμενες τάξεις.
- Η ατομική διδασκαλία επίσης ή η διδασκαλία σε υποομάδες κατά επίπεδο αποτελεί αναγκαία στρατηγική σε τέτοιες περιπτώσεις.

Σε κάθε περίπτωση όμως θα πρέπει να λάβουμε σοβαρά υπόψη ότι θα πρέπει **να αποφύγουμε να κρατάμε την τάξη «καθλωμένη» για χρόνια στο βασικό επίπεδο των ελληνικών**, περιμένοντας να μάθουν «πολύ καλά» τα στοιχειώδη ελληνικά για να εκτεθούν στα δυσκολότερα. Έχει αποδειχθεί ότι αυτή η πρακτική έχει συντελέσει στο χαμηλό επίπεδο των ελληνικών των κωφών. Είναι απαραίτητο να επιδιώκουμε υψηλούς στόχους και να τους πραγματοποιούμε εφαρμόζοντας με συνέπεια ρεαλιστικές μεθόδους.

12. Στο σχεδιασμό των αναλυτικών προγραμμάτων των γλωσσικών μαθημάτων έχει καταβληθεί προσπάθεια να υπάρχει, όταν είναι δυνατόν, **οριζόντια διασύνδεση μεταξύ των επιμέρους μαθημάτων**, την οποία οι διδάσκοντες μπορούν να αξιοποιούν για την καλύτερη εμπέδωση των γνώσεων μέσα από τις διαφορετικές σκοπιές των επί μέρους γνωστικών αντικειμένων.
13. Ένας από τους στόχους των γλωσσικών μαθημάτων του γυμνασίου είναι και η **ανάπτυξη επικοινωνιακών δεξιοτήτων στην ομιλούμενη ελληνική**. Οποσδήποτε η καλλιέργεια του γραπτού λόγου αποτελεί το θεμέλιο της ελληνομάθειας των κωφών μαθητών, και για τον γραπτό και για τον ομιλούμενο λόγο. Αλλά και το ζωντανό επικοινωνιακό περιβάλλον της ομιλούμενης γλώσσας, με κατάλληλη αξιοποίηση, μπορεί να είναι χρήσιμη και γόνιμη πηγή ανατροφοδότησης. Υπάρχουν πλευρές από τον πλούτο της ομιλούμενης γλώσσας, που ενδιαφέρουν πολύ τους κωφούς μαθητές, ιδιαίτερα στην ηλικία της εφηβείας: η νεανική κουλτούρα, η τεχνολογία, τα σημαντικά θέματα της επικαιρότητας, οι τέχνες, η παγκοσμιότητα του πολιτισμού μας, η επικοινωνία, η επικοινωνιακή τεχνολογία, οι σπουδές και η εργασία, οι ερωτικές σχέσεις, η φιλία, αλλά και πολλά ακόμη θέματα, τα οποία οι μαθητές ενδιαφέρονται να προσεγγίσουν από 'πρώτο χέρι' και από γραπτές πηγές αλλά και πιο άμεσα, στην ομιλούμενη ελληνική.

Για το λόγο αυτό στο πρόγραμμα περιλαμβάνονται **δραστηριότητες που ενσωματώνουν τη χρήση ομιλούμενης γλώσσας**. Η συμμετοχή των μαθητών σ' αυτές παρέχει πολλά οφέλη: κατανοούν καλύτερα το ζήτημα της άμεσης επικοινωνίας με τους ακούοντες, ανασκευάζουν πιθανές λαθεμένες ιδέες και στερεότυπα και δοκιμάζουν τις ικανότητές τους στην ομιλούμενη γλώσσα -και σε επίπεδο κατανόησης και σε επίπεδο παραγωγής- μέσα σε αβίαστη και υποστηρικτική ατμόσφαιρα.

Για να λειτουργήσουν όμως αποτελεσματικά οι δραστηριότητες ομιλούμενης γλώσσας πρέπει να είναι απολύτως σαφές ότι ο στόχος είναι η λειτουργικότητα στην επικοινωνία και όχι η σωστή άρθρωση ή οποιοδήποτε μεμονωμένο στοιχείο της ομιλίας.

Για το λόγο αυτό οποιαδήποτε παρέμβαση από τους εκπαιδευτικούς που ασχολούνται με τη γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού πρέπει να προγραμματίζεται μέσα στα πλαίσια της εκπαιδευτικής ομάδας και με θεώρηση ολιστική. Αυτή η αρχή ισχύει ιδιαίτερα σε δραστηριότητες όπως η «μεγαλόφωνη» ανάγνωση ή η παραδοσιακή λογοθεραπεία. Οι δραστηριότητες αυτές πρέπει να προσαρμόζονται στις δυνατότητες των μαθητών και να έχουν λειτουργικό προσανατολισμό. Ειδικότερα τα

παραδοσιακά ατομικά μαθήματα από λογοπεδικούς πρέπει να αποκτήσουν ουσιαστικό γλωσσικό περιεχόμενο, κατάλληλο για τις εκπαιδευτικές ανάγκες της ηλικίας αυτής.

Στο πρόγραμμα προτείνονται δραστηριότητες με επικοινωνιακό, βιωματικό ή παιγνιώδη χαρακτήρα, που ασκούν τους μαθητές στην προφορική επικοινωνία, αποφορτίζοντάς τους από πιθανά δυσάρεστα βιώματα και ενισχύοντας τις ξεχωριστές δεξιότητές τους να παρατηρούν, να μιμούνται και να επικοινωνούν. Ο δακτυλοσυλλαβισμός σε μερικές περιπτώσεις είναι χρήσιμος. Η αξιοποίηση των ακουστικών υπολειμμάτων επίσης είναι πολύ χρήσιμη, όταν εντάσσεται στην επικοινωνιακή προσέγγιση. Τελικός στόχος είναι να εμπλέκονται οι μαθητές ουσιαστικά σε επικοινωνιακές ανταλλαγές με τον περίγυρό τους και να επιτυγχάνουν αποτελεσματική επικοινωνία.

14. **Ανάπτυξη της γλώσσας μέσα από τα υπόλοιπα γνωστικά αντικείμενα.** (Δες τις γενικές οδηγίες για τα άλλα γνωστικά αντικείμενα)

15. Τα γλωσσικά μαθήματα του Γυμνασίου είναι τα εξής:

A. Ελληνικά

1. Νεοελληνική Γλώσσα
2. Νεοελληνική Λογοτεχνία
3. Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία:
  - α. από μετάφραση
  - β. από πρωτότυπο

B. Ελληνική Νοηματική Γλώσσα.

3.2. ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ

3.2.1. Ειδικοί στόχοι

Οι ειδικοί στόχοι στο Γυμνάσιο για το μάθημα της Γλώσσας (αλλά και της Λογοτεχνίας και των Αρχαίων) διαφοροποιούνται εν μέρει για τους κωφούς μαθητές, δεδομένου ότι «ισχυρή» τους γλώσσα είναι στις περισσότερες περιπτώσεις η ΕΝΓ, ενώ η ελληνική (κυρίως η γραπτή και κατά δεύτερο λόγο η ομιλούμενη) είναι η δεύτερη γλώσσα τους. Επομένως οι επιμέρους στόχοι διαμορφώνονται με βάση αυτήν την πραγματικότητα. Ειδικότερα με τη διδασκαλία της ΕΝΓ και της ελληνικής γλώσσας επιδιώκονται οι παρακάτω επιμέρους σκοποί:

- Να συνειδητοποιήσουν οι κωφοί μαθητές τη σημασία των δύο γλωσσών (ΕΝΓ και ελληνικής γλώσσας) για τη συμμετοχή τους στην κοινωνική ζωή. Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία των δύο γλωσσικών συστημάτων για την ενεργή συμμετοχή τους και στην ελληνική κοινότητα των κωφών και στην ευρύτερη κοινωνία.
- Να αντιληφθούν τις δυνατότητες που εξασφαλίζει το υψηλό γλωσσικό επίπεδο για την εξέλιξή τους και την ενεργό συμμετοχή τους στα κοινά ως ελεύθεροι δημοκρατικοί πολίτες με κριτική και υπεύθυνη στάση.
- Να συνειδητοποιήσουν ότι η απόκτηση διγλωσσικών δεξιοτήτων είναι απαραίτητη προϋπόθεση για να έχουν άποψη και να συμμετέχουν ενεργά στα ζητήματα της κοινότητας των κωφών, στα ευρύτερα κοινωνικά και εθνικά θέματα αλλά και στα ζητήματα που αφορούν την παγκόσμια κοινότητα.
- Με την κατάκτηση των δύο γλωσσών να εξελιχθούν σε άτομα με ολοκληρωμένη προσωπικότητα, αυτοπεποίθηση και δημιουργική σκέψη.

- Να εκτιμήσουν τη σημασία των δύο γλωσσών ως βασικών φορέων της έκφρασης και της κουλτούρας των κωφών αφ' ενός και του ελληνικού πολιτισμού αφ' ετέρου.
- Να επισημάνουν τη δομή και τις ιδιαιτερότητες της ΕΝΓ και της ελληνικής.
- Να εκτιμήσουν τις πολιτιστικές τους παραδόσεις ως Κωφοί και ως Έλληνες και να συνειδητοποιήσουν την αξία των δύο γλωσσών ως φορέων των δύο πολιτιστικών παραδόσεων.
- Να κατανοήσουν ότι οι αλληλοεπιδράσεις των κοινωνικών/πολιτισμικών ομάδων και των λαών αποτυπώνονται και στη/στις γλώσσες που χρησιμοποιούν.
- Να σέβονται τις γλώσσες κάθε λαού και κάθε γλωσσικής ομάδας (νοηματικές και ομιλούμενες), ως βασικά στοιχεία του πολιτισμού τους και να προετοιμάζονται για να ζήσουν ως ενεργοί πολίτες της πολυπολιτισμικής Ευρώπης.

3.2.2. Στόχοι, Θεματικές ενότητες, Ενδεικτικές δραστηριότητες, Διαθεματικά σχέδια εργασίας

ΤΑΞΗ Α'

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι στόχοι παραμένουν γενικά ίδιοι όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης με κάποιες διαφοροποιήσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες των κωφών παιδιών.</p> <p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία ώστε:</p>	<p>Παραμένουν ίδιες με τις θεματικές ενότητες των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.</p>	<p>Οι ενδεικτικές δραστηριότητες παραμένουν κατά βάση ίδιες όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης, με αρκετές διαφοροποιήσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες των κωφών παιδιών.</p>
<p>1η Ενότητα: Γραπτός και προφορικός λόγος</p>		
<p>Να αρχίσει να συνειδητοποιεί τους παράγοντες της επικοινωνίας: ποιος μιλάει / γράφει, σε ποιον, για ποιο σκοπό, με ποιο θέμα, πού, πότε.</p>	<p>Επικοινωνία: λεκτική και μη προφορικός – γραπτός λόγος Επικοινωνία «δια ζώσης» και με τη γραφή</p>	<p>Οι μαθητές δοκιμάζουν σε μικρές ομάδες ή κατά δυάδες να ανταλλάξουν συγκεκριμένα μηνύματα και πληροφορίες χωρίς τη χρήση γλώσσας και κάθε ομάδα προσπαθεί να απαντήσει στα παρακάτω ερωτήματα:</p> <p>A. Με ποιους τρόπους γίνεται η επικοινωνία χωρίς γλώσσα; B. Ποιες είναι οι ιδιαίτερες δυνατότητες και οι περιορισμοί της εξωλεκτικής επικοινωνίας; Γ. Σε ποιες επικοινωνιακές συνθήκες οι άνθρωποι χρησιμοποιούν την εξωλεκτική επικοινωνία; (νοηματική, λογοτεχνία, εικαστικά, πληροφορική)</p> <p>Επαναλαμβάνουν την προσπάθεια ανταλλαγής μηνυμάτων κατά ομάδες χρησιμοποιώντας γλώσσα:</p> <p>α) Ανταλλάσσουν μηνύματα και πληροφορίες συνομιλώντας στη νοηματική κατά ομάδες ή δυάδες.</p>

		<p><i>β) Μελετούν βιντεοσκοπημένες συζητήσεις μεταξύ κωφών και ακουόντων στο σχολείο και</i></p> <p><i>γ) Παρατηρούν συζητήσεις μεταξύ ακουόντων στην ελληνική.</i></p> <p><i>Εργάζονται στη συνέχεια κατά ομάδες για να συνοψίσουν τα επί μέρους συμπεράσματα</i></p> <p><i>και φτιάχνουν κολλάζ για κάθε έναν από τους παραπάνω τρόπους επικοινωνίας.</i></p> <p><i>Συνοδεύουν κάθε κολλάζ με ένα πληροφοριακό κείμενο, βασισμένο στις παρατηρήσεις τους.</i></p> <p><i>(λογοτεχνία, εικαστικά, ιστορία, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p> <p><i>Οι μαθητές οργανώνουν συζήτηση με θέμα «Επικοινωνία με το γραπτό λόγο» και διατυπώνουν τις απόψεις τους στα ερωτήματα:</i></p> <p><i>α. Πώς γίνεται η γραπτή επικοινωνία;</i></p> <p><i>β. Τι δυνατότητες και περιορισμούς έχει;</i></p> <p><i>Δίνουν παραδείγματα (επιστολές, ενημερωτικά σημειώματα, άρθρα σε περιοδικά, βιβλία κλπ.).</i></p> <p><i>Κρατούν σημειώσεις από τη συζήτηση και τις χρησιμοποιούν για να γράψουν κατά ομάδες εργασίες για τη σημασία της γραφής στην επικοινωνία και τον ανθρώπινο πολιτισμό.</i></p> <p><i>Κάθε ομάδα ετοιμάζει μια σχετική εικαστική δημιουργία που την παρουσιάζει στην τάξη</i></p> <p><i>(λογοτεχνία, αρχαία, ιστορία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p>
<p>Να αντιληφθεί τη σημασία των διάφορων κωδίκων για την επικοινωνία και τον ιδιαίτερο ρόλο του γλωσσικού κώδικα.</p>	<p>Κώδικες επικοινωνίας–Σήματα.</p>	<p><i>Οι μαθητές συγκεντρώνουν τα συστήματα κωδίκων που συναντούν στα γνωστικά αντικείμενα της τάξης τους αλλά και από άλλες πηγές.</i></p> <p><i>(λογοτεχνία, εικαστικά, ιστορία, φυσική, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p> <p><i>Συζητούν τις διαφορές μεταξύ γλώσσας και κώδικα και ετοιμάζουν ένα βίντεο για να ανασκευάσουν την άποψη ότι η νοηματική είναι κώδικας επικοινωνίας και όχι γλώσσα. Καταγράφουν στην νεοελληνική τα σπουδαιότερα σημεία από το βίντεο και φτιάχνουν αφίσες που τις αναρτούν στις τάξεις του σχολείου.</i></p> <p><i>Στέλνουν επίσης την αφίσα με το κείμενό τους διαμορφωμένο σε επίσημη επιστολή στο δήμο, τον τοπικό τύπο και το ΥΠΕΠΘ.</i></p> <p><i>(λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p> <p><i>Επιλέγουν κάποιους κώδικες (Κ.Ο.Κ π.χ.) και «μεταφράζουν» τη σημασία των συμβόλων τους γραπτώς στην ελληνική.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν επίσης ένα βίντεο με τα σήματα του Κ.Ο.Κ στη νοηματική γλώσσα.</i></p> <p><i>Χρησιμοποιούν το βίντεο σε δραστηριότητες κυκλοφοριακής αγωγής με μικρότερους συμμαθητές τους.</i></p> <p><i>(λογοτεχνία, νοηματική, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p>

<p>Να συνειδητοποιήσει τους παράγοντες της επικοινωνίας στο γραπτό λόγο.</p>	<p>Ιδιαιτερότητες της γραπτής επικοινωνίας.</p>	<p>Μελετούν απλά γραπτά κείμενα και εντοπίζουν τον πομπό και τον δέκτη. Καταγράφουν επιγραμματικά το θέμα και το σκοπό για τον οποίο γράφτηκε το κάθε κείμενο. (λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p> <p>Γράφουν έναν σύντομο «Οδηγό επιτυχημένης και αποτυχημένης γραπτής επικοινωνίας» και τον αναρτούν στην τάξη. Φτιάχνουν μια κασέτα στη νοηματική με το ίδιο θέμα και την δείχνουν σε άλλες τάξεις. (λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p> <p>Οργανώνεται στην τάξη «Εργαστήριο γραφής», που περιλαμβάνει συζήτηση των μαθητών με ειδικούς καλεσμένους και θέμα την «συμβολή του γραπτού λόγου στον ανθρώπινο πολιτισμό».</p> <p>Οι μαθητές ύστερα εργάζονται κατά ομάδες και ετοιμάζουν στη νοηματική σύντομα δρώμενα για τη γραφή και την ιστορία της. Ενδεικτικά θέματα:</p> <p>α. τα πρώτα βήματα των ανθρώπων στη γλώσσα: ομιλούμενη ή νοηματική; β. τα πρώτα βήματα στη γραφή γ. η ιστορία της γραφής μέχρι σήμερα δ. γλώσσες με/χωρίς γραφή</p> <p>Οι μαθητές επεξεργάζονται τα παραπάνω και καταγράφουν τα σπουδαιότερα σημεία σε ένα συλλογικό κείμενο, που το δημοσιεύουν στη σχολική εφημερίδα. (ιστορία, νοηματική, λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p>
<p>Να κατανοήσει ότι υπάρχουν διάφορα σημασιολογικά είδη προτάσεων που χρησιμοποιούνται διαφορετικά στο λόγο.</p>	<p>Απλή πρόταση</p> <p>Είδη προτάσεων</p>	<p>Οι μαθητές μοιράζονται κατά ομάδες τις γραπτές εργασίες που έχουν κάνει μέχρι τότε στην τάξη (κείμενα, σχόλια, συμπεράσματα, αφίσες, αξιολόγηση, μετάφραση Κ.Ο.Κ., σημειώσεις, άρθρα, επιστολές κλπ) και τα επεξεργάζονται. Χωρίζουν τα κείμενα σε περιόδους/προτάσεις (η εργασία γίνεται σε υπολογιστές).</p> <p>Κατατάσσουν τις προτάσεις σε κατηγορίες ανάλογα με τα σημασιολογικά τους χαρακτηριστικά:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Καταφατικές προτάσεις • Αποφατικές προτάσεις • Ερωτηματικές προτάσεις • Επιφωνηματικές προτάσεις <p>Μελετούν στο βιβλίο της γραμματικής και του συντακτικού τους τρόπους με τους οποίους εκφέρονται αυτές οι προτάσεις και ελέγχουν την ορθότητα των κειμένων που έγραψαν. Κάνουν τις απαραίτητες διορθώσεις. (νοηματική, λογοτεχνία, τεχνολογία, πληροφορική)</p> <p>Ερευνούν το ίδιο θέμα στη νοηματική: μελετούν σε κασέτες νοηματικής πώς εκφέρονται οι ερωτήσεις, η άρνηση και η κατάφαση στη νοηματική.</p>

		<p>Αναζητούν στη Γραμματική της Νοηματικής πληροφορίες για το θέμα αυτό.</p> <p>Σκέφτονται ανάλογα παραδείγματα και τα βιντεοσκοπούν.</p> <p>Δείχνουν το βίντεο σε μεγαλύτερη τάξη, το συζητούν και κάνουν διορθώσεις, αν χρειαστεί.</p> <p>(νοηματική, λογοτεχνία, τεχνολογία, πληροφορική)</p> <p>Επιλέγουν από το παραπάνω βίντεο αντιπροσωπευτικά στιγμιότυπα με κινήσεις και εκφράσεις του προσώπου (μη χειρημικά στοιχεία) που δηλώνουν με γραμματικό τρόπο άρνηση, κατάφαση και ερώτηση και τα κάνουν φωτογραφίες-πόστερς, που τα αναρτούν στην τάξη.</p> <p>(νοηματική, λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p>
<p>2η Ενότητα: Είδη λόγου και περιστάσεις επικοινωνίας</p>		
<p>Να αντιληφθεί ότι υπάρχουν διαφορετικά είδη λόγου.</p>	<p>Είδη προφορικού και γραπτού λόγου.</p>	<p>Οι μαθητές παρακολουθούν βιντεοσκοπημένο υλικό από ποιήματα, τηλεοπτικές εκπομπές στην ελληνική και προσπαθούν να εντοπίσουν τη θεματολογία.</p> <p>Ελέγχουν την ορθότητα των εκτιμήσεών τους για τη θεματολογία, με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού.</p> <p>Παρατηρούν και σχολιάζουν τα εξω/παραγλωσσικά στοιχεία που χαρακτηρίζουν κάθε κομμάτι από τα παραπάνω.</p> <p>Εξετάζουν πώς η θεματολογία επηρεάζει τα εξω/παραγλωσσικά στοιχεία της ομιλίας.</p> <p>Παρακολουθούν εκπομπές στην νοηματική και μελετούν τα εξωγλωσσικά /παραγλωσσικά στοιχεία και τον τρόπο που επηρεάζονται από τη θεματολογία. Παρατηρούν και καταγράφουν ομοιότητες και διαφορές.</p> <p>Βιντεοσκοπούν στη νοηματική τις παρατηρήσεις και τα συμπεράσματά τους.</p> <p>Δείχνουν το βίντεο σε άλλη τάξη και συζητούν γι αυτό.</p> <p>(νοηματική, θέατρο, ιστορία, κοινωνική και πολιτική αγωγή, οικιακή οικονομία, λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p>
<p>Να αντιληφθεί το ρόλο της παραγράφου σε ένα κείμενο.</p> <p>Να συνειδητοποιήσει τα μέρη της παραγράφου (θεματική περίοδος - σημαντικές λεπτομέρειες - κατακλείδα).</p>	<p>Παράγραφος. Η παράγραφος ως νοηματική ενότητα.</p>	<p>Εκτός από τις δραστηριότητες του ΑΠΣ προστίθενται οι εξής:</p> <p>Αποσαφηνίζονται στην ομάδα απορίες για τη λειτουργία της παραγράφου:</p> <p>Παρακολουθούν αφηγηματικά και επιχειρηματολογικά κείμενα στη νοηματική και παρατηρούν το χωρισμό σε παραγράφους.</p> <p>Γράφουν μια λίστα με τις περιπτώσεις κατά τις οποίες πρέπει να γίνεται αλλαγή παραγράφου.</p> <p>Παρατηρούν τη μορφολογία της αλλαγής παραγράφου στη νοηματική γλώσσα (παύση, κατέβασμα χεριών, αλλαγή βλέμματος, εξωχειρημικά στοιχεία, εξωγλωσσικές υποδηλώσεις).</p> <p>(λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, νοηματική, πληροφορική)</p>

	<p>Η παράγραφος ως μέρος του κειμένου</p> <p>Η δομή της παραγράφου</p>	<p><i>Παρατηρούν σε βιντεοσκοπημένες ομιλίες στην ελληνική τους τρόπους που δηλώνουν την αλλαγή παραγράφου (παύση, εξωλεκτικά στοιχεία κλπ). (νοηματική, λογοτεχνία, τεχνολογία, πληροφορική).</i></p> <p><i>Μελετούν σε διάφορα είδη επιλεγμένων γραπτών κειμένων (αφηγηματικά, επιχειρηματολογικά, επιστολές, οδηγίες κλπ) α. την έκταση, β. το περιεχόμενο, γ. την αρχή και το τέλος των παραγράφων. (λογοτεχνία, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p> <p><i>Οι μαθητές συμπληρώνουν και διορθώνουν επιλεγμένα κείμενα που έχουν λάθη στην δομή των παραγράφων: Εντοπίζουν σε λαθεμένα κείμενα τις άσχετες παραγράφους και τις σβήνουν. Εντοπίζουν επίσης σημασιολογικές ενότητες που λείπουν από τα κείμενα αυτά και φτιάχνουν παραγράφους, που τις προσθέτουν στο κάθε κείμενο στη σωστή θέση. Αιτιολογούν τις διορθώσεις τους. (αρχαία, λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p> <p><i>Αναλύουν παραγράφους στα επί μέρους στοιχεία τους: Θεματική περίοδος, σημαντικές λεπτομέρειες, κατακλείδα. (λογοτεχνία, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p> <p><i>Μελετούν επιλεγμένα κείμενα και καταγράφουν φραστικά μοντέλα, που χρησιμοποιούνται στη δόμηση των παραγράφων:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> <i>1. Φραστικά μοντέλα για ν' αρχίσουμε μια παράγραφο (επομένως, όμως, επιπλέον κλπ.).</i> <i>2. Λειτουργικές λέξεις που συνδέουν προτάσεις, περιόδους και παραγράφους</i> <i>3. Λεξιλόγιο περιεχομένου.</i> <p><i>Ασκούνται στη σωστή χρήση του λεξιλογίου και των παραπάνω φραστικών μοντέλων, φτιάχνοντας δικά τους κείμενα με σωστά δομημένες και συνδεδεμένες παραγράφους. (λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p>
3η Ενότητα: Περιγραφή, Αφήγηση, Επιχειρηματολογία, Περίληψη		
<p>Να εκφράζεται σε οικείο ακροατήριο ή να γράφει απλά κείμενα, λαμβάνοντας υπόψη τις διάφορες παραμέτρους και περιστάσεις επικοινωνίας (περιγραφή / αφήγηση, ακροατές / αναγνώστες, σα-</p>	<p>Περιγραφικός και αφηγηματικός τρόπος.</p>	<p><i>Οι μαθητές επιλέγουν σημαντικά γεγονότα από την σχολική, προσωπική και κοινωνική ζωή ή από την επικαιρότητα και τα αφηγούνται ζωντανά στη νοηματική σε διαφορετικούς δέκτες:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> <i>α. σε μικρότερους και σε μεγαλύτερους συμμαθητές,</i> <i>β. σε ενήλικες κωφούς φίλους τους,</i> <i>γ. σε εκπαιδευτικούς,</i> <i>γ. στους φίλους τους,</i> <i>δ. στους γονείς τους,</i> <i>ε. σε παρόντα/απόντα στα γεγονότα άτομα κλπ.</i>

<p>φήνεια στη διατύπωση κ.λπ.).</p>	<p>Οργάνωση της περιγραφής.</p> <p>Βασικά στοιχεία και τεχνικές της αφήγησης.</p>	<p><i>Οι αφηγήσεις βιντεοσκοποούνται και οι μαθητές παρατηρούν τις διαφοροποιήσεις και τις σημειώνουν.</i> (λογοτεχνία, νοηματική, τεχνολογία, πληροφορική)</p> <p><i>Οι μαθητές μελετούν τις παραπάνω κασέτες για να αντιληφθούν καλύτερα πώς και γιατί διαφοροποίησαν τις αφηγήσεις τους.</i> (νοηματική, τεχνολογία, πληροφορική)</p> <p><i>Επισκέπτονται τη βιβλιοθήκη και μελετούν διάφορες εκδόσεις της «Οδύσσειας»:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <i>• για παιδιά,</i> <i>• για ενήλικες,</i> <i>• για σχολική χρήση,</i> <i>• για φοιτητές,</i> <i>• για φιλόλογους,</i> <i>• για γαλλόφωνους,</i> <i>• σε σενάριο για σκηνοθέτες θεάτρου ή κινηματογράφου κλπ.</i> <p><i>Μελετούν επίσης ποικίλες εκδόσεις άλλων βιβλίων (Αγία Γραφή, λεξικά, βιβλία φυσικής κλπ).</i></p> <p><i>Καταγράφουν τα συμπεράσματά τους και φτιάχνουν έναν σύντομο «Οδηγό αποτελεσματικής Γραφής και Επικοινωνίας» σε βίντεο στη νοηματική γλώσσα.</i> (νοηματική, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p> <p><i>Επεξεργάζονται αφηγηματικά κείμενα στη νοηματική γλώσσα και ξεχωρίζουν τα περιγραφικά και τα αφηγηματικά αποσπάσματα.</i> (νοηματική, λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p> <p><i>Επεξεργάζονται αφηγηματικά γραπτά κείμενα στην ελληνική και διαφοροποιούν με ξεχωριστά χρώματα τα περιγραφικά και τα αφηγηματικά αποσπάσματα.</i> (λογοτεχνία, πληροφορική)</p> <p><i>Καταγράφουν το λεξιλόγιο που χρησιμοποιείται συχνά στην αφήγηση (ρήματα δράσης, χρονικοί προσδιορισμοί) και στην περιγραφή (επίθετα, περιγραφικά φραστικά σύνολα). Παρατηρούν αντιστοιχίες μεταξύ των αντίστοιχων λεξιλογίων της νοηματικής και της ελληνικής.</i> (λογοτεχνία, νοηματική, αρχαία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p> <p><i>Οι μαθητές συμμετέχουν σε διαγωνισμό της τάξης για την «καλύτερη περιγραφή».</i></p> <p><i>Οι ίδιοι οι μαθητές αξιολογούν τα έργα τους και επιλέγουν τα καλύτερα αιτιολογώντας τις κρίσεις τους με παραδείγματα από τα κείμενα. Συζητούν τα συμπεράσματά τους και γράφουν μια λίστα, στην οποία προσπαθούν να καταγράψουν</i></p>
-------------------------------------	---	--

		<p>τα γνωρίσματα της πετυχημένης περιγραφής. (λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p>
<p>Να προσέχει και να κατανοεί το ρόλο των λέξεων στις περιγραφές και τις αφηγήσεις.</p>	<p>Λεκτική διατύπωση στην περιγραφή και την αφήγηση</p>	<p>Διαβάζουν μερικές σύντομες αφηγήσεις στην ελληνική γλώσσα και τις αξιολογούν με αστεράκια, αιτιολογώντας τις αξιολογήσεις τους. Κάνουν μια λίστα με τα χαρακτηριστικά της καλής γραπτής αφήγησης. Συγκρίνουν τη λίστα αυτή με τη λίστα της προηγούμενης δραστηριότητας. (λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p> <p>Οι μαθητές φτιάχνουν δικές τους αφηγήσεις κατά ομάδες και τις διηγούνται στην υπόλοιπη τάξη. Οι αφηγήσεις βιντεοσκοποούνται και οι μαθητές αξιολογούν τις ιστορίες ως προς τις αφηγηματικές τους αρετές. (λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p> <p>Οι μαθητές επιλέγουν κατά ομάδες ζεύγη ουσιαστικών και επιθέτων που έχουν χρησιμοποιηθεί στις παραπάνω αφηγήσεις που διακρίθηκαν και τα καταγράφουν. Κατατάσσουν επίσης τα επίθετα σε στήλες κατά κατηγορία: α. επίθετα που δηλώνουν θετική ιδιότητα β. επίθετα που δηλώνουν αρνητικές ιδιότητες γ. παραθετικά επίθετα (λογοτεχνία, νοηματική, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p> <p>Οι μαθητές φτιάχνουν λίστες με ρήματα και επιρρήματα που χρησιμοποιούνται στις αφηγήσεις.</p>
<p>Να παρακολουθεί συζητήσεις ή να διαβάζει κείμενα αξιολογώντας τα επιχειρήματα του πομπού και την αποτελεσματικότητά τους. Να ασκείται στη σύνταξη κειμένων με επιχειρηματολογία, σε θέματα κατάλληλα για την ηλικία του.</p>	<p>Αποφαντικός/κριτικός τρόπος. Η επιχειρηματολογία και η οργάνωσή της.</p>	<p>Παραμένουν οι δραστηριότητες των ΑΠΣ.</p>
<p>Να μπορεί να αντιληφθεί μέσα από κατάλληλα παραδείγματα τη σχέση της περίληψης με το κείμενο από το οποίο προέρχεται.</p>	<p>Περίληψη</p>	<p>Στις δραστηριότητες των ΑΠΣ προστίθενται οι εξής: Επιλέγουν τα κύρια σημεία μιας γραπτής αφήγησης και φτιάχνουν την περίληψή της. (τεχνολογία, πληροφορική)</p> <p>Ασκούνται στην περιληπτική απόδοση μικρών κεφαλαίων από τα μαθήματα της ιστορίας και των θρησκευτικών. (λογοτεχνία, ιστορία, θρησκευτικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p>

<p>Να κατανοήσει τη μορφική ποικιλία των κειμενικών ειδών σε συνάρτηση με τους επικοινωνιακούς σκοπούς που υπηρετούν.</p>	<p>Κειμενικά είδη.</p>	<p>Παραμένουν οι δραστηριότητες των ΑΠΣ.</p>
<p>4η Ενότητα: Ουσιαστικά και επίθετα, Περιγραφή</p>		
<p>Να αντιληφθεί το ρόλο του ουσιαστικού στην πρόταση και στη φράση.</p>	<p>Ουσιαστικό Ονοματική φράση. Επιθετικός προσδιορισμός.</p> <p>Οι πτώσεις</p>	<p><i>Οι μαθητές αναζητούν και σημειώνουν τα ουσιαστικά σε επιλεγμένα κείμενα από ποικίλα γνωστικά αντικείμενα.</i></p> <p><i>Τα κατατάσσουν σε κατηγορίες ως προς τον αριθμό και την πτώση, ανατρέχοντας στα βιβλίο της γραμματικής για πιθανές απορίες.</i></p> <p><i>Συζητούν το συντακτικό ρόλο των ουσιαστικών αυτών.</i> (λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p> <p><i>Συζητούν το ρόλο του ουσιαστικού στην πρόταση και με βάση τις πληροφορίες από το βιβλίο του συντακτικού, τις οποίες συνδυάζουν με τις πληροφορίες από τη γραμματική:</i></p> <p><i>Α. φτιάχνουν ένα αστέιο δρώμενο με τους ρόλους του ουσιαστικού</i></p> <p><i>Β. φτιάχνουν μια αφίσα για τα ουσιαστικά και το ρόλο τους</i></p> <p><i>Γ. συζητούν για την απόδοση της λέξης «ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ» στη νοηματική γλώσσα</i></p> <p><i>Δ. συζητούν για την ετυμολογία της λέξης και φτιάχνουν την ετυμολογική της «οικογένεια»</i> (λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p> <p><i>Εντοπίζουν τις διαφοροποιήσεις των πτώσεων και μαθαίνουν την τυπολογία τους.</i></p> <p><i>Ερμηνεύουν τη λειτουργία τους βρίσκοντας παραδείγματα από κείμενα.</i></p> <p><i>Διορθώνουν κείμενα με λάθη στη χρήση των πτώσεων.</i></p> <p><i>Παράγουν προτάσεις με ορθή χρήση των πτώσεων.</i> (λογοτεχνία, τεχνολογία, πληροφορική)</p> <p><i>Επικεντρώνονται στα ονοματικά σύνολα: τα εντοπίζουν και τα υπογραμμίζουν μέσα στα κείμενα που επεξεργάζονται.</i> (λογοτεχνία, τεχνολογία, πληροφορική)</p> <p><i>Αποδίδουν στη νοηματική το νόημα των παραπάνω ονοματικών συνόλων</i></p> <p><i>α. αυτοτελώς και</i></p> <p><i>β. αφού τα εντάξουν σε προτάσεις που φτιάχνουν στη νοηματική γλώσσα.</i> (λογοτεχνία, νοηματική, τεχνολογία, πληροφορική)</p> <p><i>Μελετούν περισσότερο τα σύνολα ουσιαστικό –επίθετο στην ελληνική. Επισημαίνουν:</i></p> <p><i>α. το δομικό τους σχήμα</i></p>

		<p><i>β. τη γραμματική συμφωνία των στοιχείων τους</i></p> <p><i>γ. την κλιτική διαφοροποίηση, ανάλογα με το συντακτικό τους ρόλο στην πρόταση</i></p> <p><i>Φτιάχνουν δικές τους προτάσεις με ονοματικά σύνολα και τις αναρτούν στην τάξη.</i> (λογοτεχνία, νοηματική, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p> <p><i>Συζητούν πιθανές απορίες και ανατρέχουν στο βιβλίο της γραμματικής της νοηματικής για να διευκρινίσουν ζητήματα της αντίστοιχης μορφολογικής δομής στη νοηματική.</i> (νοηματική, τεχνολογία, πληροφορική)</p>
<p>Να διακρίνει τις διαφορετικές κλίσεις των ουσιαστικών και των επιθέτων.</p> <p>Να αντιληφθεί ότι υπάρχουν ομάδες ουσιαστικών που δεν κλίνονται σύμφωνα με τους κανόνες που έμαθαν προηγουμένως</p>	<p>Κλίση ουσιαστικών και επιθέτων.</p> <p>Ανώμαλα ουσιαστικά</p>	<p><i>Μέσα από κατάλληλους πίνακες και ασκήσεις, εξοικειώνονται με τις κλίσεις των ουσιαστικών και των επιθέτων (με κείμενα από όλα τα γνωστικά αντικείμενα).</i> (μαθηματικά, γεωγραφία, τεχνολογία, πληροφορική)</p> <p><i>Συλλέγουν και αναγνωρίζουν από διάφορα κείμενα τα ανώμαλα ουσιαστικά που υπάρχουν καθώς και σε τι κλίση, πτώση, αριθμό βρίσκονται. Επίσης ανιχνεύουν ποια ανώμαλα ουσιαστικά χρησιμοποιούμε ευρέως (π.χ. το μέλλον, το παρελθόν κλπ).</i></p> <p><i>Συντάσσουν ανακεφαλαίωτικό πίνακα με τις ομάδες των ανώμαλων ουσιαστικών και τον αναρτούν στην τάξη.</i></p> <p><i>Ομαδοποιούν τα ανώμαλα ουσιαστικά που βρίσκουν σε διάφορα κείμενα (π.χ. σε άκλιτα: ρεκόρ, σε ιδιόκλιτα: διερμηνέας, σε διπλόκλιτα: δεσμός κλπ)</i> (Λογοτεχνία, Πληροφορική)</p>
<p>Να αντιληφθούν τους κυριότερους μηχανισμούς λεξιλογικής δημιουργίας μέσω της παραγωγής και της σύνθεσης.</p> <p>Να αντιληφθούν ότι με ορισμένες καταλήξεις μπορούν να δηλώσουν μέγεθος και αισθηματά</p>	<p>Παραγωγή</p> <p>Παράγωγα ουσιαστικά: Υποκοριστικά-μεγεθυντικά</p>	<p><i>Οι μαθητές ερευνούν τους τρόπους με τους οποίους η νοηματική γλώσσα δημιουργεί το λεξιλόγιό της, μελετώντας σχετικά παραδείγματα.</i> (νοηματική, λογοτεχνία, τεχνολογία, πληροφορική)</p> <p><i>Συγκεντρώνουν από βιντεοσκοπημένο υλικό νοήματα που έχουν κοινά ριζικά μορφήματα και τα καταγράφουν: π.χ. ΑΓΑ-ΠΗ-ΑΓΑΠΩ, ΔΥΟ-ΔΕΥΤΕΡΟΣ-ΔΙΠΛΟΣ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ-ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ</i></p> <p><i>Διατυπώνουν στη νοηματική τα συμπεράσματά τους και τα αποδίδουν περιληπτικά στην ελληνική</i></p> <p><i>Κάνουν τις ίδιες εργασίες για την ελληνική.</i> (λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p> <p><i>Ζωγραφίζουν ή φτιάχνουν στον υπολογιστή εικόνες που αντιστοιχούν σε ουσιαστικά –πρωτότυπες λέξεις με τα μεγεθυντικά και τα υποκοριστικά τους.</i></p> <p><i>Υπογραμμίζουν σε διάφορα κείμενα τα υποκοριστικά και τα μεγεθυντικά ουσιαστικά.</i></p> <p><i>Αποδίδουν στη νοηματική υποκοριστικά και μεγεθυντικά ουσιαστικών της ελληνικής.</i> (Λογοτεχνία, εικαστικά, πληροφορική)</p>

	και σύνθεση	<p>Συγκεντρώνουν και κατατάσσουν σε κατηγορίες παραγωγικές καταλήξεις των ονομάτων της ελληνικής (καταλήξεις ουσιαστικών, επιθέτων, παραθετικών).</p> <p>Τις φτιάχνουν αφίσα που αναρτούν στην τάξη (λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p> <p>Φτιάχνουν λέξεις χρησιμοποιώντας παραγωγικές καταλήξεις. (λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p> <p>Γίνονται οι αντίστοιχες με τις παραπάνω εργασίες και για τις σύνθετες λέξεις, με αφετηρία τις σύνθετες λέξεις της νοηματικής.</p> <p>Καταρτίζεται σταδιακά από τους μαθητές βιντεοσκοπημένο «Δίγλωσσο λεξικό συνθέτων της ελληνικής», στο οποίο οι μαθητές εξηγούν τη διαδικασία της σύνθεσης της κάθε λέξης, αναφέρουν τα συνθετικά καθώς και τη σημασία</p> <p>α) των συνθετικών και</p> <p>β) της σύνθετης λέξης. (λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p>
Να διακρίνει το ρόλο του επιθέτου και του ουσιαστικού (κυρίως) στην περιγραφή.	Το ουσιαστικό και το επίθετο στην περιγραφή.	Παραμένουν οι δραστηριότητες των ΑΠΣ
Να κατανοήσει ότι η χρήση του προφορικού λόγου συνεπάγεται την εμφάνιση παραγλωσσικών και εξωγλωσσικών στοιχείων.	Παραγλωσσικά και εξωγλωσσικά στοιχεία στον προφορικό λόγο.	<p>Οι μαθητές εργάζονται σε ομάδες και βιντεοσκοπούν επιλεγμένα αποσπάσματα ζωντανής επικοινωνίας στην ελληνική σε ποικίλες επικοινωνιακές περιστάσεις. Επεξεργάζονται το υλικό αυτό με σκοπό να παρατηρήσουν:</p> <p>Α. τα γλωσσικά και</p> <p>Β. τα παραγλωσσικά και εξωγλωσσικά στοιχεία, που μπορούν να προσλάβουν.</p> <p>Επισημαίνουν τις διαφοροποιήσεις και διακρίνουν ποιες οφείλονται:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. στο χαρακτήρα του ομιλητή και 2. στην επικοινωνιακή περίσταση <p>(λογοτεχνία, νοηματική, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p> <p>Οι μαθητές επιλέγουν κάποια από τα παραπάνω παραδείγματα και παρουσιάζουν στην τάξη μια απομίμηση των ομιλητών:</p> <p>Προσπαθούν να αποδώσουν με ακρίβεια τα παραγλωσσικά και εξωγλωσσικά χαρακτηριστικά της ομιλίας τους (επιτονισμό, ένταση, ταχύτητα, «στοματισμούς», οπτικά στοιχεία από το πρόσωπο και το σώμα, κινήσεις, έκφραση).</p> <p>Η ομάδα ερμηνεύει τη σημασιολογία αυτών των στοιχείων. (λογοτεχνία, νοηματική, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p> <p>Εργάζονται κατά ζεύγη και βιντεοσκοπούν τον εαυτό τους σε περιπτώσεις επικοινωνίας με ακούοντες στην ελληνική. Παρατηρούν και επισημαίνουν τις δυσκολίες τους.</p>

		<p><i>Βρίσκουν τι αλλαγές πρέπει να κάνουν οι ίδιοι για καλύτερη επικοινωνία.</i></p> <p><i>Βρίσκουν τι αλλαγές πρέπει να κάνουν οι ακούοντες συνομιλητές τους για καλύτερη επικοινωνία.</i></p> <p><i>Ορίζουν στόχους για βελτίωση της προφορικής επικοινωνίας τους.</i></p> <p><i>(λογοτεχνία, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p>
5^η Ενότητα: Το ρήμα, Αφήγηση		
<p>Να αντιληφθεί το ρόλο του ρήματος στην πρόταση και στη ρηματική φράση.</p>	Ρηματική φράση.	<p>Οι μαθητές επισημαίνουν τη λειτουργία της ρηματικής φράσης στην πρόταση και τη συγκρίνουν με την ονοματική φράση μέσα από κείμενα και παραδείγματα.</p>
<p>Να συνειδητοποιήσει τη σχέση των παρεπόμενων του ρήματος με τη σημασία του.</p>	Συζυγία.	<p><i>Οι μαθητές καταρτίζουν λίστες με ρήματα κατά συζυγίες. Στις λίστες καταγράφουν ρήματα που συναντούν σε ποικίλα γνωστικά αντικείμενα.</i></p> <p><i>Αποδίδουν τα ρήματα στη νοηματική.</i></p> <p><i>Συζητούν και διερευνούν τις υποθέσεις ότι:</i></p> <p><i>A. η συζυγία σχετίζεται με την κλίση</i></p> <p><i>B. Σχετίζεται με τη σημασία</i></p> <p><i>Γ. Σχετίζεται και με την κλίση και με τη σημασία</i></p> <p><i>Καταλήγουν σε συμπεράσματα αιτιολογώντας με παραδείγματα και συλλογισμούς.</i></p> <p><i>(ιστορία, θρησκευτικά, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p>
	Φωνή	<p><i>Μελετούν σε λεξικά ρημάτων, σε κείμενα και σε γραμματικές πώς διαμορφώνονται τα ρήματα της ελληνικής ως προς τη φωνή και επισημαίνουν τις καταλήξεις της κάθε φωνής.</i></p> <p><i>(λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p> <p><i>Φτιάχνουν λίστες με :</i></p> <p><i>A. ρήματα που απαντώνται μόνο στην ενεργητική φωνή</i></p> <p><i>B. ρήματα που απαντώνται μόνο στην παθητική</i></p> <p><i>Γ. ρήματα που απαντώνται και στις δύο φωνές</i></p> <p><i>(λογοτεχνία, ιστορία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p>
	ποιόν	<p><i>Οι μαθητές μελετούν σε βιντεοσκοπημένο υλικό της νοηματικής παραδείγματα σχετικά με το ποιόν των ρημάτων της νοηματικής και βρίσκουν παραδείγματα κατά κατηγορία:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <i>• στιγμιαίο</i> <i>• διαρκείας</i> <i>• τετελεσμένο</i> <i>• του παρελθόντος</i> <i>• του μέλλοντος</i> <i>• επαναληπτικό</i> <i>• επιτατικό</i> <p><i>Φτιάχνουν προτάσεις στη νοηματική με κατάλληλα σχετικά παραδείγματα και συζητούν απορίες, ώστε να κατανοήσουν</i></p>

	<p>διάθεση</p>	<p><i>την έννοια «ποιόν»</i> <i>Αποδίδουν γραπτώς στην ελληνική τα προηγούμενα παραδείγματα που έφτιαξαν στην νοηματική, αναζητώντας πληροφορίες από το βιβλίο της γραμματικής και την εκπαιδευτικό για πιθανές απορίες.</i> <i>(λογοτεχνία, νοηματική, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p> <p><i>Γράφουν κατ' ευθείαν στην ελληνική προτάσεις με παραδείγματα ρημάτων όπως τα παραπάνω.</i> <i>(λογοτεχνία, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p> <p><i>Μελετούν από το βιβλίο της γραμματικής την ενότητα «διάθεση» και την αποδίδουν περιληπτικά στη νοηματική.</i> <i>(λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p> <p><i>Κατατάσσουν τα ρήματα, που συναντούν σε επιλεγμένα κείμενα από τα μαθήματά τους, κατά κατηγορίες ως προς τη διάθεση:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • ενεργητικά, • παθητικά, • μέσα, • ουδέτερα. <p><i>Αιτιολογούν την κατάταξη με κριτήρια μορφολογικά και σημασιολογικά..</i></p> <p><i>Φτιάχνουν προτάσεις με ρήματα όλων των διαθέσεων και τις γράφουν σε χειροποίητες αφίσες που αναρτούν στην τάξη.</i> <i>Συζητούν στην τάξη για να εντοπίσουν τη διαφορά μεταξύ φωνής και διάθεσης.</i> <i>(λογοτεχνία, νοηματική, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p> <p>Χρόνος</p> <p><i>Ο εκπαιδευτικός αναρτά στον πίνακα κείμενα διαφόρων γνωστικών αντικειμένων σε διαφορετικούς χρόνους.</i> <i>Στη συνέχεια νοηματίζει τα κείμενα και εξηγεί στους μαθητές το θέμα των χρόνων στην ΕΝΓ, ώστε να κατανοήσουν τη διάκριση των χρονικών βαθμίδων (παρελθόν, παρόν, μέλλον).</i> <i>Οι μαθητές μελετούν σε γλωσσικό υλικό της νοηματικής τη μορφολογία των χρόνων των ρημάτων.</i> <i>Παρατηρούν σε κείμενα της ελληνικής την αντίστοιχη μορφολογία των χρόνων του ρήματος.</i> <i>Κάνουν συγκρίσεις μεταξύ των δύο γλωσσών και καταγράφουν ομοιότητες και διαφορές που παρατηρούν.</i> <i>(λογοτεχνία, νοηματική, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p> <p><i>Επικεντρώνονται στη σημασιολογική χρήση των χρόνων του ρήματος στην νοηματική και την ελληνική γλώσσα.</i> <i>(λογοτεχνία, νοηματική, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p> <p><i>Φτιάχνουν προτάσεις στην ελληνική ως παραδείγματα ορθής χρήσης των χρόνων του ρήματος.</i> <i>Μετατρέπουν αφηγηματικά κείμενα από το παρελθόν στο</i></p>
--	-----------------------	---

	<p>Πρόσωπο-αριθμός του ρήματος</p>	<p><i>μέλλον και αντίστροφα, από το παρόν στο παρελθόν και αντίστροφα κλπ.</i> <i>(λογοτεχνία, ιστορία, αρχαία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p> <p><i>Οι μαθητές μελετούν και συγκρίνουν την εκφορά του αριθμού και του προσώπου του ρήματος στην νοηματική και στην ελληνική.</i> <i>Μεταφράζουν από και προς την ελληνική επιλεγμένα παραδείγματα.</i> <i>«Απομνημονεύουν» τις κλιτικές καταλήξεις των ρημάτων.</i> <i>(νοηματική, λογοτεχνία, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p>
<p>Να διακρίνει τα πλήρη από τα συνδεδετικά ρήματα.</p>	<p>Προτάσεις με πλήρες ρήμα και με συνδεδετικό και επίθετο / ουσιαστικό.</p>	<p><i>Εντοπίζουν σε κείμενα ή φράσεις ρήματα πλήρη και ρήματα συνδεδετικά.</i> <i>Συζητούν και διατυπώνουν γραπτώς σε ένα σύντομο κείμενο τη διαφορά μεταξύ τους.</i> <i>Γράφουν δικές τους προτάσεις με ρήματα πλήρη και ρήματα συνδεδετικά.</i> <i>(νοηματική, λογοτεχνία, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p> <p><i>Παρατηρούν τι συμβαίνει στη νοηματική γλώσσα με τα πλήρη και τα συνδεδετικά ρήματα και εντοπίζουν ομοιότητες και διαφορές.</i> <i>Συμβουλεύονται τη Γραμματική της νοηματικής και τον εκπαιδευτικό για επιβεβαίωση.</i> <i>Μελετούν περισσότερο τη δομή των προτάσεων «με κατηγορούμενο» στη νοηματική γλώσσα.</i> <i>Κατανοούν ότι η νοηματική δεν χρησιμοποιεί ως αυτοτελές γλωσσικό σημείο το συνδεδετικό ρήμα ΕΙΜΑΙ. Παρατηρούν ότι στη νοηματική χρησιμοποιείται το ρήμα ΕΙΜΑΙ με την υπαρκτική σημασία (ΕΧΕΙΝ=υπάρχειν).</i> <i>Διακρίνουν τη σημασιολογική διαφορά μεταξύ του συνδεδετικού και του υπαρκτικού «είμαι» στην νοηματική και την ελληνική.</i> <i>Εντοπίζουν σε επιλεγμένα κομμάτια της ελληνικής και της νοηματικής σχετικά παραδείγματα.</i> <i>(νοηματική, λογοτεχνία, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p> <p><i>Μελετούν σε επιλεγμένα γραπτά κείμενα το ρόλο των συνδεδετικών ρημάτων στην περιγραφή.</i> <i>Παρατηρούν και περιγράφουν τη χρήση των συνδεδετικών ρημάτων.</i> <i>(νοηματική, λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p> <p><i>Φτιάχνουν ένα κείμενο με διεξοδικές περιγραφές στη νοηματική και το βιντεοσκοπούν.</i> <i>Μεταφράζουν το κείμενο σε γραπτά ελληνικά όσο πιο πιστά μπορούν.</i> <i>Αναφέρουν τις παρατηρήσεις τους.</i> <i>(νοηματική, αρχαία, λογοτεχνία, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p>

<p>Να αντιληφθεί τους τρόπους παραγωγής ρημάτων.</p>	<p>Παράγωγα ρήματα</p>	<p>Εντοπίζουν σε παραδείγματα / κείμενα παραγωγικές καταλήξεις για τη δημιουργία ρημάτων από διάφορες λεξιλογικές βάσεις (Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση, Ξένες Γλώσσες).</p>
<p>Να διακρίνει το ρόλο του ρήματος (κυρίως) στην αφήγηση.</p>	<p>Το ρήμα στην αφήγηση.</p>	<p>Μέσα από κατάλληλα κείμενα και ασκήσεις, εντοπίζουν τη σημασία που έχουν ορισμένα ρήματα για τη λειτουργικότητα της αφήγησης. Φτιάχνουν λίστα με τα ρήματα αυτά και την αναρτούν στην τάξη. Φτιάχνουν έντυπο ερμηνευτικό γλωσσάρι με τα ρήματα αυτά.</p> <p>Οι μαθητές συμμετέχουν σε ενδοσχολικό διαγωνισμό «Αφηγηματικού έργου» κατά ομάδες: Οργανώνεται «Εργαστήριο Αφηγηματικής Δημιουργικής γραφής» και οι μαθητές αξιοποιούν τις μέχρι τότε γνώσεις τους για να δημιουργήσουν μια ή περισσότερες ιστορίες. Ανατρέχουν στο λεξιλόγιο, τη γραμματική, το συντακτικό και τις αφηγηματικές τεχνικές που έχουν διδαχθεί. Συζητούν πάνω σε προτάσεις και ιδέες και κάνουν επιλογές αιτιολογώντας τις. Συμπληρώνουν/διορθώνουν και δίνουν την τελική μορφή στην/στις αφηγήσεις. Στέλνουν τις τελικές μορφές των εργασιών στο διαγωνισμό. Αρχίζουν την κατάρτιση δίγλωσσου «Οδηγού συγγραφής αφήγησης». (λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p>
<p>6η Ενότητα: Σύνταξη των ουσιαστικών, Παράγραφος</p>		
<p>Να κατανοήσει τις λειτουργίες του ουσιαστικού στην πρόταση.</p>	<p>Συντακτικές λειτουργίες των πτώσεων.</p>	<p>Παρατηρούν και κατανοούν σε επιλεγμένα παραδείγματα ότι οι πτώσεις είναι συνάρτηση της συντακτικής λειτουργίας ενός ουσιαστικού, π.χ. ονομαστική = υποκείμενο, αιτιατική = αντικείμενο. Εφαρμόζουν με ποικιλία ασκήσεων την παραπάνω γνώση. (λογοτεχνία, νοηματική, τεχνολογία, πληροφορική)</p> <p>Συνδέουν τις γνώσεις τους για τη σύνταξη του υποκειμένου και του αντικειμένου της νοηματικής με τις γνώσεις τους για την σύνταξη της ελληνικής. «Μεταφράζουν» παραδείγματα προτάσεων από και προς τη νοηματική για να κατανοήσουν ότι η διαφορετική τροπικότητα μεταξύ των δύο γλωσσών δημιουργεί και διαφορετικές γραμματικές και συντακτικές δομές, οι οποίες είναι αναγκαίες για να δηλωθεί ικανοποιητικά το σημασιολογικό τους περιεχόμενο. Οι μαθητές μελετούν παραδείγματα, στα οποία η λανθασμένη πτώση διαφοροποιεί τη σημασία. Φτιάχνουν ένα βίντεο με οδηγίες στη νοηματική με τίτλο «Πώς να χρησιμοποιείς σωστά τις πτώσεις της ελληνικής» (λογοτεχνία, νοηματική, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p>

<p>Να αντιληφθεί το ρόλο του ουσιαστικού ως ομοιόπτωτου προσδιορισμού.</p>	<p>Ομοιόπτωτοι προσδιορισμοί.</p>	<p>Με κατάλληλα κείμενα και ασκήσεις παρατηρούν το ρόλο του ουσιαστικού ως ομοιόπτωτου προσδιορισμού</p>
<p>Να αντιληφθεί το ρόλο του ουσιαστικού ως ετερόπτωτου προσδιορισμού.</p>	<p>Ετερόπτωτοι προσδιορισμοί.</p>	<p>Διερευνούν τις διάφορες σημασίες που μπορεί να πάρει το ουσιαστικό ως ετερόπτωτος προσδιορισμός (επικεντρώνονται κυρίως στη γενική πτώση).</p> <p><i>Φτιάχνουν λίστες με ομοιόπτωτους και ετερόπτωτους προσδιορισμούς που συναντούν σε κείμενα όλων των γνωστικών αντικειμένων.</i></p> <p><i>Ελέγχουν την κατανόησή τους μέσα από τη σημασιολογική διερεύνηση του κειμένου που τους περιέχει.</i></p> <p><i>Αν χρειαστεί, γίνεται έλεγχος της κατανόησης μέσα από μετάφραση των παραδειγμάτων στη νοηματική.</i></p> <p><i>(Λογοτεχνία, ιστορία, χημεία, πληροφορική)</i></p>
<p>Να αντιληφθεί τους τρόπους σχηματισμού παράγωγων ουσιαστικών.</p>	<p>Παράγωγα ουσιαστικά.</p>	<p><i>Οι μαθητές εξετάζουν σε παραδείγματα ή σε κείμενα τους μηχανισμούς παραγωγής ουσιαστικών με συνδυασμό παραγωγικών καταλήξεων και ριζών (ριζικών μορφημάτων). (Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά από πρωτότυπο, Ξένες Γλώσσες).</i></p>
<p>Να διακρίνει τα κύρια σημεία σε ένα κείμενο που διαβάζει, αναγνωρίζοντας τις παραγράφους του, και να χρησιμοποιεί πλαγιότιτλους.</p>	<p>Παράγραφος, κύρια σημεία, πλαγιότιτλοι.</p>	<p><i>Σε επιλεγμένα κείμενα από όλα τα γνωστικά αντικείμενα παρατηρούν και περιγράφουν τους τρόπους ανάπτυξης των παραγράφων.</i></p> <p><i>Αναλαμβάνουν κατά ομάδες να επεξεργαστούν διδακτικές ενότητες από διάφορα γνωστικά αντικείμενα:</i></p> <p><i>α. υπογραμμίζουν με χρωματιστό μολύβι τα κύρια σημεία των παραγράφων</i></p> <p><i>β. γράφουν πλαγιότιτλους</i></p> <p><i>(λογοτεχνία, θρησκευτικά, ιστορία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p> <p><i>Τα κείμενα με τις υπογραμμίσεις και τους πλαγιότιτλους γράφονται στον υπολογιστή και δίνονται στους υπόλοιπους μαθητές ως περιληπτικές σημειώσεις για τα μαθήματα.</i></p> <p><i>(λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p> <p><i>Οι μαθητές μοιράζονται για αναθεώρηση και διόρθωση τις προηγούμενες ομαδικές εργασίες τους.</i></p> <p><i>Κάθε ομάδα ελέγχει αν τα κείμενα είναι σωστά οργανωμένα σε παραγράφους.</i></p> <p><i>(Η γραφή και οι διορθώσεις των ομαδικών εργασιών γίνονται στον υπολογιστή).</i></p> <p><i>Τα διορθωμένα κείμενα ανταλλάσσονται μεταξύ των μαθητών για δεύτερη και τρίτη διόρθωση.</i></p> <p><i>Συζητώνται οι επιλογές που γίνονται με βάση τις μέχρι τώρα γνώσεις τους για την παράγραφο.</i></p> <p><i>(λογοτεχνία, αρχαία ελληνικά από μετάφραση, ιστορία, βιολογία κ.ά.).</i></p>

7η Ενότητα: Άρθρα και επίθετα, Περιγραφή

<p>Να αντιληφθεί τη διαφορά ανάμεσα στο οριστικό και στο αόριστο άρθρο.</p> <p>Να εξοικειωθεί με τους κλιτικούς τύπους των άρθρων, απλούς και σύνθετους.</p>	<p>Το οριστικό και το αόριστο άρθρο.</p> <p>Κλίση των άρθρων.</p>	<p><i>Οι μαθητές αναζητούν και αναγνωρίζουν σε κείμενα από διάφορα γνωστικά αντικείμενα τους τύπους και τις λειτουργίες των άρθρων και τα καταγράφουν κατά γένος, αριθμό και πτώση σε έντυπη αφίσα, την οποία αναρτούν στην τάξη.</i> (λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p> <p><i>Διευκρινίζουν με ασκήσεις και παραδείγματα τη διαφορά οριστικού και αόριστου άρθρου.</i></p> <p><i>Εξετάζουν πώς άλλες γλώσσες που μαθαίνουν, π.χ. Αγγλικά και Νοηματική, εκφέρουν ή υποκαθιστούν το άρθρο.</i></p> <p><i>Βρίσκουν ομοιότητες και διαφορές.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν λεκτικά σύνολα άρθρο-ουσιαστικό και άρθρο-ουσιαστικό-επίθετο, προσέχοντας την τήρηση της συμφωνίας γένους, πτώσης και αριθμού σε κάθε λεκτικό σύνολο.</i></p> <p><i>Εντάσσουν τα σύνολα αυτά σε φράσεις, προτάσεις, περιόδους και παραγράφους που γράφουν συνεργαζόμενοι κατά ομάδες.</i></p> <p><i>Αναρτούν τα γραπτά τους στην τάξη.</i> (λογοτεχνία, αρχαία, αγγλικά, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p>
<p>Να αντιληφθεί ο μαθητής τη λειτουργία του επιθέτου στην πρόταση.</p>	<p>Επιθετικός προσδιορισμός – ουσιαστικοποίηση του επιθέτου.</p>	<p><i>Μελετούν κείμενα και συζητούν το σημασιολογικό αποτέλεσμα από την προσθήκη του επιθέτου δίπλα στο ουσιαστικό.</i></p> <p><i>Διακρίνουν τη θέση του επιθέτου σε σχέση με το ουσιαστικό και συνειδητοποιούν τις επιπτώσεις της μετακίνησης του επιθέτου στο νόημα της πρότασης.</i></p> <p><i>Επισημαίνουν διάφορες περιπτώσεις ουσιαστικοποίησης του επιθέτου.</i></p> <p><i>Καταγράφουν μια λίστα με τέτοια ουσιαστικά και την αναρτούν στην τάξη.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν προτάσεις-παραδείγματα χρήσης</i></p> <p><i>α. του επιθέτου και</i></p> <p><i>β. του αντίστοιχου ουσιαστικοποιημένου επιθέτου.</i></p> <p><i>Αποδίδουν τις προτάσεις στη νοηματική.</i> (λογοτεχνία, νοηματική, τεχνολογία, πληροφορική)</p>
<p>Να αντιληφθεί τους τρόπους παραγωγής επιθέτων.</p>	<p>Παράγωγα επίθετα</p>	<p><i>Ξεχωρίζουν σε παραδείγματα ή σε άλλα κείμενα παραγωγικές καταλήξεις για τη δημιουργία επιθέτων από διάφορες λεξιλογικές βάσεις (λογοτεχνία, αρχαία ελληνικά από μετάφραση, ξένες γλώσσες).</i></p>
<p>Να συστηματοποιήσει τις γνώσεις του για την οργάνωση της περιγραφής στον άξονα του χώρου.</p>	<p>Περιγραφή</p>	<p><i>Οι μαθητές μελετούν κείμενα:</i></p> <p><i>Α. βιντεοσκοπημένα στη νοηματική</i></p> <p><i>Β. γραπτά στην ελληνική</i></p> <p><i>Γ. βιντεοσκοπημένα στην ομιλούμενη ελληνική</i></p> <p><i>και κάνουν τις εξής εργασίες:</i></p> <p><i>1. Διακρίνουν τα περιγραφικά αποσπάσματα</i></p> <p><i>2. Παρατηρούν τον τρόπο οργάνωσης της περιγραφής, ιδιαίτερα την πορεία από το γενικό στο λεπτομερές.</i> (λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p>

		<p>Παρατηρούν μέσα σε επιλεγμένα κείμενα την περιγραφή διαφόρων «αντικειμένων»:</p> <p>α. περιγραφή χώρου β. περιγραφή προσώπου γ. περιγραφή καταστάσεων</p> <p>Μελετούν επίσης επιλεγμένο εικαστικό υλικό και παρατηρούν πώς γίνονται οι περιγραφές στις εικαστικές τέχνες.</p> <p>Χρησιμοποιούν τις παραπάνω περιγραφές ως πρότυπα για να γράψουν τις δικές τους περιγραφές.</p> <p>Επιλέγουν και βραβεύουν τις καλύτερες.</p> <p>Αιτιολογούν τις επιλογές με επιχειρήματα και παραδείγματα. (λογοτεχνία, βιολογία, γεωγραφία κ.ά.).</p>
8η Ενότητα: Παρατακτικός λόγος, Αφήγηση		
	Παρατακτική σύνδεση Σύνδεσμοι που συνδέουν τις προτάσεις παρατακτικά.	<p>Οι μαθητές σημειώνουν παραδείγματα παρατακτικής σύνδεσης σε κείμενο, π.χ. παραμύθι, και κατανοούν τη λειτουργικότητα της παρατακτικής σύνδεσης στο κείμενο. (λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p> <p>Οι μαθητές μελετούν την παρατακτική σύνδεση στη νοηματική γλώσσα.</p> <p>Φτιάχνουν ομαδικά ιστορίες /παραμύθια στη νοηματική με παρατακτική σύνδεση και τα βιντεοσκοπούν.</p> <p>Συντάσσουν κατά ομάδες κείμενα γραπτά χρησιμοποιώντας παρατακτικό λόγο. (λογοτεχνία, νοηματική, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p>
Να αντιληφθεί τις χρήσεις της στίξης στον παρατακτικό λόγο.	Στίξη στον παρατακτικό λόγο.	Κατανοούν τη λειτουργικότητα της στίξης στην παρατακτική σύνδεση και ασκούνται στη χρήση στίξης σε αντίστοιχα κείμενα.
9η Ενότητα: Συνταγματικός και παραδειγματικός άξονας		
Να αντιληφθεί την ευελιξία της ελληνικής γλώσσας, με το συνδυασμό συνταγμάτων και τη μετακίνηση λεκτικών συνόλων, οριζόντια, μέσα στην πρόταση.	Συνταγματικός άξονας	<p>Οι μαθητές οργανώνουν μια δραστηριότητα με θέμα «Ο συνταγματικός και παραδειγματικός άξονας».</p> <p>Η δραστηριότητα περιλαμβάνει:</p> <p>Α. Παρουσιάσεις από εκπαιδευτικούς Β. Έκθεση παραδειγμάτων για το συνταγματικό άξονα από την νοηματική και την γραπτή ελληνική Γ. Συζήτηση για τη σημασία του θέματος Δ. Ερωτήσεις, απορίες Ε. Διεξοδική παρουσίαση παραδειγμάτων για να κατανοήσουν οι μαθητές τους πιθανούς συνδυασμούς που δίνουν νόημα αποδεκτό στη Νεοελληνική γλώσσα.</p> <p>ΣΤ. Ασκήσεις με μετακινήσεις λεκτικών συνόλων, στις οποίες οι μαθητές σημειώνουν τις σημασιολογικές διαφορές που προκύπτουν (νοηματική, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική).</p>

<p>Να αντιληφθεί την οικονομία της γλώσσας με την αντικατάσταση λεκτικών μονάδων στον κάθετο άξονα.</p>	<p>Παραδειγματικός άξονας</p>	<p><i>Εντοπίζουν λεκτικές μονάδες με την ίδια λειτουργία σε επιλεγμένες προτάσεις.</i></p> <p><i>Αντικαθιστούν το υποκείμενο ή το αντικείμενο με αντωνυμία ή με μια πρόταση.</i></p> <p><i>Παρατηρούν και ασκούνται στην αντικατάσταση λεκτικών μονάδων με άλλες που έχουν διαφορετική σημασία και παρατηρούν τις αντίστοιχες αλλαγές στο νόημα του εκφωνήματος κάθε φορά (λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική).</i></p>
<p>Να κατανοεί το λεξιλόγιο μιας ποικιλίας κειμένων με θέματα που τον ενδιαφέρουν, κατάλληλα για την ηλικία του.</p> <p>Να αντιλαμβάνεται τη σημασία των λέξεων ανάλογα με τα συμφραζόμενα.</p>	<p>Κατανόηση του λεξιλογίου σε ποικίλα κείμενα.</p>	<p><i>Οι μαθητές ασκούνται στην κατανόηση του λεξιλογίου κειμένων από διάφορα είδη λόγου που διαβάζουν.</i></p> <p><i>Αν αμφιβάλουν για τη σημασία ορισμένων λέξεων, προσπαθούν να αντιληφθούν το νόημά τους από τα συμφραζόμενα.</i></p> <p><i>Χρησιμοποιούν ερμηνευτικά λεξικά - θησαυρούς.</i></p> <p><i>(λογοτεχνία, αρχαία ελληνική γραμματεία, θρησκευτικά, μαθηματικά, βιολογία, χημεία).</i></p>
<p>Να ασκηθεί στο μετασχηματισμό ενός απλού κειμένου σε διαφορετικό είδος λόγου.</p>	<p>Μετασχηματισμός κειμένων.</p>	<p><i>Οι μαθητές εργάζονται κατά ομάδες σε μετασχηματισμό κειμένων με θέματα που τους είναι οικεία:</i></p> <p><i>αλλάζουν τις παραμέτρους της επικοινωνίας, ώστε να προκύψουν διαφορετικά είδη λόγου, μολονότι το θέμα παραμένει το ίδιο, π.χ. μετασχηματίζουν μια είδηση από την εφημερίδα για τη μόλυνση του περιβάλλοντος σε επιστολή προς την τοπική αυτοδιοίκηση.</i></p> <p><i>(λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p>
<p>10^η Ενότητα: Υποτακτική σύνδεση – Σημεία στίξης</p>		
<p>Να αντιληφθεί την ιδιαίτερη δομή και λειτουργία του υποταγμένου λόγου.</p>	<p>Οι δευτερεύουσες προτάσεις.</p>	<p>Στις δραστηριότητες των ΑΠΣ προστίθενται οι εξής:</p> <p><i>Οι μαθητές διακρίνουν μέσα από κατάλληλα κείμενα την παρατακτική σύνδεση από την υποτακτική.</i></p> <p><i>Διακρίνουν σε νοηματικό λόγο παραδείγματα παρατακτικής και υποτακτικής σύνδεσης και τα μεταφράζουν σε γραπτή ελληνική.</i></p> <p><i>Μετασχηματίζουν επίσης απλό παρατακτικό λόγο σε υποτακτικό και στην νοηματική και στην ελληνική και παρατηρούν τις διαφορές.</i></p>
<p>Να συνειδητοποιήσει το ρόλο των υποτακτικών συνδέσμων στο σχηματισμό δευτερευουσών προτάσεων.</p>	<p>Υποτακτικοί σύνδεσμοι.</p>	<p><i>Διακρίνουν είδη δευτερευουσών προτάσεων στη νοηματική και την ελληνική.</i></p> <p><i>Καταγράφουν κατά κατηγορίες παραδείγματα δευτερευουσών προτάσεων της ελληνικής, επιλεγμένα από κείμενα.</i></p> <p><i>Παρατηρούν τη συντακτική τους θέση, αλλά και τις αλλαγές στο νοηματικό τους περιεχόμενο ανάλογα με τους συνδέσμους που τις εισάγουν.</i></p>
<p>Να αντιληφθεί τη λειτουργικότητα των σημείων στίξης γενικά και ειδικότερα της τελείας και του κόμματος στην παρατακτική</p>	<p>Τα κυριότερα σημεία στίξης.</p>	<p><i>Μέσα από διάφορα κείμενα (π.χ. της καθημερινής επικοινωνίας, δοκιμιακά, λογοτεχνικά, επιστημονικά) αναγνωρίζουν το ρόλο των σημείων στίξης, ιδιαίτερα της τελείας και του κόμματος, στη σύνταξη της πρότασης. Ασκούνται στη χρήση διάφορων σημείων στίξης στα κείμενά τους.</i></p> <p><i>Συνειδητοποιούν τη λειτουργικότητα των σημείων στίξης και</i></p>

<p>και υποτακτική σύνδεση προτάσεων.</p>		<p><i>τη σχέση τους με τον προφορικό λόγο. Αντιλαμβάνονται π.χ., ότι η απορία, ο θαυμασμός, η έκπληξη δηλώνονται στο γραπτό λόγο με το θαυμαστικό, η απορία με το ερωτηματικό κλπ.</i></p> <p><i>(λογοτεχνία, πληροφορική, φυσική, οικιακή οικονομία, αρχαία).</i></p> <p><i>Οι μαθητές αναλαμβάνουν κατά ομάδες να κάνουν στην τάξη παρουσιάσεις με θέμα «Η στίξη στη νοηματική γλώσσα» και μοιράζονται μεταξύ τους την τελεία, το κόμμα και το ερωτηματικό.</i></p> <p><i>Οι παρουσιάσεις περιλαμβάνουν παραδείγματα και 'θεωρία'.</i></p> <p><i>Η κάθε ομάδα επίσης κάνει συγκριτική παρουσίαση της συγκεκριμένης στίξης στην νοηματική και την γραπτή ελληνική.</i></p> <p><i>(λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p> <p><i>Οι μαθητές μετατρέπουν κείμενο γραπτού λόγου με πλούσια στίξη σε προφορικό, με στόχο να αποδώσουν σωστά τις παύσεις και τον επιτονισμό.</i></p> <p><i>(λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική).</i></p>
<p>Να εξοικειωθεί με τη χρήση λεξικών διαφόρων ειδών και ιδίως ερμηνευτικών.</p>	<p>Χρήση λεξικών.</p>	<p><i>Οι μαθητές ασκούνται στη χρήση κάθε είδους λεξικών.</i></p> <p><i>Ασκούνται επίσης στη λεξικογράφηση υλικού, καθώς και στη δημιουργία λεξικών σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή καθώς και σε βίντεο.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν στην Βιβλιοθήκη της τάξης «Γωνιά λεξικών».</i></p> <p><i>(λογοτεχνία, νοηματική, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p>

ΤΑΞΗ Β΄

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι στόχοι παραμένουν γενικά ίδιοι όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης με κάποιες διαφοροποιήσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες των κωφών παιδιών.</p> <p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία ώστε:</p>	<p>Παραμένουν ίδιες με τις θεματικές ενότητες των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.</p>	<p>Οι ενδεικτικές δραστηριότητες παραμένουν σε γενικές γραμμές όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης, με αρκετές διαφοροποιήσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες των κωφών παιδιών.</p>
<p>1η Ενότητα: Το υποκείμενο, παράγραφος.</p>		
<p>Να αντιληφθεί τη λειτουργία του υποκειμένου στην πρόταση.</p> <p>Να συνειδητοποιήσει τις διάφορες μορφές του υποκειμένου (ουσιαστικό, αντωνυμία, πρόταση)</p>	<p>Μορφές του υποκειμένου.</p>	<p>Οι δραστηριότητες στα ΑΠΣ παραμένουν οι ίδιες. Προστίθενται οι πιο κάτω δραστηριότητες.</p> <p><i>Οι μαθητές μελετούν σε γλωσσικό υλικό από διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα (π.χ. Λογοτεχνία, Ιστορία, Θρησκευτικά, Φυσική, Αρχαία από μετάφραση) και διερευνούν τα εξής ερωτήματα:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1.ποια θέση παίρνει στην πρόταση το υποκείμενο; 2.ποια μέρη του λόγου/φραστικά σύνολα/φράσεις/προτάσεις λειτουργούν ως υποκείμενα πρότασης; <p><i>Ο εκπαιδευτικός γράφει στον πίνακα προτάσεις από διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα (π.χ. Λογοτεχνία, Ιστορία, Θρησκευτικά, Φυσική, Αρχαία από μετάφραση), που περιέχουν διαφορετικά είδη υποκειμένων.</i></p> <p><i>Στη συνέχεια νοηματίζει τις προτάσεις και με κατάλληλη καθοδήγηση ζητά από τους μαθητές να νοηματίσουν τα υποκείμενα των προτάσεων αυτών.</i></p> <p><i>Μελετούν το θέμα «το υποκείμενο στη νοηματική» και διατυπώνουν παρατηρήσεις και συμπεράσματα.</i></p> <p><i>Διαμορφώνουν ένα κείμενο για το «υποκείμενο στην ελληνική γλώσσα», που περιλαμβάνει παραδείγματα και έναν σύντομο ορισμό της συντακτικής έννοιας της λέξης.</i></p> <p><i>Συζητούν για διαφορετικά σημασιολογικά περιεχόμενα της λέξης «υποκείμενο»</i> (λογοτεχνία, αρχαία, ιστορία, νοηματική, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p>
<p>Να κατανοήσει ότι το υποκείμενο συμφωνεί με το ρήμα ως πρόσωπο και τον αριθμό.</p>	<p>Συμφωνία υποκειμένου – ρήματος.</p>	<p>Οι δραστηριότητες στα ΑΠΣ παραμένουν οι ίδιες. Έπεται η πιο κάτω δραστηριότητα:</p> <p>Ο εκπαιδευτικός βάζει σε κύκλο τις καταλήξεις και τις δακτυλοσλλαβίζει.</p>

<p>Να ασκηθεί στη κατανόηση και χρήση των άκλιτων λέξεων που μπαίνουν μπροστά από ονόματα.</p>	<p>Τα μόρια και τα αχώριστα μόρια.</p> <p>Οι προθέσεις</p>	<p>Οι μαθητές μελετούν στο βιβλίο της γραμματικής την ενότητα για τα μόρια.</p> <p>Συζητούν για τη σημασία τους και τον τρόπο που χρησιμοποιούνται.</p> <p>Γράφουν προτάσεις που περιέχουν μόρια.</p> <p>Αναζητούν στο λεξικό λέξεις σύνθετες με αχώριστα μόρια και γράφουν προτάσεις μ' αυτές.</p> <p><i>Οι μαθητές μελετούν κείμενα από διάφορα γνωστικά αντικείμενα και σημειώνουν τις προθέσεις.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν πίνακα με τις προθέσεις και τις σημασίες τους και τον αναρτούν στην τάξη.</i></p> <p><i>Διακρίνουν ποιες προθέσεις χρησιμοποιούνται ως σύμβολα στα μαθηματικά καθώς και τις σημασίες τους (π.χ. η πρόθεση συν χρησιμοποιείται ως σύμβολο στην πρόσθεση, η πρόθεση επί στον πολλαπλασιασμό κλπ)</i></p> <p><i>Εντοπίζουν ποιες προθέσεις της αρχαίας εξακολουθούν να χρησιμοποιούνται έως σήμερα (π.χ. προ Χριστού, μετά Χριστόν κλπ.) και ποιες ως πρώτα συνθετικά (π.χ. εντάξει, επιτέλους κλπ).</i></p> <p><i>Αποδίδουν τα παραδείγματα αυτά στη νοηματική γλώσσα.</i></p> <p><i>Σχηματίζουν γραπτώς προτάσεις με προθέσεις και τις αποδίδουν στη νοηματική.</i></p> <p>(Αρχαία ελληνικά, μαθηματικά, νοηματική, πληροφορική)</p>
<p>Να αντιληφθεί, με απλό τρόπο, την οργάνωση μιας παραγράφου με διάφορους τρόπους (αιτιολόγηση, παραδείγματα, σύγκριση, αντίθεση, διαίρεση), ώστε να μπορεί να υποστηρίξει τις απόψεις του.</p>	<p>Τρόποι ανάπτυξης παραγράφου.</p>	<p><i>Ο εκπαιδευτικός αναρτά στον πίνακα κείμενα από διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα (π.χ. Λογοτεχνία, Ιστορία, Θρησκευτικά, Φυσική, Αρχαία από μετάφραση). Στη συνέχεια νοηματίζει ένα-ένα τα κείμενα.</i></p> <p><i>Ζητά από τους μαθητές να μελετήσουν τα γραπτά κείμενα και να αναγνωρίσουν τους διαφορετικούς τρόπους οργάνωσης των παραγράφων τους.</i></p> <p><i>Ο εκπαιδευτικός συζητά στην ΕΝΓ με τους μαθητές για τους διαφορετικούς τρόπους οργάνωσης των παραγράφων.</i></p> <p>(λογοτεχνία, αρχαία, ιστορία, νοηματική, τεχνολογία, πληροφορική)</p> <p>Παραμένει η δραστηριότητα που αναφέρεται στη σύνοψη των κειμένων.</p> <p><i>Οι μαθητές αφηγούνται στην ΕΝΓ ιστορίες και παραμύθια που γνωρίζουν, τηρώντας την οργάνωση του λόγου τους σε παραγράφους. Κάνουν το ίδιο στα γραπτά κείμενά τους.</i></p> <p><i>Δομούν σωρούς από σκόρπιες παραγράφους, που τους δίνονται, σε κείμενα με λογική αλληλουχία.</i></p> <p><i>Με κατάλληλες ασκήσεις βελτιώνουν την οργάνωση του γραπτού τους λόγου:</i></p> <p><i>Βάζουν τίτλους σε παραγράφους</i></p> <p><i>Χωρίζουν/συνθέτουν κατά παραγράφους κείμενα που τους</i></p>

		<p><i>δίνει η εκπαιδευτικός.</i></p> <p><i>Επαναλαμβάνουν το ίδιο με δικά τους κείμενα.</i></p> <p><i>(Λογοτεχνία, αρχαία, ιστορία, νοηματική, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p>
<p>2η Ενότητα: Εγκλίσεις και χρόνοι του ρήματος, Περίληψη</p>		
<p>Να κατανοήσει τις σημασίες των εγκλίσεων στις ανεξάρτητες προτάσεις (το πραγματικό, το ενδεχόμενο, το επιθυμητό).</p>	<p>Εγκλίσεις στις ανεξάρτητες προτάσεις.</p>	<p>Παραμένει η πρώτη δραστηριότητα των ΑΠΣ. Διαφοροποιείται η δεύτερη ως εξής:</p> <p>Ο εκπαιδευτικός εξηγεί στην ΕΝΓ τις σημασίες των εγκλίσεων. Ασκούνται στη συνέχεια οι μαθητές γραπτώς να χρησιμοποιούν σωστά τις εγκλίσεις με δικά τους παραδείγματα, στη νοηματική πρώτα και στη συνέχεια στην ομιλούμενη και γραπτή ελληνική.</p>
<p>Να αντιληφθεί τις διαφορετικές χρονικές βαθμίδες του ρήματος στις ανεξάρτητες προτάσεις.</p>	<p>Χρόνοι.</p>	<p>Οι δραστηριότητες στα ΑΠΣ παραμένουν οι ίδιες. Προστίθενται οι πιο κάτω δραστηριότητες:</p> <p><i>Οι μαθητές συζητούν την γραμματική ορολογία των χρόνων και άλλων παρεπόμενων του ρήματος και αποδίδουν τους όρους περιφραστικά στη νοηματική.</i></p> <p>Φτιάχνουν ένα βίντεο στη νοηματική, όπου εξηγούν αυτούς τους όρους της ελληνικής γραμματικής στη νοηματική, χρησιμοποιώντας και παραδείγματα.</p> <p>Παρουσιάζουν το βίντεο για συζήτηση σε άλλες τάξεις.</p> <p><i>(λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική).</i></p> <p><i>Οι μαθητές αποδίδουν επιλεγμένα κείμενα με διάφορους χρόνους ρημάτων από την ελληνική στη νοηματική και αντιστρόφως</i></p> <p><i>(λογοτεχνία, νοηματική)</i></p>
<p>Να γράψει τον τίτλο για κάποια παράγραφο του κειμένου.</p> <p>Να δώσει την περίληψη ενός κειμένου σε τρεις ή τέσσερις γραμμές.</p> <p>Να εντοπίζει του κύριους και δευτερεύοντες χαρακτήρες.</p> <p>Να εντοπίζει και να διακρίνει τις σημαντικές και ασήμαντες πληροφορίες σ' ένα κείμενο.</p> <p>Να εντοπίζει τις λέξεις κλειδιά σ' ένα κείμενο και να συνειδητοποιεί τη σημασία και ρόλο τους.</p> <p>Να παρατηρεί και να κατανοεί τις σχέσεις αιτίας-</p>	<p>Δομή κειμένου-παραγράφου</p> <p>Περίληψη από πλαγιότιτλους.</p>	<p>Οι δραστηριότητες στη γραπτή γλώσσα παραμένουν οι ίδιες. Προστίθεται η πιο κάτω δραστηριότητα:</p> <p><i>Οι μαθητές παρακολουθούν βιντεοσκοπημένες αφηγήσεις στην νοηματική και τις αποδίδουν περιληπτικά.</i></p> <p><i>(λογοτεχνία, τεχνολογία, νοηματική, πληροφορική).</i></p> <p><i>Εξασκούνται στη συγγραφή περίληψης άρθρων από εφημερίδες και περιοδικά. Παρουσιάζουν τα κείμενά τους στην τάξη.</i></p> <p><i>(λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p> <p><i>Επιλέγουν ενδιαφέροντα αποσπάσματα από τη νοηματική γλώσσα (ιστορίες, αφηγήσεις, ανέκδοτα, περιγραφές κλπ) και τα μοιράζονται κατά ομάδες.</i></p> <p><i>Τα αποδίδουν στη συνέχεια στην ελληνική, προσπαθώντας να τα καταγράψουν σε παραγράφους με σωστό τρόπο.</i></p> <p><i>Συζητούν μεταξύ τους και διορθώνουν σταδιακά τα κείμενα αυτά.</i></p> <p><i>Επιμελούνται γλωσσικά και εικαστικά τα κείμενα και τα εκδίδουν σε έντυπο που συνοδεύει τις αντίστοιχες κασέτες της νοηματικής.</i></p> <p><i>(λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p> <p><i>Εργάζονται κατά ομάδες σε επιλεγμένα κείμενα από ποικίλα</i></p>

<p>αποτελέσματος, γενικό-ειδικό, μέρος-ολόκληρο, χώρος, ακολουθία, χρόνος, αναλογίες. Να γράψει την περίληψη ενός κειμένου με τη βοήθεια πλαγιότιπλων.</p>		<p>γνωστικά αντικείμενα (τα κείμενα που επιλέγονται είναι «δυσνόητα» για τους μαθητές). Αναλαμβάνουν κατά ομάδες να επεξεργαστούν τα κείμενα αυτά και να τα κάνουν περισσότερο κατανοητά: α. υπογραμμίζουν με διαφορετικό χρώμα τα κύρια σημεία των παραγράφων β. γράφουν πλαγιότιπλους γ. κάνουν τροποποιήσεις ώστε να εξασφαλισθεί ροή μεταξύ των πλαγιότιπλων γ. με βάση τους πλαγιότιπλους ξαναγράφουν το νόημα των κειμένων περιληπτικά. δ. μελετούν τις παραγράφους πάλι με προσοχή για να πετύχουν καλύτερη κατανόηση, αξιοποιώντας την προηγούμενη δουλειά που έκαναν για να 'αποκρυπτογραφήσουν' το νόημα των παραγράφων. ε. ελέγχουν με τη βοήθεια της εκπαιδευτικού αν έχουν κατανοήσει σωστά τα κείμενα. στ. ξαναγράφουν τις παραγράφους ώστε να είναι κατανοητές, αλλά κοντά στο αρχικό κείμενο. Τα κείμενα γράφονται στον υπολογιστή και μοιράζονται σε όλες τις ομάδες με στόχο να χρησιμοποιηθούν σαν βοηθητικές σημειώσεις στα αντίστοιχα μαθήματα. (λογοτεχνία, ιστορία, θρησκευτικά, γεωγραφία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p>
<p>3η Ενότητα: Συζυγίες του ρήματος</p>		
<p>Να συνειδητοποιήσει ο μαθητής ότι η κλίση βασίζεται στη διάκριση μεταξύ των δύο φωνών.</p>	<p>Ενεργητική και παθητική φωνή.</p>	<p>Παραμένουν μόνο οι πρώτες δύο δραστηριότητες των ΑΠΣ. Προηγούνται οι πιο κάτω δραστηριότητες:</p> <p>Ο εκπαιδευτικός γράφει στον πίνακα προτάσεις από διάφορα γνωστικά αντικείμενα, στην ενεργητική φωνή και κάτω τις ίδιες προτάσεις στην παθητική φωνή. Νοηματίζει τις προτάσεις, ώστε οι μαθητές να συνειδητοποιήσουν τη διαφορά στη σημασία. Ο εκπαιδευτικός βάζει σε κύκλο τις καταλήξεις των ρημάτων (ενεργητικών και παθητικών) και τις δακτυλοσυλλαβίζει. Οι κωφοί μαθητές καλούνται να μετατρέψουν προτάσεις που τους δίνει ο εκπαιδευτικός από τη μια φωνή στην άλλη. (λογοτεχνία, ιστορία, φυσική, νοηματική)</p>
<p>Να αντιληφθεί ότι η κλίση του ενεστώτα και παρατατικού των ρημάτων βασίζεται σε διπλό υπόδειγμα τόσο στην ενεργητική όσο και στην παθητική φωνή.</p>	<p>Α' και Β' συζυγία.</p>	<p>Παραμένει μόνο η πρώτη δραστηριότητα των ΑΠΣ. Ακολουθούν οι πιο κάτω δραστηριότητες:</p> <p>Η προσπάθεια του εκπαιδευτικού επικεντρώνεται στα εξής: α. να αποκτήσουν οι μαθητές την ικανότητα να βρίσκουν σε ποιο ρήμα ανήκει κάποιος τύπος β. να κατατάσσουν τα ρήματα σε συζυγίες και φωνές γ. να χρησιμοποιούν σωστά εκείνους τους ρηματικούς τύπους που παρουσιάζουν κάποιες δυσκολίες για τους μαθητές (πιθανόν οι τύποι της παθητικής φωνής). Προσέχουν επίσης οι μαθητές ιδιαίτερα την ορθογραφία των ρηματικών καταλήξεων, οι οποίες για έμφαση γράφονται στον πίνακα και δακτυλοσυλλαβίζονται. Καλό θα είναι οι μαθητές να έχουν κατά τη διδασκαλία το βιβλίο της γραμματικής, για να συνηθίσουν να προσφεύγουν</p>

		<p>κάθε φορά στα οικεία κεφάλαια της γραμματικής. (λογοτεχνία, αρχαία, ιστορία, νοηματική, τεχνολογία, πληροφορική)</p>
<p>Να εξοικειωθεί με το α' συνθετικό των σύνθετων λέξεων (ουσιαστικό, επίθετο, αριθμητικό, ρήμα, επίρρημα, πρόθεση, α-τωνυμία).</p>	<p>Σύνθεση: α' συνθετικό.</p>	<p>Παραμένει η τελευταία δραστηριότητα των ΑΠΣ. Προστίθενται οι πιο κάτω δραστηριότητες:</p> <p><i>Οι μαθητές ερευνούν τους τρόπους με τους οποίους η νοηματική γλώσσα δημιουργεί το λεξιλόγιό της. Ο εκπαιδευτικός ζητάει από τους μαθητές να σκεφτούν σύνθετες λέξεις στη νοηματική, τις οποίες βιντεοσκοπούν. Ζητάει ύστερα από τους μαθητές να μελετήσουν βίντεο με νοηματική και να βρουν τις σύνθετες λέξεις. Οι μαθητές καταγράφουν αυτά τα νοήματα (με απλό τρόπο καταγραφής νοημάτων π.χ. ΣΑΒΒΑΤΟΚΥΡΙΑΚΟ, ΗΜΕΡΟΝΥΧΤΟ). Αναπαράγουν αυτά τα σύνθετα νοήματα και τα μελετούν ένα – ένα. Παρατηρούν τα συνθετικά τους μέρη και τον τρόπο που γίνεται η σύνθεση. (νοηματική, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p> <p><i>Μελετούν ύστερα παραδείγματα σύνθετων λέξεων της ελληνικής . Αντιπαραβάλλουν τις δύο ομάδες των σύνθετων (της νοηματικής και της ελληνικής) και διατυπώνουν τα συμπεράσματά τους στη νοηματική και γραπτώς στην ελληνική (λογοτεχνία, αρχαία, ιστορία, νοηματική, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p> <p><i>Αφού συνειδητοποιήσουν την έννοια της σύνθεσης καλούνται οι μαθητές να βρουν τις σύνθετες λέξεις σε κατάλληλα παραδείγματα ή γραπτά κείμενα. Γράφουν τα α' συνθετικά των λέξεων αυτών. Συζητούν διεξοδικά ομοιότητες και διαφορές που παρατηρούν στις διαδικασίες σύνθεσης μεταξύ της ελληνικής και της νοηματικής. Χρησιμοποιούν επίσης ανάλογα παραδείγματα από την αγγλική και παρατηρούν ομοιότητες και διαφορές. (Λογοτεχνία, Ιστορία, Θρησκευτικά, Φυσική, Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση).</i></p> <p><i>Καταγράφουν το λεξιλόγιο συνθέτων της νεοελληνικής που συναντούν στη διάρκεια του διδακτικού έτους στα διάφορα γνωστικά αντικείμενα και καταρτίζουν ένα ΛΕΞΙΚΟ ΣΥΝΘΕΤΩΝ, που οργανώνεται με βάση το πρώτο συνθετικό. (Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση, Ιστορία, Βιολογία κ.ά.). και οργανώνουν κατά ομάδες ένα παιχνίδι με σύνθετες λέξεις της ελληνικής που επινοούν . Γράφουν τις λέξεις στον πίνακα. Ελέγχουν στο λεξικό αν όντως υπάρχουν στο λεξιλόγιο της ελληνικής οι λέξεις που επινόησαν. Διορθώνουν τυχόν 'λάθη' που έκαναν στις λέξεις που έφτια-</i></p>

		<p>ξαν.</p> <p>Συζητούν και διευκρινίζουν απορίες που προκύπτουν, στις περιπτώσεις που οι λέξεις που πρότειναν δεν υπάρχουν στο λεξιλόγιο της ελληνικής.</p> <p>Ανατρέχουν στη νοηματική για να κατανοήσουν την έννοια του «αποδεκτού» στο λεξιλόγιο της κάθε γλώσσας.</p> <p>Συζητούν για την «οικονομία» των γλωσσών.</p> <p>Προσδιορίζουν με παραδείγματα τις έννοιες του «αποδεκτού» και «δόκιμου» στη γλώσσα.</p> <p>(λογοτεχνία, αρχαία, νοηματική).</p>
<p>4η Ενότητα: Το αντικείμενο του ρήματος, Οργάνωση ευρύτερου κειμένου</p>		
<p>Να αντιληφθεί ότι τα ρήματα χωρίζονται σε δύο μεγάλες συντακτικές κατηγορίες (μεταβατικά και αμετάβατα) ανάλογα με το αν δέχονται ως συμπλήρωμα ένα αντικείμενο.</p>	<p>Μεταβατικά και αμετάβατα ρήματα και αντικείμενο.</p>	<p>Οι δραστηριότητες παραμένουν οι ίδιες όπως στα ΑΠΣ. Προηγείται η πιο κάτω δραστηριότητα:</p> <p>Ο εκπαιδευτικός νοηματίζει προτάσεις (από διάφορα γνωστικά αντικείμενα, που περιέχουν ρήματα μεταβατικά και αμετάβατα (π.χ. ΔΙΔΑΣΚΩ, ΠΛΕΝΟΜΑΙ). Ο εκπαιδευτικός υπενθυμίζει τη χρήση των ρημάτων αυτών στην ΕΝΓ και γίνεται συζήτηση για τον τρόπο που χρησιμοποιούνται στα Ελληνικά.</p> <p>(λογοτεχνία, ιστορία, φυσική)</p>
<p>Να κατανοήσουν ότι υπάρχουν ομάδες ρημάτων που λειτουργούν διαφορετικά στο λόγο</p>	<p>Απρόσωπα ρήματα και ανώμαλα ρήματα</p>	<p>Συγκεντρώνουν απρόσωπα ρήματα από επιλεγμένα κείμενα και φτιάχνουν λίστα, που την αναρτούν στην τάξη.</p> <p>Βρίσκουν και γράφουν τις διαφορές μεταξύ προσωπικών και απρόσωπων ρημάτων.</p> <p>Σχηματίζουν προτάσεις με απρόσωπα ρήματα στην ελληνική γλώσσα.</p> <p>(Νοηματική, Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση, Ιστορία).</p> <p>Συγκεντρώνουν ανώμαλα ρήματα από επιλεγμένα κείμενα και φτιάχνουν πίνακες με τις κατηγορίες τους.</p> <p>Βρίσκουν και γράφουν τις διαφορές μεταξύ ομαλών και ανώμαλων ρημάτων.</p> <p>Σχηματίζουν προτάσεις με ανώμαλα ρήματα όλων των κατηγοριών.</p> <p>Συζητούν για τους κανόνες της γραμματικής και της γλώσσας.</p> <p>Αναφέρονται στις εξαιρέσεις. Φέρνουν παραδείγματα.</p> <p>(Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση, Ιστορία).</p>
<p>Να αντιληφθεί ο μαθητής το ρόλο του αντικειμένου στην πρόταση και τη σπουδαιότητά του ως συμπληρώματος του ρήματος.</p> <p>Να συνειδητοποιήσει τις διάφορες μορφές του αντικειμένου (με ουσι-</p>	<p>Μορφές του αντικειμένου.</p>	<p>Οι δραστηριότητες παραμένουν οι ίδιες όπως στα ΑΠΣ. Προηγείται η πιο κάτω δραστηριότητα:</p> <p>Ο εκπαιδευτικός γράφει προτάσεις από διάφορα γνωστικά αντικείμενα στον πίνακα.</p> <p>Στη συνέχεια νοηματίζει τις προτάσεις.</p> <p>Ζητά από τους κωφούς μαθητές να εντοπίσουν και να νοηματίσουν τα αντικείμενα (διαφορετικών ειδών), που περιέχονται στην προτάσεις αυτές.</p> <p>(Λογοτεχνία, Ιστορία, Φυσική)</p>

αστικό, αντωνυμία, πρόταση και εμπρόθετο αντικείμενο).		
5η Ενότητα: Βαθμοί επιθέτου, Περιγραφή και αφήγηση		
<p>Να συνειδητοποιήσει την έννοια της σύγκρισης μέσα από τους βαθμούς του επιθέτου.</p> <p>Να αντιληφθεί το μονολεκτικό και τον περιφραστικό σχηματισμό των παραθετικών του επιθέτου.</p>	Βαθμοί του επιθέτου. Σύγκριση.	<p>Οι δραστηριότητες παραμένουν οι ίδιες όπως στα ΑΠΣ. Προηγείται η πιο κάτω δραστηριότητα:</p> <p><i>Ο εκπαιδευτικός νοηματίζει προτάσεις (από διάφορα γνωστικά αντικείμενα, π.χ. Λογοτεχνία, Ιστορία, Φυσική) με συγκριτικούς όρους στην ΕΝΓ.</i></p> <p><i>Οι μαθητές, αφού εξοικειωθούν με τη σύγκριση στην πρώτη τους γλώσσα μεταβαίνουν στη σύγκριση στη γραπτή γλώσσα. (Λογοτεχνία, αρχαία, ιστορία, φυσική, νοηματική, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p>
<p>Να εξοικειωθεί με το β' συνθετικό των σύνθετων λέξεων και ευρύτερα με το συνδυασμό των δύο συνθετικών τους.</p>	Σύνθεση: β' συνθετικό.	<p>Οι δραστηριότητες παραμένουν οι ίδιες όπως στα ΑΠΣ. Προτείνονται δραστηριότητες ανάλογες με τις παραπάνω στη σύνθεση: α' συνθετικό. Ενδεικτικά αναφέρουμε τις πιο κάτω δραστηριότητες:</p> <p>Ο εκπαιδευτικός καλεί τα κωφά παιδιά να νοηματίσουν σύνθετες λέξεις στην νοηματική (π.χ. ΔΙΗΜΕΡΟ, ΤΡΙΗΜΕΡΟ).</p> <p><i>Οι μαθητές καταρτίζουν φάκελο</i></p> <p><i>A. με οικογένειες λέξεων</i></p> <p><i>B. με σύνθετες λέξεις</i></p> <p><i>και στην ελληνική και στη νοηματική γλώσσα.</i></p> <p><i>Καταγράφουν στην ελληνική ομοιότητες και διαφορές στις συνθετικές διαδικασίες των δύο γλωσσών.</i></p> <p><i>(Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση, Ιστορία, Βιολογία κ.ά.).</i></p> <p><i>Αφού συνειδητοποιήσουν την έννοια της σύνθεσης καλούνται τα παιδιά να βρουν και να αναλύσουν σύνθετες λέξεις σε κατάλληλα παραδείγματα ή γραπτά κείμενα και να διακρίνουν τα β' συνθετικά σύνθετων λέξεων.</i></p> <p><i>(Λογοτεχνία, Ιστορία, Θρησκευτικά, Φυσική, Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση)</i></p>
<p>Να αφηγηθεί στην ΕΝΓ και στη γραπτή γλώσσα στον περιγραφικό και αφηγηματικό τρόπο, απευθυνόμενος, κυρίως σε δέκτη που του είναι οικείος.</p>	Οργάνωση και συνοχή περιγραφής και αφήγησης.	<p>Οι δραστηριότητες παραμένουν οι ίδιες όπως στα ΑΠΣ. Προστίθενται οι πιο κάτω δραστηριότητες:</p> <p><i>Σε κατάλληλες περιστάσεις ο μαθητής αφηγείται μια ιστορία στην ΕΝΓ και παίρνει οδηγίες να ακολουθήσει στην αφήγησή του χρονολογική σειρά στην εξέλιξη των γεγονότων.</i></p> <p><i>Αν χρησιμοποιήσει στη ροή της αφήγησης αναδρομική αφήγηση, οι συμμαθητές ή ο ίδιος εντοπίζουν την αλλαγή.</i></p> <p><i>Γίνεται συζήτηση στην τάξη για να κατανοήσουν οι μαθητές και να αιτιολογήσουν την αναδρομική αφήγηση.</i></p> <p><i>Μελετούν ύστερα κασέτες με αφηγήσεις στη νοηματική και σημειώνουν παραδείγματα αναδρομικής αφήγησης.</i></p> <p><i>Συζητούν και γράφουν μια παράγραφο για τη λειτουργία και τη χρήση της αναδρομικής αφήγησης.</i></p>

		<p>(Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση, Ιστορία, νοηματική).</p> <p>Σκιαγραφούν στην νοηματική με προσοχή τα πρόσωπα που παίρνουν μέρος στα γεγονότα των παραπάνω αφηγήσεων.</p> <p>Περιγράφουν:</p> <p>α. τη συμπεριφορά και</p> <p>β. το χαρακτήρα τους και προσπαθούν να αιτιολογήσουν / να κατανοήσουν τις πράξεις τους.</p> <p>(Λογοτεχνία, νοηματική, τεχνολογία, πληροφορική).</p> <p>Οι μαθητές παρακολουθούν βιντεοσκοπημένο υλικό με επιλεγμένες αφηγήσεις στην ελληνική νοηματική γλώσσα.</p> <p>Αξιολογούν τις αφηγήσεις με ένα έως πέντε αστεράκια.</p> <p>Παρακολουθούν τις αφηγήσεις που διακρίθηκαν με στόχο να διακρίνουν γνωρίσματα και χαρακτηριστικά που τις κάνουν ξεχωριστές.</p> <p>Καταγράφουν αυτά τα χαρακτηριστικά σε μια λίστα.</p> <p>(Λογοτεχνία, νοηματική, τεχνολογία, πληροφορική).</p>
6η Ενότητα: Προσωπικές αντωνυμίες		
<p>Να εξοικειωθεί με τις σημασίες, τους συντακτικούς ρόλους και τους κλιτικούς τύπους των προσωπικών αντωνυμιών και με τις συντακτικές / μορφολογικές ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στους αδύνατους και δυνατούς τύπους της.</p>	<p>Αδύνατοι και δυνατοί τύποι προσωπικών αντωνυμιών.</p>	<p>Παραμένει η πρώτη δραστηριότητα των ΑΠΣ. Προηγούνται οι πιο κάτω δραστηριότητες:</p> <p>Οι μαθητές αναφέρουν τις προσωπικές αντωνυμίες της νοηματικής που θυμούνται.</p> <p>Αναζητούν και επιβεβαιώνουν τους τύπους των αντωνυμιών στο λεξικό (CD) της νοηματικής</p> <p>Ο εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές να πουν στη νοηματική προτάσεις με διάφορες προσωπικές αντωνυμίες.</p> <p>Στη συνέχεια μεταφράζουν από το λεξικό (CD) τις αντωνυμίες στα ελληνικά γραπτώς.</p> <p>Φτιάχνουν προτάσεις στα ελληνικά με τις αντωνυμίες.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να μελετήσουν τον πίνακα με τους δυνατούς και αδύνατους τύπους των αντωνυμιών.</p> <p>(Λογοτεχνία, νοηματική, τεχνολογία, πληροφορική).</p>
<p>Να συνειδητοποιήσει τη λειτουργικότητα της χρήσης των προσωπικών αντωνυμιών κυρίως μέσα από τη λογοτεχνία.</p>	<p>Η λειτουργικότητα των προσωπικών αντωνυμιών.</p>	<p>Οι μαθητές καλούνται από τον εκπαιδευτικό να φτιάξουν στη νοηματική προτάσεις με τις προσωπικές αντωνυμίες που ξέρουν.</p> <p>Αναπαριστούν σύντομες γραπτές ιστορίες και διαλόγους χρησιμοποιώντας σωστά τις προσωπικές αντωνυμίες.</p> <p>Επαναλαμβάνουν την άσκηση γραπτώς.</p> <p>Στη συνέχεια καλούνται να αντικαταστήσουν σε γραπτά κείμενα από διάφορα γνωστικά αντικείμενα, που ετοιμάζει ο εκπαιδευτικός, τους αδύνατους τύπους των προσωπικών αντωνυμιών με δυνατούς τύπους, κάνοντας τις αναγκαίες αλλαγές.</p> <p>(Λογοτεχνία, αρχαία ελληνικά από μετάφραση, ιστορία, θρησκευτικά κ.ά.).</p>

<p>Να γνωρίσει τα άλλα είδη αντωνυμιών και να εξοικειωθεί με τους συντακτικούς της ρόλους.</p>	<p>Τα άλλα είδη αντωνυμιών.</p>	<p>Παραμένει η δραστηριότητα των ΑΠΣ. Προηγούνται οι πιο κάτω δραστηριότητες:</p> <p><i>Ο εκπαιδευτικός νοηματίζει προτάσεις από διάφορα γνωστικά αντικείμενα, που περιέχουν άλλα είδη αντωνυμιών (κτητικές, οριστικές, δεικτικές, αναφορικές, ερωτηματικές, αόριστες) και καλεί τους μαθητές να τις αναγνωρίσουν στα κείμενα και να τις νοηματίσουν και εκείνοι.</i></p> <p><i>(λογοτεχνία, αρχαία ελληνικά από μετάφραση, ιστορία, νοηματική)</i></p> <p><i>Οι μαθητές μελετούν κείμενα της νοηματικής σε κασέτες και προσπαθούν να αναγνωρίσουν τις αντωνυμίες. Καταγράφουν αυτές που αναγνωρίζουν.</i></p> <p><i>Συμβουλεύονται το λεξικό και τη γραμματική της νοηματικής.</i></p> <p><i>Οργανώνουν παιχνίδια με θέματα:</i></p> <p><i>«εντοπίζουμε τις αντωνυμίες της νοηματικής»</i></p> <p><i>«ποιος α θα χρησιμοποιήσει περισσότερες κτητικές αντωνυμίες στην αφήγησή του/της»</i></p> <p><i>«Ποια ομάδα θα συμπληρώσει με τα λιγότερα λάθη κείμενα με κενά αντωνυμιών;»</i></p> <p><i>(λογοτεχνία, αρχαία ελληνικά από μετάφραση, ιστορία, νοηματική)</i></p>
<p>Να αντιληφθεί ότι οι λέξεις τόσο στην Ελληνική όσο και στην ΕΝΓ οργανώνονται σε ετυμολογικές οικογένειες με βάση ένα κοινό θέμα ή μια κοινή ρίζα, π.χ. γράφω, γραφή.</p> <p>Να κατανοήσει τις ετυμολογικές συγγένειες που υπάρχουν ανάμεσα σε λέξεις με την ίδια παραγωγική κατάληξη ή το ίδιο α' ή το β' συνθετικό στα Ελληνικά και στην ΕΝΓ.</p>	<p>Ετυμολογικές οικογένειες λέξεων.</p> <p>Παραγωγή-Σύνθεση</p>	<p>Επαναλαμβάνονται και επεκτείνονται κάποιες από τις δραστηριότητες που εισηγούμαστε στην Α' Γυμνασίου στο αντίστοιχο κεφάλαιο.</p> <p>Ενδεικτικά αναφέρουμε την πιο κάτω δραστηριότητα:</p> <p>Τα παιδιά με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού νοηματίζουν λέξεις με ίδιο το α' ή το β' συνθετικό και εντοπίζουν τις κοινές σημασίες (π.χ. ΔΙΩΡΟΦΟ, ΤΡΙΩΡΟΦΟ / ΔΙΓΛΩΣΣΙΑ, ΔΙΠΡΟΣΩΠΟΣ).</p> <p><i>Φτιάχνουν ένα «Αντίστροφο παραγωγικό λεξικό» στον υπολογιστή, στο οποίο κατατάσσουν τις λέξεις με τις παραπάνω παραγωγικές καταλήξεις που συναντούν στα μαθήματά τους.</i></p> <p><i>(λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</i></p>
<p>7η Ενότητα: Τα επιρρήματα, Συνδεδεμένες λέξεις</p>		
<p>Να εξοικειωθεί με τα διάφορα είδη επιρρηματικών προσδιορισμών (με επιρρήματα και επιρρηματικά σύνολα).</p>	<p>Είδη επιρρηματικών προσδιορισμών</p>	<p>Παραμένουν οι δραστηριότητες των ΑΠΣ. Προηγείται η πιο κάτω δραστηριότητα:</p> <p><i>Ο εκπαιδευτικός νοηματίζει προτάσεις με επιρρήματα (τοπικά, χρονικά, τροπικά, ποσοτικά, βεβαιωτικά) και καλεί το μαθητή να τα αναγνωρίσει και να τα νοηματίσει. Οι μαθητές φτιάχνουν αφίσες με προτάσεις, με τις πέντε κατηγορίες των επιρρημάτων και τις αναρτούν στην τάξη.</i></p> <p><i>(Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση, Ιστορία, Βιολογία κ.ά.).</i></p>

8η Ενότητα: Η μετοχή, Επιχειρηματολογία		
<p>Να κατανοεί τα επιχειρήματα ενός πομπού (και να κρίνει τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγει (ο πομπός).</p> <p>Να χρησιμοποιεί επιχειρήματα με αποτελεσματικό τρόπο σε ποικίλα θέματα.</p>	<p>Αξιολόγηση και διατύπωση επιχειρημάτων.</p>	<p>Οι δραστηριότητες παραμένουν οι ίδιες όπως στα ΑΠΣ. Τροποποιείται η πρώτη δραστηριότητα όπου η συζήτηση γίνεται στην ΕΝΓ και όχι στην ελληνική. Τα θέματα συζήτησης προέρχονται από διάφορα γνωστικά αντικείμενα</p> <p><i>(Ιστορία, Θρησκευτικά, Φυσική, Χημεία).</i></p> <p><i>Οι μαθητές παρακολουθούν συζητήσεις στην ΕΝΓ και αξιολογούν την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα των επιχειρημάτων που χρησιμοποιούν οι ομιλητές. Αιτιολογούν τις αξιολογήσεις τους με παραδείγματα. Όπου εντοπίζουν ελλείψεις, προτείνουν καλύτερη επιχειρηματολογία.</i></p> <p><i>Αναπτύσσουν σταδιακά κείμενα γραπτά και στην ΕΝΓ, με επιχειρηματολογία, σε θέματα που περιέχουν αφηρημένες έννοιες.</i></p> <p><i>(Λογοτεχνία, Φυσική, Μαθηματικά, Εικαστικά, Νοηματική, Πληροφορική,).</i></p>
9η Ενότητα: Ο ορισμός		
<p>Να κατανοήσει τη σκοπιμότητα και την τεχνική των ορισμών στην ΕΝΓ και στη γραπτή γλώσσα.</p>	<p>Ορισμός.</p>	<p>Οι δραστηριότητες παραμένουν οι ίδιες όπως στα ΑΠΣ. Προηγείται, ωστόσο, η εξάσκηση των κωφών μαθητών στην ΕΝΓ στη διατύπωση ορισμών σε διάφορα γνωστικά αντικείμενα</p> <p><i>(Ιστορία, Θρησκευτικά, Φυσική, Χημεία).</i></p>
<p>Να μάθει να παρουσιάζει με επιχειρηματολογία και λογική αλληλουχία τις σκέψεις του στην ΕΝΓ και στη γραπτή γλώσσα σε όποιο μάθημα του δοθεί η ευκαιρία.</p>	<p>Η επιχειρηματολογία / λογική αιτιολόγηση στα άλλα μαθήματα.</p>	<p>Οι δραστηριότητες παραμένουν οι ίδιες όπως στα ΑΠΣ. Προηγείται, ωστόσο, η εξάσκηση των κωφών μαθητών στην ανάπτυξη θεωρημάτων, θεωριών και νόμων διάφορων γνωστικών αντικειμένων στη νοηματική γλώσσα.</p> <p><i>(Φυσική, Μαθηματικά, Νοηματική, Ιστορία).</i></p> <p><i>Οι μαθητές ασκούνται στο να παρουσιάζουν αναλυτικά και με περιφράσεις καινούργιες έννοιες από διάφορα γνωστικά αντικείμενα και στη νοηματική και στην ελληνική.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν λεξιλόγιο των καινούργιων όρων και εννοιών που συναντούν σε κάθε διδακτική ενότητα (σε διάφορα γνωστικά αντικείμενα).</i></p> <p><i>Συμπληρώνουν σταδιακά την ερμηνεία κάθε έννοιας ή όρου.</i></p> <p><i>Κάνουν τις απαραίτητες αλλαγές ή συμπληρώσεις καθώς προχωρούν περισσότερο στην κατανόησή της.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν παραδείγματα που ταιριάζουν στην έννοια.</i></p> <p><i>Ερευνούν και εξελίσσουν παράλληλα και τον τρόπο απόδοσης της κάθε έννοιας στη νοηματική γλώσσα.</i></p> <p><i>(Λογοτεχνία, Φυσική, Μαθηματικά, Εικαστικά, Πληροφορική, Νοηματική).</i></p>
<p>Να εξοικειωθεί με τη χρήση λεξικών διαφόρων ειδών (ηλεκτρονικών της ΕΝΓ, ερμηνευτικών, ετυμολογι-</p>	<p>Χρήση ποικίλων λεξικών.</p>	<p>Οι δραστηριότητες παραμένουν οι ίδιες όπως στα ΑΠΣ. Προστίθεται η εξάσκηση των κωφών μαθητών στη χρήση λεξικών της ΕΝΓ.</p> <p><i>Οι μαθητές να ασκούνται στο να γνωρίζουν την κατάλληλη σειρά των γραμμάτων στα λεξικά (για παράδειγμα αν ψάχνουν</i></p>

<p>κών, ονοματικών, πραγματολογικών, λεξικών συνωνύμων και αντιθέτων, παραγώγων κτλ.). Να συνειδητοποιήσει ότι οι λέξεις οργανώνονται σε αλφαβητική σειρά. Αναγνωρίζουν ότι οι εισαγωγικές λέξεις είναι γραμμένες με μαύρο χρώμα.</p>		<p><i>τη λέξη ψωμί δεν πρέπει να αρχίσουν να ψάχνουν από το «α»).</i></p> <p><i>Χρησιμοποιούν τηλεφωνικούς καταλόγους, με αποτελεσματικό τρόπο.</i></p> <p><i>Οι μαθητές ετοιμάζουν επίσης δίγλωσσο «οδηγό χρήσης λεξικών», στην ελληνική και τη νοηματική.</i> <i>Οργανώνουν έκθεση Λεξικών στο σχολείο τους.</i> <i>(Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση, Ιστορία, Βιολογία κ.ά.).</i></p>
---	--	--

ΤΑΞΗ Γ

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι στόχοι παραμένουν γενικά ίδιοι όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης με κάποιες διαφοροποιήσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες των κωφών παιδιών.</p> <p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία ώστε:</p>	<p>Παραμένουν ίδιες με τις θεματικές ενότητες των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.</p>	<p>Οι ενδεικτικές δραστηριότητες παραμένουν γενικά ίδιες όπως στα ΑΠΣ με κάποιες διαφοροποιήσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες των κωφών παιδιών.</p>
<p>1η Ενότητα: Είδη λόγου και περιστάσεις επικοινωνίας</p>		
<p>Να κατανοήσει τον τρόπο επικοινωνίας που απαιτούν οι ποικίλες επικοινωνιακές περιστάσεις.</p>	<p>Επιλογή κατάλληλου λεξιλογίου</p> <p>στον προφορικό λόγο</p>	<p>Οι μαθητές συμμετέχουν σε παιχνίδια ρόλων ομιλητών/συνομιλητών σε ποικίλες επικοινωνιακές και θεματολογικές περιστάσεις:</p> <p>A) Ηθοποιός που διαβάζει <i>Θερβάντες/Παπαδιαμάντη</i> και απαγγέλλει <i>Σολωμό, Βρεττάκο, Σαβόπουλο, Μoby...</i></p> <p>B) Συνομιλία μεταξύ <i>δισειρητών, συγγραφέων, πολιτικών, ερωτευμένων, παιδιών, ηλικιωμένων</i></p> <p>Γ) Συζήτηση μαθητών στην αυλή του σχολείου και στην ώρα του μαθήματος</p> <p>E) Εκφωνητές της τηλεόρασης που διαφημίζουν αυτοκίνητα / ανακοινώνουν τα αποτελέσματα των εκλογών / αναγγέλλουν ένα έκτακτο ανακοινωθέν για τον καιρό ή για ένα ατύχημα</p> <p>ΣΤ) Ιερέας την ώρα της λειτουργίας ή σε κήρυγμα</p> <p>Z) Προϊστάμενοι / υφιστάμενοι στο χώρο εργασίας (αξιωματικοί του στρατού, σε εταιρείες, σε δημόσιες υπηρεσίες κλπ).</p> <p>Κατά ομάδες μελετούν χωριστά κάθε μία επικοινωνιακή /θεματολογική περίπτωση από τις παραπάνω και καταγράφουν τις παρατηρήσεις και τα συμπεράσματά τους για τα εξής θέματα:</p> <p>A. Το λεξιλόγιο: φτιάχνουν λίστα με το λεξιλόγιο που χρησιμοποιείται συχνά σε κάθε περίπτωση</p> <p>A. λειτουργικό λεξιλόγιο</p> <p>B. θεματικό λεξιλόγιο, ορολογία κλπ</p>

	<p>και στον γραπτό</p>	<p><i>Γ. «εθιμοτυπικό» λεξιλόγιο.</i></p> <p><i>Επισημαίνουν επίσης τις λέξεις που δ ε ν επιτρέπεται να χρησιμοποιηθούν σε κάθε περίπτωση.</i> (νοηματική, θέατρο, οικιακή οικονομία, λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p> <p><i>Μελετούν επίσης τα υπερτεμαχικά στοιχεία που χαρακτηρίζουν και συνοδεύουν τη γλώσσα σε κάθε μία επικοινωνιακή περίπτωση από τις παραπάνω.</i> (νοηματική, ιστορία, θρησκευτικά, λογοτεχνία, τεχνολογία, πληροφορική)</p> <p><i>Οι μαθητές επεξεργάζονται γραπτά κείμενα από διάφορες επικοινωνιακές περιστάσεις και καταγράφουν παρατηρήσεις και συμπεράσματα για:</i></p> <p><i>Α. το λεξιλόγιο και</i></p> <p><i>Β. τα μορφολογικά και συντακτικά χαρακτηριστικά που χαρακτηρίζουν την κάθε επικοινωνιακή περίπτωση (προσεκτική ή χαλαρή μορφολογία, κλπ), στίξη, συντακτικά χαρακτηριστικά (μέγεθος και πολυπλοκότητα προτάσεων, τήρηση των δομικών κανόνων, παρουσία/απουσία πολύπλοκων συντακτικών δομών κλπ)</i></p> <p><i>Γ. το επικοινωνιακό ύφος</i> (νοηματική, λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p>
<p>Να συνειδητοποιήσει ότι κάθε είδος λόγου απαιτεί την ανάλογη γλωσσική ποικιλία και ότι το μέσο (δίαυλος) και η περίπτωση επικοινωνίας επηρεάζουν τη μορφή και την οργάνωση του μηνύματος.</p>	<p>Επιλογή κατάλληλου επιπέδου προφορικού / γραπτού λόγου/νοηματικού λόγου</p>	<p><i>Οι μαθητές κάνουν παρόμοιες εργασίες σε βιντεοσκοπημένα αποσπάσματα νοηματικής γλώσσας και κρατούν σημειώσεις με τις παρατηρήσεις τους.</i></p> <p><i>Κατατάσσουν το υλικό της νοηματικής κατά κατηγορίες επικοινωνιακής λειτουργίας.</i></p> <p><i>Παρατηρούν και καταγράφουν περιπτώσεις όπου έχει χρησιμοποιηθεί ακατάλληλο λεξιλόγιο, λανθασμένη μορφολογία, αταίριαστο ύφος.</i></p> <p><i>Συζητούν και προτείνουν καταλληλότερες επικοινωνιακά λύσεις.</i> (νοηματική, λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p> <p><i>Κάθε μαθητής αναλαμβάνει να φτιάξει ένα βίντεο, όπου συγκεντρώνει στιγμιότυπα που νοηματίζει ο ίδιος σε ποικίλες επικοινωνιακές περιστάσεις. Ύστερα αφιερώνεται χρόνος στην ομάδα για να συζητηθεί και να αξιολογηθεί η κασέτα όλων των μαθητών με στόχο να εντοπισθούν σημεία που χρειάζονται βελτίωση.</i> (λογοτεχνία, τεχνολογία, πληροφορική)</p> <p><i>Γίνεται επίσης αξιολόγηση των γραπτών των μαθητών, ώστε να εντοπισθούν πιθανές δυσχέρειες και να μπουν στόχοι για το ξεπέρασμά τους.</i></p>

<p>Να είναι σε θέση ο μαθητής να επισημείνει σε ένα γραπτό κείμενο τα στοιχεία της αφήγησης (πρόσωπα, γεγονότα, αίτια των γεγονότων κτλ.) και τις τεχνικές της αφήγησης (την οπτική γωνία και το χρόνο στην αφήγηση, τον αφηγητή κ.λπ.).</p>	<p>Αφήγηση</p>	<p>(Λογοτεχνία, νοηματική)</p> <p>Οι μαθητές συζητούν τις έννοιες της «καταλληλότητας», «λειτουργικότητας» και «αποτελεσματικότητας» στην επικοινωνία.</p> <p>(Λογοτεχνία, εικαστικά, τεχνολογία, νοηματική, πληροφορική)</p> <p>Οι μαθητές παρακολουθούν ένα αφηγηματικό κείμενο στη νοηματική και παρατηρούν τα εξής θέματα:</p> <ul style="list-style-type: none"> • πώς εξελίσσονται τα γεγονότα • ποια μέρη είναι περιγραφικά και ποια αφηγηματικά. Τι ρόλο παίζουν τα μεν και τα δε στη δομή και την πληρότητα της αφήγησης <p>(Λογοτεχνία, αρχαία, ιστορία, νοηματική, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p> <p>Παρακολουθούν αφηγηματικά κείμενα στη νοηματική και:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ανιχνεύουν τον αφηγητή και την οπτική γωνία της αφήγησης σε μια πρώτη προσέγγιση, • κάνουν δραματοποίηση της αφήγησης για να κατανοήσουν την παράμετρο αυτή • διακρίνουν τις αναδρομικές και τις προοικονομικές αφηγήσεις. <p>Οι μαθητές συζητούν διεξοδικά τα θέματα «οπτική γωνία της αφήγησης» και «αναδρομικές και προοικονομικές αφηγήσεις».</p> <p>Ανατρέχουν ξανά αν χρειαστεί σε επιλεγμένες βιντεοσκοπημένες αφηγήσεις στη νοηματική για να διευκρινίσουν απορίες για το θέμα αυτό.</p> <p>Διατυπώνουν απόψεις για τη λειτουργικότητα και τη σημασία αυτών των αφηγηματικών στρατηγικών.</p> <p>Αναζητούν σε γραπτά κείμενα της Λογοτεχνίας αντίστοιχα παραδείγματα</p> <p>(Λογοτεχνία, αρχαία, ιστορία, νοηματική, εικαστικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p>
<p>2η Ενότητα: Σύνδεση των προτάσεων</p>		
<p>Να συγκρίνει τον παρατακτικό και τον υποταγμένο λόγο.</p>	<p>Παρατακτική και υποτακτική σύνδεση.</p>	<p>Προστίθενται οι πιο κάτω δραστηριότητες:</p> <p>Οι μαθητές σχηματίζουν προτάσεις ή κείμενα μικρής εκτάσεως με συμπλεκτικούς, αντιθετικούς, διαχωριστικούς, συμπερασματικούς συνδέσμους.</p> <p>Επιλέγουν από κασέτες της νοηματικής παραδείγματα αντίστοιχων προτάσεων και τα μεταφράζουν γραπτώς στην ελληνική.</p> <p>Κατανέμουν όλα τα παραδείγματα κατά κατηγορίες. Γράφουν ένα εισαγωγικό κείμενο με γραμματικές πληροφορίες για την κάθε κατηγορία προτάσεων.</p> <p>Επιμελούνται και εκδίδουν με το υλικό αυτό ένα φυλλάδιο που το χαρίζουν στους συμμαθητές τους του δημοτικού.</p> <p>(Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση, νοηματική,</p>

		<p>τεχνολογία, πληροφορική).</p> <p>Σχηματίζουν προτάσεις ή μικρά κείμενα με ειδικούς, βουλευτικούς, ενδοιαστικούς, αιτιολογικούς, αναφορικούς συνδέσμους. Ενδεικτικά παραδείγματα κειμένων:</p> <p>α. επιστολές</p> <p>β. συνεντεύξεις</p> <p>γ. κείμενο που καταχωρούν στο δικτυακό τόπο της τάξης τους</p> <p>δ. τα πρακτικά των συνελεύσεων των μαθητικών κοινοτήτων</p> <p>ε. ανακοινώσεις</p> <p>Βρίσκουν από ποια ρήματα εξαρτώνται οι προαναφερθέντες σύνδεσμοι και τα ομαδοποιούν (π.χ. αισθητικά, γνωστικά δεικτικά, κελευστικά κ.ά.).</p> <p>Καταγράφουν τα γλωσσικά αυτά 'μοντέλα' (γνωρίζω ότι, πιστεύω ότι, πιστεύω να, φοβάμαι μήπως κλπ.) σε αφίσα που αναρτούν στην τάξη</p> <p>(Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση, νοηματική, τεχνολογία, πληροφορική).</p>
<p>Να χρησιμοποιεί το λεξιλόγιο κατάλληλα, ως προς τη σημασία των λέξεων και ως προς το είδος των κειμένων.</p>	<p>Χρήση λεξιλογίου.</p>	<p>Προστίθενται οι πιο κάτω δραστηριότητες:</p> <p>Οι μαθητές χρησιμοποιούν συνώνυμες λέξεις και δημιουργούν προτάσεις με αυτές.</p> <p>Βρίσκουν ισοδύναμες λέξεις ή εκφράσεις.</p> <p>Χρησιμοποιούν αντίθετες λέξεις και δημιουργούν προτάσεις με αυτές.</p> <p>Χρησιμοποιούν ομώνυμες και παρώνυμες λέξεις και δημιουργούν προτάσεις με αυτές.</p> <p>Βρίσκουν ομώνυμες ή ομόηχες λέξεις σε διάφορα κείμενα και αναγνωρίζουν τη σημασία τους.</p> <p>Χρησιμοποιούν παράγωγες λέξεις και σχηματίζουν προτάσεις με αυτές.</p> <p>Η εξάσκηση γίνεται μέσα από τις ποικίλες δραστηριότητες δημιουργικής γραφής στην τάξη (γραπτά από τα διαθεματικά σχέδια εργασίας, εκθέσεις, χρηστικά κείμενα της σχολικής και εξωσχολικής ζωής των μαθητών κλπ)</p> <p>Η διαδικασία της ορθής χρήσης περιλαμβάνει την δοκιμή, τον έλεγχο της αποτελεσματικότητας και τη διόρθωση από τον ίδιο</p> <p>το μαθητή ή μεταξύ των μαθητών.</p> <p>Τα θέματα αυτά επίσης προσφέρονται ιδιαίτερα για λεκτικά παιχνίδια και παιγνίδια κατανόησης.</p> <p>(Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση, Ιστορία, Βιολογία κ.ά.).</p>
<p>3η Ενότητα: Ονοματικές προτάσεις – Κριτική αποτίμηση θεμάτων. Σχήματα λόγου</p>		
<p>Να αντιληφθεί ο μαθητής ότι οι δευτερεύουσες προτάσεις χωρίζονται σε δύο κατηγορίες.</p>	<p>Ονοματικές και επιρρηματικές προτάσεις.</p>	<p>Στις δραστηριότητες των ΑΠΣ προστίθενται οι εξής:</p> <p>Οι μαθητές ανατρέχουν στις προηγούμενες γνώσεις τους για το υποκείμενο και το αντικείμενο. Γράφουν παραδείγματα με τους συνθετότερους τρόπους εκφοράς του υποκειμένου και</p>

<p>γορίες ανάλογα με το συντακτικό και νοηματικό τους ρόλο.</p> <p>Να εξοικειωθεί με όλα τα είδη των ονοματικών προτάσεων.</p> <p>Να αντιληφθεί ο μαθητής ότι οι ονοματικές προτάσεις λειτουργούν ως υποκείμενο, αντικείμενο ή ονοματικός προσδιορισμός και συμπληρώνουν το νόημα.</p> <p>Να αντιληφθεί ο μαθητής ότι οι επιρρηματικές προτάσεις εξηγούν ένα ρήμα ως προς την αιτία, το χρόνο, τον τρόπο, το ποσό και το συμπέρασμα.</p>		<p><i>του αντικειμένου.</i></p> <p><i>Σημειώνουν σε επιλεγμένα γραπτά κείμενα παραδείγματα περιόδων, στις οποίες χρησιμοποιούνται ονοματικές ή επιρρηματικές προτάσεις ως υποκείμενα ή αντικείμενα.</i></p> <p><i>Γράφουν παραδείγματα τέτοιων προτάσεων.</i></p> <p><i>Με τη βοήθεια κατάλληλων σχεδιαγραμμάτων και παραδειγμάτων κάνουν σύγκριση μεταξύ των ονοματικών και των επιρρηματικών προτάσεων.</i></p> <p><i>Γράφουν τέτοιες προτάσεις και τις μεταφράζουν στη νοηματική.</i></p> <p><i>(Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση, Ιστορία)</i></p> <p><i>Συγκεντρώνουν από επιλεγμένα κείμενα και λεξικά τα επιρρήματα της νεοελληνικής και τα καταγράφουν σε αφίσες που τις αναρτούν στην τάξη.</i></p> <p><i>Γράφουν περιόδους με διάφορα είδη επιρρηματικών προτάσεων και τις μεταφράζουν στη νοηματική.</i></p> <p><i>(Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση, Ιστορία)</i></p>
<p>Να μάθει να διακρίνει τις βουλευτικές, ειδικές και ενδοιαστικές προτάσεις σε σχέση με τα ρήματα από τα οποία εξαρτώνται.</p>	<p>Βουλευτικές, ειδικές και ενδοιαστικές προτάσεις.</p>	<p>Προστίθενται οι πιο κάτω δραστηριότητες:</p> <p><i>Οι μαθητές αναγνωρίζουν τις βουλευτικές, ειδικές και ενδοιαστικές προτάσεις σε κείμενα απ' όλα τα μαθήματα ή από βιβλία ποικίλου περιεχομένου.</i></p> <p><i>Σχηματίζουν βουλευτικές, ειδικές και ενδοιαστικές προτάσεις.</i></p> <p><i>(Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση, Ιστορία, Βιολογία κ.ά.).</i></p>
<p>Να συνειδητοποιήσει ότι η σημασία μιας λέξης εξαρτάται και μεταβάλλεται σε μεγάλο βαθμό από τα συμφραζόμενά της.</p> <p>Να είναι σε θέση να αντιληφθεί τη σημασία των λέξεων ανάλογα με τα συμφραζόμενά της.</p>	<p>Η πολυσημία της λέξης.</p>	<p>Προστίθενται οι πιο κάτω δραστηριότητες:</p> <p><i>Οι μαθητές βλέπουν βιντεοκασέτες νοηματικής και εντοπίζουν φράσεις με μεταφορική χρήση νοημάτων.</i></p> <p><i>Παρατηρούν πώς χρησιμοποιείται η μεταφορά σε επιλεγμένα κείμενα της ελληνικής.</i></p> <p><i>Βρίσκουν σε κείμενα το μεταφορικό νόημα που υπάρχει σ' αυτά. Ξεχωρίζουν σε ποιες φράσεις έχουμε κυριολεξία και σε ποιες μεταφορά.</i></p> <p><i>Βρίσκουν ποιες ανθρώπινες ιδιότητες εκφράζονται με ονόματα ζώων.</i></p> <p><i>Αποδίδουν τη σημασία ορισμένων μεταφορικών εκφράσεων.</i></p> <p><i>Γράφουν προτάσεις με λέξεις που χαρακτηρίζονται από πολυσημία παίρνοντας υπόψη τους τις διαφορετικές σημασίες τους.</i></p> <p><i>Μεταφράζουν τις προτάσεις στη νοηματική</i></p> <p><i>(Λογοτεχνία, νοηματική, πληροφορική)</i></p>

		<p>πετυχημένα σχήματα λόγου. Επιλέγουν τις καλύτερες και αιτιολογούν τις επιλογές τους. (Λογοτεχνία, Αισθητική αγωγή, Νοηματική)</p>
<p>4η Ενότητα: Ευθείες και πλάγιες ερωτήσεις. Κυριολεξία και μεταφορά</p>		
<p>Να διακρίνει τις ευθείες από τις πλάγιες ερωτήσεις και να εξοικειωθεί με τα είδη τους. Να συνειδητοποιήσει τις πραγματολογικές χρήσεις των ευθειών ερωτήσεων. Να αντιληφθεί ότι οι πλάγιες ερωτήσεις ανήκουν στο ευρύτερο κειμενικό πλαίσιο του πλάγιου λόγου, όπως αυτός χρησιμοποιείται σε αφηγήσεις, αναφορές κ.λπ. Να συνειδητοποιήσει τη δυνατότητα επιλογής, που έχει ο ομιλητής ή ο συγγραφέας, ανάμεσα στην κυριολεκτική ή στη μεταφορική χρήση της γλώσσας, ανάλογα με το σκοπό που επιδιώκει.</p>	<p>Ευθείες και πλάγιες ερωτήσεις</p> <p>Ευθύς και πλάγιος λόγος.</p> <p>Κυριολεξία και μεταφορά.</p>	<p>Προστίθενται οι πιο κάτω δραστηριότητες:</p> <p><i>Οι μαθητές μελετούν την εκφορά ευθειών και πλαγίων ερωτήσεων στη νοηματική και παρουσιάζουν στην τάξη παραδείγματα. Παρουσιάζουν επίσης παραδείγματα με ευθύ και πλάγιο λόγο στη νοηματική. Μεταφράζουν τα παραδείγματα στην ελληνική.</i></p> <p><i>Σε επιλεγμένα κείμενα ελληνικών εντοπίζουν και υπογραμμίζουν τις περιπτώσεις πλάγιου λόγου που συναντούν..</i></p> <p><i>Η εκπαιδευτικός δίνει στους μαθητές προτάσεις ή μικρά κείμενα για να τις μετατρέψουν σε πλάγιες ερωτήσεις και σε πλάγιο λόγο.</i></p> <p><i>Τους δίνει προτάσεις και κείμενα να τις μετατρέψουν από τον πλάγιο σε ευθύ λόγο.</i></p> <p><i>Μετατρέπουν στη νοηματική ευθείες ερωτήσεις σε πλάγιες και αντιστρόφως.</i></p> <p><i>Οι μαθητές ξεχωρίζουν σε επιλεγμένα κείμενα:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> <i>σε ποιες φράσεις έχουμε κυριολεξία και</i> <i>σε ποιες μεταφορά.</i> <p><i>Κατανοούν και αποδίδουν τη σημασία ορισμένων μεταφορικών εκφράσεων.</i></p> <p><i>Σχηματίζουν φράσεις με κατάλληλα επιλεγμένες λέξεις παίρνοντας υπόψη τους τις διαφορετικές σημασίες τους.</i></p> <p><i>Επιλέγουν βιντεοσκοπημένα κείμενα της νοηματικής με μεταφορές σε επίπεδο λέξης, φράσης, μικροκειμένου και κειμένου.</i></p> <p><i>Βρίσκουν σε κείμενα ελληνικών το μεταφορικό νόημα που υπάρχει σ' αυτά.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν ένα βιντεοκλίπ στη νοηματική, με μεταφορές.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν μια ηλεκτρονική λίστα με μεταφορικές λέξεις – εκφράσεις της ελληνικής.</i></p> <p><i>(Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση, Ιστορία, Βιολογία κ.ά.).</i></p>
<p>5η Ενότητα: Αναφορικές προτάσεις, συνώνυμα, ταυτόσημα, αντίθετα</p>		
<p>Να διακρίνει όλα τα είδη των αναφορικών προτάσεων. Να εξοικειωθεί με τις χρήσεις του <i>που</i> και τη δυνα-</p>	<p>Είδη αναφορικών προτάσεων.</p>	<p>Προστίθεται η πιο κάτω δραστηριότητα:</p> <p><i>Φτιάχνουν μια αφίσα με αναφορικές αντωνυμίες της νέας ελληνικής, της αρχαίας και της αγγλικής.</i></p> <p><i>Σχηματίζουν αναφορικές προτάσεις στη νοηματική, την ελληνική και την αγγλική.</i></p>

<p>τότητα αντικατάστασης του από την αναφορική αντωνυμία <i>ο οποίος</i> και το αναφορικό επίρρημα <i>όπου</i>.</p>		
<p>Να αντιληφθεί το πλήθος των ελληνικών λέξεων που χρησιμοποιούνται σε όλα τα γνωστικά πεδία των σπουδαιότερων ευρωπαϊκών γλωσσών.</p>	<p>Ελληνικές λέξεις σε ξένες γλώσσες.</p>	<p>Προστίθεται η πιο κάτω δραστηριότητα:</p> <p><i>Αντικαθιστούν τις ξένες λέξεις με ελληνικές λέξεις σε διάφορα κείμενα (π.χ. τη λέξη 'φαξ' με τη λέξη 'τηλεομοίωτυπο').</i></p> <p><i>Φτιάχνουν λίστες με τέτοια ζεύγη λέξεων (οι ελληνικές λέξεις σε στήλη και δίπλα σε παρένθεση οι ξένες λέξεις). (Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση, νοηματική, τεχνολογία, πληροφορική).</i></p>
<p>Να αφομοιώσει τα φαινόμενα της συνωνυμίας και της σημασιακής αντίθεσης.</p> <p>Να αναζητά συνώνυμα και αντίθετα των λέξεων, λαμβάνοντας υπόψη το ύφος του κειμένου.</p>	<p>Συνώνυμα και ταυτόσημα. Αντίθετα.</p>	<p>Προστίθενται οι πιο κάτω δραστηριότητες:</p> <p><i>Χρησιμοποιούν συνώνυμες λέξεις, δημιουργούν προτάσεις με αυτές και βρίσκουν ισοδύναμες λέξεις ή εκφράσεις.</i></p> <p><i>Χρησιμοποιούν αντίθετες λέξεις και δημιουργούν προτάσεις με αυτές.</i></p> <p><i>Χρησιμοποιούν ομώνυμες και παρώνυμες λέξεις και δημιουργούν προτάσεις με αυτές.</i></p> <p><i>Βρίσκουν ομώνυμες ή ομόηχες λέξεις σε διάφορα κείμενα και κατανοούν τη σημασία τους.</i></p> <p><i>Χρησιμοποιούν παράγωγες λέξεις και σχηματίζουν προτάσεις με αυτές (π.χ. θάρρος, θαρραλέος, κ.α.)</i></p> <p><i>(Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση, νοηματική, Πληροφορική)</i></p>
<p>6η Ενότητα: Τελικές και αιτιολογικές προτάσεις. Ομώνυμα. Παρώνυμα. Ανάλυση κειμένου.</p>		
<p>Να εξοικειωθεί με την αναγνώριση των τελικών προτάσεων στον υποταγμένο λόγο.</p>	<p>Τελικές προτάσεις.</p>	<p>Προστίθεται η πιο κάτω δραστηριότητα:</p> <p>Σχηματίζουν τελικές προτάσεις.</p>
<p>Να διακρίνει τους αιτιολογικούς συνδέσμους και τις άλλες λέξεις ή φράσεις που χρησιμοποιούνται ως αιτιολογικοί σύνδεσμοι (<i>που, καθώς, μια και, μια που</i> κ.ά.) και με τις οποίες εισάγονται οι αιτιολογικές προτάσεις.</p>	<p>Αιτιολογικές προτάσεις.</p>	<p>Προστίθεται η πιο κάτω δραστηριότητα:</p> <p>Σχηματίζουν αιτιολογικές προτάσεις, δίνοντας προσοχή στη σωστή διατύπωση.</p> <p>Φροντίζουν επίσης το περιεχόμενο των προτάσεων: η αιτιολόγηση πρέπει να είναι πραγματική και επαρκής.</p> <p><i>(Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση, νοηματική, Πληροφορική)</i></p>

<p>Να αφομοιώσει το φαινόμενο των ομώνυμων / ομόηχων και παρώνυμων λέξεων.</p>	<p>Ομώνυμα και παρώνυμα.</p>	<p>Προστίθεται η πιο κάτω δραστηριότητα: <i>Χρησιμοποιούν ομώνυμες και παρώνυμες λέξεις και δημιουργούν προτάσεις με αυτές. Βρίσκουν ομώνυμες ή ομόηχες λέξεις σε διάφορα κείμενα και αναγνωρίζουν τη σημασία τους. (Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση, Ιστορία, Βιολογία κ.ά.).</i></p>
<p>7η Ενότητα: Χρονικές και υποθετικές προτάσεις. Υπωνυμία και ορισμός.</p>		
<p>Να εξοικειωθεί με τους χρονικούς συνδέσμους (λέξεις και εκφράσεις) και τις έννοιες του προτερόχρονου, του ταυτόχρονου και του υστερόχρονου που αυτοί εκφράζουν.</p>	<p>Χρονικές προτάσεις.</p>	<p>Προστίθεται η πιο κάτω δραστηριότητα: Σχηματίζουν χρονικές προτάσεις. Ασκούνται στην ορθή διατύπωση του προτερόχρονου, του ταυτόχρονου και του υστερόχρονου, χρησιμοποιώντας υποστηρικτικά, αν χρειαστεί, παραδείγματα από τη νοηματική.</p>
<p>Να αφομοιώσει τα είδη υποθετικών προτάσεων λαμβάνοντας υπόψη τον άξονα του χρόνου και του πραγματικού - απραγματοποίητου.</p>	<p>Υποθετικές προτάσεις.</p>	<p>Προστίθεται η πιο κάτω δραστηριότητα: <i>Σχηματίζουν υποθετικές προτάσεις. Διευκρινίζουν τη διαφορά μεταξύ χρονικών και υποθετικών προτάσεων με κατάλληλες ασκήσεις. Διευκρινίζουν τη διαφορά μεταξύ πραγματικού και απραγματοποίητου στις υποθετικές προτάσεις, χρησιμοποιώντας παραδείγματα από την σχολική ζωή (ή με τη βοήθεια της νοηματικής αν χρειαστεί). (Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση, Ιστορία, Βιολογία κ.ά.).</i></p>
<p>Να αντιληφθεί τη σχέση υπωνυμίας μεταξύ εννοιών (υπερώνυμα – υπώνυμα). Να κατανοήσει τη σχέση γένους – είδους που εμπεριέχει κάθε ορισμός.</p>	<p>Η σχέση της υπωνυμίας και ο ορισμός.</p>	<p>Παραμένουν οι ίδιες δραστηριότητες</p>
<p>8η Ενότητα: Αποτελεσματικές και εναντιωματικές προτάσεις. Μετωνυμία.</p>		
<p>Να εξοικειωθεί με τους αποτελεσματικούς συνδέσμους (λέξεις και εκφράσεις) και την έκφραση αιτίου και αποτελέσματος στις αποτελεσματικές προτάσεις.</p>	<p>Αποτελεσματικές προτάσεις.</p>	<p>Προστίθεται η πιο κάτω δραστηριότητα: Σχηματίζουν αποτελεσματικές προτάσεις.</p>
<p>Να αναγνωρίζει τους εναντιωματικούς / αντιθετικούς και τους παραχωρητικούς συνδέσμους (λέξεις και</p>	<p>Εναντιωματικές και παραχωρητικές προτάσεις.</p>	<p>Προστίθεται η πιο κάτω δραστηριότητα: Σχηματίζουν εναντιωματικές και παραχωρητικές προτάσεις.</p>

3.2.3. Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέματα:

- **Επικοινωνία: Η ιστορία της επικοινωνίας στις ανθρώπινες κοινότητες**

Οι μαθητές συλλέγουν υλικό για τη ιστορία της επικοινωνίας από την προϊστορία έως σήμερα. Με βάση το υλικό που έχουν, εργάζονται συλλογικά και αναπαριστούν με αυτοτελή δρώμενα εποχές και δραστηριότητες που τους συγκινούν: Οι τροφοσυλλέκτες, οι βραχογραφίες, οι πρώτες νοηματικές γλώσσες, ο πύργος της Βαβέλ, η ανάπτυξη της γραφής, οι αγγελιοφόροι, η τυπογραφία, η επικοινωνία στην ηλεκτρονική εποχή, η διγλωσσία, η ιστορία της νοηματικής, οι κώδικες

Προεκτάσεις: Ιστορία, Θρησκευτικά, Λογοτεχνία, Νοηματική γλώσσα, Γεωγραφία, Εικαστικά, Τεχνολογία, πληροφορική

- **Οι κώδικες επικοινωνίας**

Προεκτάσεις: Ιστορία, Φυσικές επιστήμες, Τεχνολογία, Πληροφορική

- **Η ιστορία της ελληνικής νοηματικής γλώσσας**

Προεκτάσεις: Ελληνική νοηματική γλώσσα, Λογοτεχνία, Ιστορία της κοινότητας των Κωφών, Κοινωνική και πολιτική αγωγή, Πληροφορική,

- **Η γραμματική και το συντακτικό της Ελληνικής νοηματικής γλώσσας**

Προεκτάσεις: Ελληνική νοηματική γλώσσα, Πληροφορική

- **Η ιστορία της γραφής**

Προεκτάσεις: Λογοτεχνία, Αρχαία ελληνικά, Ιστορία, Γεωγραφία, Τεχνολογία, Πληροφορική, εικαστικά, θέατρο

- **Τα μυστικά της αποτελεσματικής επικοινωνίας στην ομιλούμενη γλώσσα**

Προεκτάσεις: Λογοτεχνία, κοινωνική και πολιτική αγωγή, πολιτισμός και τέχνες των κωφών, εικαστικά, θέατρο, πληροφορική

- **Τα λεξικά, η χρήση και η χρησιμότητά τους**

Προεκτάσεις: Λογοτεχνία, Ελληνική νοηματική, Αρχαία ελληνικά, Πληροφορική

- **Οι γλώσσες και οι κανόνες τους**

Προεκτάσεις: Ελληνική νοηματική, Αγγλική, Πληροφορική

- **Το παλιό λεξιλόγιο της ελληνικής νοηματικής**

Προεκτάσεις: Ελληνική νοηματική, Λογοτεχνία, Ιστορία των κωφών, Πληροφορική

- **Δελτία ειδήσεων στη νοηματική**

Προεκτάσεις: Ελληνική νοηματική, πληροφορική, τεχνολογία, Ιστορία των κωφών

Εκτός των παραπάνω δραστηριοτήτων που περιλαμβάνονται στις διδακτικές ενότητες, οι μαθητές μπορούν να πραγματοποιήσουν και τις δραστηριότητες που αναφέρονται στα ΑΠΣ:

- Ένα δελτίο καιρού στην τηλεόραση.
- Θρύλοι και παραδόσεις της περιοχής μας.
- Περιγράφοντας ένα ιστορικό γεγονός.
- Η γλώσσα στις διάφορες επιστήμες.
- Ο άνθρωπος και η θάλασσα.

Οι παραπάνω διαθεματικές δραστηριότητες αφορούν όλες τις τάξεις του γυμνασίου, αρκεί να προσαρμοστούν κατάλληλα στο επίπεδο της τάξης, που τις πραγματοποιεί.

3.2.4. Διδακτική μεθοδολογία

Για τα κωφά παιδιά το μάθημα της ελληνικής γλώσσας έχει ως κύριο στόχο την κατάρτιση των κυριότερων δεξιοτήτων που συνδέονται με τη χρήση του γραπτού λόγου (γραφή / ανάγνωση) και του προφορικού αναλόγως των δυνατοτήτων τους.

Η διδακτέα ύλη παραμένει η ίδια με των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης, με μικρές διαφοροποιήσεις, όταν είναι αναγκαίο. Σε αρκετά διδακτικά αντικείμενα προστίθενται συμπληρωματικές ενότητες. Περιορίζονται επίσης μερικές δραστηριότητες που βασίζονται στην ακουστική ικανότητα. Τα θέματα που περιλαμβάνονται στη διδακτική ύλη προσαρμόζονται στις αισθητηριακές και πολιτισμικές ανάγκες των κωφών μαθητών και ανταποκρίνονται στα ενδιαφέροντα, τις γνώσεις, τις εμπειρίες και τις ιδιαιτερότητές τους. Οι προτεινόμενες δραστηριότητες είναι ενδεικτικές και οι εκπαιδευτικοί κάνουν τις απαραίτητες με τις εκάστοτε ανάγκες της τάξης προσαρμογές. Συχνά π.χ. είναι απαραίτητα να ανατρέξουμε στην ύλη προηγούμενης βαθμίδας, για να καλυφθούν γνωστικά κενά.

Στις διαδικασίες του μαθήματος λαμβάνονται ακόμα υπόψη τα εξατομικευμένα προγράμματα των μαθητών, για την εφαρμογή των οποίων ο εκπαιδευτικός κάνει τις κατάλληλες διαφοροποιήσεις της ύλης, ανάλογα με τους διδακτικούς στόχους που έχουν ορισθεί για τον κάθε μαθητή.

Η μεθοδολογία της διδασκαλίας της γλώσσας βασίζεται στις βασικές αρχές της κειμενολογίας, της διδακτικής των γλωσσών και της διαθεματικότητας. Χρησιμοποιείται επίσης αναφορά και συσχετισμός, όπου είναι δυνατό, των καινούργιων γλωσσικών φαινομένων της ομιλούμενης γλώσσας με εκείνων της πρώτης γλώσσας των μαθητών, δηλαδή της ΕΝΓ. Επιπλέον η ΕΝΓ χρησιμοποιείται, όταν είναι απαραίτητο, στην διδασκαλία γραμματικών και συντακτικών φαινομένων της ελληνικής αλλά και σε κάθε περίπτωση που μπορεί να συμβάλει σε επαρκές και πλούσιο γνωστικό και μαθησιακό περιβάλλον στην τάξη.

Σε περιπτώσεις παιδιών που φοιτούν μεμονωμένα ή σε ολιγάριθμες ομάδες σε σχολεία της γενικής εκπαίδευσης, είναι απαραίτητη η εξατομικευμένη διδασκαλία για την ανάπτυξη δεξιοτήτων στην ανάγνωση-γραφή και στο γραπτό λόγο. Στο πλαίσιο των μαθημάτων αυτών οι γλωσσικές δραστηριότητες πρέπει να είναι χωρισμένες σε επίπεδα ανάλογα με τους μαθητές – και τα επιμέρους προβλήματα που αντιμετωπίζουν – και ανάλογα με το είδος της δυσκολίας που αντιμετωπίζουν (δηλαδή αν αφορούν σε προβλήματα γραφής, κατανόησης, εξοικείωσης με το επικοινωνιακό πλαίσιο χρήσης του λόγου κλπ). Είναι χρήσιμο στα μαθήματα αυτά να γίνεται κατάλληλη προετοιμασία για την οργάνωση του μαθήματος της τάξης και εμπέδωση του μαθήματος με επιπρόσθετες ασκήσεις.

Η οργάνωση του προγράμματος έγινε με βάση 10 περίπου βασικές θεματικές ενότητες, που αποτελούν τον κεντρικό άξονα της διδασκαλίας. Ο εκπαιδευτικός όμως πρέπει να έχει υπόψη του ότι σε κάθε ενότητα πρέπει να συμπεριλάβει δευτερεύοντες άξονες που θα καλύψουν και τις υπόλοιπες μαθησιακές ανάγκες των μαθητών. Π.χ. στην ενότητα για την παράγραφο πρέπει να συμπεριλάβουμε και δευτερεύοντες στόχους: π.χ. την κλίση των ουδέτερων ουσιαστικών, μια σύντομη αναφορά στα απρόσωπα ρήματα κλπ. Η ένταξη των δευτερευόντων στόχων στο αναλυτικό πρόγραμμα μπορεί να γίνεται και με τυχαίο τρόπο, όταν προκύπτει στην διαδικασία του μαθήματος αλλά και με συστηματικότητα και προγραμματισμό, ώστε κατά διαστήματα να γίνονται επαναλήψεις σε δομές της γλώσσας. Είναι αυτονόητο επίσης ότι σε κάθε ενότητα εντάσσονται θέματα λεξιλογίου, σημασιολογίας και πραγματολογίας, με αφετηρία το ίδιο κείμενο.

3.2.5. Αξιολόγηση

3.2.5.1. Αρχική αξιολόγηση

Στην εκπαίδευση των κωφών μαθητών η αρχική αξιολόγηση αποτελεί το βασικότερο εργαλείο του εκπαιδευτικού σχεδιασμού. Στον τομέα της γλώσσας είναι αναγκαίο να γίνει λεπτομερής αξιολόγηση του γλωσσικού επιπέδου του μαθητή στην νοηματική και την ελληνική γλώσσα και να σχεδιαστεί το εξατομικευμένο πρόγραμμά του με συγκεκριμένους εκπαιδευτικούς στόχους.

Σημαντική είναι επίσης η αρχική αξιολόγηση της τάξης ως συνόλου, ώστε να προσδιορισθούν οι ιδιαίτερες ανάγκες και δυνατότητές της και να προγραμματισθούν οι αναγκαίες διορθωτικές παρεμβάσεις στο αναλυτικό πρόγραμμα.

3.2.5.2. Επαναλαμβανόμενη / διορθωτική αξιολόγηση

Η διαδικασία της αξιολόγησης στην εκπαίδευση των κωφών είναι λειτουργικά ενσωματωμένη στην συνολική εκπαιδευτική πράξη. Ακολουθεί τα μικρά, συγκεκριμένα βήματα-στόχους του καθημερινού μαθήματος και των εξατομικευμένων προγραμμάτων των μαθητών. Οι δραστηριότητες σχεδιάζονται με τρόπο ώστε οι μαθητές να καταφέρνουν τους επιμέρους στόχους, ατομικούς και ομαδικούς. Είναι χρήσιμο επίσης οι μαθητές να κατανοούν πλήρως τη διαδικασία της καθημερινής αξιολόγησης και να ενθαρρύνονται στην ενεργητική αυτοαξιολόγηση και αυτοδιόρθωση. Για την αυτοαξιολόγηση και αυτοδιόρθωση παίζουν αμοιβαία ενθαρρυντικό ρόλο οι ομαδικές δραστηριότητες, που δίνουν την δυνατότητα να γίνονται διορθωτικές βελτιώσεις των εργασιών και των άλλων δραστηριοτήτων (πχ διαθεματικών σχεδίων εργασίας) από τον ίδιο το μαθητή ή από τους συμμαθητές του, μέσα στο επικοινωνιακό και λειτουργικό τους πλαίσιο. Στην περίπτωση αυτή η «διόρθωση» δεν έχει το χαρακτήρα της αρνητικής και «εκ των άνω» επισήμανσης του «λάθους», αλλά ενισχύει την κριτική και ενεργητική διάθεση του μαθητή και της ομάδας να αναζητάει το «σωστότερο», με την έννοια του «λειτουργικότερου» και του «επιλεγμένου με κριτικό και δημιουργικό τρόπο μέσα από πολλές επιλογές».

Η εφαρμογή του εξατομικευμένου προγράμματος γίνεται και με ατομικές δραστηριότητες αλλά εντάσσεται και στο ημερήσιο πρόγραμμα της τάξης. Οι στρατηγικές που ακολουθεί ο εκπαιδευτικός στην τάξη απευθύνονται σε όλους τους μαθητές και είναι σχεδιασμένες έτσι ώστε να προωθούν ταυτόχρονα τους εκπαιδευτικούς στόχους του κάθε μαθητή.

Σημαντικό εργαλείο αξιολόγησης είναι οι ατομικοί φάκελοι αξιολόγησης και οι φάκελοι εργασιών του μαθητή. Μέσα από το υλικό αυτό ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να παρακολουθεί την εξελικτική πορεία και τις διαδικασίες που τηρεί ο μαθητής στις εργασίες του. Το υλικό αυτό αποτελεί και για το μαθητή σταθερό σημείο αναφοράς για την αυτοδιόρθωσή του. Είναι επίσης αποτελεσματικό εργαλείο στη συνεργασία του σχολείου με την οικογένεια του μαθητή, η οποία μπορεί με κατάλληλη υποστήριξη να αποτελέσει σημαντικό παράγοντα υποστήριξης.

Θετικό ρόλο στην δημιουργική αξιολόγηση παίζουν και δραστηριότητες της τάξης «προς τα έξω», που δίνουν τη δυνατότητα αξιολογικής ανατροφοδότησης και από τον εξωσχολικό και τον ευρύτερο κοινωνικό χώρο.

Οι παραπάνω αξιολογικές διαδικασίες αναδεικνύουν το πραγματικό νόημα της αξιολόγησης και βοηθούν τους μαθητές να την βιώσουν ως χρήσιμο και λειτουργικό κομμάτι της εξέλιξης και της ωρίμανσής τους. Αυτή η επίγνωση συντελεί αποφασιστικά στην ανάπτυξη της αυτογνωσίας αλλά και στην αποτελεσματικότερη κοινωνικοποίησή τους.

3.2.5.3. Τελική αξιολόγηση

Η αξιολόγηση της γλώσσας ακολουθεί τις ίδιες οδηγίες που δίνονται για την αξιολόγηση της γλώσσας στα ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ, με εξαίρεση τα σημεία που αναφέρονται στην προφορική ομιλία (εκφορά και κυρίως πρόσληψη). Οι δραστηριότητες που χρησιμοποιούν ως βασικό μέσο την ομιλούμενη γλώσσα έχουν στόχο να υποστηρίξουν τις επικοινωνιακές δεξιότητες του

μαθητή, αλλά δεν είναι υποχρεωτικές και δεν αποτελούν αξιόπιστο κριτήριο αξιολόγησης των γλωσσικών δεξιοτήτων των μαθητών στην ελληνική (δεν είναι επίσης αξιόπιστο εργαλείο κατά την αξιολόγηση σε άλλα γνωστικά αντικείμενα). Για την αξιολόγηση της γλωσσικής ικανότητας του μαθητή λαμβάνονται υπόψη όλοι οι τομείς του λόγου, που περιγράφονται στα ΔΕΠΠΣ εκτός από το «Ακούω» και «Μιλώ». Αξιολογείται, δηλαδή, τόσο η ικανότητα του κωφού παιδιού να παράγει γραπτό λόγο, όσο και η ικανότητά του να κατανοεί γραπτό λόγο.

Παραμένουν οι ίδιες οδηγίες των ΔΕΠΠΣ για την αξιολόγηση της γραπτής επικοινωνίας των κωφών μαθητών (ως πομπών και ως δεκτών).

Στις γραπτές εξετάσεις μπορεί να χρησιμοποιείται η νοηματική γλώσσα υποστηρικτικά, στη διευκρίνιση οδηγιών. Είναι δυνατόν επίσης, σε ορισμένες περιπτώσεις, να αντικαθίστανται οι γραπτές εξετάσεις με εξέταση «δια ζώσης» στην νοηματική γλώσσα από εξεταστική επιτροπή με ή χωρίς παρουσία διερμηνέα (Ο διερμηνέας είναι απαραίτητος αν οι εξεταστές δεν γνωρίζουν νοηματική γλώσσα).

Σε περιπτώσεις μαθητών ενταγμένων στη γενική εκπαίδευση η παρουσία διερμηνέα νοηματικής γλώσσας είναι απαραίτητη.

Στην αξιολόγηση λαμβάνονται υπόψη τα ατομικά εκπαιδευτικά προγράμματα των κωφών μαθητών και ανάλογα με τις διαφοροποιήσεις των στόχων διαφοροποιούνται και οι δοκιμασίες της αξιολόγησης.

3.2.6. Διδακτικό υλικό και προδιαγραφές

1. Σειρά εγχειριδίων νεοελληνικής γλώσσας για διδασκαλία σε κωφούς και βαρήκους μαθητές και για τις τρεις τάξεις του Γυμνασίου (βιβλίο μαθητή, βιβλίο καθηγητή). Κάθε τεύχος περιλαμβάνει δέκα διδακτικές ενότητες περίπου, από τις οποίες η τελευταία είναι επαναληπτική. Κάθε ενότητα συγκροτείται από επιλεγμένο κειμενικό υλικό που συμπληρώνεται με το αντίστοιχο λεξιλόγιο, τα μορφοσυντακτικά φαινόμενα καθώς και σημασιολογικά και πραγματολογικά στοιχεία, που περιλαμβάνονται στους στόχους της τάξης. Στην επιλογή των κειμένων λαμβάνεται υπόψη ότι τα ελληνικά είναι η δεύτερη γλώσσα των μαθητών. ***Τα κείμενα όμως δεν πρέπει να είναι απλουστευτικά και επιλέγονται με κριτήρια αυθεντικότητας, θεματικής και δομικής πληρότητας καθώς και αισθητικής αξίας. Σε περιπτώσεις προσαρμοσμένων αποσπασμάτων κειμένων καταβάλλεται ιδιαίτερη φροντίδα, ώστε να τηρείται το ύφος και η ποιότητα του πρωτοτύπου.***

Επισημαίνεται επίσης ότι τα εγχειρίδια πρέπει να περιλαμβάνουν και υλικό των ελληνικών όπως μιλιούνται στην άμεση καθημερινή επικοινωνία, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που το γραπτό ιδίωμα διαφοροποιείται αισθητά από αυτό της ζωντανής επικοινωνίας (σε λεξιλόγιο, εκφράσεις, δομές κλπ.).

Τα κείμενα επίσης είναι απαραίτητο ***να ανταποκρίνονται στα ενδιαφέροντα*** και τους προβληματισμούς των συγκεκριμένων μαθητών. Είναι αυτονόητο, επίσης, ότι οποιοδήποτε διδακτικό υλικό χρησιμοποιείται στην εκπαίδευση των κωφών μαθητών πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις αισθητηριακές δυσχέρειες αλλά να αξιοποιεί και τις ιδιαίτερες δυνατότητές τους. Γι' αυτό ***τα κείμενα και όλο το υλικό των βιβλίων δεν μπορεί να θεωρεί δεδομένο το γνωστικό υπόβαθρο της ελληνικής που έχουν οι ακούοντες μαθητές.*** Οι κωφοί μαθητές δε διαθέτουν αυτήν την παρακαταθήκη σε βαθμό τέτοιο που να μπορούν να βασιστούν σ' αυτήν για την κατανόηση ενός κειμένου, ούτε έχουν την απαραίτητη συνεχή ανατροφοδότηση στην ομιλούμενη γλώσσα που έχουν οι ακούοντες και αυτή η συνθήκη ισχύει για όλη τη σχολική (και μετασχολική) περίοδο, άσχετα από την επίδοσή τους στην ελληνική. Επομένως ***το υλικό των σχολικών βιβλίων είναι η βασική και κύρια πηγή της γλωσσικής τους τροφοδότησης (και ανατροφοδότησης) στην ελληνική*** και γι αυτό είναι απολύτως απαραίτητο να είναι πλούσιο, ενδιαφέρον και ο τρόπος οργάνωσης και εκτύπωσής του να υποστηρίζει τους κωφούς μαθητές να το προσεγγίσουν.

Τα σχολικά εγχειρίδια πρέπει να περιλαμβάνουν **πλούσια, ευμεγέθη και καλαίσθητη εικονογράφηση**. Για την καλύτερη κατανόηση των γραμματικών και συντακτικών εννοιών βοηθούν ιδιαίτερα σχεδιαγράμματα, πίνακες, γραφήματα, σκίτσα, κόμικς, χάρτες και κάθε είδους **οπτικό υλικό** που διατίθεται ή θα παραχθεί για το σκοπό αυτό. Η τεχνικά άρτια παραγωγή και εκτύπωση αυτού του υλικού είναι αναγκαία. Βασικότατος είναι επίσης ο ρόλος των χρωμάτων σ' όλο το υλικό των εγχειριδίων και στα γραπτά κείμενα και την εικονογράφηση και τα γραφήματα.

Είναι επίσης απαραίτητο το υλικό αυτό για τη διδασκαλία της γλώσσας να είναι ενταγμένο σε ενιαία **σημασιολογικά πλαίσια** και ως προς το περιεχόμενο και ως προς τη διδακτική λειτουργία του, ώστε οι μαθητές να έχουν σαφές πλαίσιο αναφοράς για το κάθε θέμα που μελετούν.

Τα διδακτικά εγχειρίδια της γλώσσας πρέπει να περιλαμβάνουν **διαβαθμισμένες γλωσσικές ασκήσεις** που θα ανταποκρίνονται στο γλωσσικό επίπεδο του κάθε κωφού, ώστε να δίνεται η ευκαιρία στον εκπαιδευτικό να διαβαθμίζει το επίπεδο της διδασκαλίας του, ανάλογα με τις ανάγκες των μαθητών του.

Τα εγχειρίδια χρειάζεται να **παραπέμπουν τους μαθητές και σε άλλες πηγές** που μπορούν να χρησιμοποιήσουν: στα βιβλίο της γλώσσας της γενικής εκπαίδευσης, στο βιβλίο της γραμματικής και του συντακτικού, σε βιβλία άλλων γνωστικών αντικειμένων, σε εξωσχολικά βιβλία και υλικό κλπ.

Τα εγχειρίδια εκτός από τα επιλεγμένα για τη διδασκαλία των γλωσσικών φαινομένων κείμενα, εμπεριέχουν **γλωσσάρια του λεξιλογίου των κειμένων, λεξιλόγιο και ερμηνευτικό λεξικό ορισμών και εννοιών, πίνακες με πάγιες φράσεις και ιδιωτισμούς της ελληνικής κλπ.**

Στα κείμενα κάθε ενότητας παρατίθενται επαρκή και αναλυτικά **σημασιολογικά και πραγματολογικά σχόλια**.

Κάθε ενότητα, επίσης, επικεντρώνεται σε καθορισμένα θέματα και γλωσσικά φαινόμενα, που πρέπει να διδάσκονται διεξοδικά, χωρίς να θεωρούνται δεδομένες οι προαπαιτούμενες γνώσεις.

Οι συντάκτες των εγχειριδίων πρέπει να λάβουν υπόψη τους, ότι:

- η ελληνική είναι η δεύτερη γλώσσα των μαθητών,
- η βασική πηγή της ανατροφοδότησής τους είναι η εργασία στην τάξη,
- η φυσική γλώσσα των μαθητών έχει πολύ διαφορετική δομή και μορφολογία από την ελληνική,
- η συγκριτική αντιπαραβολή με τη δομή της νοηματικής σε πολλές περιπτώσεις είναι απαραίτητη για να μη συγχέουν οι μαθητές τα δύο γλωσσικά συστήματα και να μη παράγουν ελληνικά με τη δομή της νοηματικής ή να μην αλλοιώνουν τη φυσική δομή της νοηματικής γλώσσας.

Επομένως τα παραδείγματα, η σύνδεση με τα γνωστικά προαπαιτούμενα, οι νέες πληροφορίες και οι ασκήσεις και δραστηριότητες πρέπει να είναι προσεκτικά σχεδιασμένες, λειτουργικά δομημένες και να ανταποκρίνονται στις ανωτέρω ιδιαιτερότητες.

Τα εγχειρίδια αυτά συνοδεύονται από CD με απόδοση του γραπτού υλικού στη νοηματική γλώσσα.

Συνοδεύονται επίσης από CD με βιντεοσκοπημένο υλικό σε προφορική μορφή για την υποστήριξη των δραστηριοτήτων στην ομιλούμενη ελληνική, (πρόσληψη ομιλούμενης ελληνικής). Το υλικό αυτό είναι με ή χωρίς υπότιτλους και με ή χωρίς διερμηνεία στη νοηματική, ανάλογα με τη διδακτική λειτουργία του.

2. **Ανθολόγιο κειμένων για κωφούς/βαρήκοους μαθητές**, με ποικιλία κειμενικών ειδών για την άσκηση στην κατανόηση και παραγωγή γραπτού λόγου. Η ανθολόγηση γίνεται με ανάλογα κριτήρια όπως των παραπάνω εγχειριδίων για τη διδασκαλία της ελληνικής. Ιδιαίτερη προσοχή χρειάζεται ώστε σε εκπαιδευτικό υλικό της ειδικής (αλλά κ α ι της γενικής) εκπαίδευσης να μην παρεισφρύνουν κείμενα που χαρακτηρίζονται από προκατειλημμένες απόψεις και στάσεις προς τους ανθρώπους με αναπηρία ή διαφορετικές εθνικές, γλωσσικές ή πολιτισμικές καταβολές (τέτοια κείμενα μπορούν να περιληφθούν μόνο για να αποτελέσουν αντικείμενο συζήτησης και συνειδητοποίησης από τους μαθητές). Οι προδιαγραφές του ανθολογίου είναι όπως των εγχειριδίων της γλώσσας. Συνοδεύεται επίσης από CD με την απόδοση των κειμένων στη νοηματική καθώς και στην ομιλούμενη. Το ανθολόγιο προορίζεται και για τις τρεις τάξεις του γυμνασίου.

3. **Ηλεκτρονικό διαδραστικό διδακτικό υλικό με τίτλο «Μαθαίνω να διαβάζω και να γράφω ελληνικά».** Το υλικό οργανώνεται κατά τάξεις ή κατά επίπεδο ελληνομάθειας.

4. Τα παραπάνω βιβλία συνοδεύονται από **«βιβλίο εργασιών» για το μαθητή.**

5. **Εποπτικό υλικό:** Δίγλωσσες βιντεοταινίες ή CD υποτιτλισμένα στα ελληνικά για την ιστορία, τη φωνολογία, τη μορφοσύνταξη της νεοελληνικής γλώσσας.

6. **Δίγλωσσα ερμηνευτικά λεξικά της ελληνικής γλώσσας (βιβλίο και CD στη νοηματική).**

3.3. ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ

3.3.1. Σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος

Ο γενικός σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος της λογοτεχνίας είναι η κατανόηση και συνειδητοποίηση της πραγματικότητας. Σκοπός επίσης είναι η ενδυνάμωση της μορφωτικής επάρκειας, της επικοινωνιακής ικανότητας και της κοινωνικοσυναισθηματικής ωρίμανσης των μαθητών μέσα από την συστηματική επαφή και βίωση της λογοτεχνικής δημιουργίας.

Η αρχική εξοικείωση των μαθητών με απλά λογοτεχνικά έργα της ελληνικής αλλά και της νοηματικής, έχει θεμελιωθεί ήδη στο δημοτικό σχολείο. Σκοπός του μαθήματος στη βαθμίδα αυτή είναι να κατακτήσουν οι μαθητές επαρκώς τα γλωσσικά, γνωστικά και λειτουργικά κίνητρα και τις δεξιότητες, ώστε να μπορούν απρόσκοπτα να προσλαμβάνουν και να απολαμβάνουν έργα της ελληνικής και ξένης λογοτεχνίας. Στόχος επίσης είναι και να εντάσσουν δημιουργικά το λογοτεχνικό βίωμα στην προσωπική τους ανάπτυξη.

Τα λογοτεχνικά κείμενα είναι φορείς εθνικών, οικουμενικών και διαπολιτισμικών αξιών. Η επαφή με αντιπροσωπευτικά έργα της πολιτιστικής κληρονομιάς, της κοινοτικής, της εθνικής και της παγκόσμιας διευρύνει τα όρια της προσωπικής εμπειρίας και ευαισθησίας των μαθητών και τους καθιστά ικανούς να αξιοποιούν ενεργητικά τη γνώση, να καλλιεργούν τις αισθητικές αντιλήψεις τους, να παίρνουν κριτική θέση απέναντι σε βασικά ζητήματα της ατομικής και κοινωνικής ζωής και να διαμορφώνουν επιλεκτικά και υπεύθυνα τις προσωπικές τους στάσεις και πεποιθήσεις. Η επαφή με τη λογοτεχνία όταν γίνεται με αποτελεσματικό τρόπο, αφυπνίζει το αυθόρμητο και ενεργητικό αναγνωστικό ενδιαφέρον των μαθητών και τους διαμορφώνει σε ενθουσιώδεις αναγνώστες με αβίαστο τρόπο.

Επιπλέον, η μελέτη και ερμηνευτική προσέγγιση των λογοτεχνικών έργων διεγείρει τη βιωματική συμμετοχή των μαθητών, καλλιεργεί μια ωριμότερη σχέση με τη λογοτεχνική δημιουργία, ευαισθητοποιεί, εμπλουτίζει την εμπειρία, αναπτύσσει τη φαντασία, καλλιεργεί τη γλώσσα και αφυπνίζει καλλιτεχνικές δεξιότητες.

Τέλος, η γνώση και η αξιοποίηση στοιχείων ιστορίας και θεωρίας της λογοτεχνίας συντελούν στην ανάπτυξη της ικανότητας αξιολόγησης των έργων και αναγνώρισης της αισθητικής ποιότητας του λόγου (νοηματικού, ομιλούμενου και γραπτού).

Η κατανόηση της θεωρίας της λογοτεχνίας έχει ιδιαίτερη αξία για τους κωφούς μαθητές. Ενδεικτικά αναφέρουμε τρεις διδακτικές ενότητες των οποίων η διδασκαλία έχει αποδειχθεί στην μέχρι τώρα εκπαιδευτική πρακτική ιδιαίτερα χρήσιμη.

1. Οι απαρχές της νεοελληνικής λογοτεχνίας.
2. Παραδοσιακή και λόγια λογοτεχνική δημιουργία.
3. Η μετάβαση από την ανώνυμη στην επώνυμη λογοτεχνική παράδοση.
4. Η παράλληλη εξέλιξη της λογοτεχνίας με την πολιτική και κοινωνική ιστορία.

Με την μελέτη των ενοτήτων αυτών αναπτύσσεται γόνιμος προβληματισμός των μαθητών σχετικά με παρόμοια ζητήματα της γλωσσικής και πολιτισμικής παράδοσης της μητρικής τους γλώσσας. Η διερεύνηση παρόμοιων θεμάτων δημιουργεί κίνητρα για περισσότερο ενεργή και δημιουργική εμπλοκή των μαθητών στην δημιουργική καλλιτεχνική έκφραση και ειδικότερα τη δημιουργική γραφή. Οι μαθητές έτσι γίνονται περισσότερο ενθουσιώδεις χρήστες (και με μεγαλύτερες πιθανότητες ίσως αργότερα δημιουργοί) λογοτεχνικού έργου.

Επιπλέον με την κριτική προσέγγιση της λογοτεχνικής διάστασης της μητρικής τους γλώσσας, οι μαθητές θα συνειδητοποιήσουν τη συμβολή της ιδιαίτερης γλωσσικής, πολιτισμικής, πολιτιστικής και λογοτεχνικής παράδοσης των Ελλήνων Κωφών στον ελληνικό λόγο και πολιτισμό.

Ένας από τους πρωταρχικούς στόχους στη βαθμίδα αυτή είναι να ενθαρρυνθούν οι μαθητές και να αποκτήσουν τις απαιτούμενες ικανότητες ώστε να κάνουν την απαραίτητη 'μετάβαση' από την μητρική τους στην ελληνική γλώσσα και λογοτεχνία. Για να διευκολυνθεί η μετάβαση αυτή αξιοποιούμε τη νοηματική γλώσσα με πολλούς τρόπους:

α) Η νοηματική διευκολύνει την κατανόηση δυσνόητων λέξεων/αποσπασμάτων στην ανάγνωση και επεξεργασία λογοτεχνικών έργων (επισημαίνουμε εδώ ότι είναι χρήσιμο να καταφεύγουμε με οικονομία στην υποστήριξη της νοηματικής, μόνον όταν είναι αναγκαίο).

β) Χρησιμοποιούμε τη νοηματική για να δώσουμε εξωκειμενικές και περικειμενικές πληροφορίες, που είναι πολύτιμες για την 'τοποθέτηση' των έργων στο γνωστικό πλαίσιο των μαθητών. Είναι ιδιαίτερα βοηθητικό κάθε κείμενο να εντάσσεται στο ευρύτερο θεωρητικό, ιστορικό, κοινωνικό, λογοτεχνικό κλπ. πλαίσιο του και η καταλληλότερη γλώσσα γι αυτό είναι η νοηματική.

γ) Χρησιμοποιούμε επίσης πρωτογενές λογοτεχνικό υλικό της νοηματικής γλώσσας (ως πρότυπο υλικό-μοντέλο) καθώς και υλικό από δόκιμες μεταφράσεις νοηματικών κειμένων στην ελληνική γλώσσα.

Με προσεκτική σχεδίαση των επί μέρους στόχων και κινήτρων οι μαθητές θα αναπτύξουν τις απαιτούμενες δεξιότητες, ώστε να χρειάζονται όλο και λιγότερο την υποστήριξη της νοηματικής στην προσέγγιση της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Το ζητούμενο είναι να καταφέρουν οι μαθητές μέχρι την τελευταία τάξη του Γυμνασίου να προσεγγίζουν τα κείμενα χωρίς διαμεσολάβηση αλλά κατ' ευθείαν στην ελληνική και να χαρούν έτσι στην πρωτότυπη μορφή τους έργα σημαντικών Ελλήνων (αλλά και ξένων λογοτεχνών από μεταφράσεις στην ελληνική).

3.3.2. Άξονες, Γενικοί στόχοι, Θεμελιώδεις έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης

Το Πρόγραμμα Σπουδών στη λογοτεχνία διέπεται από κοινές αρχές, σκοπούς και στόχους κλιμακούμενους κατά τάξη, οι οποίοι και συγκεκριμενοποιούνται ανάλογα με τα επιμέρους διδασκόμενα κείμενα.

Περιεχόμενα του Προγράμματος αποτελούν επιλεγμένα λογοτεχνικά κείμενα, δημοτικά ή λόγια, καθιερωμένων συγγραφέων, παλαιότερων, νεότερων ή σύγχρονων, αυτοτελή ή αποσπάσματα με σχετική αυτοτέλεια, τα οποία καλύπτουν όλα τα λογοτεχνικά είδη: ποίηση, πεζογραφία, θέατρο, σενάριο, λογοτεχνικό δοκίμιο, τόσο από τη νεοελληνική όσο και από την ξένη λογοτεχνία. Ανθολογούνται λογοτεχνικά κείμενα, ποιητικά και πεζά, θεατρικά, λαογραφικά και παραμύθια, που επιλέγονται για τη λογοτεχνικότητά τους, για το περιεχόμενο και τη συμβατότητα με την αντιληπτική ικανότητα των μαθητών κατά τάξη. Ένα μέρος των επιλεγμένων κειμένων θα είναι μεταφράσεις από την άγραφη λογοτεχνική παράδοση της ελληνικής κοινότητας των Κωφών, καθώς και από την λογοτεχνία άλλων εθνικών κοινοτήτων Κωφών. Η επιλογή γίνεται με κριτήρια λογοτεχνικά, παιδαγωγικά και γλωσσικά. Στην επιλογή των κειμένων λαμβάνεται υπόψη το γεγονός ότι τα Ελληνικά είναι δεύτερη γλώσσα των μαθητών. Γι αυτό τα κείμενα συνοδεύονται από το απαραίτητο λεξιλόγιο και τα ερμηνευτικά σχόλια στην ελληνική και τη νοηματική γλώσσα (σε CD). Κείμενα που παρουσιάζουν εξαιρετικές δυσκολίες, γλωσσικές ή περιεχομένου, μπορεί να δίνονται διασκευασμένα.

Στο Γυμνάσιο τα περιεχόμενα διατάσσονται στην Α' και Β' τάξη σε 10-15 θεματικές ενότητες με κέντρο τον άνθρωπο σε σχέση με τη φύση, την κοινοτική και κοινωνική ζωή, την παράδοση, την εθνική φυσιογνωμία, την ιστορική συνέχεια, τα σύγχρονα προβλήματα, τον αγώνα για τη ζωή, τις μεγάλες αξίες, την αγάπη, τη φιλία, την αλληλεγγύη, την αλληλοσποδοχή και άλλα θέματα σχετικά με τα ενδιαφέροντα της ηλικίας των μαθητών. Στην Γ' τάξη, με την οποία περατώνεται η εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση, οι μαθητές εισάγονται με μεθοδικότερο τρόπο στη θεωρία και την ιστορία της λογοτεχνίας. Στην επιλογή και την διά-

ταξη της ύλης όταν είναι δυνατόν λαμβάνεται υπ' όψιν και η ιστορική και κοινωνική διάσταση και εξέλιξη της λογοτεχνικής παράδοσης, ελληνικής και ξένης.

3.4. ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ

3.4.1. Ειδικοί σκοποί

Στους ειδικούς σκοπούς της γενικής εκπαίδευσης προστίθενται οι πιο κάτω στόχοι:

- Να εμβαθύνουν την κατανόησή τους σχετικά με τη δημιουργία και τη λειτουργία της λογοτεχνικής παραγωγής.
- Να συνειδητοποιήσουν ότι η λογοτεχνία είναι βασικό στοιχείο της πολιτισμικής παράδοσης των κοινοτήτων και των κοινωνιών.
- Να ευαισθητοποιηθούν, να αποκτήσουν επίγνωση και να μελετήσουν συγκριτικά την άγραφη λογοτεχνική παράδοση της ελληνικής νοηματικής γλώσσας σε σχέση με την λογοτεχνική παράδοση της νεοελληνικής.
- Να αποκτήσουν συνείδηση της σχέσης μεταξύ γλωσσικής και λογοτεχνικής παράδοσης.
- Να εργασθούν στον τομέα της προσωπικής δημιουργικής γραφής.

3.4.2. Στόχοι, Θεματικές ενότητες, Ενδεικτικές δραστηριότητες, Διαθεματικά σχέδια εργασίας

Οι δραστηριότητες με πλάγια γράμματα προτείνονται ως διαθεματικές και ανταποκρίνονται στις προτεινόμενες διαθεματικές έννοιες της 3ης στήλης του πίνακα του αντίστοιχου ΔΕΠΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.

ΤΑΞΕΙΣ Α' ΚΑΙ Β'

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι στόχοι παραμένουν γενικά ίδιοι όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης με κάποιες διαφοροποιήσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες των κωφών παιδιών.</p> <p>Οι μαθητές ασκούνται βαθμιαία ώστε:</p>	<p>Παραμένουν ίδιες με τις θεματικές ενότητες των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.</p>	<p>Οι ενδεικτικές δραστηριότητες παραμένουν σε γενικές γραμμές όπως στα ΑΠΣ με κάποιες διαφοροποιήσεις, προσαρμοσμένες στις ανάγκες των κωφών παιδιών.</p>
<p>Να κατανοήσουν τους τρόπους με τους οποίους η λογοτεχνία αναπαριστά τον αστικό χώρο και να μελε-</p>	<p>Ο άνθρωπος και η φύση</p>	<p>Προστίθεται η πιο κάτω δραστηριότητα:</p> <p><i>Οι μαθητές αναζητούν και συγκεντρώνουν καλλιτεχνικά έργα κωφών δημιουργών (π.χ. ζωγράφων) από διαφορετικές περιοχές της Ελλάδας. Καλούν τους καλλιτέχνες και συζητούν</i></p>

<p>τήσουν τις αξίες της πόλης ή της υπαίθρου, όπως αυτές προβάλλονται στα κείμενα.</p>		<p><i>μαζί τους για την πιθανή αλληλεπίδραση ανάμεσα</i></p> <p><i>1.στον τόπο που ζουν και εργάζονται και</i></p> <p><i>2.στο έργο τους</i></p> <p><i>Συζητούν επίσης μαζί τους για την πιθανή αλληλεπίδραση μεταξύ της ταυτότητάς τους ως κωφών και του καλλιτεχνικού τους έργου.</i></p> <p><i>(νοηματική, ελληνική γλώσσα, πληροφορική)</i></p>
<p>Να γνωρίσουν ποι-κίλες όψεις του λαϊκού πολιτισμού.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι τα παραμύθια αποτελούν ξεχωριστό αφηγηματικό είδος και να αντιληφθούν τη σημασία τους ως πεδίου αναπαράστασης κοινωνικών αξιών.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν το ενδιαφέρον που παρουσιάζει το λαϊκό θέατρο, ως παράσταση και λόγος, έξω από τα όρια χρόνου, χώρου και μορφωτικού επιπέδου.</p> <p>Να διερευνήσουν κριτικά τις αντίστοιχες δημιουργίες στη μητρική τους γλώσσα.</p> <p>Να γνωρίσουν την παραδοσιακή θεατρική παράδοση των Ελλήνων Κωφών.</p> <p>Να ανακαλύψουν ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στις δύο θεατρικές παραδόσεις και να συνειδητοποιήσουν τον πανανθρώπινο χαρακτήρα του θεάτρου.</p>	<p>Λαογραφικά θέματα, Λαϊκοί μύθοι, Λαϊκό θέατρο, Λαϊκή τέχνη</p> <p>Οι παραδοσιακές τέχνες των Κωφών</p>	<p>Προστίθενται οι πιο κάτω δραστηριότητες:</p> <p><i>Προσομοίωση επιτόπιας έρευνας για τη συγκέντρωση μύθων και αφηγήσεων της ελληνικής κοινότητας των κωφών. Συγκέντρωση και κατάταξη του υλικού κατά κατηγορίες ως προς τη θεματολογία.</i></p> <p><i>Απόδοση-διασκευή ορισμένων ιστοριών από τους μαθητές στη νοηματική.</i></p> <p><i>Περιληπτική απόδοση των μύθων /αφηγήσεων στην ελληνική.</i></p> <p><i>Εργασίες για τις ιστορίες με ζωγραφική και κολλάζ.</i></p> <p><i>(Τοπική ιστορία, Τεχνολογία, Νοηματική, Πληροφορική).</i></p> <p><i>Δημιουργία συλλογής με βιντεοσκοπημένα θεατρικά δρώμενα στη νοηματική γλώσσα. Η συλλογή περιλαμβάνει και γραπτή περίληψη του κάθε έργου στην ελληνική γλώσσα, που γράφουν, επιμελούνται, εικονογραφούν και εκδίδουν οι μαθητές.</i></p> <p><i>(Νοηματική, Ελληνικά, Εικαστικά, Θέατρο, Πληροφορική)</i></p> <p><i>Απόδοση από τους μαθητές επιλεγμένων έργων της Ελληνικής λαϊκής μυθολογίας στη νοηματική γλώσσα.</i></p> <p><i>(Ελληνικά, Αρχαία, Θέατρο, Κοινωνική Αγωγή, Πληροφορική)</i></p> <p><i>Θεατρικά δρώμενα στη νοηματική με ιστορίες που φτιάχνουν οι μαθητές.</i></p> <p><i>Οι μαθητές γράφουν, επιμελούνται γλωσσικά και εικαστικά και εκδίδουν «Πρόγραμμα θεατρικών ιστοριών στη νοηματική γλώσσα». Το «Πρόγραμμα» περιλαμβάνει σύντομη απόδοση των ιστοριών τους και τα ονόματα των συντελεστών της παράστασης.</i></p> <p><i>Οι μαθητές αναπαριστούν στη νοηματική επιλεγμένα ελληνικά λαϊκά δρώμενα.</i></p> <p><i>(Ελληνικά, Νοηματική, Εικαστικά, Πληροφορική)</i></p> <p><i>Οι μαθητές εκδίδουν σύντομο δίγλωσσο «Λαογραφικό Λεξικό» με δική τους εικονογράφηση.</i></p> <p><i>(Ελληνικά, Νοηματική, Εικαστικά, Πληροφορική)</i></p>
<p>Να κατανοήσουν ότι τα δημοτικά τραγούδια αποτελούν λογοτεχνικά κείμενα στα οποία αποτυπώνεται ένας πλήρης κόσμος με</p>	<p>Δημοτικό τραγούδι</p>	<p>Προστίθενται οι πιο κάτω δραστηριότητες:</p> <p><i>Δίωρα Εργαστήρια για τη βιωματική προσέγγιση των δημοτικών τραγουδιών. Οι μαθητές επιλέγουν και επεξεργάζονται δημοτικά ποιήματα ποικίλης θεματολογίας. Αναπαριστούν τα ποιήματα σε θεατρική μορφή, που περιλαμβάνει χορό, κίνηση, ρυθμική, αναπαράσταση και ποιητική απόδοση των τρα-</i></p>

<p>τον πολιτισμό, την ιστορία, τις αξίες και την κοινωνικο-πολιτική του οργάνωση.</p> <p>Να αντιληφθούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ύφους του δημοτικού τραγουδιού.</p> <p>Να ευαισθητοποιηθούν σχετικά με την άγραφη ποιητική παράδοση της ελληνικής κοινότητας των κωφών.</p> <p>Να αντιληφθούν ότι η παράδοση αυτή συνδέεται με τον πολιτιστικό πλούτο της κοινότητας των κωφών, τις αξίες και την κοινοτική δομή της.</p> <p>Να κατανοήσουν τα ιδιαίτερα λογοτεχνικά χαρακτηριστικά αυτών των δημιουργιών : το ύφος, τη γλώσσα, τη ρίμα, την ποιητικότητα κλπ</p>	<p>Ποιητική παράδοση στην Ελληνική Νοηματική γλώσσα</p>	<p>γουδιών στη νοηματική γλώσσα. (Ελληνικά, Νοηματική, Φυσική Αγωγή, Εικαστικά)</p> <p>Συμμετοχή σε καλλιτεχνικές δραστηριότητες της κοινότητας των κωφών. Καταγραφή και επεξεργασία λογοτεχνικών δημιουργιών των ενηλίκων κωφών. (Ελληνικά, Νοηματική, Εικαστικά)</p> <p>Συζήτηση για την ιστορία της δημιουργίας των παραδοσιακών τραγουδιών και τις συνθήκες της εποχής τους. Επιλογή δημοτικών τραγουδιών από συλλογές και κατάταξή τους ανάλογα με το θέμα τους. Διερεύνηση του τρόπου παράδοσης των τραγουδιών από γενιά σε γενιά. (Ελληνικά, Νοηματική, Ιστορία, Εικαστικά)</p> <p>Ερευνητική ομαδική εργασία με θέμα «Η ποιητική δημιουργία στην ελληνική νοηματική γλώσσα: ομοιότητες και διαφορές από την ποίηση της ελληνικής γλώσσας». Ενδεικτικά θέματα διερεύνησης: α. Πώς συγκεντρώνουμε υλικό νοηματικής ποίησης; β. Ποια είναι η θεματολογία της ελληνικής νοηματικής ποίησης; γ. Πότε, από ποιους και πώς σχεδιάζονται και απαγγέλλονται τα ποιήματα της ελληνικής νοηματικής; Έκδοση της εργασίας (Ελληνικά, Νοηματική, Ιστορία, Τοπική ιστορία, πληροφορική)</p> <p>Δίωρο βιωματικό εργαστήριο με τίτλο: «Ποιητικές δοκιμές στη νοηματική γλώσσα». Παρουσίαση των δημιουργιών στην τάξη. Απόδοση στην ελληνική με συζήτηση για τις δυσχέρειες και τις δυνατότητες του εγχειρήματος. Δίωρο βιωματικό εργαστήριο με τίτλο «Ποιητικές δοκιμές σε δίστιχα, στην ελληνική»: Παιχνίδι, συζήτηση σε μικρές ομάδες, αυτοσχεδιασμοί, καταγραφή, παρουσίαση, βιντεοσκόπηση. (Ελληνικά, Νοηματική, Θέατρο, Τεχνολογία)</p>
<p>Να συνειδητοποιήσουν την περιπλοκότητα των σχέσεων που αναπτύσσονται στο εσωτερικό του οικογενειακού θεσμού (ρόλοι, αξίες, πρότυπα, σχέσεις αγάπης, αμοιβαιότητας, εξουσίας κλπ.), έτσι όπως</p>	<p>Οικογενειακές σχέσεις</p>	<p>Προστίθενται οι πιο κάτω δραστηριότητες:</p> <p>Εργασία για το οικογενειακό δέντρο από μια άλλη ματιά: τα οικογενειακά δέντρα που έχουν και κωφά μέλη ανάμεσά τους. Πώς κρατιέται η συνεκτικότητα σ' αυτά τα δέντρα; Πώς περιγράφουν τα βιώματα από την εμπειρία αυτή, τα μέλη των οικογενειών αυτών; Πώς την περιγράφουν οι κωφοί και πώς οι ακούοντες; Πώς τα παιδιά, ακούοντα ή κωφά;</p>

<p>καταγράφονται στα λογοτεχνικά κείμενα.</p>		<p><i>Πώς οι γονείς και πώς τα αδέρφια, ακούντες ή κωφοί;;</i> (Ελληνικά, Νοηματική, Οικιακή Οικονομία, Κοινωνική και Πολιτική αγωγή, Εικαστικά).</p> <p><i>Γνωριμία με σχετικά λογοτεχνικά και κινηματογραφικά έργα από την κοινότητα των κωφών.</i></p> <p><i>Επεξεργασία του υλικού με βάση τις προσωπικές εμπειρίες των μαθητών. Δημιουργία αρχείου με υλικό βιντεοσκοπημένο από τους μαθητές.</i></p> <p><i>Γνωριμία με έργα που έγιναν από ακούντες με θέμα τη ζωή των κωφών. Συζήτηση και κριτική διατύπωση απόψεων από τους μαθητές.</i></p> <p><i>Εργαστήρι δημιουργικής γραφής με τίτλο «Αφήγηση της ιστορίας της οικογένειάς μου»</i> (Ελληνικά, Νοηματική, Οικιακή Οικονομία, Κοινωνική και Πολιτική αγωγή, Εικαστικά).</p>
<p>Να ευαισθητοποιηθούν απέναντι σε βασικά ζητήματα της ατομικής και κοινωνικής ζωής, να καλλιεργηθεί η ιστορική συνείδησή τους, να προσχθεί η ενεργητική αξιοποίηση της ιστορικής γνώσης, να διευρυνθούν τα όρια της προσωπικής εμπειρίας.</p> <p>Να κατανοήσουν το χαρακτήρα της ελληνικής πολιτισμικής ταυτότητας και γλώσσας (στάσεις, αξίες, πεποιθήσεις).</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν τη διαφορά ανάμεσα στη λογοτεχνία και την ιστοριογραφική αφήγηση.</p> <p>Να κατανοήσουν τον τρόπο με τον οποίο συγκεκριμένα ιστορικά γεγονότα του παρελθόντος μεταπλάθονται σε λογοτεχνικό έργο.</p> <p>Να αντιληφθούν την εμβληματική σημασία ορισμένων λογοτεχνικών</p>	<p>Από την εθνική μας παλιγγενεσία Παραμονές του Μεγάλου αγώνα Αγώνες Ακρωτών-Κλεφτών Το '40- Η Κατοχή-Η αντίσταση Η δοκιμασία της Κύπρου Οι νέοι στον Αγώνα για την ελευθερία</p>	<p>Προστίθενται οι πιο κάτω δραστηριότητες:</p> <p><i>Εργασία με θέμα τη συλλογή πληροφοριών για τη συμμετοχή των κωφών σε πρόσφατα γεγονότα της ιστορίας μας και την καταγραφή του υλικού αυτού στην Ελληνική γλώσσα.</i> (Ελληνικά, Τεχνολογία, Πληροφορική, Ιστορία, Τοπική Ιστορία)</p> <p><i>Θεατρική παρουσίαση στη νοηματική γλώσσα έργου, που αναφέρεται σε κάποια περίοδο της ιστορίας μας.</i> (Ελληνικά, Νοηματική, Κοινωνική και Πολιτική αγωγή, Εικαστικά).</p> <p><i>Παρακολούθηση υποτιτλισμένων ταινιών που αναφέρονται σε ιστορικά περιστατικά καταγραμμένα στη λογοτεχνία μας.</i></p> <p><i>Οι μαθητές συζητούν, σχολιάζουν και αναπλάθουν τις ιστορίες στη νοηματική</i> (Ελληνικά, Τεχνολογία, Ιστορία, Πληροφορική).</p> <p><i>Επεξεργάζονται διεξοδικά και μεταφράζουν στη νοηματική τραγούδια και ποιήματα εμπνευσμένα από την εθνική και κοινωνική μας ιστορία :</i></p> <p><i>Θούριος</i> <i>Ύμνος στην ελευθερία</i> <i>Ποιήματα για το Πολυτεχνείο</i> <i>Ποιήματα από τον αγώνα της Κύπρου</i> <i>Παρουσιάζουν τις δημιουργίες τους σε σχολικές παραστάσεις</i> (Ελληνικά, Νοηματική, Εικαστικά, Τεχνολογία, Ιστορία, Πληροφορική).</p> <p><i>Οι μαθητές εργάζονται σε μικρές ομάδες και φιλοτεχνούν «ποιητικές δοκιμές» στη νοηματική με θέματα από πρόσφατα ιστορικά γεγονότα στον κόσμο.</i></p> <p><i>Παρουσιάζουν και βιντεοσκοπούν τα έργα τους.</i> <i>Τα αποδίδουν στην ελληνική γλώσσα, επιδιώκοντας να εκ-</i></p>

<p>έργων (π.χ. <i>Θούριος, Ύμνος στην ελευθερία</i>) ως «τόπων» καθοριστικών για την εθνική μας ταυτότητα και αυτογνωσία.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν πώς η εθνική ταυτότητα επηρεάζει τις ιδιαίτερες πολιτισμικές ταυτότητες των ανθρώπων και ιδιαίτερα των κωφών.</p>		<p><i>φραστούν με «ποιητικούς τρόπους».</i></p> <p><i>Επιμελούνται και τυπώνουν τα έργα τους.</i></p> <p><i>(Ελληνικά, Νοηματική, Εικαστικά, Τεχνολογία, Ιστορία, Πληροφορική).</i></p>
<p>Να κατανοήσουν το χαρακτήρα της ελληνικής πολιτισμικής ταυτότητας.</p> <p>Να αντιληφθούν ότι το λογοτεχνικό κείμενο δεν είναι μόνο φορέας αισθητικής αξίας αλλά αποτελεί και ντοκουμέντο ανθρωπολογικής ή εθνογραφικής σημασίας στο οποίο καταγράφονται και διαφυλάσσονται κώδικες συμπεριφοράς, βιώματα και εμπειρίες που τείνουν να εκλείψουν από τη σύγχρονη ζωή.</p> <p>Να γνωρίσουν οι μαθητές πτυχές από την ζωή των κωφών παλιότερα και να τις επεξεργαστούν συγκριτικά με τη σημερινή πραγματικότητα.</p>	<p>Παλαιότερες μορφές ζωής</p> <p>Η παλιά ζωή</p>	<p>Προστίθενται οι πιο κάτω δραστηριότητες:</p> <p><i>Συνάντηση με ηλικιωμένους κωφούς και συζήτηση.</i></p> <p><i>Οι μαθητές κρατούν σημειώσεις και βιντεοσκοπούν τη συνάντηση.</i></p> <p><i>Επεξεργάζονται την κασέτα και διορθώνουν / συμπληρώνουν τις σημειώσεις τους.</i></p> <p><i>Συγκριτική μελέτη για το 'τότε και το τώρα' της ζωής των κωφών.</i></p> <p><i>Γραπτή εργασία με σχετικό θέμα.</i></p> <p><i>(Ελληνικά, Νοηματική, Εικαστικά, Τεχνολογία, Ιστορία, Πληροφορική).</i></p> <p><i>Οι μαθητές φτιάχνουν έντυπο γλωσσάρι με έννοιες που έμαθαν από την συνάντησή τους με τους κωφούς (σωματείο, κοινότητα, μητρική νοηματική, επικοινωνία κλπ.).</i></p> <p><i>Επιλέγουν επίσης φράσεις από τις αφηγήσεις των ηλικιωμένων κωφών που τους έχουν εντυπωσιάσει.</i></p> <p><i>Τις μεταφράζουν στην ελληνική με ιδιαίτερη φροντίδα ώστε και να αποδοθεί το περιεχόμενο και να είναι καλογραμμένες.</i></p> <p><i>Επιμελούνται γραφιστικά τις φράσεις και φτιάχνουν ένα τετρασέλιδο, που το στέλνουν στους κωφούς ομιλητές με ένα ευχαριστήριο γράμμα.</i></p> <p><i>(Ελληνικά, Νοηματική, Εικαστικά, Τεχνολογία, Ιστορία, Πληροφορική).</i></p>
<p>Να γνωρίσουν τα βασικά μοτίβα της ταξιδιωτικής λογοτεχνίας (διάθεση φυγής και περιπλάνησης, μετάθεση μέσα στο χώρο, ανεσιτότητα, επικοινωνία με άλλους</p>	<p>Γνωριμία με τον τόπο μας και άλλους τόπους</p> <p>Ταξιδιωτικά</p>	<p>Προστίθενται οι πιο κάτω δραστηριότητες:</p> <p><i>Συλλογή, μελέτη και καταγραφή στην ελληνική γλώσσα ηθών και εθίμων από τους τόπους καταγωγής των μαθητών.</i></p> <p><i>(Ελληνικά, Γεωγραφία, Τοπική Ιστορία, Τεχνολογία)</i></p> <p><i>Συλλογή, μελέτη και καταγραφή στην Ελληνική γλώσσα εθίμων από την ελληνική κοινότητα των Κωφών.</i></p>

<p>κόσμος).</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν ότι ζούμε σε έναν κόσμο ριζικά πλουραλιστικό και να αντιληφθούν ότι η κατανόηση του εαυτού μας περνά μέσα από τη γνωριμία και τη διαρκή σύγκριση με άλλα συστήματα αξιών, εθίμων, νοοτροπιών.</p> <p>Να προβληματιστούν/ ευαισθητοποιηθούν στη διαπολιτισμική διάσταση της λογοτεχνίας.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι το ταξίδι παρέχει τη δυνατότητα να διευρύνουμε την εμπειρία μας γνωρίζοντας άλλους τόπους και άλλους πολιτισμούς.</p>		<p><i>(Νοηματική, Ελληνικά, Τοπική Ιστορία)</i></p> <p><i>Πολιτισμικές αξίες της κοινότητας των κωφών: διερεύνηση μέσα από επαφές με την κοινότητα των κωφών, με βιντεοκασέτες και έντυπες πηγές. Γραπτές εργασίες με σχετικά θέματα.</i></p> <p><i>(Ελληνικά, Νοηματική, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή)</i></p> <p><i>Συλλογή ταξιδιωτικών πληροφοριών (από κωφούς ταξιδευτές) και γραπτή απόδοσή τους στα ελληνικά. Λογοτεχνική και εικαστική επιμέλεια των πληροφοριών και έκδοσή τους.</i></p> <p><i>(Γεωγραφία, Ελληνικά, Πληροφορική)</i></p> <p><i>Δίγλωσσο λεξικό ορολογίας για τόπους, ταξίδια, γλώσσες, ανθρώπους και πολιτισμούς.</i></p> <p><i>(Ελληνικά, Πληροφορική, Γεωγραφία, Ιστορία, Ανθρωπογεωγραφία)</i></p> <p><i>Δίωρο ποιητικής και εικαστικής δημιουργίας στην ελληνική ή τη νοηματική με θέμα «Το ταξίδι που ονειρεύομαι».</i></p> <p><i>(Ελληνικά, Νοηματική, Θέατρο, Γεωγραφία, Εικαστικά, Τεχνολογία)</i></p>
<p>Να κατανοήσουν ότι βιώματα όπως αυτά της αποδημίας, της μετανάστευσης, της εξορίας, της ξενιτιάς κλπ. συνδέονται πάντα με συγκεκριμένες ιστορικές και κοινωνικές συνθήκες.</p> <p>Να αναπτύξουν θετική αντίληψη και στάση για τη σύγχρονη πολυπολιτισμική και πολυεθνοτική κοινωνία.</p> <p>Να ευαισθητοποιηθούν στο ζήτημα της μετανάστευσης και να αναπτύξουν θετική στάση απέναντι στον Άλλο, στον πρόσφυγα, στο μετανάστη.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν ότι η ελληνι-</p>	<p>Η αποδημία Ο καημός της ξενιτιάς Ο ελληνοισμός έξω απ' τα σύνορα Τα Μικρασιατικά, Οι πρόσφυγες</p>	<p>Οι δραστηριότητες των ΔΕΠΠΣ παραμένουν οι ίδιες και προηγείται η πιο κάτω δραστηριότητα:</p> <p><i>Συζήτηση στην τάξη (στην νοηματική) των εννοιών: αποδημία, ξενιτιά, πρόσφυγας, μετανάστης, μετανάστευση, εκπατρίζομαι.</i></p> <p><i>Οι μαθητές δραματοποιούν τις έννοιες και τις παρουσιάζουν με θεατρικό και εικαστικό τρόπο σε εκδήλωση του σχολείου. Αποδίδουν γραπτώς στην ελληνική τα σενάρια που δραματοποίησαν.</i></p> <p><i>Επιδιώκουν το κατάλληλο λεξιλόγιο, ύφος και δομή. Επιμελούνται και εκδίδουν τα κείμενά τους.</i></p> <p><i>(Ελληνικά, Νοηματική, Εικαστικά, Τεχνολογία, Ιστορία, Πληροφορική).</i></p> <p><i>Δίωρο βιωματικό εργαστήρι σε θέματα πολυπολιτισμικότητας και αλληλοαποδοχής: κάθε μαθητής παρουσιάζει την πόλη/χωριό της καταγωγής του.</i></p> <p><i>Αφιερώνεται περισσότερος χρόνος στους μαθητές που έχουν μεταναστεύσει από την περιοχή /χώρα της καταγωγής τους.</i></p>

<p>κή λογοτεχνία παρέχει μια ποικιλία οπτικών γωνιών απέναντι στον ξένο: αν παλαιότερα η ιστορική συγκυρία αναδείκνυε τον Έλληνα ως ξενιτεμένο, μακριά από την πατρίδα του, σήμερα η λογοτεχνία προσπαθεί να καταγράψει τι σημαίνει να υποδέχεται ο Έλληνας τον ξένο στη δική του πατρίδα.</p>		<p><i>Φτιάχνουν ένα φιλμ, με υπότιτλους, στη νοηματική. (Ελληνικά, Νοηματική, Τεχνολογία, Θέατρο, Πληροφορική).</i></p>
<p>Να ευαισθητοποιηθούν στην οδύνη των άλλων ανθρώπων. Να καλλιεργήσουν διάθεση αισιόδοξης αντιμετώπισης των ποικίλων προβλημάτων που προκύπτουν στη διάρκεια της ζωής. Να κατανοήσουν το γεγονός ότι η λογοτεχνική γλώσσα αποκαλύπτει ορισμένες θεμελιώδεις υπαρξιακές διαθέσεις του ανθρώπου, όπως τον τρόπο να βρίσκεται και να αισθάνεται μέσα στον κόσμο, να βιώνει τη σχέση με τους άλλους, να εξερευνά τον εαυτό του, να ανοίγεται σε ποικίλα βιώματα κλπ.</p>	<p>Η βιοπάλη Το αγωνιστικό πνεύμα του ατόμου</p>	<p>Προστίθενται οι πιο κάτω δραστηριότητες:</p> <p><i>Γίνεται παράλληλος διαγωνισμός με πρωταγωνιστή ένα μια νεαρή κωφή που κερδίζει την αυτονομία και την ισοτιμία της στη ζωή.</i></p> <p><i>Τα βραβευμένα διηγήματα εκδίδονται από τους μαθητές σε δίγλωσση έκδοση (βιβλιάρκι και κασέτα στη νοηματική) (Ελληνικά, Νοηματική, Τεχνολογία, Πληροφορική)</i></p> <p><i>Εργαστήρι θεωρίας και πρακτικής για τη Λογοτεχνία. Ενδεικτικοί προβληματισμοί:</i></p> <p><i>α. Τι είναι λογοτεχνία;</i></p> <p><i>β. Γιατί οι άνθρωποι γράφουν και διαβάζουν λογοτεχνία;</i></p> <p><i>γ. Πέντε (5) λόγοι που με ελκύουν στη λογοτεχνία.</i></p> <p><i>Οι μαθητές εργάζονται σε μικρές ομάδες και παρουσιάζουν με δημιουργικό τρόπο ιδέες, σκέψεις, βιώματα, παραδείγματα και προτάσεις, που απαντούν στα παραπάνω ερωτήματα.</i></p> <p><i>Βιντεοσκοπούν τις παρουσιάσεις και με βάση αυτό το υλικό εκδίδουν ένα «Τετράδιο Θεωρίας της Λογοτεχνίας».</i> (Ελληνικά, Νοηματική, Τεχνολογία, Πληροφορική)</p>
<p>Να αναπτύξουν δεξιότητες για ενεργητική συμβολή στην αντιμετώπιση σύγχρονων διεθνών κοινωνικών προβλημάτων (φτώχεια, βία, ρατσισμός, μετανάστευση κλπ.). Να κατανοήσουν τους τρόπους με</p>	<p>Προβλήματα της σύγχρονης ζωής</p>	<p>Οι δραστηριότητες παραμένουν ίδιες όπως στα ΑΠΣ. Όπου γίνεται λόγος σε αφήγηση των μαθητών, αυτή γίνεται στην ΕΝΓ.</p> <p><i>Συλλογή και ανάγνωση λογοτεχνικών έργων κωφών, που αναφέρονται στους αγώνες τους για ζωή ισότιμη και χωρίς περιορισμούς.</i></p> <p><i>Βιοματική αναπαράσταση επιλεγμένων αποσπασμάτων στη νοηματική.</i></p> <p><i>Κριτική επεξεργασία των έργων αυτών με βάση θεωρητικές πληροφορίες για αυτό το είδος της Λογοτεχνίας.</i></p>

<p>τους οποίους ο λογοτεχνικός λόγος αναδεικνύει τα προβλήματα της σύγχρονης ζωής.</p> <p>Να αντιληφθούν ότι η λογοτεχνία αποτελεί ένα προνομιακό μέσο για την αναπαράσταση της κοινωνικής πραγματικότητας.</p>		<p>(Ελληνικά, Νοηματική, Αγγλικά, Πληροφορική, Εικαστικά, Θέατρο, Τεχνολογία).</p>
---	--	--

ΤΑΞΗ Γ'

Οι δραστηριότητες με πλάγια γράμματα προτείνονται ως διαθεματικές και ανταποκρίνονται στις προτεινόμενες διαθεματικές έννοιες της 3ης στήλης του πίνακα του αντίστοιχου ΔΕΠΠΣ.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι στόχοι παραμένουν γενικά ίδιοι όπως στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης με κάποιες διαφοροποιήσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες των κωφών παιδιών.</p> <p>Ο μαθητής ασκείται βαθμιαία ώστε:</p>	<p>Παραμένουν ίδιες με τις θεματικές ενότητες των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης.</p>	<p>Οι ενδεικτικές δραστηριότητες παραμένουν γενικά ίδιες όπως στα ΑΠΣ με κάποιες διαφοροποιήσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες των κωφών παιδιών.</p>
<p>Να κατανοήσουν την εξέλιξη των λογοτεχνικών ειδών και Σχολών σε σχέση με το ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι η λογοτεχνία προσεγγίζει τα μεγάλα ζητήματα της ανθρώπινης κατάστασης με μια ποικιλία καλλιτεχνικών τρόπων και μέσων, σε συνάρτηση πάντα με την εποχή και το δημιουργό.</p> <p>Να γνωρίσουν βασικά τεχνοτροπικά μοτίβα της προφορικής λαϊκής ποιη-</p>	<p><i>Δίνονται εισαγωγικά στοιχεία και αντιπροσωπευτικά έργα σύμφωνα με την ιστορική εξέλιξη της λογοτεχνίας μας από τον 9ο αιώνα μ.Χ. ως σήμερα.</i></p> <p><i>Επίσης ανθολογούνται κείμενα από την ξένη λογοτεχνία.</i></p> <p><i>Από τα δημοτικά μας τραγούδια</i></p>	<p>Προστίθενται οι πιο κάτω δραστηριότητες:</p> <p><i>Κατάρτιση δίγλωσσου λεξιλογίου σε CD με λεξιλόγιο από τα δημοτικά τραγούδια (Βυζάντιο, Ακρίτες, Ο Διγενής Ακρίτας, Τα Μαρμαρένια Αλώνια, Ο Ρήγας, Η πεντάμορφη, Η κόρη κλπ.).</i></p> <p><i>(Ελληνικά, Ιστορία, Πληροφορική)</i></p> <p><i>Αναζήτηση και συλλογή διαφόρων παραδόσεων, ιστοριών, ανεκδότων κλπ μέσα στην κοινότητα των Κωφών σχετικά με την ίδρυση, την ιστορία και τη λειτουργία της.</i></p> <p><i>Ταξινόμηση του υλικού (π.χ. σε ιστορικού, επαγγελματικού, κωμικού, σκωπτικού, πολιτισμικού κλπ. περιεχομένου).</i></p> <p><i>(Ελληνικά, Ιστορία, πληροφορική)</i></p> <p><i>Εξέταση του εθίμου των μοιρολογιών διαχρονικά από την αρχαία γραμματεία (Ιλιάδα) έως σήμερα (Μάνη). Συζήτηση για το αν το έθιμο αυτό υπάρχει στην κοινότητα των κωφών.</i></p> <p><i>(Ελληνικά, Νοηματική, Τεχνολογία, Ιστορία, πληροφορική).</i></p>

<p>σης (π.χ. στερεότυπους στίχους, επαναλαμβανόμενες συντακτικές δομές κλπ.).</p> <p>Να κατανοήσουν ότι το δημοτικό τραγούδι αποτελεί βασικό φορέα παραδοσιακών αξιών και μορφών ζωής που σχετίζονται με την κοινωνία της υπαίθρου και να εμβαθύνουν στις αξίες και στις δομές αυτής της κοινωνίας.</p>		<p><i>Αντιπαραβολή ερωτικών ποιημάτων από τη δημοτική παράδοση με αντίστοιχα από τη σύγχρονη ερωτική ποίηση.</i></p> <p><i>Συγκεντρώνουν επίσης λογοτεχνικό υλικό με ερωτικό περιεχόμενο στην ελληνική νοηματική γλώσσα, την αρχαία ελληνική και την αγγλική γλώσσα.</i></p> <p><i>Επισήμανση διαφορών και ομοιοτήτων με παραδείγματα.</i></p> <p><i>Παρουσίαση ποιημάτων σε ανοιχτή εκδήλωση.</i></p> <p><i>(Ελληνικά, νοηματική, τεχνολογία, πληροφορική).</i></p>
<p>Η λόγια παραγωγή (1000-1600)</p>		
<p>Να κατανοήσουν τη σημασία της πολιτισμικής μας κληρονομιάς.</p> <p>Να γνωρίσουν ορισμένα μείζονα έργα όπως αυτά της κρητικής αναγέννησης, που θεμελίωσαν τη νεότερη ελληνική γραμματεία και επηρέασαν την εξέλιξή της.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι το θέατρο ως λογοτεχνικό είδος που είναι διαμορφώνει όλη την Κρητική λογοτεχνία και τις συνθήκες που ευνόησαν τη γέννησή του.</p>	<p><i>Κρητική λογοτεχνία</i></p>	<p>Προστίθενται οι πιο κάτω δραστηριότητες:</p> <p><i>Δραματοποίηση ορισμένων σκηνών του «Ερωτόκριτου» και της «Θυσίας του Αβραάμ».</i></p> <p><i>(Θρησκευτικά, Ιστορία, Θέατρο, Εικαστικά, Ελληνικά)</i></p> <p><i>Οι μαθητές εντοπίζουν τις διαφορές ή ομοιότητες που παρουσιάζουν ο «Ερωτόκριτος», «Η Θυσία του Αβραάμ», η «Ερωφίλη».</i></p> <p><i>Καταγράφουν με συγκεκριμένα παραδείγματα τα συμπεράσματά τους.</i></p> <p><i>Ερμηνεύουν ομοιότητες και διαφορές.</i></p> <p><i>Εντάσσουν τα έργα στο ιστορικό τους πλαίσιο αναφέροντας συγκεκριμένα παραδείγματα.</i></p> <p><i>Παρουσιάζουν ένα από τα παραπάνω έργα της κρητικής λογοτεχνίας σε διασκευή κατάλληλη για τη σημερινή εποχή.</i></p> <p><i>(Ελληνικά, νοηματική, θέατρο, τεχνολογία, Ιστορία, πληροφορική).</i></p> <p><i>Περιγραφή και παρακολούθηση των σταδίων ανεβάσματος ενός θεατρικού έργου από το Θέατρο Κωφών.</i></p> <p><i>(Νοηματική, Ελληνικά, Τεχνολογία)</i></p> <p><i>Ερευνούν την ιστορία της δημιουργίας του Θεάτρου των κωφών.</i></p> <p><i>Συζητούν με μεγαλύτερους συμμαθητές τους για τη σημασία του Θεάτρου Κωφών στην ζωή της κοινότητας των κωφών.</i></p> <p><i>Παίρνουν πληροφορίες για τα θεατρικά έργα που έχουν δημιουργηθεί από τους κωφούς καθώς και για τα μεταφρασμένα/διασκευασμένα έργα που έχουν παιχτεί από το θέατρο κωφών.</i></p> <p><i>(Νοηματική, Ελληνικά, Τεχνολογία, τοπική Ιστορία, νοηματική, Πληροφορική)</i></p>

Ο 19ος αιώνας ως το 1880

Να κατανοήσουν την αξία των απομνημονευμάτων ως ιστορικής πηγής που βοηθά στην κατανόηση των γεγονότων της Επανάστασης του '21 και τη σημασία τους ως λογοτεχνικού είδους.
Να συνειδητοποιήσουν την εσωτερική σχέση λογοτεχνίας-ιστορίας.

α. Απομνημονεύματα

Διαφοροποιούνται ως εξής οι δραστηριότητες:

Οι μαθητές διαβάζουν σιωπηρά έργα εμπνευσμένα από τον Αγώνα του Εικοσιένα.

Στη συνέχεια συζητούν τα έργα σε μικρές ομάδες και τα παρουσιάζουν δραματοποιημένα σε μορφή μονολόγου στην ΕΝΓ.

Διερευνούν στη συνέχεια και διατυπώνουν συμπεράσματα για την αλληλεπίδραση μεταξύ των ιστορικών γεγονότων και της λογοτεχνίας.

(Ελληνικά, νοηματική, Ιστορία).

Επίσκεψη σε κατάλληλο για το θέμα Μουσείο ή αρχείο

Οι μαθητές σε μικρές ομάδες ή ατομικά φτιάχνουν την φανταστική ιστορία ενός κωφού στην εποχή της τουρκοκρατίας.

Αφηγούνται την ιστορία στην τάξη και τη βιντεοσκοπούν.

Μεταγράφουν την ιστορία από το βίντεο στην ελληνική.

Προσαρμόζουν το κείμενο στη δομή και το ύφος των απομνημονευμάτων.

Επιμελούνται το κείμενο και το εκδίδουν.

(Ελληνικά, νοηματική, εικαστικά, τεχνολογία, Ιστορία, πληροφορική).

Οι μαθητές σε μικρές ομάδες ή ατομικά φτιάχνουν την φανταστική ιστορία ενός κωφού στην εποχή της κατοχής.

Αφηγούνται την ιστορία στην τάξη και τη βιντεοσκοπούν.

Καταγράφουν την ιστορία από το βίντεο στην ελληνική.

Προσαρμόζουν το κείμενο στη δομή και το ύφος των απομνημονευμάτων.

Επιμελούνται το κείμενο και το εκδίδουν.

Μοιράζονται την κασέτα και το κείμενο σε εκδήλωση της κοινότητας των κωφών και παίρνουν ανατροφοδότηση.

(Ελληνικά, Νοηματική, Εικαστικά, Τεχνολογία, Ιστορία, Πληροφορική).

Αναζήτηση απομνημονευμάτων ή αυτοβιογραφιών στην κοινότητα των κωφών στην ελληνική και ξένη λογοτεχνία (μπορεί να είναι και άλλων ατόμων που ανήκουν σε ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες).

Οι μαθητές συγκεντρώνουν, μελετούν και συγκρίνουν τα έργα.

Ερευνούν πώς συνδέεται η ζωή με τη λογοτεχνία σ' αυτές και διατυπώνουν τα συμπεράσματά τους γραπτώς.

(Ελληνικά, Ιστορία, Εικαστικά, Πληροφορική)

Βιντεοσκόπηση κωφών ηλικιωμένων που μοιράζονται με τους μαθητές τις αναμνήσεις τους.

		<p>Οι μαθητές κατατάσσουν το υλικό χρονολογικά και το συνδέουν με γεγονότα της ιστορίας της εποχής εκείνης.</p> <p>Επεξεργάζονται το υλικό κατά μικρές ομάδες: κρατούν σημειώσεις και φτιάχνουν σύντομες αποδόσεις των αφηγήσεων στην ελληνική γλώσσα. Εκδίδουν τις μαρτυρίες των κωφών σε CD με σύντομους υπότιτλους στα ελληνικά.</p> <p>Παρουσιάζουν το έργο τους σε μεγάλη ανοιχτή εκδήλωση. (Ιστορία, Ελληνικά, Τεχνολογία, Πληροφορική)</p>
<p>Να κατανοήσουν τους όρους και τα κριτήρια συγκρότησης μιας λογοτεχνικής σχολής, ενός κινήματος ή ρεύματος.</p> <p>Να ενημερωθούν, μέσα από επιλεγμένα κείμενα, για τα επιτεύγματα των παλαιότερων περιόδων της λογοτεχνίας μας.</p>	<p>β. Η επανησιακή Σχολή</p>	<p>Οι δραστηριότητες παραμένουν ίδιες. Αφαιρείται μόνο η δραστηριότητα που αναφέρεται στην ακρόαση μουσικών έργων.</p>
<p>Να γνωρίσουν τα κεντρικά μοτίβα της ρομαντικής μυθολογίας: ηρωική έξαρση, πρωμοδότηση της φαντασίας και του συναισθήματος, λυρική διάθεση φυγής, μελαγχολία.</p>	<p>γ. Οι Φαναριώτες και η Ρομαντική Σχολή των Αθηνών</p>	<p>Συζήτηση γύρω από τις συνδηλώσεις της έννοιας "ρομαντικός" στην εποχή μας.</p> <p>Συγκέντρωση εποπτικού ή κειμενικού υλικού με σύγχρονες εκδηλώσεις ρομαντικής διάθεσης / συμπεριφοράς.</p> <p>Οι μαθητές αναπαριστούν θεατρικά παραδείγματα που δείχνουν την ιστορική πορεία μέσα από την οποία ένα επαναστατικό ρεύμα σκέψης βαθμιαία απονευρώνεται από τη ζωτάνια του και συρρικνώνεται σε εκφραστικά κλισέ. (Ελληνικά, Ιστορία, Αισθητική αγωγή).</p>
<p>Να μελετήσουν ενδεικτικά έργα, δημιουργούς και θέματα της Νέας Αθηναϊκής Σχολής.</p> <p>Να ενημερωθούν για την εξέλιξη και για τα χαρακτηριστικά του διηγήματος ως ιδιαίτερου λογοτεχνικού είδους.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι η ηθογραφία αποτελεί ιδιαίτερη αφηγηματική μέθοδο που έχει σκοπό την εξιδανικευμένη παρουσίαση της υπαίθριας ζωής και τη φωτο-</p>	<p><i>Η νέα Αθηναϊκή Σχολή (1880-1922)</i></p>	<p>Προστίθεται η πιο κάτω δραστηριότητα:</p> <p>Καταγραφή των χαρακτηριστικών των παραδόσεων και των εθίμων μέσα στην κοινότητα των κωφών της Αθήνας.</p> <p>Μελέτη επιλεγμένων βιντεοσκοπημένων κειμένων από την κοινότητα των κωφών (στη νοηματική γλώσσα) για την παρουσία «ηθογραφικών» στοιχείων (Ελληνικά, Νοηματική, Εικαστικά, Τεχνολογία, Ιστορία, Πληροφορική).</p>

<p>γραφική αποτύπωση προσώπων και επεισοδίων της ζωής στο χωριό.</p>		
<p>Η νεότερη λογοτεχνία</p>		
<p>Να γνωρίσουν την κομβική σημασία της δεκαετίας του τριάντα για την αναζωπύρωση των νέων εκφραστικών τρόπων στην ποίηση και γενικά για την ανανέωση της λογοτεχνίας μας.</p> <p>Να ενημερωθούν για τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της πρώτης και της δεύτερης μεταπολεμικής γενιάς στην ποίηση και στην πεζογραφία σε συνάρτηση πάντα με τις κοινωνικοπολιτικές συνθήκες.</p> <p>Να ευαισθητοποιηθούν και να αναπτύξουν δεξιότητες για ενεργητική συμβολή στην αντιμετώπιση σύγχρονων διεθνών κοινωνικών προβλημάτων (φτώχεια, βία, ρατσισμός, πόλεμοι, μετανάστευση, κλπ.).</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν τη διαφορά ανάμεσα στη λογοτεχνία και την ιστοριογραφική αφήγηση.</p>	<p>α. Η περίοδος από το 1922 έως το 1945</p> <p>β. Μεταπολεμική και σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία</p>	<p>Οι δραστηριότητες παραμένουν ίδιες, αλλά αφαιρείται η δραστηριότητα που αναφέρεται στην ακρόαση δίσκων.</p> <p><i>Οργανώνονται δραστηριότητες δημιουργικής γραφής, με βάση τα βιώματα των μαθητών από την ανάγνωση λογοτεχνικών έργων.</i></p> <p><i>Τα έργα των μαθητών αποτελούν αφετηρία για ποικίλες καλλιτεχνικές δραστηριότητες.</i></p> <p><i>Οι μαθητές επίσης ενθαρρύνονται να επεξεργαστούν περισσότερο τα έργα τους, να τα επιμεληθούν και να τα εκδώσουν.</i></p> <p><i>(Ελληνικά, Νοηματική, Κοινωνική και Αγωγή, Εικαστικά, θέατρο, Πληροφορική)</i></p> <p><i>Οι μαθητές μελετούν επιλεγμένα κείμενα που αναφέρονται σε κοινωνικά θέματα.</i></p> <p><i>Διακρίνουν αυτά που έχουν λογοτεχνικό χαρακτήρα από τα υπόλοιπα.</i></p> <p><i>Παρατηρούν τα στοιχεία που προσδίδουν λογοτεχνικό χαρακτήρα στα κείμενα αυτά.</i></p> <p><i>Αναφέρουν παραδείγματα λογοτεχνικών στοιχείων από τα παραπάνω κείμενα ως προς τους παρακάτω τομείς:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <i>α. λεξιλόγιο</i> <i>β. ύφος</i> <i>γ. δομή</i> <i>δ. περιεχόμενο</i> <i>ε. συναισθήματα που προκαλούνται στον αναγνώστη.</i> <p><i>(Ελληνικά, νοηματική, τεχνολογία, πληροφορική).</i></p>
<p>Να κατανοήσουν ότι η λογοτεχνία είναι μια παγκόσμια γλώσσα με επίκεντρο τον άνθρωπο</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν την ισοτιμία των έργων του παγκόσμιου πολιτισμού.</p>	<p>Ξένη λογοτεχνία</p>	<p>Οι δραστηριότητες παραμένουν ίδιες. Αφαιρούνται οι δύο τελευταίες δραστηριότητες των ΑΠΣ και προστίθενται οι πιο κάτω:</p> <p><i>Μελέτη ελληνικών διηγημάτων, στα οποία υπάρχουν κωφοί ήρωες που παίζουν πρωτεύοντα, δευτερεύοντα ρόλο ή απλώς αναφέρονται.</i></p> <p><i>Καταγραφή των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν οι ήρωες αυτοί στα διηγήματα.</i></p> <p><i>Καταγραφή των παρατηρήσεων των μαθητών για τα εξής</i></p>

<p>Να κατανοήσουν το χαρακτήρα της ελληνικής, της ευρωπαϊκής και της παγκόσμιας πολιτισμικής ταυτότητας.</p> <p>Να αναγνωρίσουν την πολλαπλότητα των τρόπων λογοτεχνικής αναπαράστασης και να συνειδητοποιήσουν τη δημιουργική επικοινωνία ανάμεσα στις λογοτεχνίες διαφορετικών χωρών.</p>		<p><i>θέματα:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. πώς προβάλλονται οι κωφοί μέσα από τα κείμενα 2. ποιες είναι οι κοινωνικοπολιτικές, ιστορικές συνθήκες. 3. συζητούν επίσης για τον πιθανό αντίκτυπο των διηγημάτων αυτών στην ευρύτερη ελληνική κοινωνία. <p><i>(Ελληνικά, Νοηματική, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Πληροφορική)</i></p> <p><i>Αναζήτηση κωφών λογοτεχνών και έργων τους.</i> <i>Συνάντηση και συζήτηση μ' αυτούς.</i> <i>Μελέτη των έργων τους.</i> <i>Εκδήλωση αφιερωμένη στο έργο τους.</i> <i>Οι μαθητές γράφουν μικρά ποιήματα / μικρές ιστορίες με αφορμή τα έργα των κωφών δημιουργών.</i> <i>Τα διορθώνουν, τα επιμελούνται εικαστικά, τα τυπώνουν και τα στέλνουν στους κωφούς λογοτέχνες με επιστολή που γράφουν.</i> <i>(Ελληνικά, Νοηματική, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Εικαστικά, Πληροφορική)</i></p>
---	--	---

3.4.3. Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

ΘΕΜΑΤΑ

- Αγαπημένοι αφηγητές\παραμυθάδες στην κοινότητα των κωφών και τα μυστικά της τέχνης τους.
- «Μαγικές» αφηγήσεις στην ελληνική νοηματική.
- Λογοτεχνία και εικαστικά.
- Επιτόπια έρευνα των μαθητών στην κοινότητα των κωφών, με σκοπό να συγκεντρώσουν μύθους και παραδόσεις της.
- Έρευνα και συλλογή θεατρικών δρώμενων στη νοηματική (από σχολεία, σωματεία, ιδιώτες κλη).
- Πώς μεταφέρουμε τις παραδόσεις από μια πολιτισμική κοινότητα σε μια άλλη; Πώς μεταφέρουμε μύθους από παραδοσιακές ελληνικές κοινότητες στην νοηματική γλώσσα;
- Τα οικογενειακά δέντρα και η σημασία τους για τα μέλη τους. Οι οικογενειακές παραδόσεις και αξίες. Κωφοί που μεγαλώνουν σε οικογένειες με ακούοντες και κωφοί που μεγαλώνουν σε οικογένειες με κωφούς.
- Τα εθνολογικά και λαογραφικά μουσεία της πόλης μας / της περιοχής μας/ διάσημα εθνολογικά μουσεία στον κόσμο.
- Δημιουργία «Βιβλιοθήκης με παραμύθια» στην τάξη και έκδοση ενός Καταλόγου Παραμυθιών από τους μαθητές.
- Περιήγηση στον κόσμο του Παναγιώτη Ζωγράφου: οι μαθητές συλλέγουν υλικό και πληροφορίες για να γνωρίσουν βαθύτερα το έργο του και στη συνέχεια οργανώνουν δραστηριότητες με βάση το υλικό αυτό: Φτιάχνουν γιγαντοαφίσες με κάθε πίνακα και τις περιγράφουν στη νοηματική σε εκδήλωση του σχολείου. Οι μαθητές διαχωρίζουν την καθαρά ιστορική αξία των έργων αυτών από την συμβολική-ποιητική αλλά και από την αισθητική. Με το υλικό αυτό οι μαθητές φτιάχνουν ένα βίντεο στη νοηματική γλώσσα.
- Οι «προσωπικές» ιστορίες των ανθρώπων μέσα στις «μεγάλες» εθνικές / πολιτικές ιστορίες. Η «προσωπική» και «κοινωνική» ιστορία των κωφών.

- «Ο Οδυσσέας και η παρέα του ταξιδεύουν στην Ελλάδα και τον κόσμο»: Οι μαθητές συγκεντρώνουν πληροφορίες και φτιάχνουν μια ιστορία για μια παρέα κωφών που ταξιδεύουν για να γνωρίσουν τον πλανήτη. Τι θα μάθουν από αυτήν την Οδύσσεια;
- Η μετανάστευση στην εποχή μας: Οι μαθητές αδελφοποιούνται με ένα σχολείο με μαθητές μετανάστες και κάνουν ένα θεατρικό από κοινού, με βάση τις διαφορετικές και κοινές εμπειρίες.
- Προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι νέες κωφές γυναίκες σήμερα. Οι μαθητές παίρνουν συνεντεύξεις και φτιάχνουν ένα μικρό ντοκιμαντέρ με το θέμα αυτό.
- Επιλέγουν αποσπάσματα από βιντεοσκοπημένο υλικό νοηματικής, που κρίνουν ότι έχουν αισθητική αξία και τα μεταφράζουν στην ελληνική. Επιμελούνται τα κείμενα αυτά και τα εκδίδουν.
- Από τις Αρχές του Διαφωτισμού στον καταστατικό χάρτη της UNESCO για τα δικαιώματα των παιδιών: Οι μαθητές συγκεντρώνουν υλικό από τους αγώνες για τα κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα των ανθρώπων κατά τους τελευταίους αιώνες.
- Συλλογή κειμένων από την κοινότητα των κωφών. Μελετούν τη φιλοσοφία, τα μηνύματα και αιτήματα που περιέχουν. Διερευνούν ποια από τα αιτήματα έχουν πραγματοποιηθεί και ποια όχι. Φτιάχνουν καλλιτεχνικές αφίσες με τα υλικά αυτά και οργανώνουν έκθεση στο σχολείο. Οργανώνουν συζητήσεις για τα θέματα αυτά.
- Η Ηθογραφία και ο Ρεαλισμός στην ελληνική λογοτεχνία και τέχνη. Οι μαθητές μελετούν το θέμα διεξοδικά μέσα από την ανάγνωση σχετικών κειμένων, τη δραματοποίηση, την απόδοση στην ελληνική νοηματική, τη σύγκριση και αντιπαραβολή με άλλες μορφές τέχνης (ζωγραφική, θέατρο και κινηματογράφος).
- Ερευνούν το υλικό, κάνουν συγκρίσεις και εξάγουν τα συμπεράσματά τους, τα οποία καταγράφουν σε γραπτή εργασία. Την εργασία αυτή παρουσιάζουν σε άλλες τάξεις του σχολείου.
- Ο εθνικός μας ποιητής. Οι μαθητές μελετούν διεξοδικά τη ζωή και το έργο του. Επιλέγουν έργα / αποσπάσματα, τα οποία αποδίδουν λογοτεχνικά στην ελληνική νοηματική γλώσσα. Παρουσιάζουν τις εργασίες τους σε διασχολική εκδήλωση και σε σωματεία των Κωφών.
- Παραδοσιακή και νεωτερική ποίηση: Επιλέγουν έργα και τα μελετούν συγκριτικά. Ερευνούν τις συνθήκες μέσα στις οποίες γεννήθηκαν τα έργα αυτά. Εντοπίζουν τα χαρακτηριστικά κάθε ενός κατά κατηγορία. Αποδίδουν τα έργα με ποιητικό τρόπο στη νοηματική γλώσσα.
- Εικονογράφηση λογοτεχνικών έργων.
- Οι λογοτεχνικές αναπαραστάσεις του ταξιδιού από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας.
- Δραματοποίηση μυθιστορήματος.
- Η θάλασσα στη ζωή μας.

3.4.4. Διδακτική μεθοδολογία

Ισχύουν οι αντίστοιχες οδηγίες των ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης. Προστίθεται η δυνατότητα να αξιοποιήσει ο εκπαιδευτικός την ευαισθητοποίηση και εξοικείωση των μαθητών με την λογοτεχνική/ποιητική δημιουργία της μητρικής τους γλώσσας.

Παρατίθενται στη συνέχεια κάποιες πληροφορίες σχετικά με την λογοτεχνική παράδοση της ελληνικής νοηματικής γλώσσας και την σημασία της στη διδασκαλία της Λογοτεχνίας:

Η σχετικά νεαρή Ελληνική Κοινότητα των Κωφών δεν έχει ερευνήσει, καταγράψει και εκδώσει ακόμη έργα από την άγραφη (και ανώνυμη) λογοτεχνική της παράδοση. Ωστόσο η άγραφη αυτή πολιτισμική παράδοση είναι αναπόσπαστο μέρος της κοινοτικής ζωής των κω-

φών και οι μαθητές έχουν συχνά την ευκαιρία να έχουν επαφή μ' αυτόν τον πολιτισμικό θησαυρό. Το μάθημα της ελληνικής λογοτεχνίας μπορεί να αποτελέσει πολιτισμική, πολιτιστική και αισθητική «γέφυρα» μεταξύ της ποιητικής/ λογοτεχνικής δημιουργίας στη νεοελληνική γλώσσα και αυτής στην ελληνική νοηματική. Η ιστορία και η θεωρία της λογοτεχνίας δοσμένη με κατάλληλο τρόπο υποστηρίζει τους μαθητές να κατανοήσουν και να συνειδητοποιήσουν βαθύτερα ζητήματα της λογοτεχνικής δημιουργίας, ασχέτως του γλωσσικού οργάνου που χρησιμοποιείται. Κατανοούν επίσης και το πώς η ιδιαιτερότητα κάθε γλώσσας ορίζει το χαρακτήρα της λογοτεχνικής της παραγωγής.

Σημαντική παράμετρος στο μάθημα της λογοτεχνίας είναι η ενεργοποίηση των μαθητών, όχι μόνο ως αναγνωστών, αλλά και ως εν δυνάμει δημιουργών λογοτεχνικών έργων. Οι δραστηριότητες δημιουργικής γραφής είναι πολύτιμο εργαλείο που αφυπνίζει τις καλλιτεχνικές ευαισθησίες και δυνατότητες των μαθητών στο γραπτό λόγο, αλλά και τον νοηματικό λόγο.

Οι ευκαιρίες για πρωτότυπες αφηγήσεις, ποιήματα και θεατρικά δρώμενα στη νοηματική γλώσσα, ελευθερώνει την ποιητική πτυχή των εκφραστικών δυνατοτήτων τους και τους ενθαρρύνει να δοκιμάσουν τα ποιητικά φτερά τους και στη νεοελληνική γλώσσα. Οι δραστηριότητες αυτές είναι απαραίτητο να έχουν βιωματικό, παιχνιδώδη χαρακτήρα και να αποτελούν λειτουργικό κομμάτι της σχολικής διαδικασίας, για να μην δημιουργηθεί στους μαθητές ή αίσθηση ότι η «λογοτεχνία» είναι «κάτι μακρινό, που αφορά αποκλειστικά τους λογοτέχνες, που είναι προικισμένοι, ενήλικες και ακούοντες». Στις «δραστηριότητες δημιουργικής γραφής» πρέπει να διασφαλίζεται ατμόσφαιρα ενθάρρυνσης και «ποιητικής ελευθερίας». Ταυτόχρονα όμως πρέπει να δίνονται με δομημένο τρόπο πληροφορίες, όρια και νύξεις για το ποιητικό και λογοτεχνικό «ήθος», που είναι κοινό για όλες τις γλώσσες.

Η ενασχόληση με την ανάγνωση και την λογοτεχνική γραφή εξοικειώνουν τους μαθητές με την μεταφορική και συμβολική λειτουργία της γλώσσας. Δίνουν επίσης τη δυνατότητα να δοκιμάσουν οι μαθητές με βαθειά βιωματικό τρόπο τη δύναμη της γλώσσας.

Σημαντικό είναι οι δημιουργίες των μαθητών να παρουσιάζονται στην τάξη για να βελτιώνονται μέσα από την ανατροφοδότηση. Πολύτιμη διαδικασία δημιουργικού γραμματισμού είναι και η έκδοση των έργων των μαθητών. Η έκδοση αποτελεί την ολοκλήρωση μιας δημιουργικής πορείας από την αρχική ιδέα έως το τελικό έργο. Στο ενδιάμεσο παρεμβάλλονται η πρώτη καταγραφή, οι αλληπάλληλες αναθεωρήσεις μέσα από γόνιμες ατομικές και ομαδικές διαδικασίες και η διαμόρφωση του τελικού κειμένου.

Η παρουσίαση των δημιουργιών των μαθητών αποτελεί την ολοκλήρωση της έκδοσης. Η παρουσίαση, σε στενότερο ή ευρύτερο κύκλο, δίνει στους μαθητές τη δυνατότητα να έχουν την εμπειρία της επικοινωνίας μέσα από τη γραφή και να συνειδητοποιήσουν το κέρδος και την ευθύνη του εγχειρήματος.

Πολύ μεγάλη αξία έχουν επίσης όλες οι λογοτεχνικές δραστηριότητες στην τάξη:

- Η ανάγνωση έργων στην ελληνική,
- η παρακολούθηση έργων στη νοηματική,
- η απόδοσή τους με οποιονδήποτε ποιητικό τρόπο ή με τη συνδρομή άλλων τεχνών,
- η μεταφορά από τη μια γλώσσα στην άλλη,
- η αναζήτηση παράλληλων έργων, λογοτεχνικών ή σε άλλες τέχνες
- η δημιουργική συζήτηση που φωτίζει και πλουτίζει το λογοτεχνικό βίωμα και
- όποια άλλη δημιουργική δραστηριότητα μπορεί να ξεπηδήσει αυθόρμητα στην τάξη και μπορεί να συντελέσει στην προσέγγιση των διδακτικών στόχων.

3.4.5. Διδακτικά βιβλία και υλικά:

Επιπλέον των προτεινομένων βιβλίων και υλικών για τη γενική εκπαίδευση προτείνονται:

1. «Ανθολόγιο Νεοελληνικής Λογοτεχνίας για κωφούς και βαρήκοους μαθητές».

Το βιβλίο αυτό θα χρησιμεύει και για τις τρεις τάξεις του Γυμνασίου. Στα περιεχόμενα του Ανθολογίου περιλαμβάνονται κείμενα από την ελληνική και παγκόσμια λογοτεχνία, που χαρακτηρίζονται για το ουμανιστικό περιεχόμενό τους και είναι εμπνευσμένα από την «επική» και την «καθημερινή» ιστορία του ανθρώπου στον εξανθρωπισμό του. Μερικά από τα κείμενα αυτά αναφέρονται στη διαχρονική πορεία των ανθρώπινων κοινωνιών προς την ισονομία, την ισοπολιτεία, την ατομική και κοινωνική απελευθέρωση, την υπέρβαση των στερεοτύπων και του ρατσισμού, την αλληλεγγύη και την αποδοχή της διαφορετικότητας. Το ανθολόγιο περιλαμβάνει επίσης κείμενα, που αποτελούν απόδοση από την νοηματική στην νεοελληνική έργων της λογοτεχνικής παράδοσης των κωφών. Τα έργα αυτά μπορεί να είναι και από την ελληνική και από τη διεθνή κοινότητα των κωφών.

Βασικά κριτήρια στην επιλογή των κειμένων αυτών είναι η αυθεντικότητα και η αισθητική αρτιότητα.

2. Βιβλίο δημιουργικής γραφής και έκφρασης.

που περιλαμβάνει πληροφορίες, υποστηρικτικό υλικό, δραστηριότητες και ασκήσεις για υποστήριξη των δεξιοτήτων των μαθητών στη δημιουργική γραφή.

Και τα δύο βιβλία συνοδεύονται από CD με μετάφραση στη νοηματική και με βιβλίο του δασκάλου.

Οι προδιαγραφές των υλικών αυτών είναι αυτές των βιβλίων για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας, (αναφέρονται στο αντίστοιχο κεφάλαιο).

3.4.6. Αξιολόγηση

Ισχύουν οι αρχές των ΔΕΠΠΣ, ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης προσαρμοσμένες για τους κωφούς μαθητές

4. ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ (ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ-ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ)

Ο σκοπός της διδασκαλίας των δύο κλάδων του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών (Αρχαία κείμενα από μετάφραση και Αρχαία από πρωτότυπο) δεν διαφοροποιείται από αυτόν της γενικής εκπαίδευσης. Το ανθρωποκεντρικό περιεχόμενο των μαθημάτων αυτών ανταποκρίνεται στην ανάγκη -και δικαίωμα- των κωφών μαθητών να έχουν πρόσβαση στην αρχαιοελληνική πολιτιστική κληρονομιά και στις δεξιότητες που καλλιεργεί η κλασική παιδεία: ενεργή συνείδηση της διαχρονικότητας των ανθρωπιστικών αξιών, κατανόηση των διαχρονικών δεσμών που συνδέουν τις ανθρώπινες κοινότητες, αίσθηση του μέτρου, συνείδηση των δυνατοτήτων του ανθρώπου, επίγνωση των ανθρωπίνων ορίων, καλλιέργεια του συλλογικού πνεύματος, ενεργοποίηση του αισθήματος της προσωπικής ευθύνης, επίγνωση της μοναδικής αξίας της ανθρώπινης ύπαρξης, καλαισθησία, ικανότητα συλλογισμών και ολοκληρωμένων εσωτερικών διεργασιών για τη σφαιρική κατανόηση του κόσμου. Με την επιδίωξη να υπηρετηθούν ουσιαστικές εκπαιδευτικές ανάγκες των κωφών μαθητών, οι προτεινόμενες δραστηριότητες του μαθήματος, έχουν επικεντρωθεί κυρίως σ' αυτές που επιδιώκουν τους παραπάνω στόχους.

Στην κατάρτιση του Αναλυτικού προγράμματος του μαθήματος έχει ληφθεί υπ' όψιν το γεγονός ότι η ελληνική δεν είναι η πρώτη γλώσσα των μαθητών. Οι δυσχέρειες στην ελληνική γλώσσα έκαναν απαραίτητες και ορισμένες τροποποιήσεις στην επιλογή της διδακτέας ύλης, ώστε τα κείμενα, πρωτότυπα και από μετάφραση, να είναι βατά από τους μαθητές. Σημαντικό υποστηρικτικό ρόλο στην προσβασιμότητα των κειμένων αυτών παίζει και η χρήση της νοηματικής γλώσσας, όταν χρειάζεται.

4.1. ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ (από μετάφραση)

4.1.1. Αρχές και διδακτική μεθοδολογία του μαθήματος

Οι γενικοί και ειδικοί σκοποί του μαθήματος είναι κοινί με αυτούς της γενικής εκπαίδευσης. Ο προσανατολισμός του μαθήματος εμπεριέχει αρχαιογνωστικούς, γλωσσικούς και λογοτεχνικούς στόχους και το κυρίαρχο μέλημα, όπως άλλωστε και στο αντίστοιχο ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης, είναι η συνθετική οργάνωση των παραπάνω επιμέρους στοιχείων σε ενιαίο παιδευτικό εργαλείο.

Για λόγους γλωσσικούς απαιτείται προσοχή στην επιλογή των μεταφρασμένων κειμένων, που προτείνονται για διδασκαλία από μετάφραση. Τα επιλεγόμενα κείμενα πρέπει να είναι σχετικά σύντομα και σημασιολογικά αυτοτελή κατά το δυνατόν.

Το περιεχόμενο του μαθήματος απαιτεί βιωματική προσέγγιση και ο καταλληλότερος τρόπος για να την επιτύχουμε είναι τα διαθεματικά σχέδια εργασίας. Για το λόγο αυτό, όλες οι διδακτικές ενότητες οργανώνονται μέσα από, μικρής ή μεγαλύτερης διάρκειας, διαθεματικά σχέδια εργασίας. Τα σχέδια εργασίας πραγματοποιούνται με μαθητικές ομάδες, μικρότερες ή μεγαλύτερες. Ο σχεδιασμός προβλέπει τη συμβολή πολλών γνωστικών αντικειμένων: Νοηματική Γλώσσα, Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία, Ιστορία, Φυσικές Επιστήμες, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Φυσική Αγωγή, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική κλπ., κατά περίπτωση. Ο διεπιστημονικός αυτός σχεδιασμός, απαιτεί και τη συγκρότηση ομάδων εκπαιδευτι-

κών που υποστηρίζουν πολύπλευρα την ολοκλήρωση των σχεδίων εργασίας. Τέτοιου είδους δραστηριότητες ενισχύουν στην πράξη τις συλλογικές και συνεργατικές διαδικασίες και συντελούν στην πραγμάτωση των αξιών και στην απόκτηση των δεξιοτήτων, που αποτελούν τους στόχους του μαθήματος.

4.1.2. Στόχοι, Θεματικές ενότητες, Ενδεικτικές δραστηριότητες, διαθεματικά σχέδια εργασίας

* Οι δραστηριότητες σε πλαγιογραφία είναι διαθεματικές

ΤΑΞΗ Α'

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές δραστηριότητες *
Ομηρικά έπη Ι. Οδύσσεια		
<p>Με τη διδασκαλία της Οδύσσειας επιδιώκεται οι μαθητές:</p> <p>Να κατανοήσουν την Οδύσσεια ως ποιητική γεωγραφία και ως άνθρωπο - γεωγραφικό έπος, να γνωρίσουν και να κατανοήσουν με αφορμή το νόστο την περιπέτεια ενός αρχετυπικού έλληνα, ενός ήρωα που επιβιώνει, επειδή διαθέτει ευφυΐα και τόλμη.</p>	<p>Ανθολόγιο που περιλαμβάνει: περιλήψεις, αναδιηγήσεις, αναγνώσεις και αναλυτική επεξεργασία ορισμένων ραψωδιών).</p> <p>Θέματα: Νόστος, ύβρις, ανθρωπομορφισμός των θεών, κοινωνική και πολιτική οργάνωση, αξίες</p>	<p>Οι μαθητές:</p> <p><i>Αναζητούν πληροφορίες για τον Όμηρο και οργανώνουν έκθεση με εικαστικές δημιουργίες τους, εμπνευσμένες από απεικονίσεις του ποιητή. Συνθέτουν μια θεατρική σκιαγράφιση του ποιητή και της εποχής του και την παρουσιάζουν στην έκθεση.</i></p> <p><i>Γράφουν ένα άρθρο για το έργο του ποιητή και το δημοσιεύουν στη σχολική εφημερίδα.</i></p> <p>(Ελληνικά, Λογοτεχνία, Νοηματική, Θέατρο, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</p> <p><i>Συγκεντρώνουν πληροφορίες για τον «ομηρικό κόσμο» από την τέχνη, από τη λογοτεχνική παράδοση, από την ιστορία και από σημερινά καλλιτεχνικά έργα (π.χ. κινηματογραφικές ταινίες), εμπνευσμένα από τον ομηρικό κόσμο.</i></p> <p><i>Κάθε μαθητής παρουσιάζει τις πληροφορίες του και εκθέτει τα συμπεράσματά του από το υλικό που συγκέντρωσε. Καταγράφουν και συγκρίνουν κατά ομάδες τα υλικά αυτά και διατυπώνουν σχόλια και συμπεράσματα.</i></p> <p><i>Συζητούν διεξοδικά το πόσο ποικίλες απόψεις έχουν διατυπωθεί για τον ποιητή και το έργο του. Διατυπώνουν απόψεις και υποθέσεις για να ερμηνεύσουν αυτές τις διαφοροποιήσεις.</i></p> <p><i>Συνθέτουν ομαδικά ένα μεγάλο πανώ, στο οποίο «ενσωματώνουν» με εικαστικό τρόπο τις ποικίλες πληροφορίες, που έχουν συλλέξει για τον «Ομηρικό κόσμο».</i></p> <p><i>Εκθέτουν το πανώ σε συνάντηση των τάξεων του σχολείου και το παρουσιάζουν. Απαντούν σε ερωτήσεις και σχόλια των συμμαθητών τους.</i></p> <p>(Ελληνικά, Λογοτεχνία, Αρχαία από πρωτότυπο, Ιστορία, Νοηματική, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</p> <p><i>Το έπος: Μελετούν λεξικά και άλλες πηγές για να κατανοήσουν την έννοια. Καταγράφουν επικά έργα και επικούς ποιητές από την παγκόσμια λογοτεχνική παράδοση.</i></p>

		<p>(Ελληνικά, Λογοτεχνία, Αρχαία από πρωτότυπο, Ιστορία, Πληροφορική).</p> <p><i>Προεκτείνουν την αναγνωστική εμπειρία τους, με αξιοποίηση των ερωτήσεων των παράλληλων κειμένων και πληροφοριών, που αντλούν από το διαδίκτυο και από προγράμματα πολυμέσων για θέματα σχετικά με την Οδύσσεια.</i></p> <p><i>Πραγματικό/ ρεαλιστικό/ ποιητικό/ φανταστικό:</i> <i>Οι μαθητές συζητούν τις έννοιες και αναζητούν παραδείγματα από την εμπειρία τους και από το έπος.</i> <i>(Ιστορία, Λογοτεχνία, Αρχαία από πρωτότυπο, Θέατρο, Τεχνολογία, Εικαστικά).</i></p>
<p>Να γνωρίσουν και να κατανοήσουν το μύθο στην ποιητική μετάφρασή του και την πλοκή του, όπως δίνεται στα βασικά του στοιχεία στο προοίμιο, ως ποιητικό παρελθόν και ποιητικό παρόν (αναζήτηση, νόστος, α' και β' αγορά των θεών, εγκιβωτισμένη αφήγηση των περιπετειών του Οδυσσέα και των συντρόφων του -απόλογοι-, μνηστηροφονία), να χαρούν το παραμυθικό και φανταστικό ταξίδι του νόστου και τα στοιχεία που το χαρακτηρίζουν, να διερευνήσουν τη δομή της <i>Οδύσσειας</i>, ώστε να γνωρίσουν και να κατανοήσουν τις αφηγηματικές τεχνικές (ευθύς λόγος, διάλογος, μονόλογος, εγκιβωτισμός), την οπτική γωνία του αφηγητή (αφήγηση σε α' ή γ' πρόσωπο), τη λειτουργία του χρόνου ως προς την τάξη (αναδρομή, προοικονομία)</p>	<p>Πολιτική οργάνωση, αξίες και στάση ζωής, ηρωικό στοιχείο, αφηγηματικές τεχνικές, ομοιότητες και διαφορές των ετών.</p>	<p><i>Συζητούν το θέμα: «Ο ανθρωπομορφισμός των θεών» με αφορμή από τα άλλα γνωστικά αντικείμενα (Ιστορία: Η θρησκεία των αρχαίων ελλήνων, πολυθεΐα και μονοθεϊσμός, Λογοτεχνία: αξιοποίηση συμβόλων στη σύγχρονη Λογοτεχνία, Αισθητική Αγωγή: εικαστικές απεικονίσεις).</i></p> <p><i>Εργάζονται εικαστικά πάνω στο Δωδεκάθεο και παρουσιάζουν τα έργα τους στο σχολείο. Μελετούν διεξοδικά τους «χαρακτήρες» και τις «ιδιότητες» του κάθε θεού, καταγράφουν τα σύμβολά τους και πληροφορίες για τη λατρεία τους. Επεξεργάζονται και αποδίδουν λογοτεχνικά, θεατρικά και εικαστικά το συμβολικό νόημα της κάθε θεότητας.</i> <i>(Ιστορία, Λογοτεχνία, Αρχαία από πρωτότυπο, Θέατρο, Τεχνολογία, Εικαστικά).</i></p> <p><i>Αξιοποιούν πληροφορίες της Γεωγραφίας, της Τοπικής Ιστορίας, της Φυσικής Αγωγής, της Οικιακής Οικονομίας, κ.ά. για τη διερεύνηση θεμάτων, που αναφέρονται στο έπος, όπως: τοπωνύμια, μουσικοχορευτικοί και αθλητικοί αγώνες (π.χ. στη Σχερία), διατροφή των αρχαίων κλπ.</i></p> <p><i>Αντιπαραβάλλουν τις πληροφορίες αυτές με αντίστοιχες από τη σημερινή πραγματικότητα και καταγράφουν ομοιότητες και διαφορές.</i> <i>(Γεωγραφία, Ελληνικά, Λογοτεχνία, Φυσική Αγωγή και Αισθητική Αγωγή).</i></p> <p><i>Εργάζονται στο θέμα: «Ολυμπιάδες σε τόπο και χρόνο» με υποθέματα:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Οι Ολυμπιάδες και η μέτρηση του χρόνου.</i> • <i>Μουσικές και ποιητικές Ολυμπιάδες.</i> • <i>Ολυμπιάδες και εικαστικές απεικονίσεις.</i> <p><i>Μεταφράζουν και αποδίδουν ποιητικά και ρυθμικά στη νοηματική γλώσσα Ολυμπιακούς Ύμνους.</i> <i>(Ιστορία, Μουσική, Λογοτεχνία, Μαθηματικά, Τεχνολογία, Φυσική Αγωγή, Αισθητική Αγωγή, Γεωγραφία).</i></p> <p><i>Δραματοποιούν επεισόδια από ενότητες που προσφέρονται, σχεδιάζουν στο χάρτη το ταξίδι του Οδυσσέα και ζωγραφίζουν διάφορα θέματα.</i> <i>Στις δραματοποιήσεις εντοπίζουν και αξιοποιούν θεατρικά τις</i></p>

<p>και ως προς τη διάρκεια (διαστολή και συστολή του χρόνου) και τους εκφραστικούς τρόπους (περιγραφή / περιγραφική τεχνική, επαναλήψεις, επική ειρωνεία, άστοχα ερωτήματα, παρομοίωση, στοιχεία προφορικής σύνθεσης και διάδοσης του έπους: τυπικές φράσεις και σκηνές, τυπικοί στίχοι, τυπικά επίθετα) και να αξιολογήσουν, στο βαθμό που είναι δυνατόν, το λειτουργικό τους ρόλο, να κατανοήσουν τον ανθρωποκεντρικό και ανθρωπιστικό χαρακτήρα της <i>Οδύσσειας</i>, να αναγνωρίσουν, να κατανοήσουν και να αξιολογήσουν τη δράση και τη συμπεριφορά των κυριότερων, τουλάχιστον, προσώπων όχι για να αναζητήσουν πρότυπα συμπεριφοράς, αλλά για να εμβαθύνουν τη γνώση τους για τον άνθρωπο, να διαπιστώσουν ότι στην <i>Οδύσεια</i> λειτουργεί το σχήμα <i>ύβρις</i> (μνηστήρες - Οδυσσέας), <i>νέμεσις</i> (μνηστηροφονία), <i>τίσις</i> και ότι η δράση συντελείται σε τρία επίπεδα: Όλυμπος (θεοί), γη (θεοί-άνθρωποι), Άδης (νεκροί-Οδυσσέας), να κατανοήσουν τον πολιτισμό της Ο-</p>		<p><i>τεχνικές του μονολόγου και του διαλόγου: Παρουσιάζουν επεισόδια α) με αφήγηση από τους μαθητές και β) με πολυπρόσωπα δρώμενα.</i></p> <p><i>Χρησιμοποιούν με διακριτό τρόπο τον ευθύ και πλάγιο λόγο στις αφηγήσεις τους.</i></p> <p><i>Οι μαθητές προσεγγίζουν επίσης άλλες αφηγηματικές τεχνικές που χρησιμοποιεί ο ποιητής, όπως τον εγκιβωτισμό, την οπτική γωνία του αφηγητή (αφήγηση σε α' ή γ' πρόσωπο), τη λειτουργία του χρόνου ως προς την τάξη (αναδρομή, προοικονομία) και ως προς τη διάρκεια (διαστολή και συστολή του χρόνου) και τους εκφραστικούς τρόπους (περιγραφή / περιγραφική τεχνική, επαναλήψεις, επική ειρωνεία, άστοχα ερωτήματα, παρομοίωση, στοιχεία προφορικής σύνθεσης και διάδοσης του έπους: τυπικές φράσεις και σκηνές, τυπικούς στίχους, τυπικά επίθετα).</i></p> <p><i>Προσπαθούν με την υποστήριξη εποπτικού υλικού (κινηματογραφικά έργα, απεικονίσεις) να κατανοήσουν και να εφαρμόσουν στις θεατρικές αναπαραστάσεις τους, στο βαθμό που είναι δυνατόν, τις παραπάνω αφηγηματικές τεχνικές.</i></p> <p><i>Συζητούν πάνω στις τεχνικές αυτές με σκοπό να προσδιορίσουν το λειτουργικό τους ρόλο, με βάση την δική τους προσπάθεια να αποδώσουν το έργο.</i></p> <p><i>Αντιπαραβάλλουν αντίστοιχα παραδείγματα από την νεοελληνική γλώσσα και λογοτεχνία καθώς και παραδείγματα από τη νοηματική γλώσσα.</i></p> <p><i>(Ιστορία, Μουσική, Λογοτεχνία, Μαθηματικά, Τεχνολογία, Φυσική Αγωγή, Αισθητική Αγωγή, Γεωγραφία).</i></p> <p><i>Μελετούν τα πρόσωπα της Οδύσσειας από το σχολικό και άλλα κείμενα. Γράφουν κατά ομάδες τα «πορτραίτα» και τη βιογραφία κάθε ενός.</i></p> <p><i>Αναλαμβάνουν και υποδύονται σε θεατρικούς μονόλογους ή δρώμενα χαρακτηριστικά στιγμιότυπα από τη ζωή των Ομηρικών ηρώων.</i></p> <p><i>Σκιαγραφούν τους χαρακτήρες τους με βάση στοιχεία του κειμένου, συγκρίνουν τη στάση και τη δράση τους μ' αυτές των συγχρόνων ανθρώπων.</i></p> <p><i>Διερευνούν την επίπτωση των αξιών και των κοινωνικών συνθηκών στις τότε και τις τωρινές στάσεις των ανθρώπων.</i></p> <p><i>Απεικονίζουν εικαστικά τα πρόσωπα αυτά και προσπαθούν να τα συγκρίνουν με ήρωες άλλων έργων.</i></p> <p><i>(Λογοτεχνία, Εικαστικά, Θέατρο, Ελληνικά, Αρχαία από πρωτότυπο).</i></p> <p><i>Οι μαθητές βρίσκουν ανάλογα παραδείγματα (ύβρις-νέμεσις) από την αρχαία ελληνική ή σύγχρονη γραμματεία.</i></p> <p><i>Δραματοποιούν στη νοηματική τα παραδείγματα.</i></p> <p><i>Καταρτίζουν σχετικό λεξιλόγιο και γράφουν ομαδικά μια δική τους ιστορία, παρατηρώντας τη σημερινή πραγματικότητα.</i></p> <p><i>(Ιστορία, Μουσική, Λογοτεχνία, Τεχνολογία, Φυσική Αγωγή, Αισθητική Αγωγή).</i></p> <p><i>Κάνουν ατομικές εργασίες για τους θεούς και με βάση αυτές, συνθέτουν ένα θεατρικό έργο, στο οποίο εντάσσουν το δω-</i></p>
--	--	--

<p><i>δύσσειας</i> «κόσμος»: αξίες, στάσεις, δράση, ήθη και έθιμα, κοινωνική και πολιτική οργάνωση, θεσμοί, υλικός πολιτισμός, κ.ά.</p>		<p><i>δεκάθεο, τις μικρότερες θεότητες, τους ημίθεους, τους ήρωες, τους βασιλείς και τους «θνητούς».</i> Σχεδιάζουν σύμβολα και ενδύματα για το κάθε πρόσωπο με βάση το χαρακτήρα και το ρόλο του στον Όλυμπο, στη Γη και στον Άδη. (<i>Ιστορία, Μουσική, Λογοτεχνία, Τεχνολογία, Φυσική Αγωγή, Αισθητική Αγωγή, Γεωγραφία</i>).</p> <p><i>Εργάζονται με τη μέθοδο σχεδίων εργασίας στο θέμα:</i> <i>Ο ανθρωποκεντρικός χαρακτήρας της Οδύσσειας, με κειμενικά στοιχεία από την Οδύσσεια, από τον κλασικό πολιτισμό και από νεότερα κείμενα και με αξιοποίηση πληροφοριών από το διαδίκτυο</i> (<i>Λογοτεχνία, Ιστορία, Πληροφορική, Φυσική Αγωγή</i>).</p> <p><i>Συγκεντρώνουν από το ομηρικό κείμενο στοιχεία για ήθη και έθιμα και τα συνδέουν με αντίστοιχα της εποχής μας.</i> (<i>Λογοτεχνία, Θρησκευτικά, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Ελληνικά, Ιστορία, Αισθητική Αγωγή</i>).</p> <p><i>Συζητούν το θέμα: «Κοινωνική και πολιτική οργάνωση του ομηρικού κόσμου»</i> (<i>Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Λογοτεχνία, Ιστορία</i>).</p> <p><i>Συζητούν το θέμα: «Ο υλικός πολιτισμός του ομηρικού κόσμου» (όπλα, οικιακά σκεύη, ενδυμασία, εδέσματα) και τα συγκρίνουν με αντίστοιχα σημερινά.</i> (<i>Λογοτεχνία, Τεχνολογία, Αισθητική Αγωγή, Οικιακή Οικονομία</i>).</p>
Ηροδότου Ιστορίες		
<p>Με τη διδασκαλία του Ηροδότου επιδιώκεται οι μαθητές:</p> <p>να κατανοήσουν το χώρο στον οποίο συμβαίνουν τα γεγονότα και το χρόνο κατά τον οποίο εξελίσσονται –με δεδομένη και την ιδιαιτερότητα της δομής / σύνθεσης του έργου,</p> <p>να ανιχνεύσουν τους πυρήνες του έργου, δηλαδή να διερευνήσουν τις αντιλήψεις που προκύπτουν από το έργο σχετικά με τα ανθρώπινα, όπως είναι η ιστορική εξέλιξη, η θέση των θεών στη ζωή</p>	<p>Ανθολόγιο που περιλαμβάνει: περιληπτικές αναδιηγήσεις από όλα τα βιβλία, αναλυτική επεξεργασία ορισμένων κεφαλαίων ή εννοτήτων.</p> <p>Θέματα: τα περσικά, ο ανθρωποκεντρικός χαρακτήρας, η θέση των θεών, η οπτική γωνία του ιστορικού, η αποδοχή της ετερότητας, το πλήθος των γεωγραφικών και εθνογραφικών στοι-</p>	<p>Οι μαθητές:</p> <p>Μελετούν θέματα που αναφέρονται στη σημασία του ελληνικού πνεύματος και στην «ελληνική ελευθερία», όπως αυτά που παρουσιάζονται στον Ηρόδοτο.</p> <p><i>Αναζητούν χάρτες παλιότερους και σημερινούς και συνθέτουν ένα πανώ με το χάρτη του ιστορικού χώρου της ιστορίας του Ηροδότου. Στο χάρτη τοποθετούν, επισημαίνουν με διαφορετικά χρώματα και καταγράφουν τα ονόματα των λαών, των περιοχών, των πόλεων, των ποταμών κλπ, όπως αναφέρονται στον Ηρόδοτο. Καταγράφουν στο χάρτη πληροφορίες για τις γλώσσες, τις θρησκείες και τα πολιτεύματα των λαών την εποχή του Ηροδότου.</i></p> <p><i>Φιλοτεχνούν επίσης ένα αντίστοιχο πανώ με τον σημερινό χάρτη της περιοχής αυτής και συμπληρώνουν το χάρτη με τις αντίστοιχες πληροφορίες για τις γλώσσες που μιλιούνται στην περιοχή, τις θρησκείες, τα πολιτεύματα, κ.λ.π.</i></p> <p><i>Αντιπαραβάλλουν τους δύο χάρτες και συζητούν θέματα όπως:</i></p> <p><i>η ιστορική εξέλιξη</i> <i>οι συνέπειες της ιστορικής εξέλιξης,</i> <i>η αξία των ιστορικών πηγών και η αξιοπιστία τους.</i> (<i>Ιστορία, Γεωγραφία, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική, Νοηματική, Ελληνικά</i>).</p>

<p>των ανθρώπων, η έννοια της <i>ύβρεως</i> (Α 29-33, 86-88, 141-144), και τους τρόπους με τους οποίους αυτές οι αντιλήψεις δημιουργούν συνοχή στο έργο, να κατανοήσουν την ιστοριογραφική αντίληψη του Ηροδότου, δηλαδή τον τρόπο με τον οποίο ερμηνεύει το ιστορικό γεγονός της σύγκρουσης ανάμεσα στους Έλληνες και τους Πέρσες, και να εκτιμήσουν τόσο την πρώτη απόπειρα καταγραφής οικουμενικής ιστορίας και τον ανθρωποκεντρικό της χαρακτήρα, όσο και τη σύνδεση της πολεμικής σύγκρουσης (Ζ102-120, Η196-208) με την αντιπαράθεση του ασιατικού με τον ελληνικό κόσμο και λόγο: πολιτική-πολιτειακή, πολιτιστική - ιδεολογική σύγκρουση (Γ 80-83, Ε 49-51, 55-61, Η 8-11, 101-105), να αντιληφθούν τη θέση των εθνογραφικών και γεωγραφικών παρεκβάσεων στο ιστορικό έργο του Ηροδότου (Β 17-27, . 5-13, 31 και 36 κ.ά.) και να προσεγγίσουν μέσω αυτών των παρεκβάσεων τον κόσμο της Ανατολής, όπως τον διαγράφει ο ιστορικός και, παράλληλα, να προσπαθήσουν να ερμηνεύσουν τη στάση του Ηροδό-</p>	<p>χείων, οι αφηγηματικές τεχνικές, η δομή και η σύνθεση του έργου.</p>	<p><i>Κάνουν έρευνα σε πηγές και γράφουν τη βιογραφία του Ηροδότου.</i></p> <p><i>Συγκεντρώνουν και καταγράφουν τις απόψεις του Ηροδότου για τη ζωή. Συζητούν γι' αυτές και ξεχωρίζουν όσες θεωρούν ότι μπορεί να ισχύουν και στην εποχή μας.</i></p> <p><i>Εντοπίζουν τις αλλαγές που παρατηρούνται στις απόψεις των ανθρώπων, ανάλογα με την εποχή και τις συνθήκες και δίνουν ερμηνείες. Αναζητούν και μοιράζονται στην ομάδα ανάλογα παραδείγματα από τη δική τους εμπειρία. Καταγράφουν τα συμπεράσματά τους.</i></p> <p><i>(Ιστορία, Λογοτεχνία, Μαθηματικά, Τεχνολογία, Φυσική Αγωγή, Αισθητική Αγωγή, Γεωγραφία).</i></p> <p><i>Συγκεντρώνουν υλικό από διάφορες πηγές και φτιάχνουν χάρτες με την εξελισσόμενη πορεία των περσικών πολέμων. Φτιάχνουν αφίσες με τον οπλισμό και την ενδυμασία των αντιπάλων καθώς και τα ονόματα των ηγετών.</i></p> <p><i>Με βάση το κείμενο του Ηροδότου παρουσιάζουν μια δραματοποιημένη απόδοση της σύγκρουσης μεταξύ Ελλήνων και Περσών, στην οποία συμπεριλαμβάνουν σκηνές που αναφέρονται στις αφορμές και τις αιτίες της, στην εξέλιξη της και στις συνέπειες.</i></p> <p><i>Συγκροτούν ένα ετεροχρονισμένο «Συμβούλιο των Εθνών του ΟΗΕ» που συζητάει με σκοπό να παύσουν οι εχθροπραξίες.</i></p> <p><i>Εκδίδουν ένα «ψήφισμα».</i></p> <p><i>(Ιστορία, Λογοτεχνία, Μαθηματικά, Τεχνολογία, Φυσική Αγωγή, Αισθητική Αγωγή, Γεωγραφία).</i></p> <p><i>Συζητούν τη στάση του Ηροδότου ως ιστορικού των περσικών πολέμων. Διατυπώνουν υποθέσεις για πιθανές δυσκολίες και διλήμματα που αντιμετώπισε (π.χ. στη συλλογή και διασταύρωση των πληροφοριών, στην διαμόρφωση «αντικειμενικής» στάσης κ.λ.π.) και εξετάζουν τις λύσεις που έδωσε.</i></p> <p><i>Διατυπώνουν κριτικές απόψεις για το έργο του.</i></p> <p><i>(Ιστορία, Λογοτεχνία, Μαθηματικά, Τεχνολογία, Φυσική Αγωγή, Αισθητική Αγωγή, Γεωγραφία).</i></p> <p><i>Διαχωρίζουν τα αφηγηματικά από τα αμιγώς ιστορικά αποσπάσματα στο έργο του. Διαχωρίζουν επίσης τα ιστορικά από τα μυθικά στοιχεία στα κείμενά του, βρίσκοντας συγκεκριμένα παραδείγματα.</i></p> <p><i>Συζητούν για τις έννοιες φήμη, παράδοση, μύθος, θρύλος, υπόθεση, ιστορικό ανέκδοτο, εικασία, γεγονός, απόδειξη, τεκμήριο, προκατάληψη, αντικειμενικότητα. Δίνουν παραδείγματα και διατυπώνουν «ορισμούς».</i></p> <p><i>Συζητούν τις διαφορές μεταξύ ιστορίας και λογοτεχνίας.</i></p> <p><i>Οργανώνουν διαλογική αντιπαράθεση σε δύο ομάδες με θέμα «Ιστορία ή Λογοτεχνία».</i></p> <p><i>Με βάση την αντιπαράθεση αυτή ορίζουν τις διαφορετικές λειτουργίες κάθε μιας.</i></p> <p><i>(Ιστορία, Λογοτεχνία, Τεχνολογία, Αισθητική Αγωγή).</i></p>
--	--	--

<p>του απέναντί του, να εκτιμήσουν την αφηγηματική τέχνη του Ηροδότου, να κατανοήσουν τη σχέση του αφηγηματικού με τον πραγματολογικό / ιστορικό λόγο, να αναζητήσουν τους αρμούς που δένουν τα δύο αυτά στοιχεία και να αντιληφθούν τη λογοτεχνική αξία του έργου,</p> <p>να μελετήσουν τη γλώσσα του Ηροδότου με αναφορές στο πρωτότυπο,</p> <p>να διερευνήσουν και να κατανοήσουν τη σύνθεση του έργου, η οποία εμπεριέχει πολλαπλότητα και ενότητα.</p>		<p><i>Σχολιάζουν τον οικονομικό παράγοντα στην Ιστορία του Ηροδότου. Συγκεντρώνουν πληροφορίες για την επίδραση του οικονομικού παράγοντα σήμερα στον ίδιο γεωγραφικό χώρο. Επισημαίνουν διαφορές και ομοιότητες και καταγράφουν τα συμπεράσματά τους. (Ιστορία, Ελληνικά, Πληροφορική).</i></p> <p><i>Αναζητούν παραδείγματα Αλαζονείας της Δύναμης από την αρχαιότητα έως σήμερα (π.χ. Αθηναίοι-Συρακούσιοι, Ναπολέον, Χίτλερ, Σαντάμ- Μπους) και μοιράζονται ρόλους σε δραματοποιημένες αποδόσεις των παραδειγμάτων. Ερευνούν τις προφάσεις και τις πραγματικές αιτίες των συγκρούσεων που συνδέονται με τις παραπάνω περιπτώσεις. Καταγράφουν τις συνέπειες των πολεμικών συγκρούσεων. (Ιστορία, Γεωγραφία, Λογοτεχνία, Πληροφορική).</i></p> <p><i>Οι μαθητές κάνουν κατά ομάδες το πορτραίτο των Περσών βασιλέων Κροίσου, Κύρου και Ξέρξη και ύστερα γραπτή εργασία για το χαρακτήρα κάθε ενός. Ακολουθεί συζήτηση με στόχο να βγουν συμπεράσματα για τους ανθρώπινους χαρακτήρες και το πώς διαμορφώνονται. Κάνουν σύγκριση ύστερα:</i></p> <p><i>α. των χαρακτήρων και</i></p> <p><i>β. της συμπεριφοράς των Ελλήνων στρατηγών. (Ιστορία, Λογοτεχνία, Πληροφορική).</i></p> <p><i>Συζητούν το θέμα: «Η εθνολογία στον Ηρόδοτο» και το συνδέουν με σχετικά προγράμματα πολυμέσων. Αξιοποιούν το διαδίκτυο για πληροφορίες σχετικές με τους τόπους και τους λαούς της ηροδότεια ιστορίας και αναζητούν επιβιώσεις ή αλλαγές (δηλαδή γίνεται σύγκριση με τους σύγχρονους τόπους και λαούς στα αντίστοιχα μέρη). Διατυπώνουν με βάση την προηγούμενη εργασία αναλυτικό ορισμό της εθνολογίας. Βρίσκουν ομοιότητες και διαφορές με την Ιστορία, την Κοινωνική Ανθρωπολογία και άλλες συγγενείς επιστήμες. Συζητούν και προσδιορίζουν σημερινά ζητήματα που αφορούν την εθνολογία. (Γεωγραφία, Πληροφορική, Ιστορία).</i></p> <p><i>Συζητούν κατά ομάδες και συνθέτουν μια δραματοποιημένη ιστορία για τη ζωή μια κωφής στην Ηροδότεια εποχή. Σύμφωνα με τις υποθέσεις που κάνουν, αναπαριστούν τον τρόπο της ζωής της, τις ασχολίες της, τις δυσκολίες και τα όνειρά της. (Ελληνικά, Νοηματική γλώσσα, Εικαστικά).</i></p> <p><i>Καταγράφουν αφηγήσεις απλών σημερινών ανθρώπων για διάφορα θέματα της καθημερινής ζωής και κάνουν σύγκριση με τον κόσμο του Ηροδότου.</i></p>
---	--	---

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

1. Όμηρος

- Η φιλοξενία του Οδυσσέα στο νησί των Φαιάκων.
- Οι αθλητικοί αγώνες ως «παιδιά».
- Η ζωή και το έργο του Ομήρου
- Χαρτογράφηση του ομηρικού κόσμου
- Ποιητικό-φανταστικό-μυθικό ταξίδι μέσα στον πραγματικό κόσμο: Βιωματικά εργαστήρια με αφορμή το ποιητικό σύμπαν της Οδύσσειας
- Ο υλικός πολιτισμός της Οδύσσειας
- Οι κινηματογραφικές Οδύσσειες
- Οδύσσειες σε καρτούνς
- Έκθεση βιβλίου σχετικά με την Οδύσσεια
- Η Οδύσσεια στη νοηματική γλώσσα
- Ο κόσμος του Ομήρου συναντά την εποχή της πληροφορικής
- Η τέχνη της ποίησης (Με ποιους τρόπους εκφράζονται οι ποιητές;)
- Ο κόσμος των θεών
- Οι ομηρικοί ήρωες
- Η Πηνελόπη
- Θεές, βασίλισσες και κοινές θνητές στην Οδύσσεια.
- Ο «νόστος»

2. Ηρόδοτος

- Γεωγραφικά στοιχεία στις Ιστορίες του Ηροδότου
- Λαοί και πολιτισμοί στις Ιστορίες του Ηροδότου
- Η ζωή και το έργο του πατέρα της ιστορίας (CD στη νοηματική)
- Οι περσικοί πόλεμοι (θεατρική παράσταση στην νοηματική)

ΤΑΞΗ Β΄

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διατιθέμενος χρόνος)	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
Ομηρικά έπη ΙΙ. Ιλιάδα		
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται:</p> <p>να γνωρίσουν το μύθο και να κατανοήσουν την πλοκή του, να διαπιστώσουν και να κατανοήσουν πώς ο ποιητής μεταπλάθει τον επικό μύθο σε επικό ποίημα με κέντρο την «μήνιν» του Αχιλλέα στα κρίσιμα σημεία της (κορύφωση, εξελικτική πορεία / κατάληξη και συνέπειες για τους Αχαιοούς και τους Τρώες) και, ως αφετηρία και διακαίωσή της, τη «βουλή» του Δία (Διός δ' ετελείετο βουλή) και με βασικά θέματα τον 'πόλεμο' (συλλογική μάχη, μονομαχία, αριστεία, επώνυμες ανδροκασίες) και την 'ομιλία' (εταιρική, συζυγική), μέσα από κειμενικά δείγματα χαρακτηριστικά για την εξέλιξη της πλοκής του μύθου, να γνωρίσουν και να κατανοήσουν τη δράση και τη συμπεριφορά των κυριότερων ηρώων της <i>Ιλιάδας</i> τόσο σε σχέση με την εξέλιξη της πλοκής, όσο και στο πλαίσιο των αρχετυπικών ανθρωπινων σχέσεων, όχι ως προτύπων αν-</p>	<p>Ανθολόγιο που περιλαμβάνει: περιλήψεις, αναδιηγήσεις, αναγνώσεις και αναλυτική επεξεργασία ορισμένων ραψωδιών.</p> <p>Θέματα: μήνις Αχιλλέα, ηρωικό – πολεμικό, ηρωικό - αντιπολεμικό στοιχείο, αξίες (φιλία, οικογένεια, γενιά, τιμή του ήρωα), αφηγηματικές τεχνικές, εκφραστικά μέσα, ομοιώτητες και διαφορές των επών</p>	<p>Οι μαθητές:</p> <p><i>Μελετούν, κατανοούν και οργανώνουν την πλοκή της Ιλιάδας: Φτιάχνουν περιλήψεις, χάρτες, πίνακες, χρονολογικούς χάρτες και τους τοποθετούν στην τάξη. Κάνουν διορθώσεις και συμπληρώσεις, με τις καινούργιες πληροφορίες που συγκεντρώνουν σε κάθε καινούργιο μάθημα.</i></p> <p><i>(Αρχαία από πρωτότυπο, Ελληνικά, Λογοτεχνία, Ιστορία, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</i></p> <p><i>Φτιάχνουν την αλυσίδα των γεγονότων της Ιλιάδας στη χρονική τους αλληλουχία, χρησιμοποιώντας εικόνες, ζωγραφιές ή κείμενα και την αναρτούν στην τάξη. Παρατηρούν και διακρίνουν τη «φυσική» και την «ποιητική» ροή του χρόνου.</i></p> <p><i>Τοποθετούν τις δράσεις στον γεωγραφικό χώρο. Συζητούν για το «γεωγραφικό» και τον «ποιητικό» χώρο του έργου.</i></p> <p><i>(Αρχαία από Πρωτότυπο, Ελληνικά, Λογοτεχνία, Ιστορία, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</i></p> <p><i>Αναζητούν στο μάθημα της Ιστορίας τον ιστορικό πυρήνα της ποιητικής υπόθεσης.</i></p> <p><i>Οργανώνουν κατά ομάδες δύο παρουσιάσεις με σλάντς:</i></p> <p><i>Η Τροία του Σλήμαν (συγκεντρώνουν υλικό με τα σχετικά αρχαιολογικά ευρήματα).</i></p> <p><i>Η Τροία της ποίησης (συγκεντρώνουν εικαστικό και λογοτεχνικό υλικό με βάση την Ιλιάδα).</i></p> <p><i>Συζητούν και φτιάχνουν δύο λίστες με χαρακτηριστικά του ποιητικού και του ιστορικού τόπου.</i></p> <p><i>Αναζητούν και παρουσιάζουν ανάλογα παραδείγματα από το μάθημα της λογοτεχνίας και των εικαστικών.</i></p> <p><i>Αναζητούν σε βιντεοσκοπημένο υλικό της νοηματικής γλώσσας ανάλογα παραδείγματα.</i></p> <p><i>(Αρχαία από πρωτότυπο, Ελληνικά, Λογοτεχνία, Ιστορία, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</i></p> <p><i>Αναζητούν τους επικούς ήρωες στο αρχαίο δράμα, π.χ. Αίας, Αγαμέμνων, Τρώαδες, κ.ά., στη σύγχρονη Λογοτεχνία, Ελληνική και ξένη, π.χ. Ελένη του Σεφέρη και Αγαμέμνων και Ελένη του Ρίτσου κ.ά., και σχολιάζουν την επίδραση των Ομηρικών Επών στην Αρχαία Ελληνική Γραμματεία, στη Νέα Ελληνική και Ευρωπαϊκή Λογοτεχνία και τις Καλές Τέχνες από την αρχαιότητα έως σήμερα.</i></p> <p><i>Αξιοποιούν προγράμματα πολυμέσων για θέματα σχετικά με την Ιλιάδα.</i></p> <p><i>(Αρχαία από πρωτότυπο, Ελληνικά, Λογοτεχνία, Ιστορία, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</i></p>

<p>θρώπινης συμπεριφοράς, δηλαδή να κατανοήσουν ότι πίσω από τη δράση και τη συμπεριφορά του Αχιλλέα, του Πατρόκλου, του Αγαμέμνονα, του Διομήδη, του Οδυσσέα κ.ά., υπάρχουν η φιλία, ο θυμός, η φιλαρχία, το αίσημα τιμής, η γενναιότητα, η πανουργία κτλ., να γνωρίσουν και να κατανοήσουν τον κόσμο-πολιτισμό της <i>Ιλιάδας</i>, δηλαδή την πολιτική / στρατιωτική οργάνωση των Αχαιών, τις αξίες που εκφράζουν αυτόν τον πολιτισμό, τα ήθη, τα έθιμα, τους θεσμούς και τον υλικό πολιτισμό (αντικείμενα, κατασκευές κ.ά.), καθώς όλα στοιχειοθετούν την επική αληθοφάνεια, να διαπιστώσουν – στο βαθμό που αυτό είναι δυνατόν- τις ομοιότητες και διαφορές <i>Ιλιάδας – Οδύσσειας</i>, αφού γίνεται διδασκαλία και των δύο επών: ενός ηρωικού-πολεμικού και ενός ηρωικού – μεταπολεμικού έπους.</p>		<p><i>Συζητούν τον τρόπο παρουσίασης των ομηρικών θεμάτων από τον κινηματογράφο και οργανώνουν το δικό τους παιχνίδι ρόλων, με αφορμή ενότητες που διδάσκονται ή σκηνές που τους εντυπωσιάζουν και τους εμπνέουν. Επιλέγουν θέματα όπως η «μήνις» του Αχιλλέα, η στάση των θεών, σκηνές του πολέμου και χαρακτηριστικές «ομιλίες».</i></p> <p><i>Φτιάχνουν σκηνικά κατάλληλα και παραθέτουν γραπτές πληροφορίες παράλληλα με τη θεατρική ροή.</i> <i>(Αρχαία από πρωτότυπο, Ελληνικά, Λογοτεχνία, Ιστορία, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</i></p> <p><i>Φτιάχνουν πορτραίτα των ηρώων της Ιλιάδας, χρησιμοποιώντας πηγές λογοτεχνικές και εικαστικές:</i></p> <p><i>Για κάθε ήρωα/ηρωίδα γίνεται μια αφίσα στην τάξη με όλες τις πληροφορίες και τις κρίσεις των μαθητών για το χαρακτήρα, τη συμπεριφορά, τα χαρίσματα κ.λ.π.</i></p> <p><i>Οι μαθητές συμπληρώνουν, διορθώνουν τα «πορτραίτα» στην εξέλιξη της ιστορίας.</i></p> <p><i>Προσθέτουν σύμβολα, λεπτομέρειες, «μασκώτ» και τους δίνουν το νοηματικό όνομά τους.</i></p> <p><i>Περιγράφουν και αιτιολογούν κάθε καινούργιο χαρακτηρισμό που προσθέτουν.</i></p> <p><i>Συζητούν για την έννοια «ήρωας». Δίνουν παραδείγματα. Την συνδέουν με φυσικά και ψυχικά χαρακτηριστικά. Ερευνούν τη σχέση της με το φύλο, την τάξη, τις συνθήκες της εποχής.</i></p> <p><i>Τοποθετούν την έννοια «ήρωας» μέσα στον Ομηρικό ποιητικό κόσμο,</i></p> <p><i>στις αντίστοιχες ιστορικές περιόδους,</i></p> <p><i>σε άλλες περιόδους της ελληνικής και παγκόσμιας ιστορίας, στη σημερινή πραγματικότητα.</i></p> <p><i>Εντοπίζουν κυριολεκτικές και μεταφορικές σημασίες της λέξης και φτιάχνουν ανάλογα παραδείγματα.</i> <i>(Αρχαία από πρωτότυπο, Ελληνικά, Λογοτεχνία, Ιστορία, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</i></p> <p><i>Καταγράφουν στοιχεία από τον υλικό πολιτισμό της Ιλιάδας και ιδιαίτερα τα μέταλλα ως υλικό των όπλων και των σκευών, π.χ. σίδηρος, χρυσός, ορείχαλκος κλπ.</i></p> <p><i>Συγκρίνουν τον υλικό πολιτισμό της Ιλιάδας με τον αντίστοιχο κλασικό και σύγχρονο.</i></p> <p><i>Διερευνούν τις επιστήμες, που συνέβαλαν στη σύγχρονη εξέλιξη.</i> <i>(Ιστορία, Λογοτεχνία, Τεχνολογία, Πληροφορική, Μαθηματικά, Φυσική).</i></p> <p>Συνδέουν την Ιλιάδα με την αρχαιολογική έρευνα: επισκέπτονται μουσεία και σε σχετικούς με το έπος αρχαιολογικούς χώρους.</p> <p><i>Εργάζονται στο θέμα: «Τα ταφικά έθιμα».</i></p>
--	--	--

		<p><i>Αναζητούν επιβιώσεις του έπους στο λαϊκό πολιτισμό, π.χ. μοιρολόγια, ταφικά έθιμα, εκδηλώσεις πένθους.</i> (Λογοτεχνία, Θρησκευτικά, Αισθητική Αγωγή, Οικιακή Οικονομία).</p> <p><i>Καταγράφουν αξίες που διαχέονται στην Ιλιάδα ως στάσεις και πράξεις και κάνουν σύντομες εργασίες γι' αυτές. Τις σχολιάζουν συγκριτικά με σύγχρονες επιβιώσεις τους στο νεοελληνικό πολιτισμό.</i> (Αρχαία από πρωτότυπο, Ελληνικά, Λογοτεχνία, Ιστορία, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</p> <p><i>Συσχετίζουν και συγκρίνουν τα δύο έπη, την Οδύσσεια και την Ιλιάδα, σε θέματα περιεχομένου και αφηγηματικής τεχνικής. Κάνουν μια παρουσίαση που περιλαμβάνει ομιλία στην νοηματική και παρουσίαση των ομοιοτήτων και διαφορών με θεατρική παρουσίαση σχετικών αποσπασμάτων/χαρακτηριστικών.</i> (Αρχαία από πρωτότυπο, Ελληνικά, Λογοτεχνία, Ιστορία, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</p>
Αρχαία Ελλάδα: Ο τόπος και οι άνθρωποι		
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται:</p> <p>να γνωρίσουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά περιοχών και τόπων με τους οποίους δέθηκε η ζωή των Ελλήνων στην αρχαιότητα, να διαπιστώσουν και να κατανοήσουν τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι στην αρχαιότητα απαντούσαν στα καθημερινά προβλήματα, να γνωρίσουν τις στάσεις, τις νοοτροπίες και τις συμπεριφορές που υιοθετούσαν στην κάθε περίπτωση και να τα συγκρίνουν με σύγχρονες εμπειρίες, να ανιχνεύσουν και να ερμηνεύσουν τις διαφορές στην αντιμετώπιση και στη βίωση των ποικίλων καθημερινών θεμάτων και να σχολιάσουν τη</p>	<p>Ανθολόγιο που περιλαμβάνει κείμενα που αναφέρονται στους κυριότερους τόπους της αρχαίας Ελλάδας, στο δημόσιο και ιδιωτικό βίο των αρχαίων Ελλήνων, στον τρόπο βίωσης των καθημερινών θεμάτων και στην ενασχόληση των αρχαίων με την επιστήμη και την τεχνολογία.</p>	<p>Οι μαθητές:</p> <p><i>Συγκεντρώνουν από διάφορες περιοχές υλικό (γεωγραφικό, γεωλογικό, αρχαιολογικό, ιστορικό).</i> <i>Στη συνέχεια αναζητούν τις αρχαίες πόλεις και περιοχές και τις ταυτίζουν με τις σημερινές.</i></p> <p><i>Ονοματίζουν τις πόλεις και τις περιοχές στην ελληνική νοηματική γλώσσα.</i> <i>Συζητούν για τα χαρακτηριστικά και την διαδικασία της ονοματοθεσίας των τόπων στη νοηματική και την ελληνική.</i> <i>Βρίσκουν ομοιότητες και διαφορές και αναφέρουν παραδείγματα.</i> <i>Εντοπίζουν τις αλλαγές στις ονομασίες των τόπων, των πόλεων και των κατοίκων μέσα στην ιστορική εξέλιξη.</i> <i>Συζητούν και διερευνούν τις αιτίες.</i> <i>Διατυπώνουν συμπεράσματα.</i> <i>Φτιάχνουν έναν «Χάρτη του 2030» στον οποίον τοποθετούν πόλεις, περιοχές, κράτη, πολιτείες, κ.λ.π., με τα ονόματα που φαντάζονται ότι θα έχουν τότε.</i> (Ιστορία, Αρχαία από πρωτότυπο, Λογοτεχνία, Ελληνικά, Γεωγραφία, Εικαστικά, Πληροφορική).</p> <p><i>Συμμετέχουν, κατά ομάδες, σε εργασίες που αφορούν διάφορα θέματα της καθημερινής ζωής, π.χ. συνθήκες, φαγητά, ενδυμασίες, παιχνίδια κλπ. σε συγκεκριμένους αρχαίους τόπους και τα συγκρίνουν με τα σημερινά.</i> (Γεωγραφία, Πληροφορική, Οικιακή Οικονομία, Ελληνικά Λογοτεχνία).</p> <p><i>Καταγράφουν και σχολιάζουν αρχαία και σύγχρονα επαγγέλματα, συγκεντρώνουν τα σχετικά λεξιλόγια στην αρχαία και</i></p>

<p>διαφοροποιημένη έκφραση μέσα από συγκεκριμένα κείμενα,</p> <p>να διαπιστώσουν, όσο είναι δυνατόν, ομοιότητες και διαφορές που εντοπίζονται μεταξύ εποχών, γραμματειακών ειδών και συγγραφέων μέσα στο πλαίσιο ενός κοινού θέματος,</p> <p>να γνωρίσουν στάσεις ζωής, νοοτροπίες, τρόπους συμπεριφοράς και να τις συγκρίνουν με αντίστοιχες σύγχρονες εμπειρίες,</p> <p>να διαπιστώσουν κοινά θέματα επιστήμης και τεχνολογίας στην αρχαιότητα και τη σύγχρονη εποχή.</p>		<p><i>νέα ελληνική, στην αγγλική και στη νοηματική. (Λογοτεχνία, Οικιακή Οικονομία, Γεωγραφία, Ιστορία, Ελληνικά, Ξένες Γλώσσες).</i></p> <p><i>Συνδέουν τόπους με πρόσωπα μέσα από το μύθο (π.χ. Σπάρτη – Λυκούργος), κατασκευάζουν καταλόγους και τους εμπλουτίζουν με σύγχρονους δημιουργούς και πνευματικούς ανθρώπους από τους συγκεκριμένους τόπους.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν έναν μεγάλο χάρτη με τους ιστορικούς τόπους της αρχαίας Ελλάδας.</i></p> <p><i>Σημειώνουν τα μέρη που έχουν επισκεφτεί. Βάζουν δικό τους υλικό, φωτογραφίες και άλλες πληροφορίες στον κάθε τόπο που έχουν επισκεφτεί.</i></p> <p><i>Καλούν έναν ενήλικα κωφό που ταξιδεύει συχνά να τους μιλήσει για τις εμπειρίες του στους ιστορικούς τόπους της αρχαίας Ελλάδας.</i></p> <p><i>Ορίζουν τους επόμενους ταξιδιωτικούς στόχους τους. (Γεωγραφία, Πληροφορική, Οικιακή Οικονομία, Ελληνικά, Λογοτεχνία, Ιστορία).</i></p> <p><i>Συζητούν τις τεχνικές γνώσεις των αρχαίων και τις συγκρίνουν με τις σημερινές.</i></p> <p><i>Κάνουν εργασία στο μάθημα της τεχνολογίας.</i></p> <p><i>Στην εργασία ο κάθε μαθητής ερευνά την σχέση της τεχνικής με τις επιστημονικές γνώσεις και γράφει ένα μικρό σχετικό κείμενο. Οι εργασίες των μαθητών εκτίθενται στο σχολείο σε ειδική ημέρα εκδηλώσεων.</i></p> <p><i>(Γεωγραφία, Μαθηματικά, Φυσική, Τεχνολογία, Πληροφορική, Οικιακή Οικονομία, Λογοτεχνία, Ιστορία).</i></p> <p><i>Εργάζονται σε θέματα τοπικής όπως: οι ασχολίες των ανθρώπων στον τόπο μου και η οικονομική τους δραστηριότητα, τα ήθη και έθιμα του τόπου μου (γιορτές, εκδηλώσεις, κ.ά.), το λιμάνι του τόπου μου ή η λίμνη ως βιότοπος κ.ά.</i></p> <p><i>(Ιστορία, Λογοτεχνία, Τεχνολογία, Γεωγραφία, Ιστορία, Οικιακή Οικονομία, Θρησκευτικά).</i></p> <p><i>Αναζητούν πληροφορίες από την αρχαία γραμματεία για απόψεις της εποχής ως προς τους κωφούς και τη θέση τους στην κοινωνία.</i></p> <p><i>Συζητούν και διατυπώνουν απόψεις.</i></p> <p><i>Ετοιμάζουν μια ομαδική γραπτή εργασία και την δημοσιεύουν στην εφημερίδα του σχολείου.</i></p> <p><i>(Ιστορία, Λογοτεχνία, Τεχνολογία, Γεωγραφία, Ιστορία, Οικιακή Οικονομία).</i></p>
---	--	---

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

1. Θέματα από την Ιλιάδα

- Η πολεμική τέχνη στην ομηρική εποχή.
- Ο ποιητικός χάρτης της Ιλιάδας- ο αρχαιολογικός/ιστορικός χάρτης του Ιλίου.
- «Σενάριο» της Ιλιάδας για θεατρική παράσταση στη νοηματική.
- Εκδηλώσεις με προβολή ταινιών/σκηνών εμπνευσμένων από την Ιλιάδα. Οι μαθητές προετοιμάζουν και «υποτιτλίζουν» ζωντανά στη νοηματική. Ακολουθούν συζητήσεις για την «ποιητική» γλώσσα του κινηματογράφου, για την απόδοση ενός έργου σε άλλη γλώσσα /σε άλλο καλλιτεχνικό μέσο, σε άλλη εποχή κλπ.
- Οι ήρωες της Ιλιάδας.
- Οι «ήρωες» της καθημερινής ζωής στην Ιλιάδα.

2. Θέματα από το «Άνθρωποι και τόποι»

- Χάρτες της Ελλάδας τότε και τώρα.
- Τρίγλωσσο λεξικό ονομάτων ιστορικών τόπων και ανθρώπων (στην αρχαιοελληνική γλώσσα, τη νεοελληνική, τη νοηματική) σε μορφή έντυπη και ηλεκτρονική.
- Έκθεση δημιουργιών των μαθητών που αναπαριστούν / αναφέρονται στις τεχνολογικές γνώσεις και κατασκευές των αρχαίων Ελλήνων.
- Η ζωή των κωφών στην αρχαία Ελλάδα.
- Δραστηριότητα με τίτλο: Δείπνο στην αρχαία Ελλάδα.

ΤΑΞΗ Γ'

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διατιθέμενος χρόνος)	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
Δραματική ποίηση		
<p>Με τη διδασκαλία της δραματικής ποίησης, γενικότερα, επιδιώκεται οι μαθητές:</p> <p>να παρακολουθήσουν την εξέλιξη της ελληνικής σκέψης και λογοτεχνίας και παράλληλα να συνειδητοποιήσουν τη διαχρονική αξία των κειμένων της,</p> <p>να συνειδητοποιήσουν ότι «η τραγωδία είναι παιδί της δημοκρατίας»,</p> <p>να έχουν τη δυνατότητα, με μια θεατρική ανάγνωση του κειμένου, να κατανοήσουν: τις διαφορές της δραματικής ποίησης από τα άλλα είδη του λόγου, τις ιδιαιτερότητες του θεατρικού έργου, τις δυνατότητες διαφορετικών σκηνικών ερμηνειών και παραστάσεων του ίδιου έργου.</p>	<p>Τραγωδία, κωμωδία</p> <p>Η σχέση της δραματικής ποίησης με τη δημοκρατία και τους πολιτικούς θεσμούς, η αγωγή του γέλιου και η ανάδειξη της καθημερινής «ανεπίσημης» ζωής του αρχαίου Έλληνα πλάι στη δημόσια εικόνα του.</p>	<p><i>Δημιουργία φακέλου από τους μαθητές με ενημερωτικό υλικό για την αναβίωση του αρχαίου δράματος σήμερα (π.χ. θέατρα και παραστάσεις, ποικιλότητα σκηνικών εκδοχών, ενδυματολογία, φεστιβάλ κ.ά.).</i></p> <p><i>Παρακολούθηση και σχολιασμός πρότυπων θεατρικών παραστάσεων αρχαίου δράματος από βίντεο (στις δραστηριότητες συμμετέχει διεργασμένη νοηματική).</i></p> <p><i>(Αρχαία από πρωτότυπο, Ελληνικά, Λογοτεχνία, Ιστορία, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</i></p> <p><i>Ομαδικές εργασίες με αξιοποίηση εκπαιδευτικού λογισμικού και άλλου εκπαιδευτικού υλικού (cd-rom: Δημόσιος και ιδιωτικός βίος των αρχαίων Ελλήνων, βιντεοταινία για το Αρχαίο ελληνικό θέατρο του Π.Ι.).</i></p> <p><i>Οργάνωση μαθητικών θεατρικών παραστάσεων με ομαδικές εργασίες για σκηνικά, χορικά, μουσική κτλ. στη νοηματική.</i></p> <p><i>(Αρχαία από πρωτότυπο, Ελληνικά, Λογοτεχνία, Ιστορία, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</i></p> <p><i>Επισκέψεις σε αρχαία θέατρα με ξενάγηση και διδασκαλία στη νοηματική, για την τοποθεσία, την ηχητική, τα μέρη θεάτρου, την σκηνική λειτουργία.</i></p> <p><i>(Αρχαία από πρωτότυπο, Γλώσσα, Λογοτεχνία, Ιστορία, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</i></p>
<p>Ειδικότερα, με τη διδασκαλία της τραγωδίας επιδιώκεται οι μαθητές:</p> <p>να κατανοήσουν, διερευνώντας το μύθο, τις καταστάσεις, το στοχασμό, το ήθος και το λόγο, και να αξιολογήσουν την προσπάθεια των ηρώων να καταλάβουν ποια είναι η θέση τους μέσα στον κόσμο και</p>	<p>Ευριπίδη Ελένη</p> <p>Διαφορετική εκδοχή του σχετικού με την Ελένη μύθου, ματαιότητα του πολέμου, επινοητικότητα με την οποία ο άνθρωπος ξεπερνά τα εμπόδια.</p>	<p><i>Διαθεματικές εργασίες με θέμα: Η Ελένη του μύθου και οι εκδοχές της στην αρχαία και τη σύγχρονη γραμματεία και τέχνη (π.χ. Ελένη του Ομήρου και του Ευριπίδη, Ελένης παλινωδία του Στησίχορου, Ελένης Εγκώμιον του Γοργία, Ελένη του Σεφέρη και Ελένη του Ρίτσου)</i></p> <p><i>(Ελληνικά, Λογοτεχνία, Εικαστικά).</i></p> <p><i>Χρήση του διαδικτύου για συγκέντρωση πληροφοριών σχετικών με κοινούς θεματικούς τόπους στην τραγωδία, στις έμμετρες μεσαιωνικές μυθιστορίες, στα δημοτικά τραγούδια, στα παραμύθια.</i></p> <p><i>(Ελληνικά, Λογοτεχνία, Εικαστικά, πληροφορική)</i></p> <p><i>Συγκέντρωση ενημερωτικού υλικού και διοργάνωση συζητή-</i></p>

<p>πώς μπορούν να την αλλάξουν με τη δράση τους, καθώς και ποια είναι η σχέση τους με τους θεούς να συνειδητοποιήσουν πού οφείλεται το ενδιαφέρον που παρουσιάζει η τραγωδία, έξω από τα όρια τόπου, χρόνου, μόρφωσης</p>		<p><i>σεων μέσα στην τάξη για διαχρονικά θέματα, όπως η ενοχή και η μοίρα στην αρχαιότητα και σήμερα. Οι μαθητές παρουσιάζουν με θεατρικό τρόπο σχετικά βιώματά τους.</i> (Αρχαία από πρωτότυπο, Ελληνικά, Λογοτεχνία, Ιστορία, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</p> <p><i>Δραματοποιούν ιστορίες και περιστατικά που αναφέρονται στο κάλλος.</i> <i>Παρατηρούν και αναπαριστούν πώς το κάλλος επηρεάζει τη ζωή των ανθρώπων.</i> <i>Παίζουν την ιστορία της Ελένης απ' αυτή τη σκοπιά.</i> <i>Παίζουν την ιστορία από τη σκοπιά των αγοριών και από τη σκοπιά των κοριτσιών της τάξης.</i></p> <p><i>Δίνουν παραδείγματα από την εμπειρία τους, τη λογοτεχνία και την ιστορία, όπου η «καθημερινή πλευρά» της ζωής των ανθρώπων διαλέγεται με την «επίσημη» ιστορία.</i> <i>Φτιάχνουν ένα σατιρικό, κωμικό ή δραματικό δρώμενο με στιγμιότυπα, όπου οι ιστορικές δραστηριότητες ενός διάσημου ιστορικού προσώπου της αρχαιότητας συμβαδίζουν/δεν συμβαδίζουν με τις στιγμές της καθημερινότητάς του.</i> (Αρχαία από πρωτότυπο, Ελληνικά, Λογοτεχνία, Ιστορία, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</p> <p><i>Συζητούν για την εμπλοκή του θείου στα ανθρώπινα.</i> <i>Συγκεντρώνουν «προσευχές» από διάφορους πολιτισμούς και τις μεταφράζουν στη νοηματική.</i> (Αρχαία από πρωτότυπο, Γλώσσα, Λογοτεχνία, Ιστορία, Θρησκευτικά, Πληροφορική).</p> <p><i>Παρακολούθηση της θεατρικής παράστασης «Ελένη» (φεστιβάλ ή χρησιμοποίηση των πολυμέσων)</i> <i>Οι μαθητές οργανώνουν τη συμμετοχή διερμηνέα νοηματικής και διαπραγματεύονται μαζί του την διαδικασία και τις ανάγκες τους στη διερμηνεία.</i> (Αρχαία από πρωτότυπο, Ελληνικά, Νοηματική γλώσσα, Λογοτεχνία, Ιστορία, Θρησκευτικά, Πληροφορική).</p>
<p>Με τη διδασκαλία της κωμωδίας επιδιώκεται οι μαθητές: να συλλάβουν ή και να δημιουργήσουν μια κωμική κατάσταση με τη συνειδητή 'αγωγή του γέλιου', να αντιληφθούν και να χαρούν την ευτράπελη διάθεση των κειμένων, τα ευρήματα της παιχνιδιάρικης φαντασί-</p>	<p>Αριστοφάνη Όρνιθες Δαφυγή των ανθρώπων από τις δυσκολίες του κόσμου στο βασίλειο του παραμυθιού, ίδρυση της πόλης των πουλιών μεταξυ ουρανού και γης, μεταξυ θεών και ανθρώπων</p>	<p><i>Επίσκεψη σε θεατρικά μουσεία για ενημέρωση πάνω σε σημαντικές παραστάσεις αρχαίας κωμωδίας (π.χ. Όρνιθες Θεάτρου Τέχνης κ.ά.).</i></p> <p><i>Δημιουργία φακέλου με υλικό από τον τύπο, από φωτογραφικές εκθέσεις, από σκηνογραφίες, από γελοιογραφίες, κ.ά., για τον κοινωνικό-σατιρικό χαρακτήρα της κωμωδίας και δι-οργάνωση συζήτησης με θέμα τη φύση της κωμωδίας ως θεάματος ψυχαγωγικού και διδακτικού.</i> (Αρχαία από πρωτότυπο, Ελληνικά, Λογοτεχνία, Ιστορία, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</p> <p><i>Αναζητούν αντίστοιχες παραστάσεις από το θέατρο των κωφών στην Ελλάδα ή άλλες χώρες.</i> <i>Οργανώνουν τις δικές τους παραστάσεις στη νοηματική</i></p>

<p>ας, της έντεχνης παρωδίας και του λεκτικού χιούμορ, το οποίο ασκεί, ωστόσο, καυστική κριτική στους θεσμούς της εποχής, να διαπιστώσουν ότι οι άνθρωποι χαρακτήρες του Αριστοφάνη, η ατομικότητα και η ζωντάνια τους, η διάθεσή τους να απολαύσουν τη ζωή όπως είναι, θυμίζουν χαρακτηριστικές 'φιγούρες' του νεοελληνικού κόσμου, να κατανοήσουν ότι η αριστοφανική κωμωδία με την πολυφωνία, τη διακωμώδηση γνωστών προσώπων της αθηναϊκής κοινωνίας, το θόρυβο που δημιουργεί στη σκηνή, τα τολμηρά λογοπαίγνια και υπονοούμενα επιβιώνει σε σύγχρονα λαϊκά δρώμενα και θεατρικά είδη, να αντιληφθούν την ιδιαιτερότητα του λαϊκού λόγου, που αντιτίθεται στον λόγο της εξουσίας και προβάλλει την πολιτική και κοινωνική επικαιρότητα μελετώντας (όσο το επιτρέπει η μετάφραση) τη γλώσσα της κωμωδίας.</p>	<p>(Νεφέλοκοκκυγία)</p>	<p>με ενότητες από τη θεματολογία της κλασσικής αρχαιοελληνικής κωμωδίας. (Αρχαία από πρωτότυπο, Ελληνικά, Λογοτεχνία, Ιστορία, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</p> <p><i>Καταγράφουν τη θεματολογία της αρχαίας κωμωδίας. Ερευνούν μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα τα χαρακτηριστικά του κωμικού στοιχείου στην αρχαία κωμωδία. (Αρχαία από πρωτότυπο, Ελληνικά, Λογοτεχνία, Ιστορία, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</i></p> <p><i>Επιλέγουν παραδείγματα από το χιούμορ, που τους αρέσει περισσότερο: αγαπημένες τους κωμωδίες ή ανέκδοτα στην νοηματική ή στην ελληνική, κόμικς, ταινίες και σειρές από την τηλεόραση ή σε βίντεο, αστεία και πλάκες αυθόρμητες της καθημερινής ζωής, κ.λ.π. και τα παρουσιάζουν στους συμμαθητές τους. Οι παρουσιάσεις περιλαμβάνουν στοιχεία για την ταυτότητα του κάθε χιουμοριστικού δημιουργήματος (η/οι δημιουργός/οί, χρονολόγηση, θεματολογία και περιγραφή του κωμικού στοιχείου). Το υλικό παρουσιάζεται σε εκδήλωση του σχολείου με τίτλο «Κωμικό πανόραμα». Οι μαθητές κατά ομάδες κάνουν παρουσίαση των έργων. (Ελληνικά, Λογοτεχνία, Ιστορία, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</i></p> <p><i>Το σχολείο οργανώνει «διαγωνισμό γέλιου». Οι μαθητές βιντεοσκοπούν και επεξεργάζονται το υλικό με βάση τα ερωτήματα:</i></p> <p><i>α. ποιο είναι το νόημα του κωμικού;</i> <i>β. με ποιους τρόπους καθορίζει τις προσωπικές σχέσεις και την κοινοτική ζωή;</i> (Αρχαία από πρωτότυπο, Ελληνικά, Λογοτεχνία, Ιστορία, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</p> <p><i>Οι μαθητές συζητούν για τη σημασία των όρων κωμωδία, σάτιρα, αστείο, πλάκα, φάρσα, πείραγμα, παραδοσιακά κωμικά δρώμενα, διακωμώδηση, ειρωνία, σαρκασμός γελοιογραφία, κόμικ, επιθεώρηση, κ.λ.π. Συγκεντρώνουν από διάφορες πηγές σχετικό υλικό. Κατατάσσουν το υλικό κατά κατηγορίες στη «γωνιά του χιούμορ» στη βιβλιοθήκη. (Αρχαία από πρωτότυπο, Ελληνικά, Λογοτεχνία, Ιστορία, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</i></p> <p><i>Οι μαθητές ενθαρρύνονται να φέρνουν συνέχεια «ζωντανό» χιουμοριστικό υλικό από το σπίτι, από τις παρέες τους, από τον κινηματογράφο ή την τηλεόραση, από περιοδικά ή βιβλία. Ενθαρρύνονται ιδιαίτερα να φέρνουν στην τάξη τα ανέκδοτα και αστεία που μαθαίνουν στην Κοινότητα των Κωφών.</i></p>
---	--------------------------------	---

	<p><i>Επίσης την ώρα του μαθήματος, μεταξύ των μαθημάτων, στα μικροδιαλείμματα και στα διαλείμματα στην αυλή διαμορφώνεται κλίμα που εμπνέει και υποστηρίζει την αυθόρμητη και δημιουργική εκδήλωση της φυσικής κωμικής «φλέβας» των μαθητών. Όταν είναι δυνατόν το υλικό αυτό βιντεοσκοπείται και πλουτίζει «τη γωνία του χιούμορ» στη βιβλιοθήκη.</i></p> <p>(Αρχαία από πρωτότυπο, Ελληνικά, Λογοτεχνία, Ιστορία, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</p> <p><i>Οι μαθητές συζητούν και επιχειρηματολογούν για το ρόλο της κωμωδίας και του χιούμορ στην κοινωνική και πολιτική ζωή.</i></p> <p><i>Οργανώνουν έκθεση γελοιογραφίας και κατατάσσουν τις γελοιογραφίες, ανάλογα με τη θεματολογία τους.</i></p> <p><i>Καταγράφουν πιθανές κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές, στις οποίες θα μπορούσε να είχε συμβάλει η γελοιογραφία.</i></p> <p>(Ελληνικά, Λογοτεχνία, Ιστορία, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</p> <p><i>Συζητούν για τις διαφορετικές στάσεις των ανθρώπων και των ομάδων ως προς το νόημα του «αστείου».</i></p> <p><i>Φέρνουν παραδείγματα από την εμπειρία τους, σε σχέση με τα αστεία στην ελληνική και τα αστεία στη νοηματική. Τεκμηριώνουν και αιτιολογούν το φαινόμενο.</i></p> <p>(Αρχαία από πρωτότυπο, Ελληνικά, Λογοτεχνία, Ιστορία, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</p> <p><i>Συζητούν για τη διαχρονικότητα της αρχαιοελληνικής κωμωδίας.</i></p> <p><i>Εντοπίζουν και καταγράφουν παράγοντες που συντελούν σ' αυτό.</i></p> <p><i>Αναζητούν παρόμοια παραδείγματα σε άλλες δημιουργίες και δημιουργούς, που αντέχουν στο χρόνο και μπορούν να χαρακτηριστούν κλασσικά (Θερβάντες, Σαίξπηρ, Μολιέρος, Σαρλώ).</i></p> <p><i>Επιλέγουν και δραματοποιούν στη νοηματική χαρακτηριστικά αποσπάσματα από αυτούς.</i></p> <p>(Ελληνικά, Λογοτεχνία, Ιστορία, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</p> <p><i>Γλωσσικές ασκήσεις / παιχνίδια μέσα στην τάξη για την κατανόηση της ιδιαίτερης γλώσσας και του ύφους της κωμωδίας και συσχετισμοί με σύγχρονα κωμικά στοιχεία (λεκτικό χιούμορ, σάτιρα της καθημερινότητας, αστεϊσμοί, παιχνίδια με τη σύνθεση των ονομάτων στην ελληνική και τη νοηματική).</i></p> <p>(Αρχαία από πρωτότυπο, Ελληνικά, Λογοτεχνία, Ιστορία, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</p> <p><i>Εργασίες και δραστηριότητες με θέματα:</i></p> <p><i>α. την ειρηνική συνύπαρξη όλων των όντων της φύσης, όπως υποβάλλεται μέσα από τη συνύπαρξη των πουλιών με</i></p>
--	--

		<p>τους θεούς και τους ανθρώπους και β. με το θέμα της ουτοπίας (καταφυγή σε φανταστικούς κόσμους).</p> <p>(Αρχαία από πρωτότυπο, Ελληνικά, Λογοτεχνία, Ιστορία, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</p>
<p>Φιλοσοφικά κείμενα</p>		
<p>Με τη διδασκαλία του Ανθολογίου φιλοσοφικών κειμένων επιδιώκεται οι μαθητές να αποκτήσουν βασικές γνώσεις για την ιστορία της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφικής σκέψης και να προβληματιστούν γύρω από τα ζητήματα που αυτή έθεσε σε σχέση με τον κόσμο και τον άνθρωπο, να βοηθηθούν μέσα από τη γνωριμία τους με το φιλοσοφικό λόγο στην κατανόηση του αρχαίου ελληνικού κόσμου, αλλά και την επίδραση που άσκησε στη νεότερη εποχή,</p>	<p>Ανθολόγιο φιλοσοφικών κειμένων</p> <p>Ανθολόγιο αρχαίων ελληνικών φιλοσοφικών κειμένων, τα οποία θα αντληθούν από τους Προσωκρατικούς Φιλοσόφους, τον Πλάτωνα, τον Αριστοτέλη και τους φιλοσόφους της ύστερης ελληνικής αρχαιότητας. Τα κείμενα θα προάγουν τη θεμελίωση ενός σύγχρονου προβληματισμού γύρω από θέματα ηθικής, κοινωνικής και πολιτικής φιλοσοφίας</p>	<p><i>Οι μαθητές αναζητούν στο εγχειρίδιο και σε λεξικά τον ορισμό και το περιεχόμενο του όρου «φιλοσοφία». Αναζητούν επίσης</i></p> <p><i>εικαστικό υλικό σχετικό με τον όρο.</i></p> <p><i>Αναφέρουν και καταγράφουν ερωτήματα που απασχολούν και απασχόλησαν τη φιλοσοφία.</i></p> <p><i>Ζωγραφίζουν και γράφουν τις σκέψεις τους για τη φιλοσοφία.</i></p> <p><i>Συγκεντρώνουν και εκθέτουν τα παραπάνω υλικά στην «Φιλοσοφική γωνιά» της βιβλιοθήκης.</i></p> <p><i>Γράφουν ένα σύντομο κείμενο για τους προσωπικούς τους στόχους από το μάθημα.</i></p> <p>(Αρχαία από πρωτότυπο, Ελληνικά, Λογοτεχνία, Ιστορία, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</p> <p><i>Οργανώνεται «εργαστήριο γνωριμίας με τους προσωκρατικούς φιλοσόφους». Οι μαθητές συγκεντρώνουν, μελετούν και συζητούν πληροφορίες για τους φιλοσόφους, για το έργο τους και τις ιστορικές και κοινωνικές συνθήκες της εποχής που έζησαν.</i></p> <p><i>Οργανώνουν συζητήσεις σε μικρές ομάδες με θέμα τα ερωτήματα στα οποία προσπάθησαν να δώσουν απάντηση οι προσωκρατικοί.</i></p> <p><i>Διατυπώνουν στη νοηματική και σε γραπτά ελληνικά τις απαντήσεις που έδωσαν οι φιλόσοφοι. Τι απαντήσεις δίνουν τώρα οι ίδιες/ίδιοι σ' αυτά τα ερωτήματα;</i></p> <p><i>Πώς τεκμηριώνουν τις απαντήσεις τους;</i></p> <p><i>Πώς ερμηνεύουν τις απαντήσεις των προσωκρατικών;</i></p> <p><i>Το εργαστήριο κλείνει με ανακεφαλαίωση που κάνει κάθε μέλος της ομάδας και με την συλλογική ανακεφαλαίωση, την οποία βιντεοσκοπούν.</i></p> <p><i>Αποδίδουν ύστερα τη βιντεοσκοπημένη ανακεφαλαίωση στην ελληνική γλώσσα.</i></p> <p>(Αρχαία από πρωτότυπο, Γλώσσα, Λογοτεχνία, Ιστορία, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</p> <p><i>Οργάνωση «φιλοσοφικού εργαστηρίου» με θέμα τον Σωκράτη και τον Πλάτωνα.</i></p> <p><i>Οι μαθητές μελετούν σχετικό υλικό και παρουσιάζουν τη βιογραφία και το έργο τους στη νοηματική.</i></p> <p><i>Ερευνούν και συγκεντρώνουν τις βασικές φιλοσοφικές απόψεις του Σωκράτη και του Πλάτωνα και τις καταγράφουν στην ελληνική.</i></p> <p><i>Συζητούν για τη διαχρονική επίδραση των ιδεών τους και τη σημασία του έργου τους στην εποχή μας.</i></p> <p><i>Οργανώνουν «αντιπαραθετικές συζητήσεις» σχετικά:</i></p>

<p>να μάθουν να οργανώνουν λογικά τη σκέψη τους και να χρησιμοποιούν τεκμηριωμένα και λογικά επιχειρήματα για τη θεμελίωσή της</p> <p>να αντιληφθούν τη διαχρονικότητα και τη διαλεκτικότητα της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφικής σκέψης.</p>	<p><i>α. με τη στάση του Σωκράτη στο δικαστήριο,</i> <i>β. με τις απόψεις του Πλάτωνα για την οργάνωση της ευνομούμενης πολιτείας και</i> <i>γ. με το απόσπασμα του «Κρατύλου» που αναφέρεται στους κωφούς</i> (Αρχαία από πρωτότυπο, Ελληνικά, Λογοτεχνία, Ιστορία, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</p> <p><i>Οι μαθητές φτιάχνουν ύστερα από μελέτη των πηγών ένα φυλλάδιο για τον Αριστοτέλη.</i> <i>Το φυλλάδιο συνοδεύεται από cd στη νοηματική.</i> <i>Στο αφιέρωμα αυτό καταγράφονται οι σπουδαιότερες απόψεις που διατύπωσε ο Αριστοτέλης.</i> <i>Οι μαθητές ερευνούν και προσπαθούν να δώσουν απάντηση στην τεράστια απήχηση της αριστοτελικής σκέψης μέχρι σήμερα. Διατυπώνουν υποθέσεις και τις συζητούν.</i> <i>Ερευνούν τη σημασία της έννοιας «Λογική» στον Αριστοτέλη, σε επόμενες εποχές και φιλοσοφικά ρεύματα και στην εποχή μας.</i> <i>Μελετούν διεξοδικά και διατυπώνουν στη νοηματική τις δημοφιλείς απόψεις του Αριστοτέλη σχετικά με τη Λογική.</i> <i>Πειραματίζονται στην εφαρμογή τους.</i> <i>Διατυπώνουν συμπεράσματα.</i> (Αρχαία από πρωτότυπο, Ελληνικά, Λογοτεχνία, Ιστορία, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</p> <p><i>Αναζητούν στις σημερινές επιστήμες απαντήσεις σε θέματα που απασχόλησαν τους φιλοσόφους, χρησιμοποιώντας λεξικά, βιβλία, το διαδίκτυο και άλλες πηγές.</i> <i>Καταγράφουν περιληπτικά τις πληροφορίες που βρίσκουν.</i> <i>Φτιάχνουν πανώ στο οποίο καταγράφουν τα ερωτήματα και τις απαντήσεις διαχρονικά, συμπληρώνοντας τόπους, πολιτισμούς και φιλοσόφους /επιστήμονες.</i> <i>Δραματοποιούν ζητήματα « αιχμής» της φιλοσοφικής σκέψης με σενάρια από τη λογοτεχνία, τη φιλοσοφία ή με βάση τις δικές τους σκέψεις.</i> (Αρχαία από πρωτότυπο, Ελληνικά, Λογοτεχνία, Ιστορία, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</p> <p><i>Σύνθεση εποπτικών πινάκων με χρήση Η/Υ για τις περιόδους της Αρχαίας Ελληνικής Φιλοσοφίας (πρώιμη, κλασική και ύστερη) και τους αντιπροσωπευτικότερους φιλοσόφους</i> (Αρχαία από πρωτότυπο, Ελληνικά, Λογοτεχνία, Ιστορία, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</p> <p><i>Οργάνωση συζητήσεων φιλοσοφικής επιχειρηματολογίας με θέμα τη σύγκριση και αξιολόγηση των ποικίλων κοσμολογικών, ηθικών και πολιτικών θέσεων των αρχαίων φιλοσόφων.</i> (Αρχαία από πρωτότυπο, Ελληνικά, Λογοτεχνία, Ιστορία, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</p> <p><i>Επισήμανση των κεντρικών θέσεων των αρχαίων Ελλήνων</i></p>
--	---

		<p><i>φιλοσόφων για τον κόσμο, τον άνθρωπο και τον πολιτισμό και συσχετισμοί με σύγχρονους προβληματισμούς.</i></p> <p><i>Οι μαθητές προσπαθούν να χρησιμοποιήσουν το λεξιλόγιο και το ύφος της φιλοσοφικής σκέψης στο γραπτό τους.</i></p> <p>(Αρχαία από πρωτότυπο, Ελληνικά, Λογοτεχνία, Ιστορία, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</p> <p><i>Οι μαθητές κάνουν ανασκόπηση της εργασίας στο μάθημα.</i></p> <p><i>Ελέγχουν αν προσέγγισαν τον ατομικό στόχο που είχαν ορίσει για το μάθημα. Καταγράφουν το 'κέρδος' τους από το μάθημα, αν υπάρχει.</i></p> <p>(Αρχαία από πρωτότυπο, Ελληνικά, Λογοτεχνία, Ιστορία, Εικαστικά, Τεχνολογία, Πληροφορική).</p>
--	--	---

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Ευριπίδου Ελένη

- Γυναικεία πρόσωπα σε πρωταγωνιστικό ρόλο, από την αρχαιότητα έως σήμερα.
- Συζυγική πίστη και τιμή στην ελληνική κοινωνία.
- Ο ξενιτεμός των Ελλήνων διαχρονικά.
- Εκούσια και ακούσια μετανάστευση: Διαχρονική τάση των ανθρώπων να εγκαταλείπουν τον τόπο τους, όταν οι κοινωνικές συνθήκες το επιβάλλουν.

Αριστοφάνους όρνιθες

- Άνθρωπος και φύση. Συμβίωση των ανθρώπων με τα πουλιά. Είδη πουλιών.
- Η κωμική παράδοση της ελληνικής κοινότητας των κωφών.
- Κωμικά δρώμενα στην ελληνική νοηματική.
- Ανέκδοτα από την κοινότητα των κωφών.

Φιλοσοφικά κείμενα

- Η αλληλεπίδραση φιλοσοφικού στοχασμού και ιστορικοπολιτικών γεγονότων.
- Έκφραση του φιλοσοφικού λόγου με λογικά και πειστικά επιχειρήματα.
- Στενή σύνδεση φιλοσοφίας και επιστήμης στην Αρχαία Ελλάδα.
- Συγγένεια κάποιων κλάδων της φιλοσοφίας, όπως η Οντολογία και η Ηθική, με τα Θρησκευτικά.

4.1.3. Διδακτική Μεθοδολογία

Ισχύουν οι αρχές των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης, με ιδιαίτερη έμφαση στ εξής σημεία:

- Υποστηρικτική χρήση της νοηματικής γλώσσας
- Βιωματικός προσέγγιση των ενοτήτων
- Προγραμματισμένες δραστηριότητες για την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης
- Προσεκτικά σχεδιασμένες δραστηριότητες για την καλλιέργεια της ποιητικής και συμβολικής σκέψης
- Έμφαση σε δραστηριότητες με χαρακτήρα παιγνιώδη, ψυχαγωγικό και ενθάρρυνση της αίσθησης του χιούμορ
- Διατίθεται αρκετός χρόνος και υποστηρικτική ατμόσφαιρα για την εξοικείωση με το φιλοσοφικό στοχασμό, με απλή και λιτή προσέγγιση.

4.1.4. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση στο πλαίσιο του μαθήματος αποβλέπει στην εκτίμηση του βαθμού κατανόησης του κειμένου, επικοινωνίας του μαθητή με αυτό και εξοικείωσής του, τόσο με τον κόσμο και τον πολιτισμό που προβάλλουν, όσο και με τον τρόπο που χρησιμοποιείται, κατά περίπτωση, για την ανάδειξη των στοιχείων που χαρακτηρίζουν αυτό τον κόσμο και συνθέτουν αυτό τον πολιτισμό.

Επομένως, χρησιμοποιούνται ερωτήσεις σύντομης ή εκτενέστερης απάντησης, όταν ελέγχεται πληροφοριακό υλικό. Οι ερωτήσεις αφορούν το γραμματειακό είδος, το περιεχόμενο του κειμένου, τη δομή του κειμένου, χαρακτηρισμούς προσώπων, συγκέντρωση και αξιολόγηση στοιχείων του πολιτισμού, κ.ά. (βλ. διάταγμα).

4.1.5. Απαιτούμενο διδακτικό Υλικό

- Βιβλίο του μαθητή: το βιβλίο συνοδεύεται από CD –ROM με μετάφραση επιλεγμένων κειμένων στη νοηματική γλώσσα
- Βιβλίο καθηγητή
- Βιβλία αναφοράς : Γραμματική και Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας, Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής για σχολική χρήση, Συνοπτική Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας.
- Συμπληρωματικό διδακτικό υλικό :CD-ROM, χάρτες, βιντεοταινίες, φωτογραφικό υλικό.

4.1.6. Προδιαγραφές βιβλίων και λοιπού διδακτικού υλικού

Ισχύουν οι προδιαγραφές των βιβλίων της γενικής εκπαίδευσης με την προσθήκη: τα βιβλία συνοδεύονται από CD-Rom με μετάφραση στη νοηματική.

4.2. ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ (από πρωτότυπο)

Το μάθημα αυτό προτείνεται ως μάθημα επιλογής

4.2.1. Αρχές και διδακτική μεθοδολογία του μαθήματος

Καθώς οι γενικοί και επί μέρους στόχοι του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής γλώσσας από πρωτότυπο παραμένουν κοινοί με αυτούς της γενικής εκπαίδευσης, για την αποτελεσματικότερη πραγμάτωσή τους απαιτούνται διαφοροποιήσεις στην προσέγγιση, τη μεθοδολογία και την οργάνωση της ύλης, που απορρέουν από τις ιδιαίτερες γλωσσικές και εκπαιδευτικές ανάγκες των κωφών μαθητών. Στο σχεδιασμό του προγράμματος της αρχαίας ελληνικής γλώσσας και γραμματείας έχουν ληφθεί υπ' όψιν οι εξής παράμετροι:

Α. Οι δυσχέρειες των μαθητών στην εκμάθηση της νεοελληνικής γλώσσας: δεδομένου ότι η πλήρης εμπέδωση των φωνολογικών και μορφοσυντακτικών δομών της ΝΕ, αποτελεί για την πλειοψηφία των μαθητών ανολοκλήρωτο ακόμη στόχο και στη βαθμίδα αυτή, η εισαγωγή και γνωριμία τους με την αρχαία οργανώνεται με τρόπο που δε θα «αποπροσανατολίζει», αλλά θα λειτουργεί υποστηρικτικά προς την γλωσσική εξέλιξή τους. Η γνωριμία τους με την πρωτότυπη μορφή της αρχαίας ελληνικής γλώσσας και γραμματείας πρέπει να υποστηρίζει τον γραμματισμό των μαθητών: προσεγγίζουν ένα επί πλέον γλωσσικό σύστημα στην πρωτότυπη μορφή του, το οποίο χαρακτηρίζεται από ενδιαφέρουσες γλωσσολογικά ομοιότητες αλλά και διαφορές από την δεύτερη γλώσσα τους, την νεοελληνική. Για την διδασκαλία της αρχαίας στην πρωτότυπη μορφή της απαιτείται προσεκτικός σχεδιασμός για την κατάλληλη αξιοποίηση των τριών διαφορετικών τυπολογικά γλωσσικών συστημάτων, ώστε να αποφευχθούν φαινόμενα γλωσσικής σύγχυσης και μεικτών (pidgin) γλωσσικών τύπων, που παρατηρούνται σε πλημμελώς σχεδιασμένα δίγλωσσα προγράμματα. Ποια γλωσσικά συστήματα λοιπόν θα εμπλακούν στη διδασκαλία των αρχαίων από πρωτότυπο;

Στο δίγλωσσο πρόγραμμα των κωφών, η διδασκαλία των αρχαίων μπορεί να γίνει με τους εξής τρόπους:

1. Διδασκαλία της αρχαίας με υποστήριξη και αναφορά προς τη νεοελληνική (η νοηματική δεν εμπλέκεται).
2. Διδασκαλία της αρχαίας με υποστήριξη και αναφορά προς την νοηματική (η νεοελληνική δεν εμπλέκεται).
3. Διδασκαλία της αρχαίας με υποστήριξη και αναφορά και προς την νεοελληνική και προς την νοηματική.
4. Διδασκαλία της αρχαίας αυτοτελώς (χωρίς εμπλοκή ούτε της νεοελληνικής ούτε της νοηματικής).
5. Διδασκαλία της αρχαίας με επιλεκτική εφαρμογή και των τεσσάρων προηγούμενων πρακτικών

Ο τελευταίος τρόπος φαίνεται ότι εξασφαλίζει τις περισσότερες δυνατότητες.

Παρατίθενται μερικά παραδείγματα:

- Στην δια 'ζώσης' επεξεργασία της αρχαίας (από πρωτότυπο) και σε όλες τις δραστηριότητες που περιλαμβάνουν άμεση ζωντανή επικοινωνία, χρησιμοποιείται η νοηματική

και η γραπτή νεοελληνική, ενώ στις γραπτές δραστηριότητες χρησιμοποιείται η γραπτή νεοελληνική.

- Σε άλλες δραστηριότητες μπορούν να αξιοποιούνται και τα τρία γλωσσικά συστήματα, για να καλλιεργούνται οι μεταγλωσσικές ικανότητες των μαθητών σε υψηλότερο, κριτικό επίπεδο. Παραδείγματος χάριν σε διδακτικές ενότητες, που αφορούν σε ειδικές μορφολογικές και συντακτικές δομές, είναι ιδιαίτερα χρήσιμη η διαγλωσσική συγκριτική μελέτη. Τέτοιες ενότητες είναι μορφολογικά φαινόμενα (π.χ. συγκριτική διερεύνηση των καταληκτικών επιθημάτων των ουσιαστικών ή των ρημάτων των τριών γλωσσικών συστημάτων), συντακτικές δομές (π.χ. η εκφορά του άμεσου και έμμεσου αντικειμένου ή η αλληλουχία των όρων της πρότασης στα τρία γλωσσικά συστήματα), η σημασιολογία (π.χ. η χρήση της κυριολεξίας- μεταφοράς στα τρία γλωσσικά συστήματα) ή ζητήματα πραγματολογίας (όπως π.χ. οι επικοινωνιακοί κανόνες της χρήσης των τριών γλωσσών).

Β. Είναι απαραίτητο, επίσης, οι μαθητές να παρατηρούν και να εμπεδώνουν τα κοινά στοιχεία της νεοελληνικής και της αρχαίας αλλά και να κατανοούν πλήρως τη σαφώς διακεκριμένη τυπολογία τους.

Οι μαθητές πρέπει να διαμορφώσουν με σαφήνεια και σφαιρικότητα δύο διακεκριμένα γνωστικά πλαίσια, ένα για την αρχαία και άλλο ένα για τη νεοελληνική γλώσσα, όπου αντίστοιχα θα κάνουν τις ανάλογες αναγωγές των πληροφοριών. Αυτό είναι ένα κρίσιμο σημείο, για να αποφύγουμε τη γλωσσική σύγχυση μεταξύ των τύπων της αρχαίας και της νεοελληνικής. Ο εκπαιδευτικός πρέπει να συνυπολογίζει το γεγονός ότι ο κωφός δεν κατέχει τις δομές της νεοελληνικής ως φυσικός ομιλητής της, αλλά τις κατακτά σταδιακά με συστηματική και επίπονη μελέτη.

Γ. Για να εξασφαλισθεί η συνολικότητα, η ολότητα σαν προσέγγιση των δύο γλωσσικών συστημάτων, η διδασκαλία της φωνολογίας, της μορφολογίας και του συντακτικού εντάσσεται οπωσδήποτε λειτουργικά μέσα στα ευρύτερα πλαίσια: α) το ιστορικό-διαχρονικό, β) το σημασιολογικό-πραγματολογικό, γ) το μεταγλωσσικό, δ) το γνωστικό, ε) το αρχαιογνωστικό και στ) το πολιτισμικό. Η ένταξη των αμιγώς γλωσσικών ενοτήτων μέσα στο ευρύτερο γνωστικό και λειτουργικό πλαίσιο τους, εξασφαλίζεται με την ανάλογη δόμηση των διδακτικών ενοτήτων. Όπου είναι εφικτό ακολουθείται μια ιστορική, διαχρονική διάταξη της ύλης.

Δ. Η διαθεματική προσέγγιση αποτελεί το βασικό τρόπο οργάνωσης των διδακτικών ενοτήτων των αρχαίων από πρωτότυπο.

Ε. Οι στόχοι και οι δραστηριότητες του μαθήματος έχουν σχεδιαστεί με τρόπο που υποστηρίζει τον ουσιαστικό και δημιουργικό γραμματισμό των μαθητών: οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να κατανοήσουν τη διαχρονική εμβέλεια και ζωτικότητα των γραπτών μνημείων και της γραφής. Έχοντας, επιπλέον, τη δυνατότητα να «διαλεχθούν» με την γραπτή αυτή πολιτισμική παράδοση στη μητρική τους γλώσσα, τη νοηματική, αποκτούν ισχυρό εσωτερικό κίνητρο να ανοιχτούν και να αρχίσουν αλληλοδραστικές σχέσεις μ' έναν ουμανιστικό πολιτισμό, που φέρνει το μήνυμά του έως εμάς με τη «σιωπή» των γραπτών δημιουργιών του.

ΣΤ. Το μάθημα της αρχαιοελληνικής γλώσσας και γραμματείας κρίνεται ότι προσφέρεται εξαιρετικά στην καλλιέργεια των ερευνητικών, κριτικών και δημιουργικών δεξιοτήτων των μαθητών και ο σχεδιασμός των δραστηριοτήτων υπηρετεί κυρίως αυτούς τους στόχους. Οι προτεινόμενες δραστηριότητες είναι ενδεικτικές και οι εκπαιδευτικοί επιλέγουν τις κατάλληλες για το επίπεδο των μαθητών.

Ζ. Η ύλη δεν διατάσσεται κατά τάξεις και ο εκπαιδευτικός κάνει τις κατάλληλες για την τάξη του επιλογές.

Η. Το μάθημα κρίνεται ως μάθημα επιλογής.

4.2.2. Στόχοι, Θεματικές ενότητες, Ενδεικτικές δραστηριότητες, διαθεματικά σχέδια εργασίας

ΤΑΞΗ Α΄, Β΄ και Γ΄

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται:</p> <p>να αντιληφθούν τη διαχρονική συνέχεια της ελληνικής γλώσσας,</p> <p>να εξοικειωθούν με στοιχεία της δομής και της εκφραστικής ιδιαιτερότητας του αρχαίου λόγου,</p> <p>να γνωρίσουν μερικά από τα βασικά στοιχεία της αρχαίας ελληνικής</p>	<p>Η διαχρονική διάσταση της ελληνικής γλώσσας από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα</p> <p><i>Βασικά στοιχεία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας:</i> Γράμματα, φωνήεντα, σύμφωνα, δίφθογοι, τόνοι, πνεύματα, στίξη</p> <p><i>Ειδικά μορφολογικά χαρακτηριστικά της αρχαίας ελληνικής γλώσσας και η λειτουργία τους στο λόγο:</i> Δοτική, απαρέμφατο, μετοχή, αύξησις, αναδιπλασιασμός</p>	<p>Παραμένουν οι ίδιοι όπως στα ΑΠΣ, με τις αναγκαίες τροποποιήσεις για τους κωφούς μαθητές.</p>
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται να γνωρίσουν τα βασικά στοιχεία φωνολογίας και της γραφής.</p>	<p>Φωνολογία</p> <p>Στοιχεία Φωνολογίας</p> <p>Η γραφή</p>	<p><i>Οι μαθητές φτιάχνουν έναν πίνακα με την αλφάβητο της αρχαίας, από κείμενα της αρχαίας σε σημερινές εκδόσεις.</i></p> <p><i>Κάνουν την ίδια εργασία από χειρόγραφα της αρχαίας καθώς και της βυζαντινής γραμματοειδίας. Μελετούν τη μετάβαση από τη μεγαλογράμματο στη μικρογράμματο γραφή.</i></p> <p><i>Κατά τη διάρκεια του έτους συγκεντρώνουν αλφαβήτους από διάφορες γλώσσες στη σύγχρονη μορφή τους και τις παλιότερες μορφές τους.</i></p> <p><i>Στη διάρκεια της έρευνας αυτής οι μαθητές επεξεργάζονται κατά ομάδες ερωτήματα όπως:</i></p> <p><i>α. Η αρχή και η εξέλιξη των προγραφικών συμβόλων έως τη γραφή.</i></p> <p><i>β. Ομοιότητες και διαφορές μεταξύ των αλφαβητών</i></p> <p><i>γ. Η σχέση μεταξύ γραφημάτων και φωνημάτων.</i> <i>(Ιστορία, Πληροφορική, Τεχνολογία, Εικαστικά).</i></p> <p><i>Συλλέγουν πληροφορίες και υλικά για τα στοιχεία της γρα-</i></p>

<p>Οι μαθητές επιδιώκεται να εξοικειωθούν με τους φθόγγους και τα γράμματα.</p>	<p>Οι φθόγγοι-τα γράμματα</p>	<p>φής κατά την εποχή της παραδοσιακής τυπογραφίας και τα συγκρίνουν με τους γραφικούς χαρακτήρες της ηλεκτρονικής τυπογραφίας. Καταγράφουν χαρακτηριστικά (γραμματοσειρές, πάχος, πλαγιογραφία κλπ) και πειραματίζονται με τη χρήση αυτών των στοιχείων, γράφοντας και τυπώνοντας κείμενα (δικά τους και άλλων). Διερευνούν πώς αντιμετωπίζει η ηλεκτρονική τυπογραφία γλώσσες που χρησιμοποιούν άλλα αλφάβητα πέρα από το ελληνικό και το λατινικό. (Ιστορία, Γλώσσα, Πληροφορική, Τεχνολογία, Εικαστικά).</p> <p>Συγκεντρώνουν τα στοιχεία των συστημάτων καταγραφής των νοηματικών γλωσσών και διερευνούν τις σχέσεις μεταξύ των φωνολογικών στοιχείων της νοηματικής και των συμβόλων τους.</p> <p>Εκδίδουν ένα έντυπο για τη γραφή και τις αλφαβήτους' με τις πληροφορίες που έχουν συλλέξει για τα παραπάνω θέματα. (Ιστορία, Νοηματική, Γλώσσα, Πληροφορική, Εικαστικά, Τεχνολογία).</p> <p>Οι μαθητές διερευνούν φωνολογικά τους φθόγγους της αρχαίας:</p> <p>Παρουσιάζουν ως θεατρικά δρώμενα σύντομους διαλόγους ή σύντομες αφηγήσεις από την αρχαία.</p> <p>Διερευνούν και διατυπώνουν υποθέσεις σχετικά με την «προφορά» (οι κωφοί προσλαμβάνουν στοιχεία της προφοράς με οπτικό τρόπο), τον επιτονισμό καθώς τις περιγλωσσικές και εξωγλωσσικές στρατηγικές της αρχαιοελληνικής, χρησιμοποιώντας ως πηγές την τέχνη της εποχής αλλά και σημερινή βιβλιογραφία.</p> <p>Αποδίδουν επίσης τους διαλόγους και τις φράσεις στην ελληνική νοηματική.</p> <p>Σχεδιάζουν κατάλληλα σκηνικά για τα δρώμενα, χρησιμοποιώντας σχετικό βιβλιογραφικό υλικό. (τοιχογραφίες, αγγειογραφίες, απεικονίσεις ενδυμασίας, σκευών κ.λ.π.).</p> <p>Συζητούν και διατυπώνουν υποθέσεις για την «ετικέτα» της επικοινωνίας της εποχής εκείνης. (Ιστορία, Νοηματική, Ελληνική Γλώσσα, Εικαστικά, Τεχνολογία).</p>
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται να εξοικειωθούν με τα ψηφία και τους φθόγγους.</p>	<p>Ψηφία φθόγγοι - Σύμφωνα, φωνήεντα</p>	<p>Οι μαθητές αναζητούν πληροφορίες από ειδική βιβλιογραφία για τα φωνολογικά χαρακτηριστικά των φωνηέντων και των συμφώνων και δοκιμάζουν την κατά το δυνατόν ορθή παραγωγή τους μέσα σε λέξεις.</p> <p>Φτιάχνουν τον τοπογραφικό χάρτη της άρθρωσης του κάθε φθόγγου, σ' έναν χάρτη ανθρωπολογίας, που απεικονίζει λεπτομερώς τα φωνητικά όργανα των ομιλούμενων γλωσσών.</p> <p>Γράφουν στο χάρτη τα επιστημονικά ονόματα των φωνητι-</p>

<p>Οι μαθητές επιδιώκεται να διερευνήσουν τα είδη των συμφώνων.</p> <p>Οι μαθητές επιδιώκεται να διερευνήσουν τα είδη των φωνηέντων.</p> <p>Οι μαθητές επιδιώκεται να διερευνήσουν τους φωνολογικούς κανόνες στην αρχαία, νεοελληνική και νοηματική, αλλά και να προσεγγίσουν φωνολογικά φαινόμενα (π.χ. αφομοίωση, συναίρεση) στη νεοελληνική και αρχαία.</p>	<p>Είδη συμφώνων</p> <p>Είδη φωνηέντων</p> <p>Συλλαβές</p> <p>Φωνολογικοί κανόνες</p>	<p><i>κών οργάνων των ομιλούμενων γλωσσών (πχ υπερώα, επιγλωττίς, γλώττ(σσ)α κ.λ.π.). Συζητούν τη μορφολογία και την ιστορία αυτών των λέξεων. Αποδίδουν τις λέξεις αυτές στη νοηματική.</i></p> <p><i>Σημειώνουν σε έναν λεπτομερή χάρτη της ανθρωπολογίας τα όργανα εκφοράς των νοηματικών γλωσσών με την ονομασία τους στην νεοελληνική και την αρχαία: χέρι – χειρ, αντίχειρας – αντίχειρ, δείκτης – δείκτης, κεφάλι – κεφαλή, φρύδια – οφρύες κλπ.</i></p> <p><i>(Γλώσσα, Νοηματική, Βιολογία, Ανθρωπολογία, Φυσική).</i></p> <p><i>Διερευνούν τη φωνολογία των συμφώνων κατά κατηγορία: ηχηρά-άηχα, χειλικά, οδοντικά, ψιλά, δασέα κ.λ.π. και τα τοποθετούν στο φωνολογικό χάρτη. Ασκούνται στην ορθή φωνολογική παραγωγή τους.</i></p> <p><i>(Γλώσσα, Νοηματική, Βιολογία, Ανθρωπολογία, Φυσική).</i></p> <p><i>Οι μαθητές εργάζονται με αφορμή τα μακρά και βραχεία φωνήεντα καθώς και τις διφθόγγους πάνω στο θέμα «διάρκεια των φωνημάτων».</i></p> <p><i>Οι μαθητές επεξεργάζονται μια ενότητα με θέμα «Οι γλώσσες έχουν φωνολογικούς κανόνες».</i></p> <p><i>Παρατηρούν τον τρόπο που οργανώνονται οι συλλαβές στην αρχαία και τη νεοελληνική και καταγράφουν όλους τους πιθανούς συνδυασμούς, που μπορούν να υποθέσουν.</i></p> <p><i>Αναζητούν σε κείμενα να επαληθεύσουν τις υποθέσεις τους και διατυπώνουν γραπτώς τα συμπεράσματά τους, π.χ. «Τα σύμφωνα πηγαινούν μαζί με τα φωνήεντα».</i></p> <p><i>Ερευνούν και καταγράφουν φωνολογικούς κανόνες της ελληνικής νοηματικής. Φωτογραφίζουν χειρομορφές και τις κατατάσσουν σε δύο ομάδες: αυτές που έχουν φωνολογική αξία στη νοηματική και αυτές που δεν έχουν. Καταγράφουν σε βίντεο αποδεκτούς και μη αποδεκτούς φωνολογικούς (χειρημικούς) συνδυασμούς στην ελληνική νοηματική και εξάγουν συμπεράσματα για τους φωνολογικούς κανόνες της νοηματικής.</i></p> <p><i>(Νεοελληνική, Νοηματική, Πληροφορική).</i></p> <p><i>Καταρτίζουν ένα Λεξικό με την ορολογία της φωνολογίας της Αρχαίας και Νέας Ελληνικής και της Ελληνικής Νοηματικής (φθόγγος, φωνήεν, δίφθογγος, δίψηφο, χειρομορφή κλπ.)</i></p> <p><i>Στα λήμματα του λεξικού καταχωρούν τα παραδείγματα που συναντούν στην πορεία των μαθημάτων τους.</i></p> <p><i>Διαμορφώνουν εξελικτικά ορισμούς για τον κάθε όρο της φωνολογίας.</i></p> <p><i>Εντοπίζουν και καταγράφουν ομοιότητες και διαφορές μεταξύ των τριών γλωσσικών συστημάτων στον τομέα της φωνολογίας.</i></p> <p><i>Διαμορφώνουν σταδιακά ένα κείμενο για το περιεχόμενο της φωνολογίας κάθε γλωσσικού συστήματος από τα παραπάνω.</i></p>
--	---	---

<p>Οι μαθητές επιδιώκεται να κατανοήσουν τη σημασία των τόνων και των πνευμάτων.</p>	<p>Φωνολογικά φαινόμενα</p>	<p><i>Εξετάζουν και κάνουν παρατηρήσεις για τον τρόπο με τον οποίο η διαφορετική τροπικότητα (οπτική και ηχητική) καθορίζει τα φωνολογικά χαρακτηριστικά κάθε συστήματος.</i></p> <p><i>Επισημαίνουν επίσης τις διαφορές μεταξύ φωνημάτων και γραφημάτων.</i> (<i>Νεοελληνική, Νοηματική, Τεχνολογία, Πληροφορική</i>).</p> <p><i>Προσεγγίζουν φωνολογικά φαινόμενα, όπως η αφομοίωση και η συναίρεση κ.λ.π. σε συγκεκριμένα παραδείγματα και φτιάχνουν λίστες με τα παραδείγματα που συναντούν, χωριστά για την αρχαία και χωριστά για τη νεοελληνική. Εντοπίζουν ομοιότητες και διαφορές.</i> (<i>Νεοελληνική, Πληροφορική</i>).</p>
	<p>Η γραφή στην αρχαιότητα – στην αρχαία Ελλάδα:</p>	<p><i>Γράφουν ένα σύντομο ιστορικό της «Ιστορίας των τόνων και των πνευμάτων στην διαχρονική ελληνική» και το αναπαριστούν στη νοηματική. Παρουσιάζουν το δρώμενο αυτό σε άλλες τάξεις ή σχολεία. Συζητούν για την πρακτική σημασία του τονισμού στην ομιλούμενη γλώσσα και φτιάχνουν μία λίστα με «λέξεις-παγίδες στην επικοινωνία» (Αθήνα-Αθηνά κλπ)</i></p>
	<p>Οι τόνοι – τα πνεύματα</p>	<p><i>Ερευνούν τα γραφήματα των τόνων και των πνευμάτων και φτιάχνουν μια ηλεκτρονική αφίσα, που περιλαμβάνει τα γραφήματα αυτά, με ηλεκτρονικά και χειρόγραφα στοιχεία.</i> (<i>Νεοελληνική, Νοηματική, Πληροφορική</i>)</p>
	<p>Τόνοι και επιτονισμός</p>	<p><i>Συζήτηση και συλλογική εργασία που παρουσιάζεται στην τάξη στη νοηματική γλώσσα : Πώς μπορούμε να πάρουμε πληροφορίες τονισμού- επιτονισμού από ένα γραπτό κείμενο;</i> <i>Οι μαθητές δίνουν παραδείγματα.</i> (<i>Νεοελληνική, Νοηματική, Πληροφορική</i>).</p>
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται να γνωρίσουν τα σημεία στίξης.</p>	<p>Η στίξη</p>	<p><i>Οι μαθητές αναζητούν, σε κείμενο και γραμματικές διαφορών γλωσσών, σημεία στίξης και φτιάχνουν αφίσες με το υλικό αυτό τοποθετημένο συγκριτικά. Οι αφίσες περιλαμβάνουν ορισμούς, που διαμορφώνουν οι μαθητές για τα σύμβολα αυτά.</i></p> <p><i>Ερευνούν την παρουσία των σημείων στίξης σε εκδόσεις αρχαίων κειμένων από τη σχολική βιβλιοθήκη. (Νεοελληνική, Νοηματική, Αγγλικά, Πληροφορική).</i></p>
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται να εξοικειωθούν με τα βασικά στοιχεία μορφολογίας της αρχαίας.</p>	<p>Μορφολογία</p>	<p><i>Οι μαθητές συμπληρώνουν κατά ομάδες και ατομικά γραπτές ασκήσεις μορφολογίας, ανατρέχοντας στη σχολική γραμματική και το συντακτικό της αρχαίας καθώς και στο «Ανθολόγιο των Αρχαίων Ελληνικών».</i></p>
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται να εξοικειωθούν με τις έννοιες του μορφήματος</p>	<p>Μορφήματα και λέξεις</p>	<p><i>Αναλύουν τις έννοιες του μορφήματος και της λέξης με παραδείγματα και συγκριτική μελέτη μεταξύ των τριών γλωσσικών συστημάτων και συγκεντρώνουν σε χωριστούς φακέλους λέξεις και μορφήματα διαφόρων κατηγοριών.</i></p>

<p>και της λέξης στην αρχαία, νεοελληνική και νοηματική.</p>		<p>(Νεοελληνική, Νοηματική, Εικαστικά, Πληροφορική)</p>
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται να εξοικειωθούν με τη χρήση λεξικών της αρχαίας.</p>	<p>Το Λεξιλόγιο-Λεξικά-Λεξικογράφηση</p>	<p>Επισκέπτονται κάποια επιστημονική βιβλιοθήκη και ξεφυλλίζουν διάφορα είδη λεξικών της αρχαίας. Παρατηρούν και καταγράφουν τα είδη των πληροφοριών που περιλαμβάνουν τα λεξικά και προσπαθούν να βρουν τον τρόπο που χρησιμοποιούνται. (Νεοελληνική, Νοηματική, Πληροφορική).</p>
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται να εξοικειωθούν με τον τρόπο δημιουργίας του λεξικού.</p>	<p>Το Λεξιλόγιο και η δημιουργία του Λεξικά της αρχαίας</p>	<p>Οι μαθητές φτιάχνουν σταδιακά ηλεκτρονικά λεξικά-θησαυρούς με λέξεις: α) της αρχαίας, που έχουν επιβιώσει στη νεοελληνική, περιγράφοντας τους διαφορετικούς τρόπους, μορφολογικούς και λειτουργικούς, με τους οποίους συναντώνται (στη νεοελληνική) β) της αρχαίας, που χρησιμοποιούνται σε ξένες γλώσσες και γ)ριζικών μορφημάτων που χρησιμοποιούνται στη νεοελληνική και σε ξένες γλώσσες. Χρησιμοποιούνται επίσης ασκήσεις που περιλαμβάνονται στις αντίστοιχες ενότητες των γλωσσικών μαθημάτων στα ΑΠΣ</p>
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται να γνωρίσουν τις δάνειες λέξεις της αρχαίας στη νεοελληνική και σε ξένες γλώσσες.</p>	<p>Δάνειες λέξεις</p>	<p>(Όπως στα ΑΠΣ)</p>
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται να εξοικειωθούν με το σχηματισμό λέξεων μέσα από το μηχανισμό της παραγωγής των λέξεων.</p>	<p>Παραγωγή</p>	<p>(Όπως στα ΑΠΣ)</p>
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται να εξοικειωθούν με τις κλιτικές καταλήξεις της αρχαίας.-</p>	<p>Κλιτικές καταλήξεις</p>	<p>Γίνεται ερευνητική εργασία με συγκέντρωση και αρχειοθέτηση των κλιτικών καταλήξεων που συναντούν οι μαθητές στα πρωτότυπα κείμενα. Για την κάθε μια διαμορφώνεται ένα σύντομο κείμενο με πληροφορίες για τη χρήση της, τη σημασία της κλπ (Νεοελληνική, Νοηματική, Πληροφορική)</p>
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται να εξοικειωθούν με τις παραγωγικές καταλήξεις της αρχαίας.-</p>	<p>Άλλες παραγωγικές καταλήξεις</p>	<p>Γίνεται η αντίστοιχη εργασία με την παραπάνω και για τις παραγωγικές καταλήξεις που συναντούν στα πρωτότυπα κείμενα της αρχαίας.</p>

<p>Οι μαθητές επιδιώκεται να εξοικειωθούν με την έννοια της σύνθεσης στην αρχαία.-</p>	<p>Σύνθεση</p>	<p>Όπως παραπάνω, καθώς και οι αντίστοιχες δραστηριότητες των ΑΠΣ</p>
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται να γνωρίζουν τα κύρια και τα κοινά ονόματα.</p>	<p>Κύρια και κοινά ονόματα</p>	<p>Οι μαθητές φτιάχνουν «Ονοματολόγιο ανθρώπων και τόπων» (Νεοελληνική, Ιστορία, Νοηματική, Πληροφορική) Όπως στα ΑΠΣ</p>
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται να κατανοήσουν τη σημασία της κλίσης στην αρχαία και στη νεοελληνική.</p>	<p>Η κλίση</p>	<p>Ερευνούν το θέμα «κλίση» και φτιάχνουν λίστες με κλινόμενες και άκλιτες λέξεις που περιέχονται στο Ανθολόγιο των αρχαίων.</p> <p>Συλλέγουν από το Ανθολόγιο κλιτικές καταλήξεις και με βάση τη σημασιολογία και τη μορφολογία τους, τις κατατάσσουν σε κατηγορίες:</p> <p>α. καταλήξεις ονομάτων - ρημάτων, β. αρσενικών- θηλυκών-ουδετέρων, γ. ενικού- πλυθυντικού κ.λ.π.</p>
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται να κατανοήσουν τα μέρη του λόγου στην αρχαία και στη νεοελληνική.</p>	<p>Μέρη του λόγου</p>	<p>Φτιάχνουν φακέλους για τα μέρη του λόγου και καταχωρούν ανάλογα τις λέξεις, που συναντούν στα μαθήματα.</p> <p>Για κάθε φάκελο φτιάχνουν ένα κείμενο που περιγράφει τα μορφολογικά χαρακτηριστικά και τη συντακτική και σημασιολογική λειτουργία του είδους που περιέχει (π.χ. ρήματα είναι οι λέξεις που ...)</p> <p>Αναλύουν τις κλινόμενες λέξεις που συναντούν στην αρχαία και καταρτίζουν σταδιακά ένα ηλεκτρονικό corpus:</p> <p>α) ριζικών και β) κλιτικών μορφημάτων της αρχαίας.</p> <p>Αντιπαραβάλλουν κλιτικά μορφήματα της αρχαίας και της νέας ελληνικής και γράφουν τις παρατηρήσεις τους. (Νεοελληνική, Νοηματική, Πληροφορική).</p>
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται να κατανοήσουν το γένος στην αρχαία, νεοελληνική και νοηματική.</p>	<p>Γένος</p>	<p>Κατατάσσουν τα κύρια και κοινά ονόματα που συναντούν στα μάθημα των αρχαίων κατά γένη. Αντιπαραβάλλουν το φυσικό με το γραμματικό γένος και συζητούν τις παρατηρήσεις τους.</p> <p>Ερευνούν αν τα κοινά ονόματα της αρχαίας που συναντούν διατηρούν ή τροποποιούν το γένος τους στη νεοελληνική.</p> <p>Μελετούν το ζήτημα «γένος» στη γραμματική της νοηματικής γλώσσας και καταγράφουν τις παρατηρήσεις τους.</p> <p>Μαθαίνουν την κλίση των πρωτόκλιτων και δευτερόκλιτων ουσιαστικών (Νεοελληνική, Φυσικές επιστήμες, Νοηματική, Πληροφορική).</p>

<p>Οι μαθητές επιδιώκεται να κατανοήσουν τον αριθμό του ονόματος στην αρχαία, νεοελληνική και νοηματική.</p>	<p>Αριθμός</p>	<p><i>Μελετούν συγκριτικά τους αριθμούς του ονόματος στην αρχαία, τη νέα ελληνική και τη νοηματική. Παρατηρούν και καταγράφουν τρόπους γραμματικής αρίθμησης: ενικός, δυνικός, πληθυντικός.</i></p> <p><i>Μαθαίνουν τις κατηγορίες των αριθμητικών επιθέτων της αρχαίας.</i></p> <p><i>Αντιπαραβάλλουν τα τρία γλωσσικά συστήματα στο θέμα αυτό και καταγράφουν τα συμπεράσματά τους.</i> (<i>Νεοελληνική, Μαθηματικά, Νοηματική, Πληροφορική</i>).</p>
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται να γνωρίζουν τη χρήση του άρθρου στην αρχαία, νεοελληνική και νοηματική.</p>	<p>Οριστικό και αόριστο άρθρο.</p>	<p><i>Εργασία με θέμα ομοιότητες και διαφορές μεταξύ αρχαίας, νεοελληνικής και νοηματικής στη δήλωση των άρθρων (με ορισμένα μορφήματα ή με άλλους τρόπους).</i></p> <p><i>Επεξεργασία του θέματος «κοινή σημασιολογία – διαφορετικές δομές μεταξύ των γλωσσών»</i> (<i>Νεοελληνική, Νοηματική, Πληροφορική</i>).</p>
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται να αποκτήσουν βασικές πληροφορίες για τα ουσιαστικά της αρχαίας.</p>	<p>Τα ουσιαστικά</p>	<p><i>Συνθετική εργασία με θέμα: «Βασικές πληροφορίες για τα ουσιαστικά της αρχαίας:</i></p> <p><i>α. Μορφολογία (κλίση, γένος, πτώσεις),</i></p> <p><i>β. Η σύνταξη και</i></p> <p><i>γ. Η σημασιολογία»</i></p> <p><i>Η εργασία δομείται σταδιακά. Οι μαθητές χρησιμοποιούν ως πηγές τα πρωτότυπα κείμενα, τη γραμματική, το συντακτικό της αρχαίας, της νέας και της νοηματικής καθώς και άλλες διαθέσιμες πηγές. Η εργασία εκδίδεται από τους μαθητές στην νεοελληνική και τη νοηματική.</i> (<i>Νεοελληνική, Νοηματική, Πληροφορική</i>).</p>
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται να αποκτήσουν βασικές πληροφορίες για τα επίθετα της αρχαίας.</p> <p>Οι μαθητές επιδιώκεται να εξοικειωθούν με τα ονοματικά σύνολα της αρχαίας.</p>	<p>Τα επίθετα</p> <p>Ονοματικά σύνολα-συμφωνία όρων στα ονοματικά σύνολα</p>	<p><i>Εργασία όπως η ανωτέρω για τα επίθετα</i> (<i>Νεοελληνική, Νοηματική, Πληροφορική</i>).</p> <p><i>Οι μαθητές φτιάχνουν λίστα με τα ονοματικά σύνολα που συναντούν (αλφαβητική, με βάση το ουσιαστικό) και επιμελούνται την μετάφρασή τους στη νεοελληνική</i></p>
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται να κατανοήσουν τα χαρακτηριστικά και τη χρήση των αντωνυμιών στην αρχαία, νέα και νοηματική.</p>	<p>Αντωνυμίες: Μορφολογικά και συντακτικά χαρακτηριστικά Το γραμματικό/συντακτικό «πρόσωπο»: Δείξη, αναφορά, ευθύς και πλάγιος λόγος.</p>	<p><i>Οι μαθητές φτιάχνουν προτάσεις με τις αντωνυμίες.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν ένα δίγλωσσο βίντεο/CD (στην νοηματική και τη νεοελληνική) με θέμα τις αντωνυμίες και τη χρήση τους στην αρχαία και τη νοηματική.</i></p> <p><i>Κάνουν προσομοίωση ποσοτικής έρευνας σχετικά με τη συχνότητα χρήσης των αντωνυμιών κατά κατηγορία και καταγράφουν τα αποτελέσματα της έρευνάς τους σύμφωνα με το πρότυπο σύνθεσης τέτοιων εργασιών</i> (<i>Νεοελληνική, Νοηματική, Πληροφορική</i>).</p>

<p>Οι μαθητές επιδιώκεται να διερευνήσουν την κλίση και τα είδη των ρημάτων στην αρχαία.</p> <p>Οι μαθητές επιδιώκεται να διερευνήσουν τα παρεπόμενα του ρήματος σε πολύ βασικό επίπεδο στην αρχαία, νεοελληνική και νοηματική.</p> <p>Οι μαθητές επιδιώκεται να εξοικειωθούν με τις άκλιτες λέξεις της αρχαίας και νεοελληνικής.</p> <p>Οι μαθητές επιδιώκεται, αφού εξοικειωθούν με τη συντακτική δομή της αρχαίας να τη συγκρίνουν με εκείνες της νεοελληνικής και νοηματικής.</p>	<p>Κλίση του ρήματος</p> <p>Ρήματα: Ενεργητικά, μέσα και παθητικά</p> <p>Ενεργητικά: μεταβατικά και αμετάβατα (δίπτωτα και μονόπτωτα)</p> <p>Τα παρεπόμενα του ρήματος</p> <p>Πρόσωπο και αριθμός</p> <p>Η γραμμή του χρόνου</p> <p>Οι εγκλίσεις και η λειτουργία τους</p> <p>Το απαρέμφατο</p> <p>Οι άκλιτες λέξεις</p> <p>Επιρρήματα</p> <p>Προθέσεις</p> <p>Σύνδεσμοι</p> <p>Επιφωνήματα</p> <p>Μόρια</p> <p>Σύνταξη</p> <p>Η ακολουθία των όρων της πρότασης.</p>	<p>Μελετούν την κλίση και τα είδη των ρημάτων σταδιακά ανατρέχοντας στις κατάλληλες πηγές.</p> <p>Αναλαμβάνουν εργασίες για τα ρήματα, αντίστοιχες με τις ανωτέρω για τα άλλα μέρη του λόγου.</p> <p>Φτιάχνουν «τρίπτυχες» αφίσες, μία για κάθε γλώσσα (αρχαία, νεοελληνική, νοηματική) με τις βασικές πληροφορίες για τα παρεπόμενα των ρημάτων και κάνουν αντιπαραβολή μεταξύ των τριών. Εντοπίζουν κοινές και διαφορετικές κλιτικές καταλήξεις διαφόρων ρηματικών τύπων μεταξύ και αρχαίας ελληνικής. (Νεοελληνική, Νοηματική, Πληροφορική).</p> <p>Συγκρίνουν τις λίστες των άκλιτων τις αρχαίας με αυτή των άκλιτων της νεοελληνικής.</p> <p>Καταρτίζουν σταδιακά ερμηνευτικό λεξικό των άκλιτων λέξεων της αρχαίας κατά ομάδες. (Νοηματική, Τεχνολογία, Πληροφορική).</p> <p>Οι μαθητές πραγματοποιούν τις σχετικές δραστηριότητες που αναφέρονται στα ΑΠΣ με κάποιες προσαρμογές:</p> <p>Μελετούν διεξοδικά τη συντακτική δομή όλων των φράσεων, προτάσεων, περιόδων, μικροκειμένων και κειμένων του «Ανθολογίου» τους.</p> <p>Μελετούν συγκριτικά συντακτικές δομές μεταξύ της νέας και της αρχαίας ελληνικής.</p> <p>Αναπαριστούν τα δομικά χαρακτηριστικά με παιχνίδια προσωποποίησης των συντακτικών ρόλων (με κατάλληλη τοποθέτηση των όρων της πρότασης σε γραμμή ακολουθίας στο χώρο). Παρατηρούν ομοιότητες και διαφορές μεταξύ των δύο γλωσσικών συστημάτων ως προς τη σειρά των όρων της πρότασης.</p> <p>Καταρτίζουν σταδιακά πίνακες και σχεδιαγράμματα, που δείχνουν με παραστατικό τρόπο τις βασικές συντακτικές δομές που συναντούν στα αρχαία.</p> <p>Ενδεικτικά θέματα των σχεδιαγραμμάτων:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Συντακτικές δομές σε επίπεδο φράσης
---	--	--

<p>Οι μαθητές επιδιώκεται να αποκτήσουν τις βασικές δεξιότητες για άντληση σημασιολογικών πληροφοριών ενός κειμένου.</p> <p>Οι μαθητές επιδιώκεται να αποκτήσουν τις βασικές στρατηγικές και γνώσεις για τη μετάφραση απλών κειμένων της αρχαίας.</p> <p>Οι μαθητές επιδιώκεται να κατανοήσουν τις διαφορές ανάμεσα στη μετάφραση και τη διερμηνεία στην ΕΝΓ.</p> <p>Οι μαθητές επιδιώκεται να γνωρίσουν και να εκτιμήσουν τον πλούτο της αρχαιοελληνικής γραμματείας.</p> <p>Οι μαθητές επιδιώκεται να συγκρίνουν τη νεοελληνική, την αρχαιοελληνική γραμματεία και την άγραφη πολιτισμική παράδοση της Κοινότη-</p>	<p>Σημασιολογία Το νόημα των κειμένων</p> <p>Μετάφραση-απόδοση-νόημα</p>	<ol style="list-style-type: none"> 2. Συντακτικές δομές σε επίπεδο πρότασης 3. Δομές περιόδων 4. Είδη προτάσεων ως προς τη δομή και το περιεχόμενο 5. Πρόταση και περίοδος 6. Παράγραφος και κείμενο <p>(Νεοελληνική, Νοηματική, Τεχνολογία, Εικαστικά Πληροφορική).</p> <p>Οι μαθητές κατά υπο-ομάδες επεξεργάζονται σύντομο και εύληπτο υλικό από την αρχαία και αναζητούν σημασιολογικές, γραμματικές και γραμματολογικές πληροφορίες από τις διαθέσιμες πηγές για να αποκρυπτογραφήσουν το νόημά του.</p> <p>Συνδυάζουν κριτικά τις πληροφορίες αυτές και διατυπώνουν στη νοηματική ή τη νεοελληνική τις ερμηνευτικές τους προτάσεις για το κείμενο.</p> <p>Διασταυρώνουν τις προτάσεις, συζητούν και συνθέτουν την τελική ερμηνευτική εκδοχή. (Νεοελληνική, Νοηματική, Πληροφορική).</p> <p>Οργανώνονται «εργαστήρια μετάφρασης αρχαίων» με τον απαραίτητο τεχνικό και βιβλιογραφικό εξοπλισμό.</p> <p>Οι μαθητές ενημερώνονται από επαγγελματίες για την διαδικασία της μετάφρασης και τη διαφορά της από τη διερμηνεία.</p> <p>Ενημερώνονται για τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της μετάφρασης κειμένων από γλώσσες που δεν μιλιούνται πλέον.</p> <p>Παρακολουθούν και περιγράφουν κριτικά βιντεοσκοπημένο υλικό διερμηνείας μεταξύ ελληνικής και νοηματικής και αντιστρόφως.</p> <p>Καταγράφουν τις παρατηρήσεις τους και φτιάχνουν με τα συμπεράσματά τους ένα κείμενο με τίτλο «Δυσκολίες στη μετάφραση των αρχαίων ελληνικών».</p> <p>Στο κείμενο συμπεριλαμβάνουν τις δικές τους μεταφράσεις, εξηγώντας τις μεταφραστικές τους επιλογές και στρατηγικές.</p> <p>Ελέγχουν τις μεταφραστικές τους απόπειρες διασταυρώνοντας την απόδοση του μηνύματος μεταξύ των τριών γλωσσικών συστημάτων.</p> <p>Δοκιμάζουν την αντίστροφη μετάφραση (προς την αρχαία) Δοκιμάζουν μετάφραση: κατά προσέγγιση ελεύθερη πιστή κυριολεκτική και συζητούν γι' αυτό.</p>
---	---	--

<p>τας των Κωφών.</p> <p>Οι μαθητές επιδιώκεται να αποκτήσουν τις βασικές στρατηγικές και γνώσεις για τη μετάφραση ιδιαίτερα απλών και σύντομων αποσπασμάτων (ή γραμμών) της της αρχαίας γραμματείας στη νεοελληνική και νοηματική.</p> <p>Οι μαθητές επιδιώκεται να μάθουν τα λογοτεχνικά χαρακτηριστικά. ενός έργου.</p> <p>Οι μαθητές επιδιώκεται να συμμετέχουν σε καλλιτεχνικές δραστηριότητες για την κλασσική αρχαιοελληνική λογοτεχνία.</p>	<p>Η αρχαιοελληνική γραμματεία</p> <p>Γραμματειακά είδη</p> <p>Μετάφραση της λογοτεχνίας και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της</p>	<p><i>Δοκιμάζουν τρόπους προσέγγισης του υλικού της αρχαίας, χρησιμοποιώντας την εμπειρία τους ως δίγλωσσα άτομα, που κινούνται μεταξύ νεοελληνικής και νοηματικής.</i></p> <p><i>Εφαρμόζουν τις περικειμενικές και εξωκειμενικές γνώσεις τους, ώστε να προσεγγίζουν τα κείμενα όσο το δυνατόν περισσότερο σφαιρικά και λειτουργικά.</i> (Νεοελληνική, Νοηματική, Πληροφορική)</p> <p><i>Φτιάχνουν προοδευτικά έναν «Θησαυρό Αρχαιοελληνικής Γραμματείας», με βάση τα κείμενα, που υπάρχουν στα σχολικά βιβλία των αρχαίων, αλλά και άλλα κείμενα που συναντούν στη σχολική βιβλιοθήκη, σε δημόσιες / πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες και σε σχετικούς ηλεκτρονικούς τόπους.</i> <i>Στον οδηγό κατατάσσουν τα έργα που κάθε φορά προσεγγίζουν, με βάση τα γραμματολογικά τους χαρακτηριστικά και την χρονολόγησή τους.</i></p> <p><i>Αναλαμβάνουν κατά ομάδες να παρουσιάσουν στην τάξη ένα γραμματειακό είδος και ένα ή δύο αντιπροσωπευτικά έργα απ' αυτό.</i></p> <p><i>Συζητούν τη λειτουργία κάθε γραμματολογικού είδους στην εποχή του και διατυπώνουν τα συμπεράσματά τους σε γραπτό κείμενο.</i></p> <p><i>Κάνουν συγκριτική μελέτη της αρχαιοελληνικής και της νεοελληνικής γραμματείας αναζητώντας αναλογίες, ομοιότητες και διαφορές.</i></p> <p><i>Καλούν έναν Κωφό μελετητή της λογοτεχνίας και συζητούν για την άγραφη πολιτισμική παράδοση της Ελληνικής Κοινότητας των Κωφών.</i> <i>Από τη βιντεοσκοπημένη ομιλία και τη συζήτηση, φτιάχνουν μια γραπτή εργασία με θέμα «Από την ανώνυμη στην επώνυμη λογοτεχνία»</i> (Νεοελληνική, Νοηματική, Ιστορία. Εικαστικά, Πληροφορική).</p> <p><i>Οι μαθητές οργανώνουν «λογοτεχνικά εργαστήρια μετάφρασης», για να διερευνήσουν τα λογοτεχνικά χαρακτηριστικά και στοιχεία σε σύντομες προτάσεις της αρχαίας γραμματείας.</i> <i>Με βάση τις γνώσεις τους (από τη νεοελληνική γλώσσα και λογοτεχνία, καθώς και τη νοηματική) γράφουν ένα κείμενο για τις διαφορές μεταξύ έντεχνου και καθημερινού λόγου.</i> <i>Μεταφράζουν επίσης σύντομα αποσπάσματα όπως την απάντηση του Δημαράτου στον Ξέρξη, τα προοίμια του Εκταίου, επιγράμματα από τον Ηρόδοτο και τον Θουκυδίδη, κ.λ.π. Η μετάφραση γίνεται στη νεοελληνική και στη νοηματική</i></p>
---	---	--

<p>Οι μαθητές επιδιώκεται να προσεγγίσουν πολιτισμικά και ιστορικά την αρχαιοελληνική γραμματεία.</p> <p>Οι μαθητές επιδιώκεται να μάθουν τους τρόπους αξιοποίησης των ιστορικών πηγών, για την άντληση πληροφοριών για διάφορα θέματα.</p>	<p>Λογοτεχνικά χαρακτηριστικά κειμένων</p> <p>Καλλιτεχνικές δραστηριότητες</p> <p>Πολιτισμική και ιστορική προσέγγιση της αρχαιοελληνικής γραμματείας</p> <p>Οι ιστορικές πηγές</p>	<p>(Νεοελληνική, Νοηματική, Ιστορία. Εικαστικά, Πληροφορική).</p> <p><i>Ερευνούν τα λογοτεχνικά χαρακτηριστικά σε ενδεικτικά κείμενα που μελετούν, όπως:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • μεταφρασμένα αποσπάσματα από την αρχαία, • αποσπάσματα από την νεοελληνική λογοτεχνία, • και βιντεοσκοπημένα αποσπάσματα ποιητικής νοηματικής. <p><i>Εργάζονται με επίβλεψη κατά ομάδες και συνθέτουν ένα γραπτό κείμενο που περιλαμβάνει τα συμπεράσματά τους ως προς το ερώτημα «Ποια γνωρίσματα κάνουν ένα έργο λογοτεχνικό;»</i></p> <p><i>Κάθε ομάδα παρουσιάζει το κείμενό της στην τάξη.</i> (Νεοελληνική, Νοηματική, Πληροφορική).</p> <p><i>Οι μαθητές συμμετέχουν σε δραστηριότητες, που οργανώνει το σχολείο, όπως «Εβδομάδα Γνωριμίας με την Κλασική Τέχνη» και αναλαμβάνουν την ενότητα «Κλασική αρχαιοελληνική λογοτεχνία». Συνεργάζονται με τις άλλες ομάδες που έχουν αναλάβει τις υπόλοιπες δραστηριότητες και αναλαμβάνουν την παρουσίαση ομιλιών στη νοηματική με θέματα «Επική ποίηση», «Λυρική ποίηση», «Οι τραγικοί ποιητές» και «Το έργο του Αριστοφάνη»</i> (Νεοελληνική, Νοηματική, Πληροφορική).</p> <p><i>Οι εργασίες στην τάξη συνδέονται με βιωματικές επισκέψεις σε Μουσεία και αρχαιολογικούς/ιστορικούς τόπους.</i></p> <p><i>Εκεί με προγραμματισμένο τρόπο συγκεντρώνουν υλικό και φτιάχνουν σταδιακά ένα βίντεο με τίτλο «Οδηγός αρχαιογνωσίας» στη νοηματική.</i></p> <p><i>Ο οδηγός περιλαμβάνει τα προσωπικά τους βιώματα από τις επισκέψεις και πληροφορίες για τους χώρους και την ιστορία τους.</i></p> <p><i>Το βίντεο συνοδεύεται από φυλλάδιο των μαθητών, στο οποίο έχουν καταγράψει στην ελληνική τα σημαντικότερα αποσπάσματα του βίντεο.</i> (Νεοελληνική, Νοηματική, Ιστορία. Εικαστικά, Πληροφορική).</p> <p><i>Σε διαθεματικές δραστηριότητες στο μάθημα της αρχαίας ιστορίας οργανώνονται εργαστήρια για την μελέτη, τη μετάφραση και τον σχολιασμό ιστορικών πηγών.</i></p> <p><i>Οι μαθητές φτιάχνουν κατά ομάδες φακέλους με θέματα όπως:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Επιγραφές από ιστορικούς τόπους με εποπτικό υλικό, μετάφραση και σχόλια στην ελληνική • Αποσπάσματα από ιστορικούς της αρχαιότητας, μεταφρασμένα και σχολιασμένα
---	---	---

<p>Οι μαθητές επιδιώκεται να αξιολογήσουν την προσφορά της αρχαιοελληνικής γραμματείας στον παγκόσμιο πολιτισμό.</p> <p>Οι μαθητές επιδιώκεται να γνωρίσουν τα σημαντικότερα είδη και έργα της αρχαιοελληνικής γραμματείας.</p>	<p>Οι αρχαιοελληνικές σπουδές στον κόσμο</p> <p>Εργογραφία Είδη αρχαιοελληνικής γραμματείας</p>	<p><i>Οι μαθητές επίσης φτιάχνουν φακέλους με θέματα όπως:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • «Η Δημοκρατία», • «Οι Φυσικοί Φιλόσοφοι», • «Η πόλη-κράτος», • «Η Σπάρτη», • «Αθλητές», • «Οι Μύθοι», • «Αποφθέγματα», • «Ρητά» • «Φράσεις της Αρχαίας που έμειναν στη νεοελληνική αυτούσιες», - • «Φράσεις που διατηρήθηκαν στη νεοελληνική παρεμφθαρμένες γλωσσικά ή σημασιολογικά» κλπ. <p><i>Σ' αυτούς τους φακέλους τοποθετούν τις αυθεντικές φράσεις και αποσπάσματα που συναντούν και επεξεργάζονται στο μάθημα των αρχαίων ή σε άλλα μαθήματα.</i></p> <p>(Νεοελληνική, Νοηματική, Ιστορία. Εικαστικά, Πληροφορική)</p> <p><i>Αναζητούν στο διαδίκτυο πληροφορίες για τη διδασκαλία της αρχαιοελληνικής γραμματείας σε πανεπιστήμια και σχολεία άλλων χωρών και συζητούν για το θέμα. Καταγράφουν κλασσικά έργα που είναι γνωστά στον κόσμο (αφού επισκεφτούν ένα βιβλιοπωλείο με ξενόγλωσσα βιβλία ή παρακολουθώντας ταινίες και βίντεο από άλλες χώρες).</i></p> <p><i>Αναζητούν σε ξενόγλωσσα λεξικά, λέξεις που προέρχονται από την αρχαιοελληνική γλώσσα και φτιάχνουν ένα σχετικό λεξικό.</i></p> <p>(Νεοελληνική, Νοηματική, Ιστορία. Εικαστικά, Πληροφορική).</p> <p><i>Εργασία συλλογής πληροφοριών για τα σημαντικότερα έργα της αρχαιοελληνικής γραμματείας.</i></p> <p><i>Οι μαθητές βρίσκουν πληροφορίες για το περιεχόμενό τους και κατατάσσουν τα έργα κατά κατηγορίες.</i></p> <p><i>Επισκέπτονται ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες και με βάση το υλικό που κατεβάζουν συγκροτούν μια «Βιβλιοθήκη αρχαιοελληνικής Γραμματείας.»</i></p> <p><i>(Λογοτεχνία, Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση, Ιστορία).</i></p>
---	--	--

4.2.3. Διαθεματικές δραστηριότητες

Θέματα

- Παράλληλες οικογένειες λέξεων στην αρχαία και νέα ελληνική (με βάση κοινά ριζικά μορφήματα)
- Οι έφηβοι στην αρχαιότητα και την εποχή μας
- Οι κωφοί στην ελληνική αρχαιότητα
- Δραματοποίηση Αισώπειων μύθων
- Δραματοποίηση κειμένων από το «Ανθολόγιο»
- Συλλογή και επεξεργασία αλφαβήτων και συστημάτων γραφής από την αρχαιότητα έως σήμερα. Παρουσίαση στη νοηματική (σε βίντεο)
- Δραματοποίηση της ιστορίας της γραφής στη νοηματική
- «Χαρτογράφηση» της φωνολογίας των ομιλούμενων γλωσσών
- Λεξικό των λεξικών της αρχαίας ελληνικής
- Συλλογή, καταγραφή και έκδοση παραγωγικών και κλιτικών μορφημάτων
- Βιντεοσκοπημένη απόδοση αρχαιοελληνικών φράσεων και μικροκειμένων στη νοηματική
- Βιβλίο –Οδηγός για μεταφραστές και διερμηνείς
- Σύνταξη Οδηγού αρχαιοελληνικής γραμματείας
- Ποιητική απόδοση στη νοηματική αποσπασμάτων από τη λυρική ποίηση
- Δραματοποίηση αποσπασμάτων από τη λυρική ποίηση
- Δραματοποίηση αρχαιοελληνικών μύθων (κοσμογονία, ήρωες, θεοί, ημίθεοι)
- Λεξικό λέξεων της αρχαίας που δανείσθηκε η σύγχρονη διεθνής επιστημονική κοινότητα
- Δίγλωσσο λεξικό (αρχαιοελληνικό –νοηματικό) αθλητικών όρων
- Δίγλωσσο λεξικό (αρχαιοελληνικό – νοηματικό) μυθικών, λογοτεχνικών και ιστορικών προσώπων από την αρχαιότητα
- Τρίγλωσσο λεξικό Ορολογίας της αρχαίας γραμματείας

4.2.4. Διδακτικές προσεγγίσεις

Η αποτελεσματική διδασκαλία προϋποθέτει συνολική, ευέλικτη και πολυεπίπεδη προσέγγιση των διδακτικών αντικειμένων. Σε κάθε διδακτική ενότητα πρέπει να συνδέονται λειτουργικά το φωνολογικό, μορφολογικό και το σημασιολογικό με το λειτουργικό επίπεδο του λόγου και να εντάσσονται σε ένα ευρύτερο και συνεκτικό πλαίσιο. Το ευρύτερο αυτό πλαίσιο εννοιοδοτείται και αποκτά ουσιαστικό περιεχόμενο για τους μαθητές, όταν προσλαμβάνεται με βιωματικό και διαθεματικό τρόπο.

Η διαδικασία του μαθήματος μπορεί να περιλαμβάνει:

- Ανάγνωση (σιωπηρή, ατομική ή ομαδική από βιβλίο ή από τον πίνακα, σε διαφάνεια κ.λ.π.)
- Σχολιασμό, διατύπωση υποθέσεων για το κείμενο (εποχή, προέλευση, περιεχόμενο κ.λ.π.)
- Αναζήτηση και αξιοποίηση πληροφοριών για να απαντηθούν τα παραπάνω ερωτηματικά:
- Αναζήτηση γραμματολογικών, λεξιλογικών, μορφοσυντακτικών και σημασιολογικών πληροφοριών.

- Επεξεργασία του κειμένου με βάση τις παραπάνω πληροφορίες.
- Απόδοση του νοήματος του κειμένου στη νοηματική.
- Ασκήσεις λεξιλογικές: Σύνθεση, ανάλυση συνθέτων, ομόρριζες λέξεις, αντίθετες, συνώνυμα κ.λ.π.
- Ασκήσεις έκφρασης -δομής: σχηματισμός –συμπλήρωση προτάσεων και περιόδων.
- Σχολιασμός, διατύπωση ερωτημάτων σημασιολογικού περιεχομένου και συγγραφή σύντομων εργασιών ατομικών ή ομαδικών.
- Γραπτή μετάφραση στη νεοελληνική.

Από τις παραπάνω δραστηριότητες επιλέγονται εναλλακτικά οι καταλληλότερες για κάθε ενότητα

4.2.5. Παράδειγμα διδασκαλίας διδακτικής ενότητας

Επεξεργασία επιγραφής από πινακίδα της Κνωσσού (14^{ος} αι. π.χ.) «ΠΑΣΙ ΘΕΟΙΣ ΜΕΛΙ΄ ΑΜΦΟΡΕΥΣ ΕΙΣ»

1. Εισαγωγή

Παρουσίαση σχετικού πλούσιου φωτογραφικού υλικού για τις πινακίδες της Κνωσσού σε γραμμική γραφή Β και επεξεργασία πληροφοριών για τη γραμμική Β. Σύνδεση των πληροφοριών με προηγούμενα μαθήματα σχετικά με τη γραφή στους αρχαίους πολιτισμούς

2. Ασκήσεις φωνολογίας και γραφής

Αντιγραφή της επιγραφής στην αυθεντική της μορφή, στη μεγαλογράμματο αττική, στη μικρογράμματο, σε γραφή με το χέρι, καλλιγραφικά, με εικαστικό τρόπο, σε πήλινη πινακίδα, σε πήλινο πυθάρι, με χρώματα, στον υπολογιστή. Τα έργα των μαθητών τοποθετούνται σε περίοπτη θέση και γίνονται σχόλια για τις λύσεις που έδωσαν στην προσπάθεια καταγραφής της πινακίδας.

Οι μαθητές «αναγιγνώσκουν» (αφιερώνεται λίγος χρόνος στη ετυμολόγηση και τη σημασία της λέξης «αναγιγνώσκω») την επιγραφή με διάφορους τρόπους (την εκφωνούν, την διαβάζουν σιωπηρά, την δακτυλοσυλλαβίζουν, την αποδίδουν στη νοηματική).

Συζητούν τις δυσκολίες που συναντούν: Πού υπάρχουν τόνοι; Πού υπάρχει στίξη; Γιατί; Χρησιμοποιούν λεξικά και άλλες πηγές και προτείνουν την κατάλληλη ανάγνωση –εκφορά.

3. Επεξεργασία λεξιλογίου

ΑΜΦΟΡΕΥΣ: είδος αγγείου με δύο λαβές. Αναζητούν την απόδοση της λέξης στη νεοελληνική

ΠΑΣΙ: σε όλους. Μορφολογική επεξεργασία. Πώς χρησιμοποιούμε τον τύπο αυτούσιο σήμερα;

ΕΙΣ: τι σχέση έχει με το ουδείς, ουδέν;

ΘΕΟΣ: να το κλίνουμε. Να βρούμε σύνθετα και παράγωγα στη νεοελληνική. Να πιθανολογηθεί η ετυμολογία της λέξης.

ΜΕΛΙ: Οι μαθητές αναζητούν κάθε είδους πληροφορίες για τη λέξη και τη χρήση.

Παρατηρούν και επισημαίνουν τις διαφορές στην κλίση μεταξύ αρχαίας και νέας ελληνικής

4. Μορφολογία – σύνταξη και περιεχόμενο

Οι μαθητές κατά ζεύγη ή μεγαλύτερες ομάδες αναζητούν τη συντακτική δομή της επιγραφής, συνδυάζοντας τις μορφολογικές, συντακτικές και πραγματολογικές πληροφορίες που διαθέτουν, με υποθέσεις που σχηματίζουν, προσπαθώντας να αποκρυπτογραφήσουν το περιεχόμενο. Εργάζονται όλοι μαζί για να προχωρήσουν στην κατανόηση της δομής με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού, αν χρειαστεί.

5. Περιεχόμενο - Σημασιολογία

Συζητούνται θέματα όπως: Ποιοι έγραψαν το κείμενο αυτό; Γιατί;

Μελέτη του νοήματος της λέξης ΘΕΟΣ τότε και τώρα, το περιεχόμενο της προσφοράς στους θεούς τότε και τώρα κλπ

6. Δημιουργικές εργασίες

Θεατρικά δρώμενα με τα ίδια/παρόμοια θέματα.

Συντάσσουν επιγραφές με άλλα υλικά προσφορών σε συγκεκριμένες θεότητες.

Οι μαθητές γράφουν κατά ομάδες σύντομες γραπτές εργασίες σχετικά με την επιγραφή. Οι γραπτές εργασίες με το σχετικό εικαστικό υλικό που δημιουργούν στην τάξη, διορθώνονται, γίνεται επιμέλεια και εκδίδονται σε ισάριθμα με τον αριθμό των μαθητών αντίτυπα.

4.2.6. Διδακτικό Υλικό - προδιαγραφές

Εκτός από τα διδακτικά βιβλία για τους ακούοντες μαθητές, τα οποία μπορεί να χρησιμοποιηθούν προαιρετικά, αν οι ανάγκες και οι δυνατότητες της τάξης το επιτρέπουν, θεωρείται επιβεβλημένη η δημιουργία των εξής βιβλίων:

A. «Ανθολόγιο Αρχαιοελληνικής γλώσσας για κωφούς μαθητές». Το ανθολόγιο χρησιμοποιείται και για τις τρεις τάξεις του γυμνασίου και περιλαμβάνει το εξής υλικό:

1. Πρωτότυπο υλικό στη διδασκαλία των αρχαίων:

α. Μεμονωμένες λέξεις και φράσεις, που έχουν επιβιώσει στην καθημερινή νεοελληνική και στη λόγια παράδοση.

β. Φράσεις ή αποσπάσματα που περιέχουν λέξεις που έχουν επιβιώσει και στη νεοελληνική.

γ. Φράσεις από αρχαία κείμενα.

δ. Αποσπάσματα από αρχαία κείμενα αυθεντικά στα οποία οι μαθητές αποκτούν πρόσβαση σταδιακά.

ε. Μικρά αυτοτελή κείμενα από την αρχαία γραμματεία.

2. Κάθε διδακτική ενότητα (λέξη, φράση, κείμενο) συνοδεύεται από ιδιαίτερα πλούσιο και προσεκτικά σχεδιασμένο πληροφοριακό υλικό: πληροφορίες και επεξηγήσεις για τη γραμματική, το συντακτικό, το λεξιλόγιο, τη σημασιολογία και το λειτουργικό πλαίσιο του χωρίου. Δίνονται επίσης πληροφορίες αισθητικές, υφολογικές και γραμματολογικές.

3. Το «Ανθολόγιο» περιλαμβάνει επίμετρο με πίνακες χάρτες, λεξιλόγιο, λεξιλόγιο ορολογίας, λεξιλόγιο κυρίων ονομάτων και βιβλιογραφία.

4. Στο Ανθολόγιο συμπεριλαμβάνεται και εκτενής οδηγός για τον εκπαιδευτικό.

Το Ανθολόγιο επίσης είναι τρίγλωσσο: οι περικειμενικές πληροφορίες δίνονται στην νεοελληνική, ενώ όλο το υλικό αποδίδεται στη νοηματική (σε μορφή CD). Συνοδεύεται επίσης από βιβλίο του εκπαιδευτικού, καθώς και από βιβλίο του μαθητή

B. Αντίστοιχο βιβλίο του μαθητή.

Τα παραπάνω διδακτικά βιβλία τηρούν τις προδιαγραφές των αντίστοιχων της γενικής εκπαίδευσης

4.2.7. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση γίνεται όπως αναφέρεται στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης με τις απαραίτητες προσαρμογές.

Στις εξετάσεις και σε άλλους τρόπους αξιολόγησης χρησιμοποιείται η γραπτή ελληνική γλώσσα. Μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί και η νοηματική.

5. ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ

5.1. Σκοπός της Διδασκαλίας των Εικαστικών στους Κωφούς Μαθητές

Ο γενικός σκοπός της διδασκαλίας των Εικαστικών είναι να γνωρίσει ο κωφός μαθητής τις Εικαστικές Τέχνες, να εμβαθύνει σ' αυτές και να τις απολαύσει μέσα από ισόρροπες δραστηριότητες έρευνας και δημιουργίας έργων, αλλά και μέσα από τη γνώση και την κατανόηση του φαινομένου της τέχνης, ώστε να καλλιεργηθεί ως δημιουργός και ως φιλότεχνος θεατής.

Ειδικότερα με το μάθημα των Εικαστικών επιδιώκεται να καλλιεργηθεί:

- Η δημιουργικότητα του κωφού μαθητή, η παραγωγή καλλιτεχνικού έργου, η συμμετοχή του στις εικαστικές τέχνες.
- Η γνώση και η χρήση των υλικών, των μέσων, των εργαλείων και των πηγών σε ποικίλες εικαστικές μορφές (μορφές που συμπεριλαμβάνουν βασικά σύμβολα της πολιτιστικής ταυτότητας, της οικουμενικής και παράλληλα της τοπικής κοινότητας κωφών).
- Η συνειδητοποίηση εκ μέρους των κωφών παιδιών και εν δυνάμει μελλοντικών ενηλίκων κωφών ότι η καλλιτεχνική δημιουργία λειτουργεί ως δίοδος κατανόησης και έκφρασης της κοινότητας, συνηγορώντας στην ανάπτυξη πολιτισμικής ταυτότητας.
- Η κατανόηση της πολιτιστικής διάστασης και η συμβολή των τεχνών στον πολιτισμό διαχρονικά και συγχρονικά.
- Η κατανόηση της δυνατότητας θετικής συμβολής των τεχνών στην ενδυνάμωση της ταυτότητας των μελών της κοινότητας των κωφών.
- Η ευαίσθητη ανταπόκριση, η κατανόηση, η κριτική προσέγγιση και η ανάλυση του εικαστικού έργου αλλά και του φαινομένου της Τέχνης γενικότερα.
- Η γνωριμία των ανά τον κόσμο συλλογικών ή ατομικών εικαστικών εκφράσεων κωφών καλλιτεχνών.
- Η καλλιέργεια καλλιτεχνικής έμπνευσης ούτως ώστε τα κωφά παιδιά να δημιουργούν έργα τέχνης με πρόθεση να εκφράσουν την εμπειρία της Κώφωσης μέσω οπτικής Τέχνης.

Τα πλεονεκτήματα της διδασκαλίας των εικαστικών σε κωφά παιδιά έχουν σθεναρά υποστηριχθεί. Οι δουλειές των κωφών ζωγράφων, γλυπτών, και αρχιτεκτόνων επιβεβαιώνουν το γεγονός ότι πολλοί κωφοί είναι αληθινά προικισμένοι και συναγωνίζονται άνετα με άλλους του τομέα τους. Αυτό μπορεί να βασίζεται στο γεγονός ότι οι άνθρωποι αυτοί επέδειξαν επιμονή και προσήλωση στην ανάπτυξη των ταλέντων τους, παρά στην ύπαρξη ενός υποστηρικτικού και ενθαρρυντικού εκπαιδευτικού συστήματος. Ένα αναλυτικό πρόγραμμα που εστιάζεται στην διδασκαλία των εικαστικών μπορεί κάλλιστα να ανοίξει πολύ περισσότερους ορίζοντες σε πολύ περισσότερα κωφά παιδιά.

Τα κωφά παιδιά μπορούν να είναι το ίδιο δημιουργικά και το ίδιο εκφραστικά στην τέχνη όπως και τα ακούοντα παιδιά εάν τους δοθεί η ευκαιρία να αναπτύξουν το δυναμικό τους. Τα κωφά παιδιά έχουν υψηλή αντίληψη των οπτικών τεχνών και εκφράζουν δίψα για μάθηση.

Στην τέχνη, μπορούν να βρεθούν κλειδιά αξιολόγησης της αντιληπτικής ικανότητας του παιδιού ως προς τον εαυτό του και ως προς τους άλλους. Επιπρόσθετα, οι τεχνικές του σχεδίου δύνανται να αποτιμήσουν και να αναπτύξουν τις γνωστικές λειτουργίες -ανακαλώντας

διαδοχικά, αναπαραστικές και συνθετικές έννοιες και συλλαμβάνοντας και αναπαριστώντας χωρικές σχέσεις. Η διδασκαλία των εικαστικών τεχνών δύναται να παίξει κρίσιμο ρόλο στην νοητική, αντιληπτική και συναισθηματική ανάπτυξη των κωφών μαθητών.

Ως κεντρικός άξονας του μαθήματος ορίζεται μία πρώτη αισθητική, εικαστική προσέγγιση της ταυτότητάς τους ως κωφά παιδιά, χρησιμοποιώντας μορφολογικά πλαστικά στοιχεία με πρόθεση την έκφραση εγγενών πολιτισμικών ή φυσικών εμπειριών.

5.2. Άξονες, Γενικοί Στόχοι, Θεμελιώδεις Έννοιες Διαθεματικής Προσέγγισης

Ο ρόλος της τέχνης στα αναλυτικά προγράμματα για κωφά παιδιά έχει υποτιμηθεί. Το δυναμικό για εξαιρετικές επιδόσεις και ατομική ανάπτυξη υπάρχει χωρίς να αξιοποιείται. Βάσει των δεδομένων, πιθανολογείται τόση ποικιλία στο περιεχόμενο και στην φιλοσοφία της διδακτικής της τέχνης, όσα και τα σχολεία των κωφών. Οι δάσκαλοι βρίσκονται σε συνεχή αναζήτηση τρόπων δημιουργίας ενός θετικού, γόνιμου και πλήρους ερεθισμάτων μαθησιακού περιβάλλοντος. Η τέχνη δύναται, πράγματι, να παρέχει τρόπους πραγμάτωσης αυτού του στόχου. Ως βασικοί στόχοι της καλλιτεχνικής αγωγής για κωφούς μαθητές προτείνονται:

- α) Η ενδυνάμωση της οπτικής αντίληψης
- β) Η ανάπτυξη προ-καλλιτεχνικών δεξιοτήτων
- γ) Η διεύρυνση της φαντασίας
- δ) Η ανάπτυξη ατομικής έκφρασης και πειραματισμού
- ε) Η ανάπτυξη της ανεξαρτησίας

Το σχολείο χρησιμοποιεί τις οπτικές και παραστατικές τέχνες «ως ένα ζωτικής σημασίας μέσον κατανόησης όλων των θεματικών αντικειμένων στον κόσμο του κωφού μαθητή».

Γενικός απώτερος στόχος είναι η περαιτέρω ανάπτυξη των καλλιτεχνικών δεξιοτήτων των μαθητών και η πραγμάτωση εικονοπλαστικών ομαδικών-συνεργατικών και ατομικών εργασιών σε θέματα που σχετίζονται με την κώφωση.

Ειδικότερα επιδιώκεται:

4. Η επίδραση στην αναγνώριση και ανάπτυξη της ίδιας της Νοηματικής Γλώσσας. Αυτή καθαυτή η γλώσσα παρουσιάζεται ως μία «παλλόμενη νέα μορφή τέχνης, μία οπτική ποίηση». Η αισθητική αξία της γλώσσας αναγνωρίζεται από τους κωφούς μαθητές με σκοπό την ενθάρρυνση ενός ήπιου συναπαντήματος της ρηματικής (γλωσσικής, λεκτικής) και της οπτικής εκφραστικής γλώσσας. Η αποδοχή της ως γλώσσας πλούσιας σε εκφραστικές και οπτικο-αισθητικές αξίες θα βοηθήσει στην ενδυνάμωση της πολιτιστικής ταυτότητας των κωφών μαθητών.
5. Η ανάπτυξη στόχων και δυνατοτήτων (πλεονεκτημάτων), που επικεντρώνονται στη λέξη «εαυτός», συμπεριλαμβάνοντας την αυτο-κατανόηση, αυτο-εξέλιξη, αυτο-γνώσια, αυτο-εκτίμηση, αυτο-εξερεύνηση, αυτο-αποδοχή, αυτο-υπόληψη, αυτο-εμπιστοσύνη και αυτο-έκφραση.
6. Η χρήση των αισθήσεων, η οπτική αντίληψη. Στον τομέα αυτό δίδεται σημαντική έμφαση όσον αφορά στα κωφά παιδιά. Δίδεται ιδιαίτερη σημασία στην κατανόηση της έννοιας του ρυθμού και στην ανάπτυξη της ψυχογλωσσοσωματικής συνείδησης. Οι οπτικές τέχνες μπορούν να θεωρηθούν ως πρωτεύοντα δημιουργικά μέσα για την ενδυνάμωση της γλωσσικής ανάπτυξης. Στο βαθμό που η καλλιτεχνική εμπειρία επιτρέπει στα κωφά παιδιά τη συμμετοχή τους σε φαντασιακές δράσεις, και που ενδεχομένως τις ενισχύει ή τις προεκτείνει, μπορεί να παρέχει ευκαιρίες για αφηρημένη σκέψη, όπως και να ενισχύσει ή να επιβάλλει γλωσσικά πρότυπα.

7. Η αύξηση της εστίασης σε οπτικές εμπειρίες, οπτικά ερεθίσματα, και οπτικούς μετασχηματισμούς των πληροφοριών, σε μία προσπάθεια να μεγιστοποιηθεί το δυναμικό του συστήματος επεξεργασίας των οπτικά δομημένων πληροφοριών.
8. Η άμεση προσέγγιση με τη διαμεσολάβηση της οπτικής σκέψης που δίδει έμφαση στη διαδικασία, παρά στο αποτέλεσμα.
9. Η συνεργασία στην επίλυση προβλημάτων, η ενδυνάμωση των σχέσεων ανάμεσα σε κωφούς και βαρήκοους συμμαθητές, και η κοινωνική αλληλεπίδραση.
10. Η ενσωμάτωση χωρίς τη διαμεσολάβηση της προφορικής γλώσσας όταν κωφά παιδιά εργάζονται από κοινού με ακούοντα παιδιά.
11. Η βελτίωση των επικοινωνιακών τους δεξιοτήτων.
12. Η διοχέτευση συγκινήσεων σε εποικοδομητικές οδούς και η επικοινωνία μέσω μη ρηματικών διαύλων.
13. Η προσέγγιση της λογοτεχνίας και άλλων μορφών τέχνης.
14. Η λειτουργία της εικαστικής τέχνης ως μέσου διδασκαλίας άλλων μαθημάτων (ιστορία, ανάγνωση, κοινωνιολογία) αλλά και ως δραστηριότητα του ελεύθερου χρόνου.
15. Ο θετικός προσανατολισμός των κωφών μαθητών προς τις καλές τέχνες ως δυνατότητα επαγγελματικής σταδιοδρομίας.
16. Η μετάδοση της αυθεντικής καλλιτεχνικής κληρονομιάς των κωφών ως μέσο αυτοεπιβεβαίωσης των κωφών παιδιών και των δυνατοτήτων τους.

ΓΥΜΝΑΣΙΟ

Άξονες Γνωστικού Περιεχομένου	Γενικοί Στόχοι (Γνώσεις, Δεξιότητες, Στάσεις και Αξίες)	Ενδεικτικές Θεμελιώδεις Έννοιες Διαθεματικής Προσέγγισης
<p>Εξοικείωση με σύνθετα υλικά, σύνθετα μέσα. Σύνθετες τεχνικές. Νέες τεχνολογίες. Νέες τεχνολογίες και κώφωση.</p> <p>Μορφολογικά πλαστικά στοιχεία. Μορφοπλαστικά στοιχεία καλλιτεχνικών δράσεων με πρόθεση την έκφραση εγγενών πολιτισμικών ή φυσικών εμπειριών λόγω κώφωσης.</p> <p>Θεματική προσέγγιση, περιεχόμενο, νόημα. Βιωματική προσέγγιση. Αισθητική προσέγγιση. Αισθητική προσέγγιση</p>	<p>Επιδιώκεται ο μαθητής:</p> <p>Να βελτιώνει συνεχώς την ικανότητά του στη χρήση μέσων και τεχνικών. Να αντιλαμβάνεται και να χρησιμοποιεί τα μορφικά στοιχεία. Να αντιλαμβάνεται και να χρησιμοποιεί τα πολιτιστικά στοιχεία της κοινότητας των κωφών. Να χρησιμοποιεί σύμβολα, για να εκφράσει ιδέες, συναισθήματα και αξίες.</p> <p>Να κατανοεί τις αισθητικές, τις ιστορικές και τις κοινωνικές παραμέτρους της τέχνης. Να κατανοεί τις ιστορικές και τις κοινωνικές παραμέτρους που ενέπνευσαν έργα που εκφράζουν την εμπειρία της κώφωσης.</p> <p>Να αναπτύσσει οπτικές και αντιληπτικές ικανότητες για το χώρο, το χώρο νοηματισμού, τη δομή, την κίνηση, τα χρώματα και το φως μέσα στα έργα τέχνης.</p> <p>Να κατανοεί την επίδραση διαφόρων πολιτιστικών στοιχείων και να χρησιμοποιεί τέτοια στοιχεία στα έργα του. Να κατανοεί τη συμβολή των πολιτιστικών και ψυχολογικών στοιχείων της κοινότητας των κωφών στη δημιουργία έργων τέχνης κωφών και τ' ανάπαλιν. Να αξιολογεί την κοινωνική και την πολιτι-</p>	<p>Ύλη, Κενό, Χρώμα, Απόχρωση, Μορφή, Φόρμα, Δομή, Σχήμα, Σημείο, Γραμμή, Άξονες, Επίπεδο, Κίνηση, Δυναμική, Ένταση, Τονικότητα, Όγκος, Πλαστικότητα, Φως, Σκιά, Υφή, Χώρος, Νοηματικός χώρος, Βάθος, Σύνθεση, Ισορροπία, Ρυθμός, Οργάνωση, Παρατηρητικότητα,</p>

<p>της νοηματικής γλώσσας. Η Νοηματική γλώσσα ως μορφή τέχνης. Τεχνοτροπίες.</p> <p>Μορφές εικαστικών και εφαρμοσμένων τεχνών. Οπτικές τέχνες. Άλλες τέχνες και αλληλεπίδρασή τους με τις εικαστικές και εφαρμοσμένες τέχνες.</p> <p>Ιστορία τέχνης και πολιτισμού. Θεωρία τέχνης. Εισαγωγή στη φιλοσοφία της αισθητικής. Ιστορία της τέχνης των κωφών. Εικαστικά κινήματα κωφών</p> <p>Έργα τέχνης. Διαθεματική προσέγγιση έργων τέχνης.</p> <p>Έργα τέχνης βασισμένα στην εμπειρία της κώφωσης.</p> <p>Καλλιτέχνες.</p> <p>Κωφοί καλλιτέχνες.</p> <p>Εισαγωγή στις αρχές αισθητικής και κριτικής ανάλυσης. Αισθητική και κριτική ανάλυση έργων. Αισθητική και κριτική ανάλυση έργων εμπνευσμένων από την εμπειρία της κώφωσης.</p>	<p>στική ευθύνη των κωφών καλλιτεχνών. Να χρησιμοποιεί γνώσεις από την ιστορία των κωφών και στοιχεία από έργα τέχνης κωφών στο δικό του έργο.</p> <p>Να βελτιώνει τα έργα του επηρεασμένος από επισκέψεις σε εκθέσεις και μουσεία. Να εξοικειωθεί με τις γκαλερί και τις πινακοθήκες. Να γνωρίσει με άμεσο τρόπο καλλιτεχνικά δρώμενα κωφών.</p> <p>Να αναλύει, να κρίνει και να συγκρίνει διαφορετικές τεχνοτροπίες έργων τέχνης αλλά και παιδικών έργων. Να κατανοεί την εφαρμογή αυτών των τεχνοτροπιών στα έργα που εκφράζουν την εμπειρία της κώφωσης.</p> <p>Να συνδέει την τέχνη με το περιεχόμενο άλλων μαθημάτων.</p> <p>Να αντιλαμβάνεται το ρόλο της καλαισθησίας στα αντικείμενα και στο δομημένο περιβάλλον.</p> <p>Να κατανοεί τη διαφορά των Καλών Τεχνών από τα προϊόντα των εφαρμοσμένων τεχνών.</p> <p>Να επινοεί ποικίλες εναλλακτικές αισθητικές και τεχνικές λύσεις σ' ένα καλλιτεχνικό πρόβλημα.</p> <p>Να αναγνωρίζει τις ικανότητες που απαιτούνται για τα διάφορα καλλιτεχνικά επαγγέλματα και τα επαγγέλματα των εφαρμοσμένων τεχνών.</p> <p>Να χρησιμοποιεί την κατάλληλη ορολογία για έργα δύο και τριών διαστάσεων.</p> <p>Να μνηθεί στις αξίες των οπτικών τεχνών.</p> <p>Να αναπτύσσει σειρές από έργα με κοινό θέμα και προβληματισμό.</p> <p>Να εκθέτει τα έργα του και να οργανώνει εκθέσεις.</p> <p>Να οργανώνει εκθέσεις με θεματικό άξονα που θα άπτεται της εμπειρίας της κώφωσης.</p> <p>Να αναγνωρίζει την αξία της τέχνης ως σημαντικής και απαραίτητης ανθρώπινης εμπειρίας.</p> <p>Να κάνει την τέχνη αδιάσπαστο μέρος της καθημερινής ζωής του στον ευρύτερο κοινωνικό χώρο και στην κοινότητα των κωφών.</p>	<p>Οπτική αντίληψη, Εικαστική σκέψη, Σύγκριση, Ανάλυση, Εικόνα, Ιδέα, Δημιουργία, Φαντασία, Πολιτισμός, Μνήμη, Πολιτιστική ταυτότητα, Αυτοπεποίθηση, Ταύτιση, Παράδοση, Κληρονομιά, Χρόνος, Χωρόχρονος, Μεταβολή, Εξέλιξη, Πρωτοτυπία, Καινοτομία, Πρωτοπορεία, Έμπνευση, Υπέρβαση, Πειραματισμός, Εξερεύνηση, Επικοινωνία, Αλληλεπίδραση, Εξάρτηση, Κώδικας, Μήνυμα, Ενθάρρυνση, Σύμβολο, Σημειονομολογία, Ομοιότητα- Διαφορά, Διαπολιτισμικότητα, Ενδυνάμωση, Ύψος, Αισθητική.</p>
--	--	---

5.3. ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Α' Τάξη Γυμνασίου

Σκοπός:

Επανάληψη, ανάλυση και εμβάθυνση σε όλες τις προηγούμενες γνώσεις.

Πληροφορίες για τις τρεις κατηγορίες της καλλιτεχνικής απεικόνισης, τη ζωγραφική, τη χαρακτηριστική και τη γλυπτική.

Κανόνες προοπτικής.

Βασικές έννοιες της τέχνης. Προσωπική πλήρωση, προσωπική απόκριση και έκφραση.

Γνωριμία με κωφούς καλλιτέχνες, επίγνωση της καλλιτεχνικής κληρονομιάς κωφών καλλιτεχνών.

Άσκηση:

Α) Ασκήσεις στο χρώμα και στην υφή, στις εκφραστικές δυνατότητες με διάφορες τεχνικές: τόνο, λάμψη, καθαρότητα του χρώματος, τεχνικές, υλικά, χειροτεχνήματα.

Β) Ασκήσεις αποχρώσεων σε ζωγραφική ενότητα με θεματικό περιεχόμενο «τα μάτια».

Γ) Προβολή διαφανειών έργων που εκφράζουν την εμπειρία της κώφωσης. Συζήτηση, ανάλυση των έργων.

Δ) Ομαδική τοιχογραφία βασισμένη στις εμπειρίες τους ως κωφά παιδιά.

Ε) Ερευνητική εργασία με θέμα τη βιογραφία ενός κωφού καλλιτέχνη.

Θέματα:

Απεικόνιση συνθέσεων ή μεμονωμένων αντικειμένων, φυσικών ή κατασκευασμένων, σχεδίαση αρχιτεκτονικών στοιχείων.

Κατασκευή μαριονέτας και θεατρικής μάσκας.

Εικαστική δράση με μαριονέτες που νοηματίζουν.

Θέατρο σκιών χειρομορφών νοηματικής γλώσσας.

Μπατίκ με περιγράμματα παλάμης.

Προβολή διαφανειών έργων που εκφράζουν την εμπειρία της κώφωσης.

Επίσκεψη κωφού εικαστικού στην τάξη.

Β' Τάξη Γυμνασίου

Σκοπός:

Διεύρυνση των γνώσεων σχετικά με τις τρεις κατηγορίες εικαστικής αναπαράστασης. Λεπτομερής παρατήρηση των πραγμάτων και απόδοση της εικόνας τους με τη μεγαλύτερη δυνατή ακρίβεια.

Τεχνικό σχέδιο.

Άσκηση:

Α) Απόδοση χώρου, όγκου, υφής.

Β) Μοντάζ φωτογραφιών.

Γ) Φωτογράφιση στιγμιότυπων από την κοινότητα κωφών.

- Δ) Διακοσμητικά μοτίβα, σύνθεση τυπογραφικών στοιχείων, σύνθεση γραμμάτων δακτυλικού αλφάβητου.
- Ε) Ασπρόμαυρη σύνθεση με παλάμες.
- ΣΤ) Οι κωφοί μαθητές δημιουργούν νοηματική ποίηση εμπνευσμένοι από έργα τέχνης. Τα ποιήματά τους βιντεοσκοποούνται και οι βιντεοταινίες προβάλλονται στην τάξη.

Θέματα:

- Σύνθεση αντικειμένων, «νεκρή φύση».
- Σχεδίαση φυσικών και τεχνητών αντικειμένων.
- Σχεδίαση διαφόρων καννάβων και διακοσμητικών μοτίβων.
- Αποτύπωμα σώματος που νοηματίζει.

Γ' Τάξη Γυμνασίου

Σκοπός:

- Αναλογικό σχέδιο, γραμμικό σχέδιο.
- Αντίληψη των προβλημάτων της αναπαράστασης.
- Νέες τεχνολογίες και σύγχρονη τέχνη.

Άσκηση:

- Α) Άσκηση προοπτικής.
- Β) Διακοσμητικά μοτίβα.
- Γ) Μελέτη αναλογιών και κίνησης ανθρώπινου σώματος από ανδρείκελο και φιγούρα.
- Δ) Επίσκεψη στο Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης. Εργασίες σε ομάδες 2-3 παιδιών που παράγουν ολιγόλεπτα εικαστικά βίντεο εναλλακτικής αισθητικής προσέγγισης.
- Ε) Ερευνητική εργασία με θέμα τη σφαιρική ανάλυση έργου που εκφράζει την εμπειρία της κώφωσης.

Θέματα:

- Σχέδιο από μοντέλο.
- Σχεδιασμός αντικειμένου με ένα σημείο φυγής.
- Διακοσμητική φρίζα με μοτίβο από το φυτικό και ζωικό κόσμο.
- Διακοσμητική φρίζα με μοτίβο από μορφοπλαστικά στοιχεία της νοηματικής γλώσσας.
- Κοστούμια και μακέτα σκηνογραφίας για εικαστικό happening στην ελληνική νοηματική γλώσσα.
- Αποτύπωμα παλάμης με διαφορετικές τεχνοτροπίες (κυβισμός, εξπρεσιονισμός, πουαντιγισμός), σύνδεση με εικαστικά κινήματα και έργα κωφών καλλιτεχνών.
- Επίσκεψη στο Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης.
- Ομαδική έκθεση.

Παράδειγμα Διαθεματικού Σχεδίου Εργασίας (Project)

(Το παράδειγμα έχει σχεδιαστεί για το Δημοτικό, αλλά μπορεί να χρησιμοποιηθεί με προσαρμογές και στο Γυμνάσιο).

Παράδειγμα διαθεματικού σχεδίου εργασίας (project) με άξονα την Αισθητική Αγωγή στο Δημοτικό με τίτλο «Πηλός». Η επιλογή του πηλού ως κεντρικού αντικειμένου έχει ως επιδίωξη:

α) Για τους εκπαιδευτικούς: να αποκτήσουν διδακτική ικανότητα στην ηηλοπλαστική και ικανότητα στη διαθεματική μεθοδολογία.

β) Για τους μαθητές: να γνωρίσουν αυτό το υλικό και κατάλληλες τεχνικές, να συνδέσουν τον ηηλό με την αρχαία ελληνική, βυζαντινή και σύγχρονη τέχνη, να γνωρίσουν το επάγγελμα του κεραμίστα, να αναπτύξουν διάφορες ιδέες χρησιμοποιώντας τον ηηλό.

Διαθεματικά συνδέεται με τα άλλα αντικείμενα ως εξής :

α) Στην ελληνική γλώσσα γίνεται γλωσσική επεξεργασία κειμένων με θέμα τον ηηλό.

β) Στην ιστορία γίνεται σύνδεση, επεξεργασία και ταξινόμηση των κεραμικών όλων των περιόδων που εξετάζονται (Μινωική, Μυκηναϊκή κτλ.).

γ) Πραγματοποιείται οργανωμένη και προετοιμασμένη επίσκεψη σε εργαστήριο κεραμικής.

δ) Στην αισθητική αγωγή, τα παιδιά δημιουργούν μία χειρομορφή από ψυχρό ηηλό.

ε) Στη νοηματική γλώσσα, οι μαθητές μαθαίνουν τα νοήματα των λέξεων και των όρων και πειραματίζονται ως γλωσσοπλάστες σε μία λεξικολογική και παράλληλα θεατρική απόδοση της δημιουργικής διαδικασίας της κεραμικής τέχνης. Αναλύουν τα δομικά στοιχεία των νοημάτων που χρησιμοποιούνται στην ειδικότητα του κεραμίστα.

Παράδειγμα Διαθεματικού Σχεδίου Εργασίας (Project)

Παράδειγμα διαθεματικού σχεδίου εργασίας (project) με άξονα την Αισθητική Αγωγή στο Γυμνάσιο με τίτλο «Κίνηση». Η επιλογή της κίνησης ως κεντρικού αντικειμένου έχει ως επιδίωξη:

α) Για τους εκπαιδευτικούς: να αποκτήσουν διδακτική εμπειρία στην αισθητική της κίνησης –με αφετηρία τα κινηματικά στοιχεία της νοηματικής γλώσσας- και ικανότητα στη διαθεματική μεθοδολογία.

β) Για τους κωφούς μαθητές: να γνωρίσουν αυτό το εξέχον στοιχείο της φυσικής τους γλώσσας και να συνδέσουν την κίνηση με την τέχνη, τη γυμναστική, την πληροφορική.

Διαθεματικά συνδέεται με τα άλλα αντικείμενα ως εξής :

α) Στην νεοελληνική γλώσσα οργανώνεται συζήτηση για την επιχειρηματολογία, τις ερωτήσεις, τη συλλογή πληροφοριών, την κινητικότητα της σκέψης.

β) Στην ιστορία γίνεται σύνδεση, επεξεργασία και ταξινόμηση διακοσμητικών μοτίβων όλων των ιστορικών περιόδων που περικλείουν ρυθμικές επαναλήψεις.

γ) Στην φυσική αγωγή ασκούνται στη ρυθμική κίνηση.

δ) Στην αισθητική αγωγή, τα παιδιά εκπονούν συνθετική εργασία γύρω από την αισθητική διάσταση της κίνησης και της έκφρασης, με μέσο το ανθρώπινο σώμα. Επίσης, διδάσκονται την έννοια του ρυθμού.

ε) Στη νοηματική γλώσσα, οι μαθητές μαθαίνουν να αναγνωρίζουν και να αναλύουν την κίνηση ως δομικό στοιχείο των νοημάτων που χρησιμοποιούν.

στ) Στη θεατρική αγωγή δραματοποιούν εκφραστικές κινήσεις με άξονα την επανάληψη σε δρώμενο παντομίμας.

5.4. Εργαστήρια Εικαστικών για το Δημοτικό και το Γυμνάσιο

Το μάθημα της Εικαστικής Αγωγής πρέπει να γίνεται σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο με κατάλληλη υποδομή για τη χρήση ποικίλων υλικών, αποθηκευτικό χώρο, βιβλιοθήκη, δυνατότητα προβολών, συσκότισης και πρόσβασης σε συστήματα πληροφορικής. Όταν δεν υπάρχει μόνιμο εργαστήριο, δημιουργούμε συνθήκες εργαστηρίου στις κοινές με τα άλλα μαθήματα αίθουσες μεταφέροντας, στο μέτρο του δυνατού, τα απαραίτητα υλικά και μέσα.

Το εργαστήριο Εικαστικών πρέπει να έχει ως ελάχιστες προϋποθέσεις:

- Ευρυχωρία, καλό φωτισμό, παροχή νερού με κατάλληλη αποχέτευση, σωστό αερισμό του χώρου, υποστηρικτικά τεχνολογικά βοηθήματα κωφών.
- Ράφια, ντουλάπια και ιδιαίτερο αποθηκευτικό χώρο για τη φύλαξη έργων, υλικών και εργαλείων.
- Τα απαραίτητα μέσα, για να εξυπηρετούνται οι πολλαπλές ανάγκες εργασίας των παιδιών, όπως μεγάλοι πάγκοι για εργασία ατομική ή κατά ομάδες, καβαλέτα, επίπεδες επιφάνειες έκθεσης έργων.
- Δυνατότητες προβολής (προβολέα σλάιτς, οθόνη, κουρτίνες συσκότισης και άλλα) τηλεόραση, βίντεο, υπολογιστή και εκτυπωτή.
- Υλικά και εργαλεία ανάλογα με την ηλικία των παιδιών.
- Βιβλιοθήκη, αρχείο εποπτικού υλικού και βιντεοθήκη.
- Πλήρη ειδικό εξοπλισμό για διάφορα είδη εικαστικών τεχνών με συνθετότερες δυνατότητες και μεγαλύτερες απαιτήσεις. Δημιουργούνται επιμέρους εργαστήρια - γωνιές για τα αντικείμενα που προτείνει το πρόγραμμα σπουδών.

5.5. Προτεινόμενο Διδακτικό Υλικό για το Μάθημα των Εικαστικών Όλων των Βαθμίδων

Βιβλία μαθητή:

Ένα βιβλίο μαθητή για τις τάξεις Α', Β' και Γ' Γυμνασίου.

Στα βιβλία χρησιμοποιούνται στοιχεία της κοινότητας των κωφών.

Τετράδια εργασιών και ασκήσεων:

Ένα τετράδιο εργασιών και ασκήσεων για τις τάξεις Α', Β' και Γ' Γυμνασίου.

Στα τετράδια χρησιμοποιούνται στοιχεία της κοινότητας των κωφών. Στις ασκήσεις ενσωματώνονται εικονοπλαστικά σύμβολα της πολιτιστικής ταυτότητας των κωφών.

Βιβλία εκπαιδευτικών:

Ένα βιβλίο καθηγητή για τις τάξεις Α', Β' και Γ' του Γυμνασίου.

Εποπτικό υλικό:

Μία σειρά 30-50 διαφανειών που θα συνοδεύει το βιβλίο του καθηγητή.

Μία σειρά 30-50 διαφανειών με έργα τέχνης που να εκφράζουν την εμπειρία της κώφωσης.

Μία βιντεοκασέτα διάρκειας 1 ώρας που θα συνοδεύει το βιβλίο του καθηγητή στην ελληνική νοηματική γλώσσα και στην ελληνική με υπότιτλους .

Μία σειρά από 30 αφίσες με έργα τέχνης και φυλλάδιο οδηγιών για το Δημοτικό.

Μία σειρά από 30 αφίσες με έργα τέχνης και φυλλάδιο οδηγιών για το Γυμνάσιο.

Μία σειρά από 10 αφίσες με έργα τέχνης κωφών και με επεξηγηματικές πληροφορίες για όλες τις βαθμίδες.

Ένα CD - ROM (διαδραστικό εκπαιδευτικό λογισμικό) για το Γυμνάσιο στην ελληνική νοηματική γλώσσα και στην ελληνική γλώσσα με υπότιτλους.

Ένα CD - ROM στην ελληνική νοηματική γλώσσα (διαδραστικό εκπαιδευτικό λογισμικό) για το Γυμνάσιο με εικαστικές δράσεις που να εκφράζουν τα πολιτιστικά στοιχεία της κοινότητας κωφών.

6. ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΘΕΑΤΡΟΥ

Το ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ του μαθήματος αυτού είναι σκόπιμο να αντιμετωπισθεί ως ενιαίο σ' όλες τις βαθμίδες της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και ο διδάσκων ανάλογα με τις ανάγκες της τάξης του μπορεί να επιλέξει τη διδακτική ύλη χωρίς να δεσμεύεται από τη διάταξη κατά βαθμίδες και τάξεις.

6.1. Σκοπός της Θεατρικής Παιδείας

Γενικός σκοπός της Αγωγής Θεάτρου στο Δημοτικό και το Γυμνάσιο είναι να ενθαρρυνθούν οι κωφοί μαθητές ώστε να αναπτύξουν ικανότητες και κλίσεις για να μπορέσουν να λειτουργήσουν αρμονικά τόσο ως αυτόνομες προσωπικότητες όσο και μέσα στην ομάδα.

Ειδικότερα επιδιώκεται:

Η ενθάρρυνση της δημιουργικής έκφρασης. Η ενθάρρυνση της χρήσης της νοηματικής γλώσσας και των στοιχείων της καθώς και των ακραίων εκφράσεων της ως δημιουργική δυνατότητα.

Η γνωριμία του κωφού παιδιού με τον εαυτό του, η συνεργασία και η αρμονική ένταξή του στην ομάδα. Η αποδοχή της κώφωσης και η υπέρβαση της ματαιώσης σε συνεργασία με τους κωφούς συμμαθητές.

Η ανάπτυξη των φυσικών και διανοητικών ικανοτήτων και η καλλιέργεια του ψυχικού κόσμου.

Η διαμόρφωση αισθητικής - καλλιτεχνικής αντίληψης και κριτηρίου και η παραγωγή καλλιτεχνικού προϊόντος (οι κωφοί μαθητές ως δέκτες και δημιουργοί).

Η γνωριμία με τα καλλιτεχνικά - πολιτιστικά επιτεύγματα τόσο της πατρίδας του όσο και των άλλων πολιτισμών με τη διαμεσολάβηση διερμηνέων νοηματικής γλώσσας ειδικά εκπαιδευμένων στη θεατρική εκφορά της. Η γνωριμία με άμεσο τρόπο με τα καλλιτεχνικά - πολιτιστικά δρώμενα τόσο της ελληνικής κοινότητας των κωφών όσο και των άλλων κοινοτήτων των κωφών.

Η απόκτηση συγκεκριμένων γνώσεων για το θέατρο και τις άλλες τέχνες, καθώς και για τη σχέση τους με τον πολιτισμό και την κοινωνία. Η απόκτηση γνώσεων για το θέατρο κωφών και τις άλλες καλλιτεχνικές εκφάνσεις τους, καθώς και για τη σχέση τους με τον πολιτισμό και την κοινωνία των κωφών.

Η δημιουργική ανάπτυξη των εκφραστικών δεξιοτήτων των κωφών παιδιών μέσα από τη νοηματική γλώσσα.

Η δημιουργική πρωτότυπη παραγωγή δραματικών δράσεων στη μητρική τους γλώσσα.

Η γνωριμία της ιστορίας των ιδεών και ρευμάτων στο χώρο της Θεατρικής Τέχνης, που συνέβαλαν στην εξέλιξη του ευρωπαϊκού πολιτισμού, και η κατανόηση της αξίας της διαπολιτισμικής και πολυπολιτισμικής αγωγής. Η γνωριμία της ιστορίας της παγκόσμιας Θεατρικής Τέχνης των κωφών και πώς αυτή συνέβαλε στην εξέλιξη της πολιτιστικής ταυτότητας των κωφών. Η αναγνώριση της αλληλεπίδρασης του ευρύτερου χώρου της Θεατρικής Τέχνης με τη θεατρική παράδοση των κωφών.

Η συνειδητοποίηση της έννοιας του ρόλου.

Η συλλογική καλλιτεχνική δημιουργία (θεατρική παράσταση).

Η άμεση ενεργοποίηση, η συμμετοχή και η παρέμβαση του κωφού μαθητή στη διδακτική διαδικασία.

Η παραγωγική διασύνδεση των γνωστικών αντικειμένων μέσα από τις εφαρμογές του δράματος, καθώς και η σύνδεση της θεωρίας με την πράξη.

Η συνειδητοποίηση της δυνατότητας εξέλιξης αυτής καθαυτής της νοηματικής γλώσσας ως αυτόνομης θεατρικής γλώσσας.

6.2. Άξονες, Γενικοί στόχοι, Θεμελιώδεις Έννοιες Διαθεματικής Προσέγγισης

ΔΗΜΟΤΙΚΟ

Τάξη	Άξονες Γνωστικού Περιεχομένου	Γενικοί Στόχοι (Γνώσεις, Δεξιότητες, Στάσεις και Αξίες)	Ενδεικτικές Θεμελιώδεις Έννοιες Διαθεματικής Προσέγγισης
A' - B'	<p>Σωματική και κινησιολογική ανάπτυξη σε σχέση με το χώρο, το χώρο που νοηματίζουμε, τη σκηνή, την ομάδα, τον παρτενέρ. Κατανόηση δομών χώρου, νοηματικού χώρου, χρόνου κ.ά.</p> <p>Ασκήσεις κίνησης, χορός, ρυθμικά και οπτικά ερεθίσματα. Συνεργασία με παρτενέρ στις αντίστοιχες ασκήσεις.</p> <p>Πρώτες ομαδικές ασκήσεις.</p> <p>Ασκήσεις συνειδητοποίησης της δυνατότητας εξέλιξης αυτής καθαυτής της νοηματικής γλώσσας ως αυτόνομης θεατρικής γλώσσας.</p> <p>Οι χειρομορφές τις νοηματικής γλώσσας ως θεατρικές αξίες.</p> <p>Ψυχοσωματική έκφραση μέσα από το ελεύθερο παιχνίδι, οργανωμένο αυτοσχεδιασμό, παντομίμα, εκφραστική, μιμική.</p> <p>Θεατρικό παιχνίδι-σύνδεση θεατρικού παιχνιδιού με τις εικαστικές τέχνες-ενεργοποίηση με οπτικά ερεθίσματα.</p> <p>Δραματοποίηση.</p> <p>Ανάπτυξη της γλωσσικής και εκφραστικής ικανότητας μέσω του αυτοσχέδιου διαλόγου και της επεξεργασίας λογοτεχνικών κειμένων.</p> <p>Ανάπτυξη επικοινωνιακών κωδίκων.</p> <p>Ανάπτυξη νοηματικής γλώσσας ως αφηγηματικής τεχνικής.</p> <p>Πρώτα στοιχεία του δραματικού διαλόγου.</p> <p>Καλλιέργεια αισθητικής έκφρασης και δημιουργίας πολλαπλής φύσης</p>	<p>Επιδίδεται ο κωφός μαθητής:</p> <p>Να αναγνωρίζει το σώμα του, τον εαυτό του και τους άλλους.</p> <p>Να εξερευνήσει και να αναγνωρίσει τις δυνατότητες που του δίνει το σώμα του, καθώς και τα όρια που του θέτει. Να εξερευνήσει το χώρο στον οποίο νοηματίζει. Να εξελίξει στο έπακρο τις εκφράσεις του προσώπου που αποτελούν μέρος του συντακτικού της νοηματικής γλώσσας και να δοκιμάσει τις δραματοποιημένες μορφές τους.</p> <p>Να ενταχθεί στην ομάδα και να συνεργάζεται αρμονικά.</p> <p>Να αναπτύξει τις δυνατότητες επικοινωνίας και ιδιαίτερα τη μη λεκτική επικοινωνία.</p> <p>Να έλθει σε επαφή με τους διαφορετικούς τρόπους σκέψης και έκφρασης των άλλων.</p> <p>Να αναπτύξει ικανότητες για δημιουργική έκφραση.</p> <p>Να αναπτύξει τις γλωσσικές και εκφραστικές του δυνατότητες:</p> <p>αφήγηση, περιγραφή, ακρίβεια και βελτίωση της έκφρασης, διάλογος, συζήτηση, δημιουργία έντεχνων μορφών νοηματικής γλώσσας.</p> <p>Να διαμορφώσει αισθητική-καλλιτεχνική αντίληψη ώστε να λειτουργεί κατά το δυνατόν επαρκώς τόσο ως θεατής όσο και ως δημιουργός καλλιτεχνικού προϊόντος.</p> <p>Να αναπτύξει δεξιότητες και διά-</p>	<p>Συλλογικότητα,</p> <p>Συνεργασία,</p> <p>Χώρος,</p> <p>Νοηματικός χώρος,</p> <p>Κίνηση,</p> <p>Επικοινωνία,</p> <p>Αλληλεπίδραση,</p> <p>Εξάρτηση,</p> <p>Μορφή,</p> <p>Οργάνωση,</p> <p>Πολιτισμός,</p> <p>Παράδοση,</p> <p>Χρόνος,</p> <p>Μεταβολή,</p> <p>Εξέλιξη,</p> <p>Ομοιότητα- Διαφορά.</p>

	<p>καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων: άμεση αισθητική εμπειρία, επαφή με όλες τις τέχνες, γνωριμία με τη θεατρική παραγωγή (Κουκλοθέατρο, Καραγκιόζης κ.ά.) με τη διαμεσολάβηση διερμηνέων νοηματικής γλώσσας ειδικά εκπαιδευμένων στη θεατρική εκφορά της. Γνωριμία με τη θεατρική παραγωγή της ελληνικής κοινότητας των κωφών.</p> <p>Γνωριμία με την παράδοση των κωφών παραμυθάδων.</p>	<p>θεση για συνεργασία, κοινωνική συμμετοχή, αυτονομία και ελευθερία.</p> <p>Να έλθει σε επαφή με όλες τις τέχνες, όπως επίσης και να γνωρίσει έργα κωφών καλλιτεχνών που να εκφράζουν την εμπειρία της κώφωσης. Να αντιληφθεί τις πλαστικές τους αξίες.</p> <p>Να έλθει σε επαφή με τα καλλιτεχνικά και πολιτιστικά επιτεύγματα τόσο της πατρίδας του όσο και άλλων πολιτισμών. Η γνωριμία με άμεσο τρόπο με τα καλλιτεχνικά – πολιτιστικά δρώμενα τόσο της ελληνικής κοινότητας των κωφών όσο και των άλλων κοινοτήτων των κωφών.</p>	
Γ'-Δ'	<p>Εξέλιξη της κατεύθυνσης της κινησιολογικής ανάπτυξης του πρώτου ηλικιακού επιπέδου, με έμφαση στην πρωτοβουλία αφενός και στη συλλογικότητα αφετέρου.</p> <p>Μεγαλύτερη ανάπτυξη της σχέσης με τη δράση και τη συμπεριφορά, που μπορεί να οδηγήσει σε δραματοποίηση.</p> <p>Διεύρυνση της σχέσης του παιδιού με τη «φυσική» του γλώσσα, την νοηματική γλώσσα και τις δυνατότητες γλωσσικής έκφρασης. Επαφή με λογοτεχνικά κείμενα. Επαφή με οπτικό υλικό θεατρικών δρώμενων στη νοηματική. Ο θεατρικός κώδικας ως εργαλείο μάθησης και επαφής με άλλους κώδικες (μαθήματα).</p> <p>Ευαισθητοποίηση στο θέατρο: 1) Εξοικείωση με τη θεατρική παράσταση ως θεατές. Επίσκεψη στο Θέατρο Κωφών 2) Πρώτες προσπάθειες (προσωπική εμπειρία) για θεατρική παράσταση. Σύνδεση τομέων Αισθητικής Αγωγής.</p>	<p>Οι γενικοί στόχοι παραμένουν οι ίδιοι με την Α'-Β' Δημοτικού. Στο επίπεδο αυτό, με βάση την αύξηση των προσωπικών φυσικών, νοητικών, ψυχικών ικανοτήτων, και δεδομένου ότι το παιδί μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά μέσα στην ομάδα οριοθετώντας πιο εύκολα τον εαυτό του και τους άλλους, διευρύνονται οι επιδιώξεις εντός του πλαισίου των στόχων που προδιαγράφηκαν στο προηγούμενο επίπεδο.</p>	<p>Κίνηση, Χώρος, Νοηματικός χώρος, Αλληλεπίδραση, Συλλογικότητα, Συνεργασία, Πρόσωπο, Οργάνωση, Ερμηνεία, Ιδέα, Μορφή, Δομή, Μήνυμα, Κώδικας, Χρόνος, Μεταβολή, Εξέλιξη, Επικοινωνία, Πολιτισμός, Παράδοση, Ομοιότητα- Διαφορά, Διαπολιτισμικότητα.</p>
Ε'-ΣΤ'	<p>Ενεργοποίηση και αξιοποίηση σωματικών και ψυχογλωσσικών ικανοτήτων.</p> <p>Νοηματική ποίηση.</p> <p>Αυτοσχεδιασμός – θεατρικό παιχνίδι.</p> <p>Δραματικό κείμενο – δραματοποίηση.</p> <p>Γνωριμία με την τέχνη του θεάτρου. Τρόποι οργάνωσης ανεβάζ-</p>	<p>Στις Ε' και ΣΤ' τάξεις του Δημοτικού, λόγω της αύξησης των ικανοτήτων των μαθητών αλλά και της μεγαλύτερης συνειδητοποίησης της ομάδας, σε συνδυασμό με την ευαισθητοποίησή τους απέναντι στις αισθητικές εμπειρίες, οι μαθητές μπορούν να δεχθούν και να επεξεργασθούν ερεθίσματα σχετικά με την ατομική έκφρασή τους μέσα</p>	<p>Κίνηση – Δυναμική – Ένταση, Χώρος, Νοηματικός χώρος, Αλληλεπίδραση, Εξάρτηση, Συλλογικότητα, Συνεργασία, Κώδικας, Μήνυμα, Σύμβολο,</p>

	<p>σματος θεατρικής παράστασης στη νοηματική γλώσσα.</p>	<p>στο χώρο, το νοηματικό χώρο, ή σε σχέση με θεατρικά κείμενα ή την προφορική παράδοση των κωφών αφηγητών κ.ά. Έχοντας αποκτήσει πλούσια γλωσσική επάρκεια στη νοηματική γλώσσα μπορούν να την χρησιμοποιήσουν στην ποιητική της διάσταση. Οι κωφοί μαθητές έχουν ήδη αποκτήσει κάποια ταυτότητα και έχουν επαρκώς ενημερωθεί για την πολιτιστική ταυτότητα της κοινότητας των κωφών. Οι δύο τελευταίες τάξεις του Δημοτικού προσφέρονται για μια πιο ελεύθερη και συστηματική πρακτική των ήδη γνωστών από τα προηγούμενα επίπεδα αντικειμένων – εφαρμογών του θεάτρου.</p>	<p>Πρόσωπο, Οργάνωση, Ερμηνεία, Ρυθμός, Ιδέα, Μορφή, Δομή, Χρόνος, Εξέλιξη, Μεταβολή, Επικοινωνία, Πολιτισμός, Ομοιότητα– Διαφορά, Διαπολιτισμικότητα.</p>
--	--	---	--

Στο Γυμνάσιο το μάθημα του Θεάτρου εντάσσεται στο πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών Σχολικών Δραστηριοτήτων καθώς και στο πλαίσιο της εκπόνησης διαθεματικών σχεδίων εργασίας γενικά και ειδικότερα στην Ευέλικτη Ζώνη.

ΓΥΜΝΑΣΙΟ

Τάξη	Άξονες Γνωστικού Περιεχομένου	Γενικοί Στόχοι (Γνώσεις, Δεξιότητες, Στάσεις και Αξίες)	Ενδεικτικές Θεμελιώδεις Έννοιες Διαθεματικής Προσέγγισης
Α΄ - Β΄ - Γ΄	<p>Εφαρμογές της δραματικής έκφρασης (ήδη γνωστές). Ανάλυση συμπεριφορών. Σύνοψη χαρακτήρα-Δημιουργία ρόλου. Αρχές δημιουργίας σκηνικών σχέσεων. Στοιχεία Θεατρολογίας-Θεωρία Δράματος. Δραματοποίηση. Δραματουργικές τεχνικές –εργαστήρια γραφής. Ασκήσεις διγλώσσας προσέγγισης. Εργαστήρια νοηματικής ποιήσης. Αρχαίο Δράμα. Ανάλυση δραματικών κειμένων. Διερμηνεία στη νοηματική γλώσσα θεατρικών κειμένων. Έρευνα στη χρήση χειρομορφών από το αρχαίο θέατρο. Έρευνα στη χρήση χειρομορ-</p>	<p>Επιδιώκεται ο μαθητής : Πρωτίστως, να αναπτύξει πολιτιστική ταυτότητα ως μέλος της ελληνικής κοινότητας κωφών. Να καλλιεργήσει τις φυσικές και διανοητικές ικανότητες καθώς και τα συναισθήματά του. Να αναπτύξει δημιουργικά τις εκφραστικές δεξιότητές του μέσα από τη νοηματική γλώσσα και παράλληλα να εξερευνήσει τη σχέση θεατρικής και νοηματικής γλώσσας. Να κοινωνικοποιηθεί και να ενταχθεί οργανικά στην ομάδα. Να συνειδητοποιήσει την έννοια του ρόλου. Να αποκτήσει συγκεκριμένες γνώσεις για το θέατρο και την τέχνη, καθώς και για τη σχέση τους με τον πολιτισμό και την κοινωνία. Να αποκτήσει συγκεκριμένες γνώσεις για το θέατρο και την τέχνη των κωφών, καθώς και για τη σχέση τους με τον πολιτισμό και την κοινότητα των κωφών .</p>	<p>Κίνηση – Δυναμική – Ένταση, Χώρος, Νοηματικός χώρος, Επικοινωνία, Αλληλεπίδραση, Εξάρτηση, Κώδικας, Μήνυμα, Σύμβολο, Πρόσωπο, Σύνθεση – Ισορροπία – Οργάνωση, Ερμηνεία, Ρυθμός, Ιδέα, Μορφή, Δομή, Χρόνος, Μεταβολή, Εξέλιξη,</p>

	<p>φών από την παγκόσμια θεατρική παράδοση. Θεατρική παράσταση: Σκηνικές προσεγγίσεις: α) ως θεατές (πρόσληψη θεατρικού είδους: σκηνή και πλατεία) και β) ως δημιουργοί. Συνύπαρξη του θεάτρου με τις άλλες τέχνες. Διαπολιτισμικότητα.</p>	<p>Να έλθει σε επαφή με την ιστορία των ιδεών και ρευμάτων στο χώρο της Θεατρικής Τέχνης, που συνέβαλαν στην εξέλιξη του ευρωπαϊκού πολιτισμού, και να κατανοήσει την αξία της διαπολιτισμικής και πολυπολιτισμικής αγωγής. Η γνωριμία της ιστορίας της παγκόσμιας Θεατρικής Τέχνης των κωφών και πώς αυτή συνέβαλε στην εξέλιξη της πολιτιστικής ταυτότητας των κωφών. Η αναγνώριση της αλληλεπίδρασης του ευρύτερου χώρου της Θεατρικής Τέχνης με τη θεατρική παράδοση των κωφών. Να ενεργοποιηθεί άμεσα ώστε να συμμετέχει και να παρεμβαίνει στην παιδαγωγική διαδικασία. Να προσεγγίσει διαθεματικά τη γνώση με την παραγωγική διασύνδεση των γνωστικών αντικειμένων μέσα από τις εφαρμογές του δράματος, καθώς και τη σύνδεση της θεωρίας με την πράξη. Να εξοικειωθεί με την δημιουργική πρωτότυπη παραγωγή δραματικών δρώμενων. Να συμμετέχει ενεργά σε συλλογική καλλιτεχνική δημιουργία (θεατρική παράσταση). Να διαμορφώσει αισθητική αντίληψη και κριτήριο, τόσο ως δέκτης - θεατής όσο και ως δημιουργός καλλιτεχνικού έργου.</p>	<p>Ομοιότητα – Διαφορά, Διαπολιτισμικότητα, Πολιτισμός, Παράδοση, Συλλογικότητα, Συνεργασία, Αισθητική, Ύφος, Πολιτιστική ταυτότητα.</p>
--	---	---	--

6.3. ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΘΕΑΤΡΟΥ ΑΠΟ ΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΕΩΣ ΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ

(Πολλές από τις θεατρικές δραστηριότητες μπορούν να πραγματοποιηθούν σε κάθε βαθμίδα με τις ανάλογες προσαρμογές)

6.3.1. Ειδικοί Σκοποί

Η ηλικιακή φάση που εκτείνεται από το Νηπιαγωγείο έως το Γυμνάσιο είναι μια περίοδος ζωής στη διάρκεια της οποίας μπορεί να θεμελιωθεί η αγάπη του κωφού παιδιού για κάθε μορφή τέχνης επομένως και για το θέατρο, να διαμορφωθεί η αισθητική - καλλιτεχνική του αντίληψη και να συντελεστεί η πρώτη γνωριμία του με τα επιτεύγματα του πολιτισμού. Το κωφό παιδί μπορεί να γνωρίσει την πολιτιστική κληρονομιά της οικουμενικής κοινότητας των κωφών, όπως και τις τοπικές κουλτούρες των διαφορετικών κοινοτήτων με προεξάρχουσα αυτή της ελληνικής κοινότητας κωφών.

Ως προς τη δομή, η σπειροειδής ανέλιξη των περιεχομένων στο Α.Π.Σ. οδηγεί από απλές σε σύνθετες δραστηριότητες και από πρακτικές σε θεωρητικές προσεγγίσεις.

Η ανάγκη εισαγωγής του μαθήματος στην προσχολική και στην πρώτη σχολική φάση της εκπαίδευσης προκύπτει από το αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι η θεατρική αγωγή συμβάλλει -

ως δραστηριότητα και ως διδακτική μεθοδολογία - στην πληρέστερη προετοιμασία των παιδιών για την ένταξή τους στο παιδαγωγικό σύστημα και στην απόκτηση καλύτερων σχέσεων με τον εαυτό τους και με τους άλλους. Στο κωφό παιδί δίνεται η δυνατότητα να εξερευνησει τους ισχυρούς δεσμούς που συνδέουν τη φυσική του γλώσσα, τη νοηματική γλώσσα, με αισθητικές αξίες της δραματικής τέχνης.

Η Θεατρική Αγωγή οφείλει να ενθαρρύνει τη δημιουργική έκφραση του κωφού παιδιού, να συντείνει στην ψυχογλωσσική καλλιέργειά του, να συμβάλλει στη γνωριμία του με την ομάδα & να γίνεται, δηλαδή, για το παιδί μέσο γνώσης, ψυχαγωγίας και αισθητικής καλλιέργειας.

Ειδικότερα επιδιώκεται:

- Η ανάπτυξη ισχυρής ταυτότητας στον κωφό μαθητή ως μέλος της κοινότητας των κωφών. Απελευθέρωση από την έννοια της αναπηρίας, υπέρβαση του ιατροκοιμημένου μοντέλου της κώφωσης.
- Η ανάπτυξη και η στήριξη ενός οράματος όπου το κωφό παιδί δεν ανήκει σε μία αναπηρική μειονότητα αλλά σε μία κοινότητα με μία πλούσια γλωσσική παράδοση.
- Η ανάπτυξη της προσωπικότητας, η αισθητική καλλιέργεια, η ελευθερία της έκφρασης, η αυτογνωσία και ο αλληλοσεβασμός των μαθητών μέσα στο πλαίσιο της σχολικής ομάδας.
- Η απόκτηση από τους μαθητές εκείνων των γνώσεων που θα τους βοηθούν να κατανοούν, να προσλαμβάνουν και να αξιολογούν το θεατρικό γεγονός, και να μετασχηματίζουν γόνιμα τη γνώση και την εμπειρία τους.
- Η απόκτηση από τους κωφούς μαθητές γνώσεων και πληροφοριών όσον αφορά στην παγκόσμια θεατρική παραγωγή των κωφών.
- Η δημιουργική επαφή των μαθητών με την τέχνη του θεάτρου τόσο μέσα από τα δραματουργικά κείμενα όσο και μέσα από τη σκηνική έκφρασή τους, με τελικό στόχο τη διεύρυνση των σπουδών τους ως προς το πολιτισμικό πεδίο.
- Ο εμπλουτισμός των μεθόδων διδασκαλίας με τις αρχές και τις τεχνικές του θεάτρου (δραματοποίηση κ.τ.λ.) και επομένως η βελτίωση του προγράμματος διδασκαλίας συνολικά.
- Γενικότερες παιδαγωγικές ωφέλειες που αναμένεται να προκύψουν από το μάθημα :
- Το θέατρο, ως επικοινωνιακή δραστηριότητα, βοηθά τους μαθητές να κατανοήσουν το πλέγμα των κοινωνικών σχέσεων μέσα στο οποίο καλούνται και οι ίδιοι να συμβιώσουν. Τους βοηθά ακόμα να κοινωνικοποιηθούν και να ενταχθούν οργανικά στο ευρύτερο σύνολο, στο οποίο κάθε φορά ανήκουν (σχολείο, κοινωνία κ.τ.λ.).
- Ως δημιουργική δραστηριότητα, καλλιεργεί στους μαθητές την έφεση για έρευνα, για γνώση και για απόκτηση δεξιοτήτων μέσα από την ανάδειξη των καλλιτεχνικών κλίσεών τους.
- Ως συλλογική δραστηριότητα, προσφέρει στους μαθητές ίσες ευκαιρίες έκφρασης, συνεργασίας και συμμετοχής σε κοινή προσπάθεια, αξίες που αποτελούν τη βάση της δημοκρατίας. Μιας δημοκρατίας που θα συμπεριλαμβάνει το σεβασμό για το μαθητή με ιδιαιτερότητες.
- Ως καλλιτεχνική δραστηριότητα, συμβάλλει στην αισθητική ανάπτυξη των μαθητών και στη συνειδητοποίηση της άφθαρτης αξίας του ανθρώπινου πολιτισμού.

6.3.2. Στόχοι, Θεματικές Ενότητες, Ενδεικτικές Δραστηριότητες, Διαθεματικά Σχέδια Εργασίας

Ενδεικτικό Πρόγραμμα ΣΤ΄ Τάξης Δημοτικού

1^{ος} Άξονας: Ενεργοποίηση και Αξιοποίηση Σωματικών Ικανοτήτων		
Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Οι κωφοί μαθητές επιδιώκεται:</p> <p>Να γνωρίσουν τα εκφραστικά τους μέσα σε συνδυασμό με το χώρο, το χώρο που νοηματίζουν, το συμμαθητή και την ομάδα.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν τη δύναμη αυτής καθαυτής της νοηματικής γλώσσας και τις δυνατότητες που παρέχει για την επίλυση ή όχι καθημερινών προβλημάτων.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν τα παιδιά ότι μπορούν να εκφράσουν συναισθήματα και καταστάσεις με το σώμα.</p> <p>Να εξοικειωθούν με το σώμα τους. Επίσης, με το συμμαθητή τους, με την ομάδα και με το χώρο.</p> <p>Να γνωρίσουν τις δυνατότητες της νοηματικής γλώσσας και να μπορούν να τις αξιοποιήσουν για έκφραση και ικανοποίηση προσωπικών αναγκών.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν ότι με το σώμα μπορούν να ενεργοποιήσουν και να εκφράσουν το ψυχοσωματικό δυναμικό τους.</p> <p>Να μπορούν να συνδυάζουν τα εκφραστικά τους μέσα (σώμα - νοηματική γλώσσα), για να επιτύχουν ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα (κτίσιμο ρόλου).</p>	<p>Κίνηση</p> <p>Εκφράσεις προσώπου.</p> <p>Εκφραστικές δυνατότητες νοηματικής γλώσσας και σώματος.</p> <p>Αξιοποίηση σωματικών ικανοτήτων.</p> <p>Αξιοποίηση ψυχολογικών ικανοτήτων.</p> <p>Κατανόηση ρυθμού, αναπνοή, κ.τ.λ.).</p> <p>Εκφραστικές δεξιότητες κίνησης.</p> <p>Το σώμα και ο «Λόγος» ως θεμελιώδη στοιχεία της υποκριτικής.</p> <p>Η έννοια του «ρόλου».</p>	<p>Τεχνικές κίνησης, ισορροπίας, ρυθμού, επαφής με τον άλλο, κίνηση ατομική και σε συνάρτηση με τον παρτενέρ.</p> <p>Ατομική - ομαδική χαλάρωση. Ζέσταμα, διατάσεις (στρέτσινγκ).</p> <p>Μάχη με φανταστικά όπλα, σε ζεύγη ή με φανταστικό εχθρό.</p> <p>Διάλογος σε θεατροποιημένη νοηματική γλώσσα με ανάλογη έκφραση συναισθημάτων.</p> <p>Ασκήσεις αναπνοής, ρυθμού, τονισμού. Έλεγχος φωνής (deaf voice).</p> <p>Διάλογος διαφωνίας με εναλλαγή δυνατής και χαμηλής ψυχικής έντασης. Διαφωνία ενός προσώπου με δύο.</p> <p>Υποθετικός διάλογος ενός προσώπου με φανταστικό παρτενέρ.</p> <p>Διάρκεια, ένταση, συνδυασμός γλώσσας και κίνησης.</p> <p>Συζήτηση για τις μορφές επικοινωνίας - λεκτική, νοηματική, μη λεκτική, γραπτή, κ.λ.π. (Γλώσσα). Εξειδικευμένη κίνηση, χορός, ρυθμική.</p> <p>Ομαδικοί χοροί, σε ζεύγη, ατομικοί, - χορογραφίες, χορός με φανταστικό παρτενέρ.</p> <p>Κίνηση σε διάφορους ρυθμούς.</p> <p>Προσέγγιση στην παραγωγή ήχων.</p> <p>Ανάγνωση και παράλληλη διερμηνεία κειμένου με χειρονομίες, με κινήσεις κ.τ.λ. (Γλώσσα).</p> <p>Ασκήσεις επίτευξης συντονισμού, εκφραστικότητας. Επιλογή απλών κειμένων (π.χ. μικρά ποιήματα - Περιγραφικές αφηγήσεις, μικροί διάλογοι) προς ατομική και ομαδική ερμηνεία.</p> <p>Παντομίμα (π.χ. το παιχνίδι: επαγγέλματα, έργα, ζώα κτλ.).</p> <p>Επαφή με διάφορα είδη θεάτρου (παντομίμα, κουκλοθέατρο, θέατρο σκιών).</p> <p>Κατασκευή χειρομορφών και θεατρική χρήση τους.</p>

		Θέατρο σκιών - κατασκευή φιγούρας.
2ος Άξονας: Αυτοσχεδιασμός		
Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Να μάθουν να χρησιμοποιούν τις σωματικές δεξιότητες και γλωσσικές ικανότητές τους για να εκφράσουν προσωπικές εμπειρίες, ανάγκες, συναισθήματα.</p> <p>Να ανακαλύψουν παραμέτρους της προσωπικότητάς τους, τις οποίες αγνοούν, και να μάθουν να εμπιστεύονται τον εαυτό τους και τα μέλη της ομάδας.</p> <p>Να μάθουν να αποδίδουν θεατρικά (με πειθαρχία και έλεγχο των εκφραστικών τους μέσων) συγκεκριμένο θέμα ή συγκεκριμένη κατάσταση.</p> <p>Να μπορέσουν - μέσω του ρόλου - να μορφοποιήσουν τη φαντασία τους και να εκφράσουν το ψυχοπνευματικό δυναμικό τους.</p> <p>Να κατανοήσουν την έννοια του ρόλου μέσα από την ένταξή τους στην ομάδα.</p> <p>Να εμβαθύνουν στη χρήση του αυτοσχεδιασμού, προκειμένου να προσεγγίσουν το θέατρο και να εκφράσουν τον εσωτερικό κόσμο τους.</p> <p>Να κατανοήσουν τις διαφορετικές οπτικές γωνίες από τις οποίες μπορεί να θεωρηθεί το ίδιο αντικείμενο.</p>	<p>Ελεύθερος αυτοσχεδιασμός.</p> <p>Θεατρικό Παιχνίδι.</p> <p>Θεατρικός αυτοσχεδιασμός με δεδομένο θέμα.</p> <p>Εξοικείωση με τη θεατρική κατάσταση. Ο αυτοσχεδιασμός ως μέσο σκηνικής έκφρασης και ο αυτοσχεδιασμός ως μέσο προσωπικής έκφρασης.</p> <p>Home signs.</p> <p>Ποιητική νοηματική ομοιοκαταληξία χειρομορφών.</p>	<p>Αφόρμηση από έργα τέχνης, από έργα τέχνης κωφών, από κείμενα, από οικείες διδακτικές ενότητες, από κοινωνικές συμπεριφορές. Τα παιδιά κάνουν γκριμάτσες, παίρνουν στάσεις στο χώρο, κάνουν χειρονομίες, «στήνουν» το κορμί τους, μιμούνται τύπους - κουτσό, μεθυσμένο κ.τ.λ. (Γλώσσα, Εικαστικά).</p> <p>Σε κύκλο απαντούν σε ερωτήσεις των μελών της ομάδας πάνω σε θέματα σχετικά με το αντικείμενο του αυτοσχεδιασμού (π.χ. πώς νιώθει κανείς όταν περπατά με μπαστούνι;). Οι απαντήσεις δίνονται από το πρόσωπο που αυτοσχεδίασε στη συνέχεια του αυτοσχεδιασμού.</p> <p>Αυτοσχεδιαστική έκφραση - δραματοποίηση με αφορμή δεδομένο θέμα.</p> <p>Προοδευτική εμβάθυνση στο «ρόλο».</p> <p>Ανάπτυξη «θεατρικής σύμβασης».</p> <p>Θεατρικό δρώμενο (παιχνίδι). Αυτοσχεδιασμός πάνω σε δεδομένες μορφές, συμπεριφορές - καταστάσεις, από το θέατρο, τον κινηματογράφο, την τηλεόραση και από την ύλη των σχετικών μαθημάτων (Γλώσσα, Ιστορία, Φυσικά, Θρησκευτικά, Αγωγή Πολίτη κ.τ.λ.).</p> <p>Παραμύθι στη νοηματική γλώσσα (π.χ. «Το δώρο της παπλωματούς»).</p> <p>Αυτοσχεδιαστική σύνθεση πολλαπλών χειρομορφών.</p> <p>Θεατρική χρήση των ταξινομητών της ελληνικής νοηματικής γλώσσας.</p> <p>Απόπειρα αυτοσχεδιαστικής αναπαράστασης της προσωπικότητας του κάθε μαθητή.</p> <p>Ένα παιδί προσπαθεί να περιγράψει ένα αντικείμενο (γνωστό μόνο σ' αυτό), χωρίς να αναφέρει τι δουλειά κάνει ή από τι είναι κατασκευασμένο. Στη συνέχεια οι υπόλοιποι μαθητές ζωγραφίζουν</p>

		το αντικείμενο που κατάλαβαν. Συγκρίνουμε τα αποτελέσματα. Συνδέουμε με τη χρήση χειρομορφών ή ταξινομητών. Προσπάθεια αυτοσχεδιασμού σε δεδομένο θέμα.
3^{ος} Άξονας: Δραματικό κείμενο - Δραματοποίηση		
Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Να διακρίνουν τα ιδιαίτερα γνωρίσματα του δραματικού κειμένου ή δρώμενου (διάλογος, δράση, συγκρούσεις κ.τ.λ.)</p> <p>Να προσπαθήσουν να γράψουν απλούς διαλόγους, οι οποίοι στη συνέχεια θα εξελιχθούν σε θεατρικά σκετς.</p> <p>Να αποκτήσουν τη δυνατότητα να μετατρέπουν ένα αφηγηματικό κείμενο σε δραματικό, ώστε να αφομοιώνουν με βιωματικό τρόπο τη γνώση. Να έρθουν σε δημιουργική επαφή με το δραματικό κείμενο και να κατανοήσουν τους όρους γραφής του.</p> <p>Να μάθουν να μετατρέπουν ένα αφηγηματικό κείμενο σε δραματικό, πράγμα που θα συντελέσει στη μαθησιακή και στην καλλιτεχνική ωρίμανσή τους.</p> <p>Να μάθουν να δημιουργούν δραματικά κείμενα αξιοποιώντας προηγούμενες γνώσεις.</p>	<p>Χαρακτηριστικά δραματικών κειμένων.</p> <p>Δημιουργία δραματικών κειμένων.</p> <p>Σύνθεση. Εργαστήρι γραφής.</p> <p>Μεταγραφή αφηγηματικού κειμένου ή δρώμενου σε δραματικό και ανάλυσή τους. Δραματοποίηση.</p>	<p>Απομόνωση μορφικών χαρακτηριστικών του δραματικού κειμένου σε οικεία κείμενα (σχολικά - εξωσχολικά).</p> <p>Διάλογος - σκηνοθετικές οδηγίες - χαρακτήρες. Δράση - σύγκρουση.</p> <p>Δημιουργία δραματικού δρώμενου με βάση προηγούμενους αυτοσχεδιασμούς.</p> <p>Δραματουργική ανάλυση επιλεγμένων αποσπασμάτων από το παγκόσμιο θέατρο για παιδιά.</p> <p>Δραματουργική ανάλυση επιλεγμένων βιντεοταινιών από θεατρικές παραστάσεις κωφών.</p> <p>Προβολή ταινιών που να άπτονται θεμάτων σχετικών με τις εμπειρίες τις κώφωσης.</p> <p>Επαφή των μαθητών με το δραματικό κείμενο, προσπάθεια για ανάλυση σε βάθος.</p> <p>Δημιουργία corpus από επιλεγμένα κείμενα ανάλογα με την ηλικία και τα ενδιαφέροντα των παιδιών, για σχολική χρήση.</p> <p>Δραματοποίηση αφηγηματικών κειμένων με τη χρήση των μορφικών στοιχείων των θεατρικών κειμένων (σκηνικές οδηγίες, διάλογοι κ.τ.λ.). Κείμενα για δραματοποίηση (Λογοτεχνία, Γλώσσα). Κατανόηση και εξερεύνηση των εναλλαγών και στάσεων του σώματος που νοηματίζει. Εναλλαγή προσώπων από τον ίδιο αφηγητή.</p> <p>Σύνθεση θεατρικών διαλόγων και σύντομων θεατρικών έργων.</p> <p>Ατομική και ομαδική εξάσκηση σε δεδομένα θέματα.</p>
4^{ος} Άξονας: Γνωριμία με την Τέχνη του Θεάτρου		
Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Να γνωρίσουν τις ποικίλες πλευρές του θεάτρου και τις παραμέτρους που συνθέτουν το θεατρικό φαινόμενο.</p> <p>Να γνωρίσουν την παγκόσμια και την τοπική θεατρική κληρονομιά των κωφών.</p>	<p>Στοιχεία από τη θεωρία και την τεχνική του θεάτρου και πώς αυτή συνδέεται με τη θεατρική παραγωγή.</p>	<p>Τα συστατικά του θεάτρου και του θεάτρου κωφών.</p> <p>Γνωριμία - εξοικείωση με τις τέχνες που συνθέτουν το θεατρικό φαινόμενο. Συνεργασία με το μάθημα των Εικαστικών.</p> <p>Κείμενο - νοηματική γλώσσα - ηθοποιός</p>

<p>Na αποκτήσουν «θεατρική αγωγή» ώστε να σέβονται το χώρο και τους συντελεστές μιας παράστασης.</p> <p>Na εξοικειωθούν με τη χρήση διερμηνέα κατά τη διάρκεια ενός θεατρικού δρώμενου στην προφορική γλώσσα.</p> <p>Na αναπτύξουν κριτική ικανότητα και να μπορούν να εκφράζουν απόψεις και εντυπώσεις.</p> <p>Na γνωρίσουν άμεσα και βιωματικά τις παραμέτρους του θεάτρου και να εφαρμόσουν τη γνώση και την εμπειρία τους.</p> <p>Na γνωρίσουν θεωρητικά και πρακτικά την τέχνη του θεάτρου καθώς και τις ιδιαιτερότητες του θεάτρου κωφών.</p>	<p>γή της κοινότητας των κωφών.</p> <p>Ο κωφός μαθητής ως θεατής, ως ηθοποιός και ως κριτικός.</p> <p>Παραγωγή θεατρικής δραστηριότητας.</p>	<p>- ρόλος - σκηνοθέτης – θεατής - διερμηνέας κ.ά.</p> <p>Οικειοποίηση των ρόλων όλων των συντελεστών μιας θεατρικής παράστασης (ηθοποιό, σκηνοθέτη, δραματογράφο, σκηνογράφο, κ.τ.λ.).</p> <p>Επίσκεψη σε θεατρικούς χώρους. Ξεναγήση σε διαφορετικά είδη σκηνών (π.χ. στις διάφορες σκηνές του Εθνικού Θεάτρου ή στην Επίδαυρο).</p> <p>Παρακολούθηση παραστάσεων ή ταινιών εντός και εκτός σχολείου. Στοιχειώδης ανάλυση και συζήτηση στην τάξη για την αισθητική εμπειρία που αποκτήθηκε. Απόπειρα αξιολόγησης επιμέρους στοιχείων μιας παράστασης ή μιας ταινίας (σκηνικά - κοστούμια), κριτική της παράστασης ή της ταινίας ως συνόλου. Προσπάθεια γραφής σύντομης κριτικής. Επιλογή παραστάσεων ή ταινιών με γνώμονα την ηλικία και τα ενδιαφέροντα των κωφών παιδιών, και την ποιότητα τους.</p> <p>Γνωριμία και συνομιλία με κωφούς και ακούοντες καλλιτέχνες που εργάζονται στο θέατρο ή στον κινηματογράφο.</p> <p>Επισκέψεις στους χώρους δουλειάς διάφορων κωφών ή ακουόντων καλλιτεχνών και επισκέψεις κωφών εμπυχωτών ή κωφών ηθοποιών στο σχολείο.</p> <p>Θεατρικό δρώμενο με βάση την αποκτηθείσα εμπειρία.</p> <p>Επιλογή έργου, ανάγνωση, διανομή, πρόβες, σκηνικά, κ.τ.λ.</p> <p>Ηχητική (συνεργασία με ακούοντες), σκηνογραφική, ενδυματολογική επένδυση ενός κειμένου.</p> <p>Ανέβασμα παράστασης.</p>
---	--	--

Η κάθε ενότητα του Π.Σ. δεν εξαντλείται απαραίτητως σε μία διδακτική ώρα· ο εκπαιδευτικός έχει την ευχέρεια να διδάξει την ενότητα σε περισσότερες ώρες ή να επιλέξει εκείνο το τμήμα που προσφέρεται για τις δεδομένες συνθήκες της τάξης του ή για τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα των μαθητών του. Έχει, επίσης, την δυνατότητα να διαπλέξει την διδασκαλία συγκεκριμένων εννοιών με θέματα από άλλα γνωστικά αντικείμενα, στο πλαίσιο διαθεματικών προσεγγίσεων.

Οι προτεινόμενες δραστηριότητες δεν απαιτούν εξαντλητική προσέγγιση με παρατακτική διάταξη, αλλά έχουν ενδεικτικό χαρακτήρα και παρέχουν στον εκπαιδευτικό δυνατότητα επιλογής. Ας σημειωθεί ότι η δυνατότητα επιλογής αποτελεί την κεντρική φιλοσοφία του νέου παιδαγωγικού συστήματος, που φιλοδοξεί να δημιουργήσει ένα σύγχρονο σχολείο, ανοικτό στην έρευνα και τη γνώση.

Οι προτεινόμενες δραστηριότητες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τον εμπλουτισμό της διδακτικής μεθοδολογίας όλων των γνωστικών αντικειμένων. Αφορμές και περιεχόμενο των δραστηριοτήτων μπορούν να αποτελέσουν θέματα από όλα τα γνωστικά αντικείμενα.

Ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει συνδυαστικά τις επιμέρους ενότητες του Π.Σ., χωρίς να δεσμεύεται από μια ευθύγραμμη πορεία ανάπτυξης του μαθήματος (π.χ. επίσκεψη σε θεατρικό χώρο μπορεί να πραγματοποιήσει η τάξη στα πρώτα μαθήματα και όχι κατ' ανάγκη στο τέλος, όπως προτείνεται).

Επειδή το μάθημα από τη φύση του έχει γνωσιοθεωρητικό και αισθητικο-καλλιτεχνικό χαρακτήρα, θα πρέπει αντίστοιχα να δοθεί από τον εκπαιδευτικό ισόρροπη έμφαση στις δύο αυτές διαστάσεις. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να συρρικνωθεί η Θεατρική Αγωγή σε «στεγνό» μάθημα, αλλά είναι ανάγκη να διατηρήσει και να αναπτύξει όλη τη δυναμική που η τέχνη του θεάτρου διαθέτει.

6.3.3. Προτεινόμενο Διαθεματικό Σχέδιο Εργασίας

Θέμα: Δρώμενα με τη θεατρική και ποιητική διάσταση των χειρομορφών της ελληνικής νοηματικής γλώσσας. Εκπόνηση συνθετικών, ομαδικών εργασιών με καταγραφή και ταξινόμηση των χειρομορφών, εικαστική αποτύπωση, κατασκευές, συλλογές φωτογραφιών – εικόνων, πρωτόλεια γλωσσολογική έρευνα, σύγκριση με άλλες νοηματικές γλώσσες, αναπαράσταση – παρουσίαση σε ανοιχτή εκδήλωση κ.λ.π. Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες: Πολιτισμός, πολιτιστική ταυτότητα, παράδοση, κληρονομιά, εξέλιξη. Προεκτάσεις στη Γλώσσα, Λογοτεχνία, Εικαστικά, Ιστορία.

6.3.4. Διδακτικό Υλικό

Η διδασκαλία του μαθήματος της Θεατρικής Αγωγής γίνεται με τη χρήση πλούσιου διδακτικού υλικού (συγγραφικό, εποπτικό) σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Θα πρέπει όμως να είναι καθαρή η «αρχή» του θεάτρου, ότι το κύριο υλικό του είναι το σώμα και η ψυχή του ηθοποιού, άρα και του μαθητή. Ο κωφός μαθητής ενθαρρύνεται να ανακαλύψει την ακραία και παράλληλα θεατρική διάσταση της νοηματικής γλώσσας.

Το διδακτικό υλικό που προτείνεται (κείμενα, ιστορία, θεωρία του Θεάτρου, όπως και ιστορία, θεωρία του Θεάτρου κωφών) μπορεί να επιλέγεται ελεύθερα από τον εκπαιδευτικό. Οι έννοιες που προτείνονται δεν ακολουθούν ευθύγραμμη πορεία αλλά παρατακτική.

Σε όλα τα επίπεδα θα χρειαστεί:

Χώρο για το μάθημα, που να τηρεί προδιαγραφές αίθουσας χορού, και μάλιστα εξοπλισμένης με όργανα και φροντιστηριακό υλικό (μπορεί να είναι κάποιες καρέκλες, ορισμένα αντικείμενα, κομμάτια από ύφασμα ή χαρτί κ.ά). Απαραίτητα κρίνονται μία βιντεοκάμερα, ένα βίντεο, ένα CD-ROM player και ένα DVD player. Κρίνεται επίσης απαραίτητη η ειδική τεχνολογική υποστηρικτική υποδομή για μία τάξη κωφών μαθητών.

Βιβλία και εκπαιδευτικό υλικό (ψηφιακοί δίσκοι δεδομένης μνήμης CD-ROM, Video κ.ά), τα οποία μπορούν να είναι χρήσιμα για τον μαθητή και τον δάσκαλο ως προς τις υποδείξεις. Τονίζεται ιδιαίτερα ότι η ύλη της Θεατρικής Αγωγής δεν πρέπει να είναι περιορισμένη στα πλαίσια ενός σχολικού εγχειριδίου.

Σ' αυτό προσθέτουμε ότι βασικό εργαλείο για το μάθημα θα ήταν μια βιβλιοθήκη (λογοτεχνική, θεατρική, ιστορική), όσο και μια αρχειοθήκη με οπτικό υλικό από παραστάσεις, ταινίες με έμφαση σε αυτές που επικεντρώνονται στην εμπειρία της κώφωσης.

6.3.5. Προτεινόμενα διδακτικά εγχειρίδια:

Βιβλία μαθητή:

- i) Ένα βιβλίο μαθητή για τις τάξεις Ε' και ΣΤ' του Δημοτικού.
- ii) Ένα βιβλίο μαθητή για τις τάξεις Α', Β', Γ' του Γυμνασίου.

Βιβλία Δασκάλου:

- i) Ένα βιβλίο εκπαιδευτικού για τις τάξεις Ε' και ΣΤ' του Δημοτικού.
- ii) Ένα βιβλίο εκπαιδευτικού για τις τάξεις Α', Β', Γ' του Γυμνασίου.
- iii) Ένας οδηγός "Σχολικών Πολιτιστικών Δράσεων".

6.3.6. Εποπτικό υλικό:

Μία ταινία βίντεο διάρκειας τριάντα (30) λεπτών στην ελληνική νοηματική γλώσσα. Η ταινία θα δομείται σε δύο αυτοτελείς ενότητες διάρκειας δεκαπέντε (15) λεπτών η καθεμία. Η πρώτη ενότητα θα αναφέρεται στο Θεατρικό Παιχνίδι, ενώ η δεύτερη θα αναφέρεται στη Δραματοποίηση. Κάθε ταινία θα συνοδεύεται από φυλλάδιο με ανάλυση στοιχείων και οδηγίες χρήσης, ώστε να μπορεί να χρησιμοποιηθεί και από τους μαθητές στο πλαίσιο λειτουργίας δανειστικής βιντεοθήκης.

Μία ταινία βίντεο με θέμα ένα δείγμα μίας θεατρικής παράστασης κωφών στην ελληνική νοηματική γλώσσα.

Μία ταινία βίντεο νοηματικής ποίησης.

Πέντε ταινίες βίντεο με δραματοποιημένα παραμύθια στην ελληνική νοηματική γλώσσα.

7. ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΤΗΝ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Διδακτέα ύλη: Τα κωφά παιδιά μπορούν να διδάσκονται το αναλυτικό της ιστορίας που έχει σχεδιαστεί για τα ακούοντα παιδιά που φοιτούν στα γενικά σχολεία αν τηρηθούν δύο βασικές προϋποθέσεις:

α. Αν έχουν εκπαιδευτεί δίγλωσσα και κατά την άφιξή τους στο γυμνάσιο έχουν ήδη μια σταθερή πρώτη γλώσσα, τη νοηματική, και

β. Αν ληφθούν σοβαρά υπόψη οι ακόλουθες μεθοδολογικές εισηγήσεις για τη διδασκαλία του μαθήματος:

Μεθοδολογία: Πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη η υπόψη ότι τα κωφά παιδιά πρέπει να εκπαιδεύονται δίγλωσσα και γλώσσα της διδασκαλίας είναι η πρώτη, η φυσική γλώσσα των κωφών παιδιών, δηλαδή η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα, ως αυτοδύναμη και αυθόρμητη γλώσσα με τη δική της γραμματική και συντακτική δομή, ενώ δεύτερη γλώσσα θα είναι η ελληνική κυρίως στη γραπτή της μορφή. Οι σημειώσεις στον πίνακα ή τα φύλλα εργασίας ή στις διαφάνειες θα δίνονται βέβαια στη δεύτερη γλώσσα, γραπτώς.

Λόγω των ιδιομορφιών της διγλωσσίας αυτής, προκύπτει έντονη ανάγκη για δημιουργία λεξικού με λεξιλόγιο και ορολογία για το μάθημα της ιστορίας στην ΕΝΓ, ώστε να χρησιμοποιούνται κοινά νοήματα απ' όλα τα κωφά παιδιά και τους διδάσκοντες πανελληνίως.

Για τη διδασκαλία της Ιστορίας πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι είναι πολύ σημαντική η χρήση διάφορων διδακτικών μέσων για τη διδασκαλία του μαθήματος. Ειδικότερα, εξαιτίας του γεγονότος ότι οι κωφοί δεν έχουν ακουστικές παραστάσεις από το περιβάλλον τους, χρησιμοποιούν κυρίως το οπτικό κανάλι επικοινωνίας. Ως εκ τούτου, πρέπει να χρησιμοποιούνται όλα τα δυνατά εποπτικά μέσα. Για παράδειγμα, χάρτες, πίνακες, διασκόπια.

Ιδιαίτερα χρήσιμη για τη διδασκαλία της Ιστορίας για τα κωφά παιδιά είναι και η χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας και ιδιαίτερα του βίντεο και του ηλεκτρονικού υπολογιστή. Πολύ χρήσιμη είναι και η προβολή βιντεοταινιών με ιστορικό περιεχόμενο κατά τη διάρκεια του μαθήματος (πάντοτε βέβαια με υποτίτλους). Επίσης σημαντική είναι και η χρήση ιστοσελίδων από το διαδίκτυο, τόσο κατά τη διάρκεια του μαθήματος από το διδάσκοντα και τους μαθητές, καθώς και με ανάθεση στους μαθητές για ανεύρεση και εξερεύνηση των ιστοσελίδων αυτών στο σπίτι. Τα κωφά παιδιά μπορούν να βοηθηθούν από τη χρήση ψηφιακών δίσκων με ιστορικό περιεχόμενο που κυκλοφορούν στην αγορά, καθώς και από τη δημιουργία τέτοιων δίσκων από τους διδάσκοντες ή αρμόδιους φορείς. Ακόμα η χρησιμοποίηση λογισμικών προγραμμάτων, όπως παιχνιδιών περιπέτειας (π.χ. γραφικές παραστάσεις) ή προγράμματα που ασχολούνται με την ιστορική γραμμή του χρόνου (π.χ. Ταξιδιώτης στο χρόνο).

Ιδιαίτερα βοηθητική για τη διδασκαλία της Ιστορίας είναι η παραγωγή φύλλων εργασίας από τον διδάσκοντα για ενεργητική μάθηση των μαθητών, καθώς και ο χωρισμός τους σε ομάδες για αλληλεπίδραση και εμπέδωση του μαθήματος.

Ακόμα, επειδή τα κωφά παιδιά έχουν περιορισμένες εμπειρίες (εξαιτίας της περιορισμένης ανατροφοδότησης από το περιβάλλον τους) πρέπει να τους δίνεται κάθε ευκαιρία για εξοικείωση με τα ιστορικά γεγονότα μέσω επισκέψεών τους σε διάφορα ιστορικά μνημεία (π.χ. Παρθενώνας, ανάκτορο της Κνωσού, αρχαίες εκκλησίες), σε μουσεία (π.χ. Αρχαιολογικό μουσείο, Κυκλαδικό μουσείο, μουσείο Φυσικής Ιστορίας). Πολύ σημαντικό μέσο για την εμπέδωση των ιστορικών γεγονότων και την εξοικείωση των μαθητών με τα θέματα που καλύπτει το μάθημα της ιστορίας θα μπορούσε να αποτελέσει και η δραματοποίηση κάποιων ιστορικών γεγονότων.

Τους μαθητές επίσης μπορεί να τα βοηθήσει και η χρήση και η παρουσίαση στην ΕΝΓ διάφορων ιστορικών πηγών και η συζήτηση και επεξεργασία τους με τον διδάσκοντα.

7.1. Ενδεικτικά κεφάλαια και δραστηριότητες:

α. Η εποχή του χαλκού στην Ελλάδα (μινωικός πολιτισμός) - Α' Γυμνασίου

Διοργάνωση εκπαιδευτικής εκδρομής στην Κρήτη για γνωριμία με το μινωικό πολιτισμό. Επίσκεψη στα ανάκτορα της Κνωσού και στο αρχαιολογικό μουσείο του Ηρακλείου. Ξενάγηση στην ΕΝΓ. Συμπλήρωση σχετικού φύλλου εργασίας ή βιβλιαρίου εργασίας (που θα ετοιμαστεί από τον εκπαιδευτικό ή που παρέχεται από το μουσείο) κατά την επίσκεψή τους στους χώρους αυτούς.

β. Τα αρχαϊκά χρόνια (το κράτος της Αθήνας και το κράτος της Σπάρτης) - Α' Γυμνασίου

Ανάθεση εργασίας στους κωφούς μαθητές. Χωρισμός τους σε δύο ομάδες. Ανάθεση παρουσίασης με δραματικό τρόπο του τρόπου ζωής των αρχαίων Αθηναίων και Σπαρτιατών. Εκπρόσωποι των δύο ομάδων θα ντυθούν με ρούχα της εποχής και θα συζητήσουν στην ΕΝΓ για τον τρόπο ζωής τους, προσπαθώντας να παρουσιάσουν τα υπέρ και τα κατά. Θα προηγηθεί η προετοιμασία της εργασίας μέσα στις ομάδες.

γ. Η εποχή του Ιουστινιανού – Β' Γυμνασίου

Προβολή βιντεοταινίας (αφού προηγηθεί η διδασκαλία στην τάξη) με θέμα «Ιουστινιανός- μια ιστορική διαδρομή σαν ψηφιδωτό» (υποτιτλισμένη) με θέμα τη ζωή και έργο του Ιουστινιανού. Συζήτηση μετά την προβολή της βιντεοταινίας στην ΕΝΓ και ανάθεση εργασιών.

δ. Τα Γράμματα, οι Επιστήμες και η Τέχνη από το 15^ο αιώνα ως τις αρχές του 17^{ου} αιώνα- Γ' Γυμνασίου

Γνωριμία με τα έργα του κάθε αναγεννησιακού καλλιτέχνη μέσα από τη μελέτη των έργων του σε κατάλληλα βιβλία. Επίσκεψη στη βιβλιοθήκη του σχολείου και φυλλομέτρηση των βιβλίων της ιστορίας της τέχνης. Δυνατή και η προβολή έργων των καλλιτεχνών σε μορφή σλάνιτς. Συζήτηση με τους μαθητές στην ΕΝΓ της τεχνικής, των έργων και της συμβολής του κάθε καλλιτέχνη.

7.2. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση των μαθητών είναι δυνατόν να γίνεται με διάφορους τρόπους, π.χ.:

α. με τον καθιερωμένο τρόπο αξιολόγησης (π.χ. γραπτές εργασίες, διαγωνίσματα), αλλά και

β. με εναλλακτικούς τρόπους, πχ με παρουσίαση εργασιών στην ΕΝΓ.

Σε κάθε περίπτωση πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι η πρώτη γλώσσα των κωφών παιδιών είναι η ΕΝΓ και δεύτερη γλώσσα η γραπτή μορφή της ομιλουμένης. Αξιολογούνται πάντα οι γνωστικές ικανότητες στο συγκεκριμένο μάθημα και όχι οι γλωσσικές τους ικανότητες.

8. ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΚΩΦΩΝ

8.1. Σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος

Για τους κωφούς, όπως για κάθε ανθρώπινη κοινότητα, η ιστορική συνείδηση είναι πολύτιμο εφόδιο: αναπτύσσει αυτογνωσία και αυτοπεποίθηση, καλλιεργεί κοινοτικούς δεσμούς και αξίες και σφυρηλατεί διακοινοτική συνείδηση και ανθρώπινη στάση ζωής. Ιδιαίτερα για τις «μικρές» και «αφανείς» κοινότητες, όπως είναι η κοινότητα των κωφών, η γνώση της ιστορίας και του πολιτισμού τους αποτελεί παιδευτικό εργαλείο μεγάλης αξίας. Μέσα από τη «δική τους ιστορία» οι μαθητές κατανοούν και προσεγγίζουν βαθύτερα και την ιστορία της ευρύτερης κοινότητας, της ελληνικής. Μ' αυτόν τον τρόπο το σχολείο συμβάλλει στο χτίσιμο της *συμμετοχικής κοινωνίας* που επιδιώκουμε.

8.2. Η ιστορία των κωφών

Πηγές για την ιστορία των κωφών υπάρχουν λιγοστές: σκόρπιες, 'τυχαίες' και περιορισμένες αναφορές, μέσα από τις οποίες 'διαβάζονται' οι αντιλήψεις της εκάστοτε εποχής για τους κωφούς. Στη νεότερη ιστορία και γραμματεία οι αναφορές πυκνώνουν: είναι οι απόψεις και οι διηγήσεις των εκπαιδευτικών των κωφών, που μιλούν *για* τους κωφούς μαθητές τους.

Μαρτυρίες από τους ίδιους τους κωφούς μόνο πρόσφατα εμφανίζονται. Έτσι είναι σχεδόν αδύνατο πια να αποκτήσουμε αυθεντικές και αξιόπιστες πηγές για την ζωή των κωφών παλιότερα. Εδώ και μερικές δεκαετίες οι κωφοί σε όλες στις χώρες έχουν συνειδητοποιήσει πόσο σημαντικό είναι να μελετούν, να μοιράζονται και να διαφυλάττουν την ιστορία τους, την «ιστορία της καθημερινότητας» και την ιστορία της κοινότητάς τους.

Οι παραδόσεις, οι μύθοι και οι αφηγήσεις των Ελλήνων κωφών «φέρουν» και μεταφέρουν από γενιά σε γενιά την ιστορική παράδοση της ελληνικής κοινότητας των κωφών. Εκφράζουν επίσης μια ολοκληρωμένη και ενιαία σύλληψη του ελλαδικού ιστορικού χρόνου και τόπου: αποτελούν μια αφαιρετική εκδοχή της εθνικής μας ιστορίας όπως την έχουν βιώσει οι έλληνες κωφοί.

Η προφορική ιστορική παράδοση της κοινότητας των κωφών (εδώ ο όρος «προφορική» έχει το νόημα ότι δεν ήταν μέχρι τώρα καταγεγραμμένη) περνούσε από γενιά σε γενιά με τη ζωντανή επικοινωνία στη νοηματική γλώσσα. Εδώ και δυο δεκαετίες με τη χρήση του βίντεο οι ιστορίες απέκτησαν και τρόπο καταγραφής. Οι βιντεοσκοπημένες ιστορίες αποτελούν αξιόλογες ιστορικές πηγές.

8.3. Η έρευνα της ιστορίας της ελληνικής κοινότητας

Η έρευνα της ιστορίας των Ελλήνων κωφών είναι περιορισμένη. Πληροφορίες και ερευνητικά δεδομένα προέρχονται από ερευνητικές εργασίες που δεν είχαν ως κύριο ερευνητικό στόχο την ιστορία των κωφών, αλλά άλλα ζητήματα αιχμής του κινήματος των κωφών. Στοιχεία που μαρτυρούν την ύπαρξη άτυπης κοινότητας κωφών στην Ελλάδα αναφέρονται στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Ο πόλος, μαζί με τον οποίον γεννήθηκε και αναπτύχθηκε η κοινότητα

των κωφών, ήταν τα πρώτα εκπαιδευτικά ιδρύματα για κωφούς. Το φαινόμενο αυτό παρατηρήθηκε και σε άλλες εθνικές κοινότητες κωφών. Είναι χαρακτηριστικό ότι για τους κωφούς τα σχολεία που φοίτησαν είναι κεντρικό σημείο αυτοπροσδιορισμού, σημαντικότερο από άλλα στοιχεία της ταυτότητάς τους. Για το λόγο αυτό στο παρόν αναλυτικό πρόγραμμα η ιστορία της εκπαίδευσης αποτελεί κεντρικό θέμα.

8.4. Θεματικό περιεχόμενο του αναλυτικού προγράμματος.

Η απουσία ερευνητικών δεδομένων προσδιόρισε τη θεματολογία και τη μεθοδολογία του αναλυτικού αυτού προγράμματος. Η αρχική ιδέα βασίστηκε στην ενότητα «τοπική ιστορία» των ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης, με τις απαραίτητες διαφοροποιήσεις, εφόσον οι κωφοί αποτελούν μια ομάδα του ελληνικού πληθυσμού, συγκροτημένη σε τοπικές κοινότητες στα αστικά κέντρα κυρίως. Ωστόσο σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες καταβάλλεται προσπάθεια ώστε η μελέτη του θέματος να αρχίζει από το άμεσο περιβάλλον των μαθητών δηλαδή το σχολείο τους και στη συνέχεια να προσανατολίζεται προς την τοπική κοινότητα των κωφών. Το περιεχόμενο του προγράμματος βεβαίως δεν περιορίζεται στην τοπική κοινότητα των κωφών, αλλά μελετά την πορεία της κοινότητας των κωφών σ' όλη την Ελλάδα. Επιπλέον ένα σημαντικό μέρος αφιερώνεται στην ιστορία των κωφών στη βιομηχανική δύση, όπου εμφανίστηκαν δυναμικές κοινότητες κωφών από τις αρχές της βιομηχανικής επανάστασης.

Στις χώρες αυτές αναπτύχθηκαν επιτυχημένα εκπαιδευτικά προγράμματα για κωφούς μαθητές, στην κατάρτιση και υλοποίηση των οποίων έπαιξαν αποφασιστικό ρόλο και κωφοί εκπαιδευτικοί, αλλά και ολόκληρο το πολιτισμικό δυναμικό των κοινοτήτων των κωφών.

8.5. Πηγές για την κατάρτιση του αναλυτικού προγράμματος της ιστορίας των κωφών.

Σε πολλά από τα παραπάνω προγράμματα διδάσκεται η ιστορία των κωφών. Η σχετική βιβλιογραφία υπήρξε εξαιρετικά χρήσιμη και προκάλεσε γόνιμες σκέψεις για την κατάρτιση του παρόντος προγράμματος. Ιδιαίτερα θέλουμε να αναφερθούμε στον «Οδηγό αναλυτικών προγραμμάτων για θέματα που αφορούν τους κωφούς μαθητές» Kental (Deaf studies curriculum guide, M. Miller-Nomeland and Sara Gillespie. Pre-College Programmes, Gallaudet university, Wasington D.C., 1993). Το πρόγραμμα αυτό έχει χρησιμοποιηθεί με επιτυχία σε πολλά σχολεία των κωφών και με βάση τις αξιολογήσεις αναθεωρείται συνεχώς. Επειδή η θεματολογία του δεν ανταποκρίνεται στις συνθήκες της ελληνικής κοινότητας των κωφών, ούτε στη δομή και τη φιλοσοφία του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, θεωρήσαμε ότι δεν είναι σκόπιμο να χρησιμοποιηθεί ως πρότυπο για το ελληνικό πρόγραμμα. Επιδιώξαμε όμως να τηρήσουμε τις βασικές αρχές του προγράμματος αυτού: το σεβασμό στην κοινότητα και την ιστορία των κωφών και την επικοινωνιακή και μαθητοκεντρική διδακτική προσέγγιση, όπως άλλωστε ορίζεται και στα ΑΠΣ της δικής μας γενικής εκπαίδευσης.

Στη σύνταξη του προγράμματος αξιοποιήθηκε η υπάρχουσα διδακτική εμπειρία από την ελληνική εκπαίδευση των κωφών. Ιδιαίτερα χρησιμοποιήθηκε η εμπειρία από ενότητες για την ιστορία των κωφών που έχουν διδαχθεί σε άλλα γνωστικά αντικείμενα (λογοτεχνία, γλώσσα) ή σε πολιτιστικές και διαθεματικές δραστηριότητες των σχολείων κωφών.

8.6. Οδηγίες για το ωρολόγιο πρόγραμμα

Το παρόν πρόγραμμα βασίζεται και συμπορεύεται με την ελληνική ιστορία της γενικής εκπαίδευσης. Τα ειδικά θέματα της κοινότητας των κωφών εντάσσονται στο συνολικό ιστορικό πλαίσιο, του ελληνικού αλλά και του ευρύτερου ιστορικού χώρου. Για το λόγο αυτό παρόλο που «Η κοινωνική και πολιτισμική ιστορία των κωφών» αποτελεί αυτοτελές διδακτικό αντικείμενο, το ωρολόγιο πρόγραμμα διδασκαλίας του ορίζεται σε συνάρτηση με το μάθημα της γενικής ιστορίας. Ενδεικνύται οι διδακτικές ενότητες της ιστορίας των κωφών να κατανέμονται στα συναφή κεφάλαια της γενικής ιστορίας. Για το λόγο αυτό η ύλη του γυμνασίου κατά τάξη οργανώθηκε όπως η γενική ιστορία:

Προϊστορία-Αρχαιότητα: στην Α' τάξη

Μεσαιωνική ιστορία στη: Β' τάξη και

Νεότερη και σύγχρονη ιστορία: στη Γ' τάξη.

Τα θέματα της ιστορίας των κωφών είναι προτιμότερο να διδάσκονται στην ανακεφαλαίωση της σχετικής ενότητας της γενικής ιστορίας. Παραδείγματος χάριν, το κεφάλαιο για τις απαρχές της εκπαίδευσης των κωφών είναι σκόπιμο να διδαχθεί στην ανακεφαλαίωση της ενότητας του Διαφωτισμού.

Οπωσδήποτε το πρόγραμμα εισάγεται ως πιλοτικό στα σχολεία των κωφών και ο τρόπος διδασκαλίας των προτεινομένων διδακτικών ενότητων καθώς και οι ενδεικτικές δραστηριότητες μπορεί να προσαρμοσθούν από τους εκπαιδευτικούς στις υπάρχουσες ανάγκες και δυνατότητες.

8.7. Αρχές, μεθοδολογία, στρατηγικές, υλικά

Ο βασικός τρόπος προσέγγισης του διδακτικού αυτού αντικειμένου είναι *βιωματικός* και *διερευνητικός*. Οι δραστηριότητες αποσκοπούν στην συνειδητοποίηση των μαθητών ως *υποκειμένων* της ιστορίας (Φρέιρε 1977, Paden and Humphries 1988). Οι μαθητές ενθαρρύνονται να αποκτήσουν την ικανότητα να διακρίνουν το ιστορικό γίνεσθαι μέσα στην καθημερινότητα. Να αποκτήσουν τη δεξιότητα να χρησιμοποιούν βασικά γνωστικά και ερευνητικά εργαλεία της ιστορίας, με απλό και αποτελεσματικό τρόπο. Να διακρίνουν σχέσεις, αλληλεπιδράσεις, αιτίες και συνέπειες. Ο βιωματικός χαρακτήρας του μαθήματος διευκολύνει την απόκτηση τέτοιων δεξιοτήτων, οι οποίες μπορούν να αξιοποιηθούν και για την καλή επίδοση στο μάθημα της γενικής ιστορίας, στο οποίο οι επιδόσεις των κωφών μαθητών δεν είναι κατά τις έρευνες ιδιαίτερα ικανοποιητικές.

Βασική πηγή ανατοφοδότησης για τη διδασκαλία του μαθήματος είναι η κοινότητα των κωφών. Πολλές από τις στρατηγικές που χρησιμοποιούνται έρχονται από την επιστημονική γνώση και εμπειρία για την «προφορική ιστορία». Είναι σημαντικό οι μαθητές να αποκτήσουν την ικανότητα να βρίσκουν και να χρησιμοποιούν τις πηγές από την κοινότητα για καλύτερη κατανόηση των θεμάτων που μελετούν.

Πολλές δραστηριότητες χρησιμοποιούν τέτοιο υλικό πολύ συχνά και συνιστάται οι μαθητές να αποκτούν άνεση στην συγκέντρωση και μελέτη του. Είναι χρήσιμο να γνωρίζουν από ποιους, πώς και με ποιους στόχους θα παίρνουν συνεντεύξεις ή θα κάνουν αυθόρμητες συζητήσεις, τις οποίες θα βιντεοσκοπούν. Είναι απαραίτητο επίσης να αναζητούν και να χρησιμοποιούν με αποτελεσματικότητα υπάρχουσες πηγές, γραπτές ή βιντεοσκοπημένες. Αποκτούν έτσι ιστορικό κριτήριο, ενδιαφέρον και συνείδηση κοινοτική και εθνική.

Το συνολικό γνωστικό κέρδος είναι προφανές και συνδέεται άμεσα με τους στόχους της εκπαίδευσης των κωφών.

Γλώσσα διδασκαλίας είναι η νοηματική και η γραπτή ελληνική και κρίνεται σκόπιμο το μάθημα να διδάσκεται από εκπαιδευτικό που συνδέεται με την κοινότητα των κωφών.

8.8. Διδακτικό υλικό και εξοπλισμός

- Αίθουσα – εργαστήριο Ιστορίας εξοπλισμένο βιβλιοθήκη, βιντεοθήκη, τηλεόραση, βίντεο, βιντεοπροβολέα και κάμερα. Ο εξοπλισμός αυτός πρέπει να είναι απλός, εύχρηστος και με τεχνικές προδιαγραφές που θα επιτρέπουν στους μαθητές να χρησιμοποιούν, να συλλέγουν και να επεξεργάζονται πηγές και υλικά σχετικά με το μάθημα.
- Δίγλωσσο διδακτικό ηλεκτρονικό εγχειρίδιο του μαθήματος, συνοδευόμενο από λίο του δασκάλου και βιβλίο εργασιών του μαθητή.

8.9. Αναλυτικό πρόγραμμα της Ιστορίας της κοινότητας των κωφών για το Γυμνάσιο

ΤΑΞΗ Α΄

Στόχοι	Ενδεικτικές δραστηριότητες
Η αρχή του ανθρώπινου πολιτισμού. Η ιστορία	
<i>Η προϊστορία. Επικοινωνία και συνεργασία. Οι πρώτες γλώσσες των ανθρώπων.</i>	
Να εμβαθύνουν στην κατανόηση του περιεχομένου της ιστορίας	<p><i>Οι μαθητές συγκεντρώνουν πληροφορίες σχετικά με το περιεχόμενο και το λεξιλόγιο της Ιστορίας. Διασαφηνίζουν τις διαφορετικές σημασίες που έχει η λέξη ΙΣΤΟΡΙΑ στην καθημερινή και στην επιστημονική της χρήση.</i></p> <p><i>Μελετούν επίσης βασικές έννοιες του μαθήματος της ιστορίας: προϊστορία-πρωτοϊστορία-ιστορία, ιστορικές πηγές, ιστορικά πρόσωπα, ιστορικά γεγονότα, αιτίες-αποτελέσματα, ιστορικές συνθήκες, ιστορική εξέλιξη, τοπική ιστορία, κοινοτική ιστορία, ιστορία του πολιτισμού, ιστορικός χρόνος, συστήματα χρονολόγησης</i></p> <p><i>Φτιάχνουν ένα δίγλωσσο λεξικό με τις έννοιες αυτές.</i></p>
Να ευαισθητοποιηθούν σε θέματα σχετικά με την ιστορία των κωφών	<p><i>Ερευνούν αν τα σχολικά βιβλία τους, -της Ιστορίας ή άλλων μαθημάτων- αναφέρονται στην ιστορία των κωφών. Συζητούν, επισημαίνουν την απουσία σχετικών αναφορών.</i></p> <p><i>Εκφράζουν σκέψεις και συναισθήματα. Προσπαθούν να ερμηνεύσουν την απουσία πληροφοριών για τους κωφούς.</i></p> <p><i>Μελετούν τις ενότητες του βιβλίου της ιστορίας για να βρουν σε ποιες θα ταίριαζε να μπουν πληροφορίες για την ιστορία των κωφών:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • σε ενότητες για την οικονομική ζωή; • σε ενότητες που αναφέρονται σε πολεμικές συγκρούσεις; • σε κεφάλαια για την τέχνη, τον πολιτισμό ή την εκπαίδευση; • στις ενότητες που αναφέρονται στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων; • σε ενότητες που αναφέρονται στην επιστήμη και την τεχνολογία; <p><i>Τεκμηριώνουν τις υποθέσεις τους.</i></p>
Να συνειδητοποιήσουν τη διαχρονικότητα και τη συνέχεια της ανθρώπινης	<p><i>Συζητούν τα ερωτήματα: «Ποιες από τις δραστηριότητες των ανθρώπων μπορεί να έχουν ιδιαίτερη σημασία για το παρόν και για το μέλλον, ατομικό και συλλογικό;»</i></p> <p><i>«Ποιες από τις δικές μας δραστηριότητες μπορεί να έχουν ιδιαίτερη σημασία για το παρόν και για το μέλλον;»</i></p>

ιστορίας	<p>Γράφουν μια λίστα με δραστηριότητες και γεγονότα που κρίνουν ότι δεν έχουν ιστορική αξία και άλλη μία με δραστηριότητες και γεγονότα που εκτιμούν ότι έχουν ιστορική σημασία.</p> <p>Διαβάζουν και μελετούν κείμενα που αναφέρονται στο περιεχόμενο της ιστορίας.</p> <p>Παρουσιάζουν τις απόψεις αυτές με δραματοποιημένο τρόπο στη νοηματική γλώσσα.</p> <p>(ελληνικά, νοηματική, εικαστικά, μαθηματικά, τεχνολογία, πληροφορική)</p>
<p>Να ευαισθητοποιηθούν με βιωματικό τρόπο σχετικά με τις πρώτες προσπάθειες των ανθρώπων να επικοινωνήσουν και να συνεργαστούν.</p> <p>Να προσεγγίσουν βιωματικά σχετικούς μύθους και να προσπαθήσουν να τους ερμηνεύσουν</p>	<p>Οι μαθητές αναζητούν υλικό που αναφέρεται στην αυγή του ανθρώπινου πολιτισμού.</p> <p>Επιλέγουν και συζητούν διεξοδικά τις πληροφορίες που αναφέρονται στις προσπάθειες των ανθρώπων για συνεργασία και επικοινωνία.</p> <p>Επιλέγουν χαρακτηριστικά θέματα και τα αναπαριστούν με δρώμενα.</p> <p>Αναζητούν υλικό και πληροφορίες για τη δημιουργία των γλωσσών.</p> <p>Μελετούν κείμενα που αναφέρονται στην υπόθεση ότι οι πρώτες ανθρώπινες γλώσσες ήταν οι νοηματικές.</p> <p>Συζητούν την υπόθεση και διατυπώνουν τις δικές τους απόψεις με επιχειρήματα.</p> <p>Συζητούν και εντοπίζουν τις διαφορές μεταξύ γλώσσας και εξωγλωσσικής επικοινωνίας.</p> <p>Μελετούν εικαστικές απεικονίσεις για την προϊστορία και αναπαριστούν συζητήσεις των προϊστορικών ανθρώπων.</p> <p>Συζητούν και καταγράφουν πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα που είχε για τους προϊστορικούς ανθρώπους η επικοινωνία :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. με τις νοηματικές και 2. με τις ομιλούμενες γλώσσες <p>Διερευνούν το ερώτημα «Γιατί οι άνθρωποι επέλεξαν τις ομιλούμενες γλώσσες;»</p> <p>Διατυπώνουν συμπεράσματα και τα αιτιολογούν.</p> <p>Συζητούν την ιστορία της «Βαβέλ». Σχεδιάζουν κατά ομάδες και αναπαριστούν διαφορετικές εκδοχές του μύθου. Βγάζουν συμπεράσματα για το νόημα του μύθου και τα αιτιολογούν.</p> <p>(ελληνικά, νοηματική, λογοτεχνία, θέατρο, θρησκευτικά, εικαστικά, τεχνολογία)</p>
<p>Μύθοι, παραδόσεις και πληροφορίες για την ζωή των κωφών στην προχριστιανική αρχαιότητα</p>	
<p>Να μελετήσουν κριτικά μύθους, ιστορίες και παραδόσεις που αναφέρονται στους κωφούς</p> <p>Να μελετήσουν τις παλαιότερες ιστορικές και λογοτεχνικές αναφορές για τους κωφούς</p> <p>Να γνωρίσουν και να μελετή-</p>	<p>Συγκεντρώνουν μύθους και παραδόσεις από γραπτές και βιντεοσκοπημένες πηγές της κοινότητας των κωφών.</p> <p>Τις μελετούν και τις αναπαριστούν θεατρικά.</p> <p>Παρατηρούν τους χαρακτήρες και ερμηνεύουν το συμβολισμό τους.</p> <p>Διασκευάζουν τις ιστορίες και τις παρουσιάζουν στη νοηματική.</p> <p>Επιλέγουν κλασσικές ιστορίες από τον Όμηρο, τον Αίσωπο και το Λουκιανό και τις δραματοποιούν αντικαθιστώντας ακούντες ήρωες με κωφούς</p> <p>Μελετούν τη λέξη «Κωφός», όπως παρουσιάζεται στην αρχαιοελληνική γραμματεία</p> <p>Συζητούν το γεγονός ότι στην ιστορία και τη γραμματεία υπάρχουν λίγες αναφορές για τη ζωή των κωφών. Προτείνουν πιθανές αιτίες για το γεγονός αυτό.</p> <p>Διαβάζουν και συζητούν τα αποσπάσματα από τους Έλληνες κλασσικούς που ανα-</p>

<p>σους απόψεις της κλασσικής Ελλάδας για τους κωφούς</p>	<p>φέρονται στους κωφούς. Μεταφράζουν στην νεοελληνική και στη νοηματική το απόσπασμα από το έργο του Πλάτωνα «Κρατύλος» που αναφέρεται στους κωφούς. Το παρουσιάζουν στο σχολείο δραματοποιημένο. Συζητούν το θέμα με τους μαθητές των άλλων τάξεων.</p> <p>Γράφουν μια ιστορία για τη ζωή ενός κωφού παιδιού στην αρχαία Αθήνα. Δραματοποιούν την ιστορία και την παρουσιάζουν στο σχολείο. Γράφουν μια ιστορία για τη ζωή ενός κωφού παιδιού στην αρχαία Σπάρτη. Δραματοποιούν την ιστορία και την παρουσιάζουν στο σχολείο. Φτιάχνουν ένα «δρώμενο φαντασίας»: οι ήρωες των δύο προηγούμενων ιστοριών ταξιδεύουν στο χρόνο και επισκέπτονται το σχολείο τους; αναπαριστούν μια αυθόρμητη συζήτησή τους με τους «επισκέπτες» από την κλασσική Ελλάδα.</p> <p>Μελετούν τον πολιτικό θεσμό της δημοκρατίας στην αρχαία Αθήνα. Οργανώνουν με άλλες τάξεις αναπαράσταση της συζήτησης ενός θέματος στην «Εκκλησία του Δήμου» (στη νοηματική γλώσσα). Επιλέγουν να συζητήσουν ένα θέμα σχετικό με τα πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα των κατοίκων της Αθήνας. Μοιράζονται ρόλους αγορητών. Ψηφίζουν και καταγράφουν το ψήφισμα σε πάπυρο και σε κασέτα στη νοηματική.</p> <p>Μελετούν τον «Υπέρ του Αδυνάτου» λόγο του Λυσία. Βάζουν στη θέση του Αδυνάτου έναν κωφό κατηγορούμενο και αναπαριστούν θεατρικά την απολογία του στη νοηματική γλώσσα.</p> <p>Συζητούν τις απόψεις του Αριστοτέλη για τους κωφούς. Γράφουν «Ένα γράμμα προς τον Αριστοτέλη», όπου διατυπώνουν τις δικές τους απόψεις για το ίδιο θέμα χρησιμοποιώντας επιχειρήματα.</p> <p>(ελληνικά, νοηματική, λογοτεχνία, θέατρο, θρησκευτικά, εικαστικά, τεχνολογία)</p>
<p>Οι κωφοί στην ελληνιστική, ρωμαϊκή και πρωτοχριστιανική εποχή</p>	
<p>Να κατανοήσουν τις ιστορικές συνθήκες των περιόδων αυτών και να ερευνήσουν τις πιθανές συνέπειες στη ζωή των κωφών</p> <p>Να παρατηρήσουν ομοιότητες και διαφορές στην αντιμετώπιση των κωφών από πολιτισμό σε πολιτισμό</p>	<p>Οι μαθητές ζωγραφίζουν το «χάρτη του κόσμου» α)της ελληνιστικής και β)της ρωμαϊκής εποχής και παρατηρούν ομοιότητες και διαφορές</p> <p>Παρατηρούν στο χάρτη τα ελληνιστικά κέντρα και σημειώνουν τα σπουδαιότερα. Επιλέγουν ένα από αυτά και φτιάχνουν μια φανταστική ιστορία με ήρωες μια μικρή παρέα κωφών της εποχής εκείνης: πώς συναντήθηκαν; ποια είναι η καταγωγή τους; πώς επικοινωνούν μεταξύ τους και με τους ακούοντες; ποια είναι τα νοηματικά τους ονόματα; πώς ζουν; ποια είναι τα όνειρά τους;</p> <p>Οι μαθητές υποδύονται τα πρόσωπα της ιστορίας και παρουσιάζουν ένα δρώμενο με βάση αυτά που μαθαίνουν για την ελληνιστική εποχή στα αντίστοιχα κεφάλαια της γενικής ιστορίας.</p> <p>Μελετούν από την Αγία Γραφή την ιστορία της θεραπείας του κωφού από τον Ιησού. Δραματοποιούν έναν φανταστικό διάλογο του κωφού με τον Ιησού. Αναζητούν πληροφορίες για το Σωματείο των κωφών με το όνομα «Εφαθθά». Σκιαγραφούν τον κωφό της Αγίας Γραφής και τον αντιπαραβάλλουν με τα μέλη των σωματείων των κωφών στην εποχή μας. Καταγράφουν τις σκέψεις τους.</p> <p>Οι μαθητές προσπαθούν να φανταστούν και να περιγράψουν τον τρόπο ζωής των κωφών στην αρχαία Ρώμη.</p>

	<p>Μελετούν στην ιστορία τον τρόπο ζωής των Ρωμαίων, τις ιδέες τους, το δίκαιο και την καθημερινή ζωή.</p> <p>Παίρνουν μια φανταστική συνέντευξη από έναν κωφό κάτοικο της αρχαίας Ρώμης και καταγράφουν τις ερωτήσεις τους και τις απαντήσεις του.</p> <p>Ζωγραφίζουν το «πορτραίτο» του και του δίνουν λατινικό και νοηματικό όνομα.</p> <p>Γράφουν σε ποια κοινωνική τάξη ανήκε και ποιες ήταν οι ασχολίες του. Ζωγραφίζουν και τα μέλη της οικογένειάς του. Γράφουν τα ονόματά τους στα λατινικά. Γράφουν τις ηλικίες τους με λατινικούς αριθμούς.</p> <p>Διατυπώνουν υποθέσεις για τον τρόπο επικοινωνίας σ' αυτήν την οικογένεια.</p> <p>Προσδιορίζουν τον αιώνα, χρονολογούν με το ρωμαϊκό τρόπο και προσδιορίζουν την μορφή του πολιτεύματος κατά την περίοδο εκείνη (δημοκρατία ή μοναρχία)</p> <p>Αποδίδουν το λατινικό αλφάβητο στο ελληνικό δακτυλικό αλφάβητο.</p> <p>(ελληνικά, λογοτεχνία, θέατρο, θρησκευτικά, εικαστικά, τεχνολογία)</p>
--	---

ΤΑΞΗ Β'

Οι κωφοί το μεσαίωνα (στη Δύση και το Βυζάντιο)	
<p>Να ερευνήσουν τον τρόπο με τον οποίον οι συνθήκες της ζωής και οι αντιλήψεις των ανθρώπων του Μεσαίωνα επέδρασαν στη ζωή των κωφών, στην Βυζαντινή Ανατολή</p>	<p>Οι μαθητές φιλοτεχνούν έναν ιστορικό χάρτη του μεσαιωνικού κόσμου. Συμπεριλαμβάνουν στο χάρτη τον Ανατολικό και τον Δυτικό κόσμο. Συγκεντρώνουν απεικονίσεις και εικαστικό υλικό της εποχής και φτιάχνουν ένα άλμπουμ. Μετατρέπουν σε αφίσες κάποιες εικόνες από το υλικό αυτό και τις αναρτούν στην τάξη.</p> <p>Ζωγραφίζουν κατά ομάδες σκηνές από την καθημερινή ζωή των μεσαιωνικών ανθρώπων.</p> <p>Φτιάχνουν έναν χρονολογικό πίνακα με τα σημαντικότερα γεγονότα της εποχής.</p> <p>Αναπαριστούν το δείπνο μιας οικογένειας με κωφό μέλος στην Κωνσταντινούπολη. Συζητούν τους τρόπους επικοινωνίας σ' αυτήν την οικογένεια.</p> <p>Καταγράφουν τα θέματα που συζητούν και τις συνήθειές τους.</p> <p>Φτιάχνουν μια λίστα με τις απόψεις και τα πιστεύω των βυζαντινών, βγάζοντας συμπεράσματα από τα ιστορικά γεγονότα της εποχής.</p> <p>Μελετούν πηγές για τις απόψεις/στάσεις των Βυζαντινών προς τους κωφούς.</p> <p>Φτιάχνουν μια ιστορία με μια παρέα κωφών που ζουν στην Κωνσταντινούπολη. Τους δίνουν βαπτιστικά και νοηματικά ονόματα. Ορίζουν στο χάρτη την πόλη και την επαρχία της καταγωγής καθενός.</p> <p>Αναπαριστούν σκηνές από τη ζωή τους: δικές τους συναντήσεις και συζητήσεις, συνδιαλλαγές τους με άλλους κατοίκους της πόλης.</p> <p>Αναπαριστούν στιγμές από την βυζαντινή ιστορία και τον τρόπο που τις ζει η παρέα των κωφών:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Συγκρούσεις στον Ιππόδρομο- η «στάση του νίκαια» • Μια πυρκαγιά στην πόλη • Ένας απ' αυτούς έχει αναλάβει να φτιάξει κάποια από τα ψηφιδωτά στην καινούργια εκκλησία της Αγίας Σοφίας και περιγράφει στους φίλους του το έργο. • Πληροφορούνται για μια πολιορκία της πόλης <p>Μελετούν πηγές για τις απόψεις/στάσεις των Βυζαντινών προς τους κωφούς.</p> <p>Οι μαθητές μελετούν κείμενα της εποχής που αναφέρονται στην «χριστιανική φι-</p>

<p>και στην καθολική Δύση</p>	<p><i>Λανθρωπία». Συζητούν και διατυπώνουν τις σκέψεις τους. (Γλώσσα, Μελέτη περιβάλλοντος, Λογοτεχνία, θέατρο, Θρησκευτικά, εικαστικά, τεχνολογία)</i></p> <p><i>Οι μαθητές μελετούν πηγές για τη ζωή των ανθρώπων στη μεσαιωνική Ευρώπη. Γράφουν μια φανταστική ιστορία για μια ομάδα διασκεδαστών (πχ ένα τσίρκο, ή μια ομάδα μίμων ή ταχυδακτυλουργών) που περιδιαβαίνουν ιστορικές μεσαιωνικές πόλεις της Δύσης. Η ομάδα αποτελείται από κωφούς και ακούοντες καλλιτέχνες που συνδέονται με συγγενικούς δεσμούς. Μεταδίδουν την τέχνη τους από γενιά σε γενιά και συνεχίζουν την παράδοση αυτή περιδιαβαίνοντας την Ευρώπη μέσα στους μεσαιωνικούς αιώνες.</i></p> <p><i>Οι μαθητές αναπαριστούν σκηνές από τις παραστάσεις τους αλλά και τις περιπέτειες που ζουν στα ταξίδια τους στις χώρες και το χρόνο:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Συναπαντήματα με τα γερμανικά φύλα</i> • <i>Παράσταση στην αυλή του Καρλομάγνου</i> • <i>Επιδημίες και λιμοί</i> • <i>Επίσκεψη στο Βατικανό</i> • <i>Φιλοξενία και παραστάσεις σε φεουδαρχικούς πύργους</i> • <i>Περιοδεία στην αραβοκρατούμενη Ισπανία και γνωριμία με τον αραβικό πολιτισμό</i> • <i>Συναπάντημα με τους Σταυροφόρους</i> • <i>Συντροφιά με τους Σταυροφόρους στην Κωνσταντινούπολη και συμμετοχή στην Άλωση της το 2004</i> • <i>Συνάντηση με μια συντροφιά γελωτοποιών του Βυζαντινού παλατιού δυο αιώνες αργότερα. Ζουν την Άλωση του 1453 και φεύγουν μαζί με τους βυζαντινούς συναδέλφους τους για τη Βενετία.</i> • <i>Η απόπειρα του Σουλτάνου να καταλάβει τη Βιέννη</i> <p><i>Οι μαθητές σχολιάζουν και ζουν τα γεγονότα αυτά 'με τα μάτια των κωφών' Φτιάχνουν τα σκηνικά και τα κουστούμια της κάθε παράστασης με βάση γραπτές και εικαστικές πηγές της εποχής.</i></p> <p><i>(ελληνικά, λογοτεχνία, θέατρο, θρησκευτικά, εικαστικά, τεχνολογία)</i></p>
<p>Οι κωφοί στην Αναγέννηση (1400-1600)</p>	
<p>Να κατανοήσουν το περιεχόμενο της Αναγέννησης και την πολιτισμική της σημασία</p> <p>Να κατανοήσουν την επίδραση της απελευθέρωση των μεσαιωνικών ανθρώπων</p>	<p><i>Οι μαθητές μελετούν την ιστορία της Αναγέννησης και φτιάχνουν ένα πανώ – κολλάζ, στο οποίο ενσωματώνουν εικαστικό και πληροφοριακό υλικό από την εποχή.</i></p> <p><i>Βλέπουν σχετικές ακουστικές βιντοεταινίες με διερμηνέα.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν μια δική τους βιντεοταινία για την Αναγέννηση στη νοηματική γλώσσα.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν έναν χάρτη με τα κέντρα της Αναγέννησης.</i></p> <p><i>Επισκέπτονται σχετικούς δικτυακούς τόπους.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν ένα δρώμενο με έναν κωφό που διηγείται την εμπειρία του από τη ζωή του στην αναγεννησιακή Φλωρεντία. Οι μαθητές παίρνουν «συνέντευξη» και τον ρωτούν για τις καινούργιες ιδέες των ανθρώπων της εποχής του και αν αυτές επηρέαζον τη δική του ζωή.</i></p> <p><i>Μελετούν αναζητώντας πληροφορίες για τα μοναστήρια των Βενεδικτίνων μοναχών και το σύστημα της επικοινωνίας τους.</i></p> <p><i>Αναζητούν τις συνθήκες που δημιούργησαν αυτό το σύστημα επικοινωνίας.</i></p> <p><i>Καταγράφουν το πιθανό περιεχόμενο του λεξιλογίου τους και κάνουν μια φανταστική απόδοσή του στο νοηματικό σύστημα του μοναχικού τάγματος.</i></p>

<p>Να συνδέσουν την Αναγέννηση με τις πρώτες απόπειρες της εκπαίδευσης των κωφών</p> <p>Να μελετήσουν τα επιτεύγματα της εποχής της Αναγέννησης</p>	<p><i>Μελετούν πηγές και φτιάχνουν τις βιογραφίες :</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Του El Mudo 2. Του Pablo Bonet 3. Τα Pedro Ponce de Leon <p><i>Αναπαριστούν τον τρόπο διδασκαλίας του Pedro Ponce de Leon. Παίρνουν «συνέντευξη» από έναν κωφό μαθητή του.</i></p> <p><i>Αναπαριστούν τον τρόπο διδασκαλίας του Pablo Bonet. Παίρνουν «συνέντευξη» από έναν κωφό μαθητή του.</i></p> <p><i>Γράφουν και σκηνοθετούν μια «Επίσκεψη στο τυπογραφείο του Γουτεμβέργιου». Αναπαριστούν τη συνάντησή τους με έναν κωφό που είναι βοηθός του. Συζητούν μαζί του λεπτομέρειες για την καινούργια ανακάλυψη. Κάνουν προβλέψεις για το ρόλο που μπορεί να παίξει η τυπογραφία στην ιστορία των κωφών.</i></p> <p><i>Αντιπαραβάλλουν τις προβλέψεις τους με τις πραγματικές εξελίξεις και διατυπώνουν τα συμπεράσματά τους γραπτώς.</i></p> <p><i>Καλούν έναν κωφό επαγγελματία στο χώρο των εκδόσεων να τους μιλήσει για την ιστορία των κωφών τυπογράφων στην Ελλάδα.</i></p> <p><i>Συζητούν για τα θρησκευτικά μεταρρυθμιστικά κινήματα της εποχής.</i></p> <p><i>Κάνουν μια ανασκόπηση στον τρόπο που ο χριστιανισμός και τα χριστιανικά δόγματα αντιμετώπισαν τους κωφούς.</i></p> <p><i>Συζητούν για το περιεχόμενο και τις συνέπειες της χριστιανικής φιλανθρωπίας κατά την νεότερη και τη σύγχρονη ιστορία</i></p> <p><i>Μελετούν τα υπερπόντια ταξίδια της εποχής και συζητούν αν και πώς επηρέασαν τη ζωή των κωφών.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν λεπτομερείς χάρτες των ανακαλύψεων.</i></p> <p><i>Μελετούν πηγές για την ιστορία των ινδιάνων και το νοηματικό σύστημα επικοινωνίας που χρησιμοποιούσαν.</i></p> <p><i>Συνοψίζουν τα ιστορικά γεγονότα του 15^{ου}, 16^{ου} και 17^{ου} αιώνα με χάρτες και χρονολογικούς πίνακες. Συνδέουν με τους προηγούμενους και τους επόμενους αιώνες. (ελληνικά, λογοτεχνία, θέατρο, θρησκευτικά, εικαστικά, τεχνολογία)</i></p>
---	--

Γ' ΤΑΞΗ

<p>Οι κωφοί στη νεότερη και σύγχρονη ιστορία</p>	
	<p><i>Οι μαθητές μελετούν τη γενική ιστορία και φτιάχνουν έναν χρονολογικό πίνακα με τα σημαντικότερα γεγονότα του 17^{ου} έως και τον 21^ο αιώνα.</i></p> <p><i>Συζητούν για την επίδρασή τους στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων.</i></p> <p><i>Μελετούν, συζητούν και καταγράφουν τις συνθήκες της νεώτερης ιστορίας, που θεωρούν ότι επηρέασαν ευνοϊκά τη ζωή των κωφών. Αναφέρουν παραδείγματα.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν λίστες με τα θέματα που απασχολούσαν τους ανθρώπους στην πορεία των αιώνων αυτών. Εντοπίζουν ποια από τα θέματα αυτά εξακολουθούν να απασχολούν τους ανθρώπους τον 21^ο αιώνα. Διερευνούν τα θέματα που απασχολούσαν τους κωφούς παλιότερα έως σήμερα, ερευνώντας σχετικές πηγές.</i></p> <p><i>Σχεδιάζουν χάρτες του ευρωπαϊκού χώρου, όπως διαμορφωνόταν σε κάθε φάση.</i></p>

	<p>Με βάση την ιστορία χρωματίζουν τις «ισχυρές» περιοχές του κόσμου σε κάθε περίοδο. Τοποθετούν στο χάρτη τα παλιά και τα αναπτυσσόμενα αστικά κέντρα κάθε εποχής.</p> <p>Μελετούν τις διαδικασίες ανάπτυξης των μεγαλουπόλεων και τις συνθήκες της ζωής σ' αυτές κατά την νεότερη και σύγχρονη ιστορία.</p> <p>Συλλέγουν εικόνες της εποχής, τις επεξεργάζονται εικαστικά και οργανώνουν έκθεση, που περιλαμβάνει ποικίλα εκθέματα για την εποχή.</p> <p>Φτιάχνουν πανώ (με ζωγραφική, σχέδια, σλόγκαν κλπ):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Για την εποχή του Διαφωτισμού 2. Για τη Γαλλική επανάσταση και τις παράλληλες κινήσεις στην Ευρώπη 3. Για τα κινήματα του 20^{ου} αιώνα <p>Συγκεντρώνουν μικρές φράσεις από τις διακηρύξεις και τα άλλα κείμενα για τα παραπάνω κινήματα. Τις γράφουν ηλεκτρονικά και τις αναρτούν στην τάξη. Συζητούν πάνω σ' αυτές και τσεκάρουν όσες θεωρούν ότι επηρέασαν τη ζωή των κωφών. Αιτιολογούν τις απόψεις τους</p> <p>Αναπαριστούν θεατρικά φανταστικές συνομιλίες κωφών σε κάποιες από τις παραπάνω εποχές. Καταγράφουν τη θεματολογία και τα χαρακτηριστικά της γλώσσας που χρησιμοποιούν.</p> <p>Παρακολουθούν με διερμηνέα ταινίες που αναφέρονται στην περίοδο.</p> <p>Φτιάχνουν ένα θεατρικό έργο με ήρωες μια οικογένεια κωφών στην βιομηχανική Αγγλία.</p> <p>Διασκευάζουν και παρουσιάζουν θεατρικά τους «'Αθλιους» του Ουγκώ ορίζοντας ως κωφό ένα ακούον κεντρικό πρόσωπο του έργου</p> <p>Συγκεντρώνουν αφίσες και κασέτες από τα κινήματα του 20^{ου} αιώνα</p> <p>Φτιάχνουν μια φανταστική « Διακήρυξη των δικαιωμάτων των κωφών» την εποχή του Διαφωτισμού ή της γαλλικής επανάστασης</p> <p>Βρίσκουν κείμενα από την παγκόσμια ομοσπονδία των κωφών που αναφέρονται σε κοινωνικά και πολιτικά αιτήματα των κωφών</p> <p>(ελληνικά, νοηματική, λογοτεχνία, θέατρο, θρησκευτικά, εικαστικά, τεχνολογία)</p>
Η εκπαίδευση των κωφών από τον 17^ο έως τον 20^ο αιώνα	
<p>Να μελετήσουν διεξοδικά και να κατανοήσουν την πρόοδο που σημειώθηκε κατά τους αιώνες αυτούς στη ζωή και την εκπαίδευση των κωφών</p> <p>Να μελετήσουν τη ζωή και το έργο των πρωτοπόρων της εκπαίδευσης των κωφών</p>	<p>Οι μαθητές αναζητούν πληροφορίες για τα πρώτα βήματα στην εκπαίδευση των κωφών και τα πρώτα σχολεία κωφών στον κόσμο.</p> <p>Ερευνούν τις προσπάθειες των προδρόμων: μελετούν βιβλία για τη ζωή και τη δράση του Pedro Ponce de Leon και συζητούν για την εποχή του.</p> <p>Σημειώνουν τις περιοχές στις οποίες, σύμφωνα με στοιχεία, εμφανίζονται οι πρώτες προσπάθειες εκπαίδευσης των κωφών.</p> <p>Καταγράφουν τα πνευματικά κινήματα της νεότερης ιστορίας που ενθάρρυναν την γνώση, την εκπαίδευση και την πνευματική ελευθερία.</p> <p>Βρίσκουν πληροφορίες για την εκπαίδευση των κωφών στην Αγγλία και τη Γαλλία τον 17^ο, 18^ο και 19^ο αιώνα.</p> <p>Βρίσκουν γκραβούρες της εποχής και κάνουν πόστερ για την τάξη τους</p> <p>Ψάχνουν σε εγκυκλοπαίδειες το ονόματα και τις βιογραφίες των πρωτοπόρων της εκπαίδευσης των κωφών και φιλοτεχνούν αφίσες που τις αναρτούν στην τάξη.</p> <p>Διαβάζουν τη βιογραφία του Abbe de L' Erree και την μεταφράζουν στην ελληνική νοηματική γλώσσα</p> <p>Διαβάζουν τη βιογραφία του Sam Heinicke και την μεταφράζουν στην ελληνική νοηματική γλώσσα.</p>

<p>Να γνωρίσουν τους σημαντικούς σταθμούς στην ιστορία της εκπαίδευσης των κωφών</p>	<p><i>Συγκεντρώνουν πληροφορίες για τις μεθόδους που χρησιμοποιούσαν οι πρώτοι παιδαγωγοί των κωφών.</i></p> <p><i>Συζητούν γι αυτές.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν μικρές ιστορίες για τη ζωή των πρώτων εγγράμματων κωφών στην ιστορία.</i></p> <p><i>Συζητούν το ερώτημα «Γιατί χρειάστηκε να περιμένουν τόσο πολύ οι κωφοί για να βελτιώσουν τη ζωή τους;»</i></p> <p><i>Απαντούν στην ερώτηση με βάση τις γνώσεις τους από τη γενική ιστορία και γράφουν ένα κείμενο για το θέμα.</i></p> <p><i>Παρατηρούν σε χάρτες της εποχής τον ελλαδικό χώρο και με βάση την γενική ελληνική ιστορία της περιόδου φτιάχνουν μια σύντομη αφήγηση για τη ζωή ενός κωφού την εποχή της τουρκοκρατίας.</i></p> <p><i>Δραματοποιούν την ιστορία και την παρουσιάζουν στη γιορτή της 25^{ης} Μαρτίου</i></p> <p><i>Βλέπουν βιντεοκασέτες για το εκπαιδευτικό ίδρυμα Gallaudet. Φτιάχνουν ένα άλμπουμ με πληροφορίες και φωτογραφίες για το σχολείο και τον ιδρυτή του.</i></p> <p><i>Συγκεντρώνουν πληροφορίες για τους προβληματισμούς του 19^{ου} αιώνα σχετικά με την νοηματική. Καταγράφουν πληροφορίες για το Συνέδριο του Μιλάνου.</i></p> <p><i>Αναπαριστούν θεατρικά ομιλίες που παρουσιάστηκαν σ' αυτό.</i></p> <p><i>Οργανώνουν μια αντιπαραθετική συζήτηση για την απόφαση του συνεδρίου.</i></p> <p><i>Καταγράφουν τις συνέπειες της απόφασης αυτής.</i></p> <p><i>Συγκεντρώνουν συστηματικά πληροφορίες για την εκπαίδευση των κωφών στον 20^ο αιώνα στην Ελλάδα και στον κόσμο από σχετικά βιβλία και περιοδικά.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν σχετικούς πίνακες και γραφήματα και παρουσιάζουν μια ομιλία στη νοηματική γλώσσα</i></p> <p><i>Οργανώνουν μια εβδομάδα για την εκπαίδευση. Εκθέτουν υλικά, κάνουν εργαστήρια με καλεσμένους συμμαθητές από την Ελλάδα και άλλες χώρες και συζητήσεις με καλεσμένους, ειδικούς της εκπαίδευσης.</i></p> <p><i>Επεξεργάζονται τα συμπεράσματά τους και εκδίδουν ένα έντυπο για την εκπαίδευση των κωφών.</i></p> <p><i>(ελληνικά, νοηματική, λογοτεχνία, θέατρο, θρησκευτικά, εικαστικά, τεχνολογία)</i></p>
<p>Η ανάπτυξη των κοινοτήτων των κωφών</p>	
<p>Να κατανοήσουν την έννοια της κοινότητας των κωφών</p> <p>Να αντιληφθούν τον τρόπο και τους λόγους της δημιουργίας των κοινοτήτων των κωφών</p>	<p><i>Οι μαθητές με βάση τα προηγούμενα μαθήματα της γενικής ιστορίας φτιάχνουν έναν χάρτη των μεγάλων πόλεων του κόσμου που δημιουργήθηκαν μετά τη βιομηχανική επανάσταση</i></p> <p><i>Οργανώνουν μια συζήτηση με θέμα:</i></p> <p><i>«Για ποιους λόγους οι κωφοί του 19^{ου} αιώνα πχ βρίσκονταν συχνά μαζί σε μια μεγάλη πόλη, πχ το Λονδίνο;» Γράφουν τα συμπεράσματά τους σε μια αφίσα και την αναρτούν στην τάξη.</i></p> <p><i>Αναλαμβάνουν να παίξουν ένα θεατρικό στο οποίο υποδύονται ρόλους κωφών σε μια συνάντησή τους την εποχή εκείνη. Καταγράφουν τα θέματα που μπορεί να συζητούσαν.</i></p> <p><i>Προσπαθούν να αποδώσουν στη γαλλική νοηματική του 19^{ου} αιώνα έννοιες όπως ΚΩΦΟΣ, ΘΕΟΣ, ΔΙΚΑΙΩΜΑ, ΔΟΥΛΕΙΑ, ΦΙΛΙΑ, ΑΓΑΠΗ, ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, ΙΣΟΤΗΤΑ, ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ. Προσπαθούν να κάνουν το ίδιο με την αγγλική ή την αμερικάνικη</i></p>

	<p>νοηματική γλώσσα</p> <p>(Νοηματική, τεχνολογία, εικαστικά, θέατρο, κοινωνική και πολιτική αγωγή)</p>
<p>Να γνωρίσουν περισσότερο την ιστορία των κοινοτήτων των κωφών στον κόσμο</p>	<p>Μελετούν υλικό σχετικά με τις κοινότητες των κωφών στην εποχή μας, σε διάφορες χώρες.</p> <p>Μελετούν υλικό που έχουν συλλέξει σε προηγούμενες τάξεις για να φτιάξουν ένα κείμενο για την ιστορία των κοινοτήτων των κωφών</p> <p>Καταγράφουν τα θέματα που απασχολούν τις κοινότητες των κωφών και τα αντίστοιχα αιτήματά τους.</p> <p>Μελετούν πηγές και συγκεντρώνουν πληροφορίες για τη δομή και τη λειτουργία των κοινοτήτων των κωφών:</p> <p>Ποιοι είναι μέλη της κοινότητας;</p> <p>Ποια στοιχεία ενώνουν τα μέλη των κοινοτήτων;</p> <p>Ποιες είναι οι οργανώσεις τους;</p> <p>Ποιες είναι οι δραστηριότητές τους;</p> <p>Ποια θέματα τους απασχολούν και ποια είναι τα αντίστοιχα αιτήματά τους;</p>
<p>καθώς και την ελληνική κοινότητα των κωφών</p>	<p>Συμμετέχουν σε μια δραστηριότητα της κοινότητας των κωφών και καταγράφουν τις παρατηρήσεις τους.</p> <p>Στέλνουν επιστολή στην ομοσπονδία των κωφών και ζητούν το ετήσιο πρόγραμμα των δραστηριοτήτων της. Συζητούν πάνω σ' αυτό. Κατατάσσουν τις δραστηριότητες σε κατηγορίες ως προς το περιεχόμενό τους.</p> <p>Παίρνουν συνέντευξη από τον πρόεδρο ή κάποιο μέλος της Ομοσπονδίας Κωφών Ελλάδος και καταγράφουν τα σπουδαιότερα σημεία. Επιμελούνται το κείμενο και το δημοσιεύουν στο έντυπο της κοινότητας των κωφών.</p> <p>Φτιάχνουν λίστες με τις τοπικές, εθνικές και διεθνείς οργανώσεις των κωφών. Βρίσκουν τις διευθύνσεις τους και τα ονόματα των προέδρων τους.</p> <p>Γράφουν επιστολές στις παραπάνω οργανώσεις ζητώντας πληροφορίες για τον τρόπο που δημιουργήθηκαν και για τη δράση τους. Οι απαντήσεις χρησιμοποιούνται για μεγαλύτερη επεξεργασία του θέματος</p> <p>Καλούν κάποιους από τους ηγέτες των οργανώσεων να επισκεφθούν το σχολείο και να μιλήσουν στους μαθητές.</p> <p>Βρίσκουν σε ποιες οργανώσεις κωφών ανήκουν οι κωφοί που είναι στο σχολείο τους.</p> <p>(Νοηματική, τεχνολογία, εικαστικά, θέατρο, κοινωνική και πολιτική αγωγή)</p>
<p>Η ιστορία της νοηματικής γλώσσας</p>	
<p>Να κατανοήσουν την αξία της νοηματικής γλώσσας</p>	<p>Οι μαθητές συγκεντρώνουν βιντεοκασέτες, λεξικά, αλφάβητα, αφίσες, κλπ από διάφορες νοηματικές γλώσσες και τις μελετούν.</p> <p>Συγκεντρώνουν απόψεις των κωφών για τη νοηματική γλώσσα (γραπτές) και τις κάνουν αφίσες για την τάξη τους. Καλούν τους συγγραφείς για να συζητήσουν.</p> <p>Συγκεντρώνουν επίσης βιντεοσκοπημένα αποσπάσματα για το ίδιο θέμα, τα μελετούν και τα συζητούν.</p>
<p>Να γνωρίσουν τις προσπάθειες για την αναγνώρισή της</p>	<p>Εκθέτουν το υλικό αυτό σε ειδική εκδήλωση του σχολείου, στην οποία γίνεται συζήτηση για τη σημασία που έχει η νοηματική γλώσσα.</p> <p>Καταγράφουν τα συμπεράσματά τους</p> <p>Φτιάχνουν μια βιντεοκασέτα με θέμα «Η αξία της νοηματικής» και την προβάλ-</p>

<p>Να κατανοήσουν τη σημασία της επιστημονικής έρευνας για την επίλυση ζητημάτων που αφορούν τις ανάγκες και τα αιτήματα των ανθρώπων</p>	<p><i>Λοιπόν στις άλλες τάξεις του σχολείου.</i></p> <p><i>Μελετούν κασέτες και βιβλία που αναφέρονται στην πρώτη επιστημονική έρευνα της νοηματικής γλώσσας.</i></p> <p><i>Μελετούν πηγές για την πρώτη έρευνα της νοηματικής γλώσσας και κάνουν μια παρουσίαση για τη ζωή και το έργο του W. Stockoe.</i></p> <p><i>Καταγράφουν τα βασικά σημεία της έρευνάς του.</i></p> <p><i>Μελετούν και καταγράφουν τα αποτελέσματα της έρευνας του Stockoe.</i></p> <p><i>Κάνουν ένα θεατρικό δρώμενο για τις πρώτες αντιδράσεις από την επιστημονική έρευνα της νοηματικής γλώσσας των ΗΠΑ.</i></p>
<p>Να κατανοήσουν τη σημασία της εφαρμογής των επιστημονικών γνώσεων</p>	<p><i>Μελετούν σε γραπτές πηγές της ιστορίας των κωφών θέματα σχετικά με τις έρευνες των νοηματικών γλώσσών. Ενδεικτικά ερωτήματα: «Ποιοι ήταν οι συνεχιστές των ερευνών του Stockoe; Σε ποιες χώρες; Ποιες οι κοινωνικές και εκπαιδευτικές συνέπειες;»</i></p> <p><i>Καταγράφουν τα αποτελέσματα που είχαν οι έρευνες της νοηματικής στη ζωή των κωφών. Γράφουν χρονολογικούς πίνακες για τα αποτελέσματα αυτά σε διάφορες χώρες.</i></p>
<p>Να γνωρίσουν τη σημασία της αναγνώρισης της νοηματικής γλώσσας στη ζωή των κωφών</p>	<p><i>Ενδεικτικά θέματα:</i></p> <p><i>Α. Πότε αναγνωρίστηκε η νοηματική ως επίσημη γλώσσα των κωφών σε διάφορες χώρες, σε ποιες χώρες δεν αναγνωρίστηκε ακόμη, πότε αναγνωρίστηκε στην Ελλάδα κλπ.</i></p> <p><i>Β. Πότε και πώς άρχισε η αξιοποίηση της νοηματικής γλώσσας στην εκπαίδευση των κωφών, σε ποιες χώρες, με ποιους τρόπους, ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζονται, ποιες είναι οι συνέπειες αυτής της αλλαγής σύμφωνα με ερευνητικά δεδομένα από διάφορες χώρες κλπ</i></p> <p><i>Γ. Πότε αναγνωρίστηκε νομικά το δικαίωμα των κωφών στη διερμηνεία και στη χρήση διερμηνέως νοηματικής γλώσσας</i></p> <p><i>Δ. Πότε εφαρμόστηκε το δικαίωμα των κωφών για ισότιμη πρόσβαση στην ενημέρωση και πώς, πότε καθιερώθηκαν δελτία ειδήσεων στην νοηματική γλώσσα, πότε άρχισε να εφαρμόζεται ο υποτιτλισμός των τηλεοπτικών προγραμμάτων κλπ</i></p> <p><i>Συζητούν τα αποτελέσματα της έρευνας των νοηματικών γλωσσών στην εκπαίδευση των κωφών.</i></p> <p><i>Μελετούν διεξοδικά πληροφορίες για την εφαρμογή δίγλωσσων εκπαιδευτικών προγραμμάτων στην εκπαίδευση των κωφών.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν έναν χάρτη με τα δίγλωσσα εκπαιδευτικά προγράμματα και σχολεία για κωφούς που λειτουργούν στον κόσμο.</i></p>
<p>Να γνωρίσουν τις προσπάθειες για την αναγνώριση της ελληνικής νοηματικής γλώσσας</p>	<p><i>Συγκεντρώνουν πληροφορίες για την έρευνα και την αναγνώριση της νοηματικής γλώσσας στην Ελλάδα.</i></p> <p><i>Καλούν ερευνητές της ελληνικής νοηματικής γλώσσα και συζητούν μαζί τους θέματα που τους ενδιαφέρουν.</i></p> <p><i>Μελετούν βιντεοσκοπημένο υλικό από τα πρώτα δελτία ειδήσεων στην ελληνική νοηματική γλώσσα έως τις σημερινές εκπομπές. Καταγράφουν τη θεματολογία και τα γεγονότα που παρουσιάστηκαν στα δελτία σε χρονολογική σειρά.</i></p> <p><i>(Νοηματική, τεχνολογία, εικαστικά, θέατρο, κοινωνική και πολιτική αγωγή)</i></p>

Τέχνες και πολιτισμός των κωφών	
Να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στην κουλτούρα των κωφών	<p><i>Οι μαθητές αναζητούν σε λεξικά και άλλες πηγές πληροφορίες για να ορίσουν την έννοια της κουλτούρας και δίνουν έναν ορισμό της κουλτούρας αποδεκτό από όλους τους μαθητές.</i></p> <p><i>Συζητούν την έννοια πολιτισμός και τη συγκρίνουν με την έννοια της κουλτούρας.</i></p> <p><i>Συζητούν τα βασικά στοιχεία που είναι κοινά στους ανθρώπους με διάφορες κουλτούρες</i></p> <p><i>Παρατηρούν τις διαφορετικές κουλτούρες μέσα στην Κοινότητα των κωφών και καλούν στην τάξη κωφούς από διαφορετικές εθνικές ή φυλετικές ομάδες να μιλήσουν για την κουλτούρα τους.</i></p> <p><i>Οργανώνουν ένα πολυπολιτισμικό πανηγύρι με παιχνίδια, φαγητό, ενδυμασία και χειροτεχνίες από διαφορετικές κουλτούρες</i></p> <p><i>Παρατηρούν, μελετούν και προσδιορίζουν τις γλώσσες που μιλιούνται από διαφορετικές οικογένειες κωφών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα</i></p> <p><i>Συζητούν τις ομοιότητες και διαφορές στην οικογενειακή ζωή ατόμων από διαφορετικές κουλτούρες.</i></p> <p><i>Κάθε μαθητής γράφει και ζωγραφίζει ένα βιβλίο για την πολιτισμική κληρονομιά της οικογένειάς του και βρίσκει πληροφορίες από γονείς και παππούδες.</i></p> <p><i>Οι μαθητές γράφουν ομαδικά ένα σενάριο για την πολιτισμική ποικιλομορφία</i></p> <p><i>Οργανώνουν μια Ημέρα Πολιτισμικής ευαισθητοποίησης για να συζητήσουν την Κουλτούρα των Κωφών.</i></p> <p><i>Συζητούν για τους αποτελεσματικούς τρόπους αλληλεπίδρασης ατόμων από διαφορετικές Κουλτούρες.</i></p> <p>(Νοηματική, τεχνολογία, εικαστικά, θέατρο, κοινωνική και πολιτική αγωγή)</p>
Να αναγνωρίσουν την καλλιτεχνική δημιουργία των Κωφών Καλλιτεχνών	<p><i>Αναζητούν Κωφούς Καλλιτέχνες (παλαιότερους και σύγχρονους) και περιγράφουν την ποικιλομορφία στην καλλιτεχνική τους δημιουργία (ζωγραφική, γλυπτική, φωτογραφία, σκάλισμα στο ξύλο, αγγειοπλαστική, τέχνη, θέατρο κλπ)</i></p> <p><i>Περιγράφουν τα χαρακτηριστικά που έχει προσδώσει στο καλλιτεχνικό τους έργο η εμπειρία τους ως κωφών ή ως μέλη οικογενειών με κωφά μέλη. Πχ η τέχνη που εκφράζει την εμπειρία ενός ακούοντα καλλιτέχνη ως παιδί κωφών γονέων ή ενός κωφού καλλιτέχνη με θέματα που σχετίζονται ή δεν σχετίζονται με την κώφωση.</i></p> <p><i>Αναπτύσσουν καλλιτεχνικές δεξιότητες, δημιουργώντας τέχνη από την εμπειρία τους ως κωφοί</i></p> <p>(Νοηματική, τεχνολογία, εικαστικά, θέατρο, κοινωνική και πολιτική αγωγή)</p> <p><i>Οργανώνουν μια σχολική γιορτή σε συνεργασία με μέλη της κοινότητας των κωφών.</i></p> <p><i>Οργανώνουν έναν διαγωνισμό με ιστορίες, ποιήματα και ανέκδοτα στη νοηματική και καλούν μέλη της κοινότητας να συμμετέχουν.</i></p> <p>(Νοηματική, τεχνολογία, εικαστικά, θέατρο, κοινωνική και πολιτική αγωγή)</p>

Η τεχνολογική ανάπτυξη	
	<p>Οι μαθητές αξιοποιούν το μάθημα της τεχνολογίας για να μελετήσουν διεξοδικά τη χρήση της τεχνολογίας από τους κωφούς και ιδιαίτερα της υποστηρικτικής τεχνολογίας.</p> <p>Οργανώνουν μια συζήτηση και καταγράφουν τα οφέλη των κωφών από την τεχνολογία.</p> <p>Παρατηρούν τη χρήση της τεχνολογίας και ύστερα από συζήτηση καταγράφουν πιθανές σκέψεις και αμφιβολίες για την επίδραση της τεχνολογίας στη ζωή των κωφών.</p> <p>Εργάζονται ομαδικά πάνω σε κρίσιμα θέματα της τεχνολογίας:</p> <p>Πώς θα βελτιώσουμε τη δυνατότητα πρόσβασης στην χρήσιμη τεχνολογία; πώς θα αναπτύξουμε την απαραίτητη τεχνογνωσία;</p> <p>Πώς θα μειώσουμε το κόστος; Ποιες πηγές υπάρχουν; πώς θα αποκτήσουμε πρόσβαση σ' αυτές;</p> <p>Πώς θα κάνουμε την τεχνολογία κατάλληλη για τις ανάγκες μας;</p> <p>Πώς θα εξασφαλίσουμε φιλική, οικολογική και χωρίς ρίσκο τεχνολογία;</p> <p>(Νοηματική, τεχνολογία, εικαστικά, θέατρο, κοινωνική και πολιτική αγωγή)</p>
Η εκπαίδευση των κωφών στην Ελλάδα	
	<p>Μελετούν την ελληνική ιστορία του 19^{ου} και του 20^{ου} αιώνα και καταγράφουν τα σημαντικότερα γεγονότα. Συζητούν κατά ομάδες αν και πώς αυτά τα γεγονότα έχουν επηρεάσει τη ζωή των κωφών.</p> <p>Αναζητούν γραπτές πηγές για την ιστορία των κωφών στην Ελλάδα τον 20^ο αιώνα</p> <p>Το σχολείο οργανώνει μια συνάντηση με καλεσμένους από την κοινότητα των κωφών, που δίνουν πληροφορίες στους μαθητές για τις αλλαγές που έζησαν οι κωφοί τους δύο τελευταίους αιώνες και ιδιαίτερα μετά το 1960.</p> <p>Οι μαθητές κρατούν σημειώσεις και συζητούν απορίες και σκέψεις τους.</p> <p>Βιντεοσκοπούν τη συνάντηση και τη συζήτηση.</p> <p>Με βάση αυτό το υλικό φτιάχνουν ένα πανώ-κολλάζ με τα σημαντικότερα γεγονότα της ελληνικής κοινότητας των κωφών τα τελευταία 100 χρόνια.</p> <p>Αναζητούν φωτογραφίες και πληροφορίες για το πρώτο σχολείο κωφών στην Ελλάδα.</p> <p>Κάνουν εργασία για τους πρωτοπόρους παιδαγωγούς της εκπαίδευσης των κωφών.</p> <p>Μελετούν στην ελληνική ιστορία τις συνθήκες της περιόδου μετά την Μικρασιατική καταστροφή.</p> <p>Συζητούν τη συγκυρία της ίδρυσης του πρώτου σχολείου κωφών με την εγκατάσταση των μικρασιατών προσφύγων στην Ελλάδα.</p> <p>Συνθέτουν και παρουσιάζουν ένα θεατρικό δρώμενο με πρωταγωνιστές μαθητές του πρώτου σχολείου κωφών</p> <p>Μελετούν την ελληνική ιστορία της περιόδου μετά την μικρασιατική καταστροφή έως τη δεκαετία του '60.</p> <p>Φτιάχνουν έναν χρονολογικό πίνακα με τα σημαντικότερα γεγονότα της περιόδου και τον αναρτούν στην τάξη. Φτιάχνουν έναν χρονολογικό χάρτη με τα γεγονότα της παγκόσμιας ιστορίας την αντίστοιχη εποχή.</p> <p>Μελετούν και συγκεντρώνουν πληροφορίες για την εκπαίδευση των κωφών αυ-</p>

	<p><i>τήν την περίοδο. Καταγράφουν τα σημαντικότερα γεγονότα με τις χρονολογίες τους Ενημερώνουν με τα στοιχεία αυτά τον χρονολογικό πίνακα της ιστορίας της περιόδου. (Νοηματική, τεχνολογία, εικαστικά, θέατρο, κοινωνική και πολιτική αγωγή)</i></p> <p><i>Οι μαθητές συγκεντρώνουν πληροφοριακό υλικό για τις σχολικές μονάδες κωφών στην Ελλάδα και τον κόσμο. Χρησιμοποιούν επίσης τις σχετικές εργασίες που είχαν κάνει σε προηγούμενες τάξεις οι ίδιοι ή άλλοι συμμαθητές τους. Επεξεργάζονται και ενοποιούν τις πληροφορίες. Παρατηρούν τις πιθανές αλλαγές που έγιναν στο μεταξύ. Εντοπίζουν κενά και διευκρινίζουν πιθανές απορίες. Φτιάχνουν κατά ομάδες:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> <i>1. Πίνακα με γραφήματα των σχολικών μονάδων κατά βαθμίδα και κατηγορία (ειδικά, σχολεία, σχολεία-οικοτροφεία, ειδικές τάξεις)</i> <i>2. Χάρτη της Ελλάδας με σχολικές και άλλες μονάδες που αφορούν τους κωφούς</i> <i>3. Ένα πληροφοριακό φυλλάδιο για την εκπαίδευση των κωφών στην Ελλάδα</i> <p><i>Οι μαθητές σχεδιάζουν και πραγματοποιούν μια μικρή «έρευνα» για την εκπαίδευση των κωφών. Φτιάχνουν ένα γραπτό ερωτηματολόγιο σχετικά με κάποιο θέμα που κρίνουν σημαντικό και το στέλνουν σε όλα τα σχολεία των κωφών για συμπλήρωση. Συγκεντρώνουν και επεξεργάζονται τις απαντήσεις. Βγάζουν τα συμπεράσματά τους. Καλούν εκπροσώπους των μαθητικών κοινοτήτων από τα σχολεία που συμμετείχαν στην έρευνα για να παρουσιάσουν τα συμπεράσματα. Καλούν στη συνάντηση εκπροσώπους της τοπικής κοινωνίας, της εκπαίδευσης, των κωφών, των γονέων, του υπουργείου κλπ Μετά τη συνάντηση συζητούν κατά ομάδες και φτιάχνουν ένα κείμενο με τις απόψεις τους για την εκπαίδευση που το στέλνουν σε άτομα και φορείς που έχουν σχέση με την εκπαίδευσή τους. (νοηματική, ελληνικά, τεχνολογία, εικαστικά, θέατρο, κοινωνική και πολιτική αγωγή)</i></p>
<p><i>Ο παγκόσμιος χάρτης της εκπαίδευσης των κωφών</i></p>	
	<p><i>Οι μαθητές συγκεντρώνουν και συμπληρώνουν πληροφορίες για την πορεία της εκπαίδευσης των κωφών κατά τον 20^ο αιώνα. Μελετούν φυλλάδια και βιντεοκασέτες από σχολεία κωφών σε άλλες χώρες. Εντοπίζουν και καταγράφουν ομοιότητες και διαφορές σε σχέση με την ελληνική εκπαίδευση των κωφών Σχεδιάζουν την καθιέρωση τακτικών επαφών με σχολεία κωφών άλλων χωρών. Συζητούν τις δυνατότητες που έχουν:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <i>• με παραδοσιακή αλληλογραφία σε κοινή γραπτή γλώσσα</i> <i>• με, ηλεκτρονική αλληλογραφία</i> <i>• με κινητή τηλεφωνία</i> <i>• με βιντεοκασέτες στη νοηματική</i> <i>• με DVD (στη νοηματική)</i> <i>• με οπτική τηλεδιάσκεψη</i> <i>• με ταξίδια</i> <p><i>Εφαρμόζουν τους τρόπους αυτούς στην επικοινωνία τους με τα σχολεία και εντοπίζουν τις ιδιαίτερες δυνατότητες και πλεονεκτήματα αλλά και τις δυσκολίες που έχει το κάθε ένα.</i></p>

	<p><i>Γράφουν τα συμπεράσματά τους.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν έναν «Οδηγό Επικοινωνιακής τεχνολογίας» στη νοηματική και τον στέλνουν σε άλλα σχολεία.</i></p> <p><i>Συζητούν πώς η εξέλιξη της τεχνολογίας επηρέασε την ιστορία των κωφών και ιδιαίτερα της εκπαίδευσής τους.</i></p> <p><i>Εγκαινιάζουν σχέσεις «Αδελφοποίησης» με κάποιο σχολείο και οργανώνουν αμοιβαία φιλοξενία στις χώρες τους.</i></p> <p><i>Συγκεντρώνουν πληροφορίες για τη ζωή των κωφών αποφοίτων των σχολείων παλιότερα: τι έκαναν μετά το σχολείο; πόσοι πήγαιναν στο πανεπιστήμιο; έβρισκαν δουλειά; τι δουλειές έκαναν; τι δικαιώματα είχαν;</i></p> <p><i>πώς ήταν οι ζωές τους;</i></p> <p><i>Συγκεντρώνουν στοιχεία για τη ζωή των σημερινών αποφοίτων και τα αντιπαραβάλλουν με τα παλιότερα.</i></p> <p><i>Διατυπώνουν τα συμπεράσματά τους</i></p> <p><i>Συγκεντρώνουν πληροφορίες για τα ζητήματα αιχμής της εκπαίδευσης των κωφών στην Ελλάδα και τον κόσμο και οργανώνουν μια έκθεση με σχετικά υλικά, παρουσιάσεις, ομιλίες και συζητήσεις</i></p> <p>(Νοηματική, ελληνικά, τεχνολογία, εικαστικά, θέατρο, κοινωνική και πολιτική αγωγή)</p>
--	---

Οι νέες δυνατότητες, τα διλήμματα και οι προοπτικές για τον 21^ο αιώνα

<p>Να μελετήσουν τις τωρινές ιστορικές εξελίξεις και τις συνέπειές τους στη ζωή των κωφών</p> <p>Να γνωρίσουν τις σημερινές ανάγκες των κωφών</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν ότι οι άνθρωποι ορίζουμε την ιστορία μας</p>	<p><i>Μελετούν τα ζητήματα που οι διεθνείς οργανισμοί ορίζουν ως σημεία- κλειδιά για το μέλλον (ειρήνη και συνεργασία μεταξύ των ανθρώπων, φροντίδα για το περιβάλλον, περιορισμός της κατανάλωσης, ισότητα ευκαιριών για όλους τους ανθρώπους, λογική χρήση της τεχνολογίας, μείωση του χάσματος μεταξύ αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών)</i></p> <p><i>Ορίζουν με ποιον ακριβώς τρόπο αυτά τα ζητήματα αφορούν και τους κωφούς. Δίνουν παραδείγματα.</i></p> <p><i>Βρίσκουν στο Διαδίκτυο κείμενα από την ελληνική και την παγκόσμια ομοσπονδία κωφών, που αναφέρονται στους στόχους τους.</i></p> <p><i>Επιμελούνται τους στόχους εικαστικά και φτιάχνουν αφίσες που τις μοιράζουν στη γειτονιά και σε επίσημους φορείς.</i></p> <p><i>Επεξεργάζονται κατά ομάδες το παραπάνω υλικό από τις οργανώσεις των κωφών μαζί με άλλες πηγές που συγκεντρώνουν και καταγράφουν τα ζωτικά ζητήματα που απασχολούν τους κωφούς.</i></p> <p><i>Κατηγοριοποιούν τα θέματα σε τομείς. Ενδεικτική κατάταξη:</i></p> <p><i>Εκπαίδευση</i></p> <p><i>Εργασία</i></p> <p><i>Συμμετοχική κοινωνία</i></p> <p><i>Πλήρης αποδοχή και υποστήριξη στα ατομικά δικαιώματα (γλώσσα, ταυτότητα, κουλτούρα, πλήρης πρόσβαση στην πληροφορία και την ενημέρωση, δικαίωμα αυτοπροσδιορισμού)</i></p> <p><i>Ερευνούν κάθε τομέα χωριστά και με βάση τις πηγές καταγράφουν τα σημερινά προβλήματα και τις δυσκολίες. Συζητούν και ορίζουν τα επόμενα βήματα.</i></p> <p><i>Φτιάχνουν έναν χάρτη για τους στόχους των επόμενων χρόνων. Εντοπίζουν τις πιθανές δυσκολίες για την πραγματοποίηση των στόχων.</i></p>
---	--

Καλούν από την κοινότητα των κωφών έμπειρα μέλη σε κάθε τομέα πχ: έμπειρους κωφούς συνδικαλιστές, κωφούς που έχουν εργασθεί αποτελεσματικά σε θέματα κοινωνικών δικαιωμάτων, εμψυχωτές, κωφούς που εργάζονται αποτελεσματικά στην ενημέρωση για υποστηρικτική χρήση τεχνολογίας, πρωτοπόρους στον τομέα της εκπαίδευσης κλπ και συζητούν μαζί τους.

Συζητούν μαζί τους για τις προοπτικές. Εντοπίζουν κρίσιμα ζητήματα όπως:

- η συμμετοχική εκπαίδευση*
- τα γλωσσικά δικαιώματα των 'μικρών' ομάδων*
- τα κοχλιακά εμφυτεύματα*
- η γενετική τεχνολογία*
- η πρόσβαση στην κοινωνία της πληροφορίας*
- η συμμετοχική κοινωνία*

Οργανώνουν βιωματικά εργαστήρια για τα παραπάνω θέματα.

Εργάζονται εικαστικά, θεατρικά και λογοτεχνικά με αφορμή τα θέματα αυτά.

Διατυπώνουν σκέψεις και προτάσεις. Ορίζουν και καταγράφουν τις θέσεις τους.

Οργανώνουν έκθεση ανοιχτή στο κοινό.

Φτιάχνουν ένα κείμενο με τίτλο «Ο κόσμος το 2020. Δέκα προτάσεις για να είμαστε περισσότερο ώριμοι ». Καταγράφουν δικούς τους στόχους, που θα συμβάλλουν στο καλύτερο μέλλον.

(Νοηματική, τεχνολογία, εικαστικά, θέατρο, κοινωνική και πολιτική αγωγή)

9. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ

9.1. Εισαγωγή

Σχετικές έρευνες έχουν δείξει ότι μεταβλητές όπως το φύλο, ο βαθμός ακουστικής απώλειας και ο τύπος της εκπαιδευτικής δομής δεν έχουν θετική συσχέτιση με τη χαμηλή απόδοση των κωφών παιδιών στα μαθηματικά. Αντιθέτως, οι περισσότερες έρευνες και μελέτες επισημαίνουν ότι η γλωσσική ανάπτυξη αποτελεί τον πυρήνα των δυσκολιών που έχουν τα κωφά παιδιά στο μάθημα των μαθηματικών (Gregory, 1998).

- Γιατί είναι σημαντικό για τους μαθητές με προβλήματα ακοής να σχηματίζουν και να αναπτύσσουν, όσο γίνεται πιο ολοκληρωμένα, τις έννοιες των μαθηματικών;
- Ποιες είναι οι γλωσσικές δυσκολίες που επηρεάζουν αρνητικά την απόδοση των κωφών παιδιών στα μαθηματικά;
- Ποιες παραμέτρους πρέπει να λαμβάνει υπόψη του ο εκπαιδευτικός προκειμένου να βοηθήσει με έναν ολιστικό τρόπο το κωφό μαθητή του στα μαθηματικά;
- Μπορούμε να εφαρμόσουμε κάποια μεθοδολογία, ώστε να ενισχύονται οι μηχανισμοί αντίληψης των κωφών παιδιών μέσω επιπέδων κατανόησης στα μαθηματικά;

9.2. Γιατί μαθηματικά;

Έρευνες και μελέτες, έχουν δείξει ότι η ανάπτυξη και δόμηση μαθηματικών εννοιών ευνοεί την ανάπτυξη ικανοτήτων. Επισημαίνονται οι εξής πέντε περιοχές ανάπτυξης βασικών ικανοτήτων:

α) οπτικές ικανότητες, όπου σύμφωνα με αυτές οι μαθητές θα μπορούν να χτίσουν έναν αντιληπτικό χάρτη (conceptual map) του «περιβάλλειν» και «περιβάλλεσθαι»

β) λεκτικές ικανότητες (λεξιλόγιο, ορισμοί, διατύπωση)

γ) σχεδιαστικές ικανότητες (χαρτογράφηση του χώρου μέσω σχεδίων ή διαγραμμάτων)

δ) λογικές ικανότητες (ανάλυση και σύνθεση) και

ε) εφαρμοσμένες ικανότητες (πρακτικές εφαρμογές στην καθημερινή ζωή)

Παράλληλα, έχει επισημανθεί ότι η κατανόηση και δόμηση μαθηματικών εννοιών, ιδιαίτερα εκείνων της γεωμετρίας, αποτελεί βασικό εφόδιο για τους εξής λόγους:

α) στο καθημερινό μας λεξιλόγιο περιέχονται πολλοί μαθηματικοί όροι όπως για παράδειγμα, παράλληλες ή κάθετες γραμμές, ευθείες, τετραγωνικό ή κυκλικό οικοδόμημα, εκφράσεις όπως «στρίψε δεξιά ή αριστερά σε αυτή τη γωνία», ή περιγραφές αντικειμένων όπως «το τραπέζι είναι ορθογώνιο ή τετραγωνικό» ή «τα πλακάκια του πατώματος είναι τετράγωνα» κ.α.

β) στην ανάγνωση χαρτών χρησιμοποιούνται αρκετοί μαθηματικοί όροι και σύμβολα όπως τελείες για αναγνώριση πόλεων, καμπύλες ή γραμμές για αναπαράσταση δρόμων, ευθύγραμμα τμήματα για αναπαράσταση πολιτικών συνόρων κ.α. και

γ) διευκολύνει την ανάπτυξη διαστηματικής αντίληψης/κατανόησης του χώρου (spatial apprehension), πράγμα πολύ χρήσιμο για τους κωφούς αφού η νοηματική γλώσσα χαρακτη-

ρίζεται ως οργανωμένη οπτικο-χωρική γλώσσα (visually-spatially-organised language) (Gregory, 1998).

Τα παραπάνω δικαιολογούν τη σπουδαιότητα της κατανόησης και καλλιέργειας βασικών μαθηματικών εννοιών, ειδικότερα στα παιδιά με σοβαρά προβλήματα ακοής, μια και η «τοπολογία» της νοηματικής γλώσσας φαίνεται να έχει συγγένεια με την «τοπολογία» των μαθηματικών, αφού η πρώτη, μεταφέρει πληροφορίες σχετικά με μέγεθος, τοποθεσία, χωρικές διαστάσεις και αιτιακές σχέσεις, πράγματα που είναι εντελώς οικεία στη δεύτερη.

9.3. Γλωσσικές δυσκολίες

Αναφέρουμε επιγραμματικά τις δυσκολίες και τις ελλείψεις που εμφανίζονται στην εκπαίδευση των κωφών παιδιών σχετικά με το γνωστικό αντικείμενο των μαθηματικών:

- Εμφανίζεται έλλειψη στις προμαθηματικές έννοιες. Οι ακούοντες λαμβάνουν μια απειρία ακουστικών μηνυμάτων της καθημερινότητας όπου συνεχώς διαχέονται φράσεις που ενέχουν μαθηματικές έννοιες (όπως επισημάνθηκε και παραπάνω), ενώ οι κωφοί όχι.
- Υπάρχει δυσκολία κατανόησης συνδέσμων και άλλων λειτουργικών λέξεων, η οποία μεταφερόμενη στη γλώσσα των μαθηματικών σημαίνει δυσκολία κατανόησης λογικών σχέσεων της πραγματικότητας (π.χ. εάν.....τότε, τότε και μόνο τότε, άρα κλπ).
- Δεν έχει αποδοθεί ακόμη αποτελεσματικά όλη η μαθηματική συμβολογραφία στη νοηματική γλώσσα, με αποτέλεσμα να υπάρχει αρκετός αυτοσχεδιασμός στην απόδοσή τους και οι κωφοί πέραν του γεγονότος ότι πολύ πιθανά να μην έχουν κατανοήσει τη συγκεκριμένη μαθηματική έννοια, να μην μπορούν να επικοινωνήσουν και μεταξύ τους σε σχετικά ζητήματα μαθηματικών.
- Το φαινόμενο των ομόηχων λέξεων όταν αυτές αναγνωρίζονται με τη χειλεανάγνωση π.χ. (έξι-έκτη, ένα-εννιά-ενώ, κ.α.)
- Το φαινόμενο των λέξεων που έχουν διάφορα νοήματα. Για παράδειγμα, οξύ, βάση, διαφορά, τετράγωνο, κύβος κλπ.
- Μαθηματικοί τύποι και φόρμουλες που πιθανά αποτελούν «ακατανόητα σχήματα» για τα κωφά παιδιά

9.4. Δυσκολίες σε σύνθετες λειτουργίες

- Της σύγκρισης (comparison)
- Της διατήρησης της ύλης και του ποσού (conservation)
- Της διάταξης (seriation)

9.5. Μια ολιστική θεώρηση

Τα βασικά χαρακτηριστικά της απόκτησης μαθηματικών δομών, που αποτελούν άξονες προσανατολισμού για οποιαδήποτε εκπαιδευτική παρέμβαση στο χώρο των παιδιών με προβλήματα ακοής θα έπρεπε να επισημαίνονται και να υπερτονίζονται τόσο για την αναγκαιότητα διαφοροποίησης του αναλυτικού προγράμματος, όσο και για την αποτελεσματικότητα της εκπαιδευτικής παρέμβασης και τη διαδικασία της αξιολόγησης.

Οι ιδιαιτερότητες και η φύση των δυσκολιών, όπως παρουσιάστηκαν παραπάνω για τη σύνθεση των μαθηματικών εννοιών συνδέονται άμεσα με γλωσσικά, πολιτικά και πολιτισμικά

στοιχεία. Συνεπώς ένας εκπαιδευτικός θα πρέπει να θεωρεί ότι η καλλιέργεια της μαθηματικής αντίληψης στα κωφά παιδιά είναι πολυδιάστατη και εξαρτάται από τους εξής παράγοντες:

1. Ενεργητική συμμετοχή του κωφού παιδιού (καλή όραση, εστιασμένη προσοχή κλπ)
2. Αρτιότητα της νοηματικής του εκπαιδευτικού
3. Ο βαθμός της γλωσσικής δυσκολίας του μαθητή.
4. Η προϋπάρχουσα γνώση του κωφού παιδιού (τα ήδη υπάρχοντα γνωστικά δομήματά του).
5. Οι συνθήκες κάτω από τις οποίες λαμβάνει χώρα η εκπαιδευτική διαδικασία.

Τα παραπάνω σημεία δεν είναι μονοσήμαντα ορισμένα. Συνθέτουν όμως ένα πλαίσιο αναφοράς (perceptual context), το οποίο εξαρτάται από τους παραπάνω παράγοντες. Είναι απαραίτητο δε να βελτιώνονται και να καλλιεργούνται συστηματικά και οι έξι παραπάνω παράγοντες, προκειμένου να έχουμε τις σωστές αναπαραστάσεις των μαθηματικών εννοιών στα κωφά παιδιά. Αν η συνισταμένη είναι η ολοκληρωμένη σύνθεση (σύλληψη και κατανόηση) μιας μαθηματικής έννοιας, τότε τα παραπάνω έξι «στοιχεία» μπορούν να θεωρηθούν/ονομαστούν ως συνιστώσες, για ένα τέτοιο γνωστικό αποτέλεσμα.

9.6. Επίπεδα κατανόησης

Έχοντας υπόψη τις συνιστώσες της γνωστικής δομής για το σχηματισμό μιας μαθηματικής έννοιας, ο διδάσκων/ουσα, μπορεί συνεχώς να συνδέει το μάθημα των μαθηματικών με άλλα μαθήματα όπως της φυσικής αγωγής, της οδικής συμπεριφοράς, των εικαστικών, με πράγματα δηλαδή που συνδέονται άμεσα με την καθημερινότητα των κωφών παιδιών για να μην φαίνεται το μάθημα των μαθηματικών ασύνδετο και άσχετο με τη ζωή και δεν κινεί το ενδιαφέρον (πολυθεματική προσέγγιση).

Θα συνιστούσαμε στον εκπαιδευτικό να χρησιμοποιεί κάποια γενικότερη μεθοδολογία ως προς τη διδασκαλία των μαθηματικών και να προσπαθεί να διακρίνει τα επίπεδα κατανόησης των κωφών παιδιών. Ειδικότερα, αν οι γλωσσικές δυσκολίες που εμφανίζονται στα μαθηματικά μπορούσαν να επισημανθούν και να ταξινομηθούν σε κάποια επίπεδα κατανόησης (χωρίς να σημαίνει ότι αυτά τα επίπεδα δεν αλλάζουν ή δεν αλληλοκαλύπτονται), τότε ο εκπαιδευτικός θα μπορεί να οργανώσει το εξατομικευμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα (ΕΕΠ) του κωφού παιδιού, εστιάζοντας στα αδύνατα σημεία και θέτοντάς τα ως βραχυπρόθεσμους στόχους. Σύμφωνα με έρευνες που έχουν γίνει μια διάκριση επιπέδων κατανόησης θα μπορούσε να είναι η εξής:

Επίπεδο 0 – Αναγνώριση: Σε αυτό το επίπεδο ο μαθητής/τρια χρησιμοποιεί τυπικό μαθηματικό λεξιλόγιο χωρίς να κατανοεί τις έννοιες εις βάθος.

Επίπεδο 1 – Ανάλυση: Ο μαθητής/τρια ερευνά και ανακαλύπτει τις ιδιότητες ενός σχήματος (με τη χρήση οποιουδήποτε γεωμετρικού οργάνου) ή τις ιδιότητες μιας μαθηματικής έκφρασης. Η κάθε μία ιδιότητα εμφανίζεται ως ξεχωριστή «αλήθεια» και συνήθως δεν παρατηρείται συσχέτισή τους.

Επίπεδο 2 – Διάταξη: Ο μαθητής/τρια μέσω λογικών βημάτων συνδέει τις ιδιότητες των σχημάτων ή των μαθηματικών προτάσεων που έχει ανακαλύψει ο ίδιος, δίνοντας κάποιες εξηγήσεις. Θα πρέπει ο εκπαιδευτικός να ζητά κάθε φορά από το παιδί το «γιατί» και το «πώς» για να μπορέσει να καταλάβει τον τρόπο που έχει συνθέσει το κωφό παιδί το αντιληπτικό του πλαίσιο για τη συγκεκριμένη μαθηματική έννοια.

Επίπεδο 3 - Συμπερασματική Λογική: Αρχίζει και γίνεται περισσότερο σαφής στο μαθητή/τρια ο λόγος ύπαρξης και χρήσης αξιωμάτων και θεωρημάτων στα μαθηματικά. Για παράδειγμα, η χρήση κατάλληλου κριτηρίου ισότητας τριγώνου προκειμένου να αποδειχθούν ότι δύο τρίγωνα είναι ίσα.

Επίπεδο 4 - Μαθηματική Λογική: Το επίπεδο αυτό αφορά στην ανάλυση και σύνθεση λογικών προτάσεων και σχέσεων. Στο επίπεδο αυτό στοιχεία της μαθηματικής ανάλυσης κάνουν την εμφάνισή τους καθώς και οι εσωτερικές συνδέσεις μεταξύ τομέων στα μαθηματικά, όπως η Αναλυτική γεωμετρία με την Ευκλείδεια γεωμετρία.

Κάθε επίπεδο κατανόησης μπορεί να αναλυθεί σε πολλαπλά αναπτυξιακά επίπεδα. Όταν ο εκπαιδευτικός θέλει να διδάξει την αθροιστική ιδιότητα στους φυσικούς αριθμούς μπορεί να ακολουθήσει την ανάλυση έργου (task analysis) για να το πετύχει.

Για παράδειγμα:

Άθροισμα χρησιμοποιώντας τους πρώτους 5 αριθμούς

Σωστή χρήση και κατανόηση των συμβόλων της άθροισης και της ισότητας

Άθροισμα των πέντε πρώτων φυσικών αριθμών σε κατακόρυφη διάταξη

Άθροισμα των πέντε πρώτων φυσικών αριθμών σε οριζόντια διάταξη

Άθροισμα της επόμενης πεντάδας αριθμών (από 5 έως και το 10) κλπ

Έχοντας καθορίσει κάποια γενικά επίπεδα κατανόησης ο δάσκαλος/α, θα μπορεί να επέμβει και να βοηθήσει ουσιαστικότερα τους μαθητές και ειδικότερα εκείνους που έχουν σοβαρά προβλήματα ακοής. Παρόλα αυτά, πολλές φορές η κατανόηση από μέρος των παιδιών δεν ακολουθεί μια αυστηρή διατακτική ακολουθία. Αντιθέτως, παρουσιάζει συχνά παλινδρομήσεις από το ένα επίπεδο κατανόησης στο άλλο, πράγμα που έκανε πολλούς ερευνητές να ασκήσουν μία κριτική στην αυστηρή διάκριση που φαίνεται να έχουν τα επίπεδα κατανόησης στο παραπάνω μοντέλο. Για αυτό το λόγο πολλοί ερευνητές τονίζουν τη χρησιμότητα του διαλόγου μέσα στην τάξη ως μέσο για τη διαλεύκανση εννοιών και επιπέδων κατανόησης.

9.7. Ενδεικτικές Δραστηριότητες για τα μαθηματικά Δημοτικού

Αριθμοί και Πράξεις

Χρήση πραγματικών αντικειμένων (πχ κέρματα, φρούτα, μπαλίτσες, κάρτες, ξυλομπογιές, βώλοι κλπ) για την έννοια του συνόλου και την απαρίθμηση στοιχείων.

Καρτέλες, αριθμητήρια, ξυλάκια διαφορετικού μήκους για να πειραματιστούν τα παιδιά με την ταξινόμηση κατά αύξουσα και φθίνουσα σειρά, βαράκια διαφορετικού βάρους για να συσχετίζουν το αυξανόμενο βάρος με την αύξηση των αριθμών και αντιστρόφως

Με τα παραπάνω μπορεί ο κωφός μαθητής να προσεγγίσει τις έννοιες της πρόσθεσης και αφαίρεσης. Με τον πολλαπλασιασμό μπορεί για παράδειγμα να χρησιμοποιήσει την κίνηση. Πηγαίνει 3 φορές και τοποθετεί σε μια συγκεκριμένη θέση 2 πράγματα κάθε φορά. Γίνεται προσπάθεια της απόδοσης της λέξης φορές (3 φορές το 2) και διαχωρισμό της από την εννοιολογική της διάσταση στην καθημερινότητα.

Γεωμετρία

Πολλές λέξεις στη γεωμετρία είναι σύνθετες και κατά συνέπεια μπορούν να αποδοθούν νοηματικά σχετικά εύκολα, ανάλογα με το περιεχόμενό τους.

Ενδεικτικά αναφέρουμε:

- ισοσκελές (ίσα σκέλη) τρίγωνο,
- υποτείνουσα (υπό + τείνω, πλευρά απέναντι από την ορθή),
- σκαληνό (λοξό, πλευρές άνισες),
- ρητός αριθμός (αυτός που μπορεί να ειπωθεί),

- άρρητος (αυτός που δεν μπορεί να ειπωθεί),
- μιγαδικός (αυτός που αποτελείται από δύο διαφορετικά σύνολα αριθμών) κλπ

Θετικοί και αρνητικοί αριθμοί

Για να εξοικειωθούν τα κωφά παιδιά με τους θετικούς και αρνητικούς αριθμούς χρειάζεται παράλληλα να προσεγγίσουν τα θέματα αυτά βιωματικά μέσα από διάφορα παιχνίδια αλλά και με συμμετοχή ολόκληρου του σώματός τους. Για παράδειγμα βήματα μπροστά από μια γραμμή που θα ορίζεται ως γραμμή αναφοράς θα σημαίνει πρόσθεση, βήματα πίσω θα σημαίνει αφαίρεση. Ο αριθμός των βημάτων θα εκφράζει τον αριθμό αυτό καθαυτό. Όταν με το τέλος της πράξης θα βρίσκονται μπροστά από τη γραμμή αναφοράς, αυτό θα σημαίνει ότι το πρόσημο του αριθμού (αποτελέσματος) θα είναι θετικό και ο αριθμός των βημάτων θα ταυτίζεται με την απόλυτη τιμή του αριθμού κ.ο.κ.

Επισημάνση στην κατανόηση και απόδοση της μαθηματικής ορολογίας

Συνιστάται μια πιο ελκυστική παρουσίαση των μαθηματικών όρων με τη χρήση έγχρωμων κωδικοποιημένων σελίδων, έτσι ώστε με το ίδιο χρώμα να συνδέονται έννοιες, σύμβολα, λεξιλόγιο και ενδεικτικές δραστηριότητες.

Επίσης, για να αντιμετωπιστούν καλύτερα οι γλωσσικές δυσκολίες και οι ελλείψεις που εμφανίζονται στην εκπαίδευση των κωφών παιδιών (ειδικά με την κατανόηση των λογικών συνδέσμων) σχετικά με το γνωστικό αντικείμενο των μαθηματικών θα μπορούσε γίνει ο παρακάτω συνδυασμός κατά την εκπαιδευτική διαδικασία:

- Ο διδάσκων/ουσα αποδίδει νοηματικά μια μαθηματική σχέση και οι κωφοί μαθητές την αποδίδουν γραπτά και την εξηγούν.
- Ο διδάσκων/ουσα αποδίδει γραπτά μια μαθηματική σχέση και οι κωφοί μαθητές την αποδίδουν νοηματικά και την εξηγούν.
- Ο διδάσκων/ουσα περιγράφει μια μαθηματική σχέση (έννοια) εξηγώντας την και οι κωφοί μαθητές την ονοματίζουν (δίνουν την αντίστοιχη μαθηματική ορολογία ή σύνολο ορολογιών) και την αποδίδουν νοηματικά.

Τα παραπάνω αποτελούν φάσεις μιας κυκλικής διαδικασίας και περιλαμβάνουν όλους τους δυνατούς συνδυασμούς για τη διδασκαλία μιας μαθηματικής έννοιας. Με τον τρόπο αυτό μπορεί ο διδάσκων/ουσα να κατανοήσει μέχρι ποιο βαθμό τα κωφά παιδιά έχουν αντιληφθεί μια συγκεκριμένη μαθηματική έννοια και να διαμορφώσει κατάλληλα το εξατομικευμένο εκπαιδευτικό τους πρόγραμμα

Σύμφωνα με έρευνες που καταγράφονται στο "The Curriculum and the hearing impaired students. Theoretical and Practical Considerations, 1987) η διαδικασία του project θεωρείται πολύ βοηθητική ιδιαίτερα για τα κωφά παιδιά, γιατί συνδυάζει και συσχετίζει άμεσα τη θεωρία με την εφαρμογή.

Επίσης θεωρείται πολύ χρήσιμη η εντατική ενασχόληση και άσκηση με τις μαθηματικές έννοιες καθώς και η ενασχόλησή τους με υπολογιστικά προγράμματα.

9.8. Συμπέρασμα

Θεωρούμε ότι τα επίπεδα κατανόησης αποτελούν ένα καλό εργαλείο πρώτης αξιολόγησης στη χαρτογράφηση της μαθηματικής αντίληψης των κωφών μαθητών. Επίσης είναι καλό να γνωρίζει ο εκπαιδευτικός ότι δεν είναι απλή υπόθεση το να καταλάβει ένα κωφό παιδί μαθηματικά όταν εξαρτάται από παράγοντες όπως η προσοχή, η όραση, η κίνηση, η στάση, οι γλωσσικές δυσκολίες, η προϋπάρχουσα γνώση και οι συνθήκες (έχουν αναφερθεί και παραπάνω διεξοδικότερα).

Η εκπαιδευτική έρευνα δεν είναι τόσο εκτενής στον πληθυσμό των κωφών μαθητών όσον αφορά τους τρόπους προσέγγισης και τις στρατηγικές που εφαρμόζουν προκειμένου να αναγνωρίσουν και να κατακτήσουν κάποια μαθηματική έννοια. Κατά συνέπεια η παρέμβαση από το εκπαιδευτικό προσωπικό γίνεται καθαρά εμπειρικά χωρίς να έχει κάποια επιστημονική βάση. Το μοντέλο των επιπέδων κατανόησης μπορεί να λειτουργήσει ως αξιόπιστο εργαλείο - χωρίς όμως αυτό να σημαίνει πως είναι πανάκεια για τα προβλήματα που παρουσιάζονται στην εκπαίδευση-, λαμβάνοντας τον κάθε μαθητή ως ξεχωριστή πραγματικότητα και προσαρμόζοντας πάνω στις ανάγκες του ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα υποστήριξης και παρέμβασης.

10. ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΣΤΗΝ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ο σκοπός της διδασκαλίας των Φυσικών Επιστημών εντάσσεται στους γενικούς σκοπούς της εκπαίδευσης. Για την αρμονική ένταξη του ατόμου στην κοινωνία είναι αναγκαία η διαμόρφωση της προσωπικότητάς του, για την ανάπτυξη της οποίας απαιτείται ανεξάρτητη σκέψη, αγάπη για εργασία, ανάπτυξη κριτικού πνεύματος, ικανότητα επικοινωνίας και συνεργασίας με άλλα άτομα ή ομάδες. Ακόμα είναι αναγκαία η απόκτηση αυτοεκτίμησης και αυτοπεποίθησης, η καλλιέργεια δεξιοτήτων, η ικανότητα χρησιμοποίησης νέων τεχνολογιών και η εισαγωγή στον επιστημονικό τρόπο σκέψης.

Η απόκτηση βασικών γνώσεων, μεθόδων και τεχνικών αφ' ενός συμβάλλουν στην κατανόηση των φυσικών, χημικών, βιολογικών, γεωγραφικών και γεωλογικών φαινομένων και στην ανάδειξη της σημασίας τους στην αρμονική συνύπαρξη ανθρώπου – περιβάλλοντος και αφ' ετέρου δίνουν σε κάθε άνθρωπο τη δυνατότητα της δια βίου ανανέωσης και αξιοποίησης των γνώσεων και δεξιοτήτων. Έτσι μπορεί να αναπτύξει την ικανότητα να αντιμετωπίζει ορθολογιστικά καταστάσεις, να επιλύει κοινωνικά προβλήματα, να αναβαθμίζει την ποιότητα της ζωής και να διαχειρίζεται σωστά το περιβάλλον, αφού θα έχει αποκτήσει την κριτική ικανότητα επιλογής των εφαρμογών εκείνων που βελτιώνουν την ποιότητα ζωής με τις λιγότερες αρνητικές συνέπειες.

Για την κατάκτηση αυτών των δεξιοτήτων έχουν ορισθεί στόχοι, θεματικές ενότητες και ενδεικτικές δραστηριότητες στα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών στα ΑΠΣ της γενικής εκπαίδευσης. Οι ίδιοι στόχοι θα πρέπει να διέπουν και τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών των Κωφών μαθητών. Οι κωφοί μαθητές έχουν τις ίδιες δυνατότητες και ικανότητες με τους ακούοντες μαθητές και γι' αυτό πρέπει να έχουν και τις ίδιες ευκαιρίες στην μάθηση. Φυσικά, αναφερόμαστε σε αμιγώς κωφούς ή και βαρήκοους μαθητές χωρίς άλλα ψυχοσωματικά ή νοητικά προβλήματα. Επίσης θεωρούμε απαραίτητη προϋπόθεση ότι οι μαθητές αυτοί έχουν παρακολουθήσει κανονικά τα γλωσσικά μαθήματα και έχουν μια γλωσσική ανάπτυξη αντίστοιχη με αυτή των ακούοντων μαθητών (γραπτό κυρίως και λιγότερο προφορικό λόγο αλλά και επαρκή γνώση της νοηματικής γλώσσας). Έτσι στο πλαίσιο των ίσων ευκαιριών στην εκπαίδευση για όλες τις βαθμίδες υποστηρίζουμε ότι δεν θα πρέπει σε τίποτα να παρεκκλίνουμε από τα σχολικά βιβλία και τους εκπαιδευτικούς στόχους του εκάστοτε αναλυτικού προγράμματος γενικής εκπαίδευσης που ισχύει για όλα τα σχολεία. Για την παροχή όμως ίσων με τους ακούοντες μαθητές ευκαιριών στους κωφούς μαθητές πρέπει να ακολουθηθούν τρόποι διδασκαλίας που θα τους επιτρέπουν την καλύτερη δυνατή προσέγγιση στη γνώση:

- Αρχικά θα πρέπει να γνωρίζουμε ότι για να επικοινωνεί και να συνεργάζεται ο δάσκαλος με τους κωφούς μαθητές όσο το δυνατόν πιο εποικοδομητικά, θα πρέπει να γνωρίζει και να χρησιμοποιεί τη νοηματική γλώσσα, που είναι η μητρική γλώσσα των κωφών. Είναι απαραίτητο ο εκπαιδευτικός να γνωρίζει πολύ καλά τη νοηματική γλώσσα ώστε να επιτυγχάνεται η καλύτερη δυνατή επικοινωνία αφού, όπως είναι γνωστό σύμφωνα με τις σύγχρονες εκπαιδευτικές μεθόδους, ο δάσκαλος δεν πρέπει να είναι η «αυθεντία της τάξης» αλλά να λειτουργεί ως υποστηρικτής της γνωστικής διαδικασίας. Πρέπει να αξιολογεί τις απόψεις και τις προσπατούμενες γνώσεις των μαθητών για το θέμα που θέλει να διδάξει και στη συνέχεια με την καθοδήγησή του να προχωρούν οι μαθητές στην ανακάλυψη, κατανόηση και εμπέδωση της γνώσης. Επομένως για να μπορεί να καθοδηγήσει σωστά τους μαθητές θα πρέπει να γνωρίζει τη νοηματική, ώστε να επικοινωνεί με τους μαθητές αφ' ενός αλλά και να αντιλαμβάνεται τις συζητήσεις και διεργασίες στις ομάδες μεταξύ των μαθητών αφ' ετέρου.

- Θα πρέπει επίσης να δοθεί βαρύτητα στη συνεργασία των μαθητών. Στην τάξη ή στο εργαστήριο να τους ανατίθενται εργασίες ή πειράματα στα οποία να μπορούν δουλεύουν σε ομάδες δύο – τριών ατόμων. Έτσι ασκούνται επιπλέον σε δεξιότητες που απαιτούν ικανότητα συνεργασίας και επικοινωνίας, κάτι το οποίο είναι ιδιαίτερης σημασίας ειδικά για τους κωφούς μαθητές που μεγαλώνουν σε περιβάλλον ακουόντων (αποτελούν το 90-95% του συνόλου των κωφών μαθητών) και έχουν μειωμένες ευκαιρίες επικοινωνίας, πληροφόρησης και ανταλλαγής εμπειριών.
- Επειδή σε μια σχολική τάξη το γνωστικό επίπεδο των μαθητών συνήθως παρουσιάζει σημαντικές αποκλίσεις, είναι χρήσιμο να χωρίζονται οι μαθητές της τάξης σε ομάδες μαθητών με ίδιο σχεδόν επίπεδο και να τους δίνονται εργασίες, ανάλογες του επιπέδου τους, με στόχο την σταδιακή κατάκτηση του επιδιωκόμενου με το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών επιπέδου. Παράλληλα είναι σκόπιμο οι μαθητές σε άλλες περιστάσεις να μοιράζονται σε μικρότερες ομάδες όχι σύμφωνα με το κοινό γνωστικό επίπεδο, αλλά με τρόπο που ενθαρρύνει την αλληλεπίδραση και την αλληλοδιδασκτική μεταξύ των μαθητών.
- Θα πρέπει οι εκπαιδευτικές διαδικασίες να εισάγουν σταδιακά τους μαθητές από το πιο εύκολο, το πολύ απλό στο πιο δύσκολο και πιο σύνθετο. Αυτό είναι ιδιαίτερα απαραίτητο όταν πρόκειται για αφηρημένες έννοιες. Επιπλέον οι δραστηριότητες που θα αναλαμβάνουν οι μαθητές θα πρέπει να είναι κατάλληλα σχεδιασμένες έτσι ώστε αφ' ενός να τα «καταφέρνουν» για να ικανοποιείται και να ενισχύεται η αυτοπεποίθησή τους και αφ' ετέρου να κατακτούν το καινούργιο στοιχείο, το πιο δύσκολο, που με την κατάλληλη βοήθεια του δασκάλου θα τους ανεβάσει στο επόμενο σκαλοπάτι.

Θα ήταν χρήσιμο σε αυτό το σημείο να παρουσιάσουμε ένα παράδειγμα:

Έστω λοιπόν ότι θέλουμε να διδάξουμε την έννοια της πυκνότητας. Θα πρέπει πρώτα οι μαθητές να γνωρίζουν πώς γίνεται η μέτρηση της μάζας και του όγκου. Εξηγείται αρχικά στους μαθητές η έννοια της πυκνότητας: «Η ποσότητα της ύλης (μάζα) που περιέχει η μονάδα του όγκου π.χ. 1 κυβικό εκατοστό ενός σώματος». Στο εργαστήριο οι μαθητές μετράνε τη μάζα ενός κυβικού εκατοστού σωμάτων από διαφορετικά υλικά. Επισημαίνεται στους μαθητές ότι οι μετρήσεις αντιστοιχούν στις πυκνότητες. Πραγματοποιούν τις απαραίτητες μετρήσεις οι μαθητές και καταγράφουν τα αποτελέσματα των μετρήσεών τους. Στη συνέχεια για τον υπολογισμό της πυκνότητας και την εισαγωγή του τύπου, δίνεται στους μαθητές σαν άσκηση ένα σώμα με όγκο διαφορετικό από τη μονάδα του όγκου και τους ζητείται να βρουν τη μάζα, τον όγκο και την πυκνότητα. Σύμφωνα με τις εμπειρίες τους οι μαθητές θα βρουν τη μάζα και τον όγκο.

Τώρα για τον υπολογισμό της πυκνότητας θα πρέπει να βοηθηθούν από τον εκπαιδευτικό να σκεφτούν όπως σε ένα πρόβλημα αριθμητικής στο οποίο δίνεται η τιμή (μάζα) των πολλών μονάδων (όγκου) και ζητείται η τιμή της μιας (διαίρεση). Αφού σκεφτούν και κατανοήσουν ότι πρέπει να πραγματοποιηθεί διαίρεση της μάζας δια του όγκου και αφού την υπολογίσουν, στη συνέχεια θα πρέπει να τους ζητηθεί να αντικαταστήσουν την έκφραση: πυκνότητα ίσον με μάζα δια όγκο, με τα σύμβολά τους, που τους δίνονται, και να καταλήξουν στον τύπο. Έτσι ο υπολογισμός της πυκνότητας και ο τύπος διδάσκεται κατά βάση με τη συμμετοχή των μαθητών.

- Για κάθε μάθημα θα πρέπει να δίνεται το αντίστοιχο λεξιλόγιο με τις λέξεις που είναι στόχος να μάθουν οι μαθητές να κατανοούν αλλά και να γράφουν. Στο λεξιλόγιο αυτό μπορεί να υπάρχουν λέξεις απλές καθημερινές όπως άνεμος, χιόνι κ.α. αλλά και λέξεις ορολογίας όπως βαρύτητα, σειсмоγράφος κ.α. Οι λέξεις αυτές συναντώνται στην πορεία του μαθήματος και θα πρέπει να αποδίδονται και στη νοηματική γλώσσα και γραπτώς. Επίσης πρέπει να δίνονται στους μαθητές φύλλα εργασίας στα οποία θα γίνεται

χρήση και εμπέδωση των λέξεων αυτών και ακόμα θα πρέπει να τους δίνεται η δυνατότητα να εκφραστούν στον γραπτό λόγο.

- Σημαντικό είναι επίσης να δίνονται στους μαθητές εικόνες ή φωτογραφίες κατάλληλα επιλεγμένες για τους διδακτικούς σκοπούς του μαθήματος μέσα από τις οποίες θα μπορεί να τους ζητηθεί σαν εργασία να κάνουν μετρήσεις, συγκρίσεις, παρατηρήσεις και να εξαγάγουν συμπεράσματα. Προτείνεται λοιπόν να υπάρχει ένα αρχείο εικόνων – φωτογραφιών, το οποίο θα έχει τη δυνατότητα ο εκπαιδευτικός να συμπληρώνει με οποιαδήποτε άλλη εικόνα θεωρεί απαραίτητη.
- Επίσης θα πρέπει ο διδάσκων να γνωρίζει ότι απευθύνεται κυρίως στο οπτικό κανάλι επικοινωνίας των μαθητών οπότε για την καλύτερη κατανόηση των διαφόρων εννοιών καλό είναι να χρησιμοποιήσει και άλλα εποπτικά μέσα όπως χάρτες, διαφάνειες, προπλάσματα, CD – Rom 's, και video στα οποία θα δίνονται οι πληροφορίες στη νοηματική γλώσσα ή ακόμα και films με υπότιτλους και ταυτόχρονη διερμηνεία στη νοηματική γλώσσα.
- Επιπροσθέτως είναι γνωστό ότι η διεξαγωγή πειραμάτων στις Φυσικές Επιστήμες είναι εξαιρετικά απαραίτητη αφού είναι μια σχεδιασμένη αναπαράσταση των φυσικών φαινομένων. Είναι εύλογο να προσθέσουμε ότι η ανάγκη αυτή είναι ιδιαίτερα επιτακτική όσον αφορά τους κωφούς μαθητές. Προς αυτήν την κατεύθυνση όμως απαιτείται η ύπαρξη εργαστηρίων με κατάλληλο και επαρκή εξοπλισμό ώστε να μπορεί να στηρίξει την εκτέλεση πειραμάτων από μικρές ομάδες μαθητών, δυο – τριών ατόμων. Φυσικά το πείραμα δεν είναι πάντα εφικτό, είτε γιατί τα απαιτούμενα υλικά είναι εξαιρετικά ακριβά είτε γιατί κάποια πειράματα είναι επικίνδυνα. Σ' αυτές τις περιπτώσεις το πείραμα μπορεί να αντικατασταθεί με εξομοίωση πειράματος σε υπολογιστή ή με παρουσίαση video, που προϋποθέτει κατάλληλο λογισμικό και οπτικό υλικό στη νοηματική γλώσσα.
- Τα βιβλία θα πρέπει να δίνουν το νόημα κυρίως με σχέδια και εικόνες. Ο γραπτός λόγος που θα χρησιμοποιείται θα πρέπει να είναι απλός και κατανοητός, προσεγγμένος έτσι ώστε σταδιακά, από το δημοτικό μέχρι και το λύκειο, να εισάγει το μαθητή από την απλούστερη στη συνθετότερη διατύπωση που χρησιμοποιείται από τις θετικές επιστήμες. Δεν θα πρέπει γενικά να ξεχνάμε ότι στις Φυσικές Επιστήμες και στα Μαθηματικά ο κύριος στόχος μας είναι η απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων τέτοιων που να βελτιώνουν την ποιότητα ζωής του ατόμου (αντιμετώπιση πρακτικών προβλημάτων, φροντίδα υγείας, σεβασμός στο περιβάλλον κ.τ.λ.), ο εκπαιδευτικός λοιπόν οφείλει να σκέφτεται ότι για να πετύχει τους στόχους αυτούς ο μαθητής πρέπει να κατανοεί όσο το δυνατόν καλύτερα τις έννοιες που προσπαθεί να του διδάξει.
- Μια επίσης σπουδαία διδακτική τεχνική είναι η δραματοποίηση, όπου είναι δυνατόν να συμβεί. Έτσι π.χ. μπορεί να εξηγηθεί ο τρόπος με τον οποίο αντιδρούν δυο χημικές ενώσεις αν αυτές παριστάνονται από δύο ζευγάρια μαθητών πιασμένα χέρι – χέρι τα οποία συγκρουόμενα αφήνουν τα χέρια (σπάει ο δεσμός) και αλλάζουν ταίρι (καινούργιος δεσμός).
- Επίσης πολύ σημαντικό είναι να προωθείται η απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων με βιωματικό τρόπο όπως π.χ. με επισκέψεις σε μουσεία φυσικών επιστημών, τεχνολογικά κ.λ.π. Φυσικά πριν την επίσκεψη είναι απαραίτητο να γίνεται από τον εκπαιδευτικό εξέταση της καταλληλότητας των εκθεμάτων. Αν δηλαδή προσφέρονται για τη διδασκαλία του συγκεκριμένου μαθήματος. Στη συνέχεια θα πρέπει να αφιερώνεται πριν την επίσκεψη χρόνος μέσα στην τάξη προκειμένου να ενημερωθούν οι μαθητές για το τι πρόκειται να δουν και να κατανοήσουν το λεξιλόγιο με τις αναγκαίες καινούργιες έννοιες και τις ορολογίες. Καλό είναι επίσης να τους δοθεί φύλλο εργασίας το οποίο θα συμπληρώσουν κατά την επίσκεψή τους στο μουσείο. Η ξενάγηση θα πρέπει να γίνεται στη νοηματική γλώσσα.

Εδώ μπορούμε να προσθέσουμε και ένα δεύτερο παράδειγμα βιωματικής μάθησης:

Έστω ότι πρόκειται να διδαχθεί η έννοια της μέσης θερμοκρασίας ημερήσιας και μηνιαίας καθώς και η αποτύπωσή τους σε γραφική παράσταση. Δίνονται φύλλα εργασίας στα οποία οι μαθητές θα καταγράφουν τις θερμοκρασίες π.χ. στην αίθουσα διδασκαλίας (ελάχιστη – μέγιστη) για ένα μήνα, καθημερινά. Με την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού θα υπολογίσουν την μέση ημερήσια και την μέση μηνιαία θερμοκρασία και θα κάνουν την γραφική παράσταση. Απαιτείται προσοχή στον τρόπο σύνταξης των φύλλων εργασίας, γι αυτό καλό είναι να υπάρχει ένας σχετικός οδηγός για τον εκπαιδευτικό.

- Όσον αφορά στα μαθηματικά θα πρέπει να υπάρξει μια στροφή από την στείρα απομνημόνευση στην κατανόηση βασικών μαθηματικών εννοιών. Επίσης επειδή και πάλι απευθυνόμαστε στο οπτικό κανάλι των μαθητών, θα πρέπει όπου είναι δυνατόν να κάνουμε χρήση γεωμετρικών οργάνων και κατασκευών. Όπως και στις φυσικές επιστήμες έτσι και στα μαθηματικά η ακρίβεια στη χρήση της γλώσσας των μαθηματικών και η ανάλυση και επεξήγησή της είναι απαραίτητη, όπως επίσης η χρήση μαθηματικών παιχνιδιών, μαθηματικού λογισμικού για τους υπολογιστές και video με διερμηνεία στην νοηματική γλώσσα.
- Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι ο κυριότερος στόχος στη διδασκαλία των μαθηματικών αλλά και των φυσικών επιστημών είναι να βρίσκουμε και να παρέχουμε στους μαθητές εκείνα τα υλικά και εκείνες τις δραστηριότητες που θα τους είναι όσο το δυνατόν πιο προσιτά και τα οποία θα πρέπει να μην είναι προφορικά αλλά να δίνουν ερεθίσματα και να διεγείρουν το ενδιαφέρον τους ώστε να επιζητούν όλο και περισσότερο την γνώση.

Η πορεία του κάθε μαθήματος μπορεί να αξιολογείται από τον εκπαιδευτικό μέσα από κατάλληλα tests και εκπαιδευτικά παιχνίδια ή δραστηριότητες. Ο εκπαιδευτικός γενικά γνωρίζοντας τη σημασία του κοινωνικού έργου που επιτελεί και χρησιμοποιώντας την εμπειρία, την φαντασία, την εφευρετικότητα και την αγάπη για τη δουλειά του έχει τη δυνατότητα, το δικαίωμα αλλά και την υποχρέωση να συμπληρώσει και να επεκτείνει όλα τα παραπάνω προτεινόμενα προς επίτευξη των σκοπών της εκπαίδευσης.

Για την εφαρμογή όμως οποιασδήποτε διδακτικής τεχνικής είναι απαραίτητη στο ξεκίνημα κάθε μαθήματος να αναπτύσσεται η κατάλληλη σχέση μεταξύ εκπαιδευτικού και μαθητών του τμήματος ώστε μέσα από την γνωριμία και την από κοινού θέσπιση κανόνων που θα πρέπει όλη η ομάδα να σέβεται και να τηρεί (π.χ. αλληλοσεβασμός, αλληλοβοήθεια, εργατικότητα, προσοχή κ.α.), θα προχωρήσει στην αποτελεσματικότερη εφαρμογή των διδακτικών τεχνικών.

10.1. Προτεινόμενη υλικοτεχνική υποδομή

1. Βιβλία βοηθητικά για τους μαθητές.
2. Βιβλία βοηθητικά για τους δασκάλους
3. Δημιουργία video με διερμηνεία στη νοηματική.
4. Δημιουργία Cd – Rom με ορολογία στην νοηματική
5. Αίθουσα με τις εξής προδιαγραφές:
  - A) Πάγκους εργασίας για τους μαθητές, 4 ατόμων, που να φέρουν στη μέση υποδοχή για τα υλικά και επικλινή επιφάνεια για τοποθέτηση πινάκων, ετικετών κ.τ.λ.
  - B) Καρέκλες ρυθμιζόμενου ύψους και περιστρεφόμενες, που θα διευκολύνουν την συνεχή οπτική επαφή των μαθητών μεταξύ τους και με τον εκπαιδευτικό.
  - Γ) Πίνακας ο οποίος να φέρει δύο πλαϊνά αυλάκια μέσα στα οποία θα ξετυλίγεται οθόνη λευκή για προβολές

Δ) Μικρή βιβλιοθήκη

Ε) Τουλάχιστον δύο ηλεκτρονικούς υπολογιστές

ΣΤ) Βιντεοπροβολέας που να συνδέεται με τον υπολογιστή

Ζ) Τηλεόραση και video

Η) Ντουλάπι για διάφορα μικρό – υλικά αναλώσιμα και μη και για την φύλαξη των video και cd - rom

6. Δυνατότητα παραγωγής έγχρωμων φωτοτυπιών.

11. ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΥΠΟΛΟΙΠΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ο πληθυσμός των κωφών παιδιών, όπως κάθε πληθυσμός, είναι ανομοιογενής και οι ανάγκες τους ποικίλες. Επομένως ο ρόλος του εκπαιδευτικού των κωφών παιδιών είναι σύνθετος, καθώς ο σχεδιασμός και η υλοποίηση της πορείας της διδασκαλίας κάθε μαθήματος απαιτεί να ληφθούν υπόψη και να συνυπολογιστούν πολλοί *παράγοντες*, οι πιο σημαντικοί από τους οποίους είναι οι ακόλουθοι:

- Οι ιδιαίτερες ατομικές εκπαιδευτικές ανάγκες κάθε του μαθητή, που ορίζονται και υλοποιούνται με το εξατομικευμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα του κάθε μαθητή.
- Το περιεχόμενο και οι στόχοι του μαθήματος, οι οποίοι παραμένουν κατά βάση κοινοί με αυτούς της γενικής εκπαίδευσης.
- Η διαθεματικότητα, που αποτελεί βασική διδακτική προσέγγιση για όλα τα γνωστικά αντικείμενα.
- Οι γενικές συνθήκες που επικρατούν στην τάξη, όπως ο αριθμός και η σύνθεση της σχολικής τάξης, η διαθεσιμότητα εποπτικού υλικού, η εξειδίκευση των εκπαιδευτικών στην εκπαίδευση του κωφού παιδιού κλπ.

Παράλληλα με τους παραπάνω παράγοντες πρέπει να συνυπολογισθούν οι παιδαγωγικές και διδακτικές αρχές της Φιλοσοφίας της *Διγλωσσίας*, σύμφωνα με την οποία έχει σχεδιαστεί το Αναλυτικό Πρόγραμμα, αλλά και κάποιες γενικότερες οδηγίες, που ανταποκρίνονται στις εκπαιδευτικές ανάγκες των κωφών παιδιών. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να ακολουθήσει αυτές τις αρχές και οδηγίες, προκειμένου να διευκολύνει το διδακτικό του έργο και να ενισχύσει τη μαθησιακή εξέλιξη του κωφού παιδιού:

11.1. Διδακτικές αρχές που βασίζονται στη Διγλωσση Εκπαιδευτική Προσέγγιση για Κωφούς μαθητές

Σύμφωνα με τις βασικές αρχές της Διγλωσσίας, η κύρια γλώσσα της διδασκαλίας και της επικοινωνίας είναι η *ΕΝΓ*, η οποία αποτελεί τη βάση για την απόκτηση της δεύτερης γλώσσας, της Ελληνικής, κυρίως στη γραπτή μορφή της. Ειδικότερα:

- Η εισαγωγή σε κάθε μαθησιακή δραστηριότητα και σε οποιοδήποτε διδακτικό αντικείμενο γίνεται κατ' αρχήν μέσα από τη νοηματική γλώσσα. Για παράδειγμα η συζήτηση με τους μαθητές για τα περιστατικά και τα γεγονότα της καθημερινής ζωής και της επικαιρότητας στην ΕΝΓ δημιουργεί κλίμα ενδιαφέροντος και συνοχής και αφυπνίζει το ενδιαφέρον για τις μαθησιακές διαδικασίες. Αν δεν αναπτυχθεί θετικό και επικοινωνιακό κλίμα στην τάξη, οποιαδήποτε εκπαιδευτική διαδικασία είναι αδύνατη.
- Η κατανόηση και εμπέδωση των εννοιών αποτελεί το βασικό στόχο σε όλα τα μαθήματα. Η κατάκτηση των νέων εννοιών και η εξοικείωση του παιδιού με την ειδική ορολογία που χρησιμοποιείται σε κάθε μάθημα γίνεται κατά βάση μέσα από την ΕΝΓ και το γραπτό λόγο. Κάθε έννοια, ορολογία καθώς και το λεξιλόγιο συζητούνται στην ΕΝΓ, με παράλληλη υποστήριξη με γράψιμο, έντυπα καθώς και εποπτικά υλικά.
- Οι οδηγίες των γραπτών ασκήσεων και των άλλων δραστηριοτήτων εξηγούνται στην ΕΝΓ. Σταδιακά οι μαθητές ενθαρρύνονται να κατανοούν τις γραπτές οδηγίες χωρίς υποστήριξη από τη μητρική τους γλώσσα. Αυτή η μετάβαση πρέπει να γίνεται με πο-

λύ συστηματικό τρόπο και με προσοχή ώστε να μην θυσιαστεί η γνωστική προς όφελος μιας επιφανειακής 'γλωσσικής' προόδου.

- Ο έλεγχος κατανόησης του περιεχομένου του νέου μαθήματος γίνεται με κριτική συζήτηση και ανακεφαλαιωτικές συζητήσεις στη νοηματική και με γραπτές ασκήσεις και εργασίες στην ελληνική.
- Η αξιολόγηση των μαθητών γίνεται στην Ε.Ν.Γ (ερωτήσεις, αναδιήγηση κλπ.) ή μέσα από το γραπτό λόγο. Σε κάθε περίπτωση λαμβάνεται υπόψη πως ο κύριος στόχος είναι να αξιολογηθεί αν τα παιδιά έχουν κατακτήσει τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες στο συγκεκριμένο μάθημα και αν έχουν κατακτήσει επομένως τις αντίστοιχες γλωσσικές δεξιότητες (αντιληπτικές και εκφραστικές). Συμβαίνει όμως συχνά, όπως σε πολλά δίγλωσσα παιδιά, το γλωσσικό επίπεδο της δεύτερης γλώσσας τους να μην είναι επαρκές για την κατανόηση και διατύπωση πολύπλοκων εννοιών και σχέσεων. Στις περιπτώσεις αυτές πρέπει να γίνει διεξοδικός έλεγχος της κατανόησης και εμπέδωσης στην μητρική γλώσσα, την νοηματική, στην περίπτωση των κωφών παιδιών.

11.2. Προσαρμογές στο μαθησιακό περιβάλλον.

Με κριτήριο τις γενικές εκπαιδευτικές ανάγκες των κωφών μαθητών, ο εκπαιδευτικός συνιστάται να κάνει τις απαραίτητες προσαρμογές στο μαθησιακό περιβάλλον έτσι ώστε το παιδί να έχει πρόσβαση σε αυτό (RNID, 2001). Ειδικότερα:

1. Όσον αφορά στη διαμόρφωση του περιβάλλοντος της σχολικής τάξης:

- Το περιβάλλον της τάξης πρέπει να είναι διαμορφωμένο ακουστικά με τέτοιο τρόπο, ώστε να διευκολύνει την ακουστική πρόσληψη των πληροφοριών για όσα παιδιά μπορούν να αξιοποιήσουν τις ακουστικές πληροφορίες (χοντρές κουρτίνες, χαλί/πλαστικό δάπεδο, κάλυψη σκληρών επιφανειών με μαλακό υλικό).
- Η θέση του μαθητή πρέπει να του επιτρέπει την οπτική επαφή με τον εκπαιδευτικό και τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης. Για το λόγο αυτό η διάταξη πρέπει να είναι ημικυκλική.
- Χρειάζεται κατάλληλος και επαρκής φωτισμός της τάξης για να διευκολύνει την οπτική επαφή του μαθητή με τον εκπαιδευτικό και τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης.
- Η προτεινόμενη θέση του εκπαιδευτικού είναι κοντά και απέναντι από τους μαθητές, ώστε το στόμα του και ο χώρος που νοηματίζει να είναι ορατός στα παιδιά.

2. Όσον αφορά στη διδασκαλία των μαθημάτων:

- Ο προφορικός λόγος του εκπαιδευτικού πρέπει να είναι καθαρός και ο ρυθμός του κανονικός, αλλά, όπου αυτό κρίνεται αναγκαίο, γίνονται επαναλήψεις και αφιερώνεται ο απαιτούμενος χρόνος για την ακουστική πρόσληψη των πληροφοριών.
- Είναι απαραίτητο να παρουσιάζουμε κάθε έναν που μιλάει/νοηματίζει στην τάξη, λέγοντας το όνομά του στην ελληνική ή τη νοηματική ή δείχνοντάς τον.
- Οι ερωτήσεις, οι απαντήσεις και τα σχόλια των μαθητών επαναλαμβάνονται από τον εκπαιδευτικό για να αποφύγουμε τον κίνδυνο να χαθεί κάποια πληροφορία από κάποιον μαθητή, που θα χάσει έτσι το 'νήμα' της διαδικασίας.
- Η παρουσίαση ιστοριών, γεγονότων, νέων εμπειριών, προβλημάτων γίνεται με παραστατικό τρόπο (έκφραση προσώπου, κίνηση και κάθε είδους κατάλληλα εξωγλωσσικά στοιχεία) είτε χρησιμοποιούμε την ελληνική είτε τη νοηματική στη διδασκαλία.

- Η νέα γνώση συνδέεται με τις προηγούμενες εμπειρίες των παιδιών και συνοδεύεται με πλούσιο εποπτικό και διδακτικό υλικό, με σκοπό οι μαθητές να κατανοήσουν τις νέες έννοιες.
- Δίνονται ευκαιρίες για την απόκτηση εμπειριών μέσα από επισκέψεις σε διάφορους χώρους, μουσεία και εκδρομές. Επομένως, η πρόσληψη πληροφοριών, όπου αυτό είναι δυνατόν, γίνεται με άμεση παρατήρηση των αντικειμένων, χώρων, φαινομένων κ.λ.π. Όπου είναι εφικτό, η διδασκαλία ξεκινάει στο άμεσο περιβάλλον, και στη συνέχεια επεκτείνεται, ενισχύεται και εμπλουτίζεται μέσα από το γραπτό κείμενο. Εναλλακτικά, μπορεί να ξεκινήσει από το γραπτό κείμενο και να εμπλουτιστεί ή να επεκταθεί μέσα από την επαφή του παιδιού με το άμεσο περιβάλλον. Η απόκτηση και η εμπέδωση της γνώσης ενισχύεται μέσα από τη βιωματική προσέγγιση.
- Η ενεργοποίηση της προηγούμενης γνώσης ή η κατανόηση της καινούργιας γνώσης ενισχύεται με τη χρήση οπτικού υλικού, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που απαιτείται υπέρβαση στο χώρο και στο χρόνο από το εδώ και το τώρα στο αλλού και στο άλλοτε.
- Τα φυλλάδια εργασίας καθώς και όλες οι σημειώσεις που δίνονται στους μαθητές πρέπει να είναι δακτυλογραφημένα με σαφή και κατανοητή γλώσσα, με υπογραμμισμένες τις λέξεις-κλειδιά και με οπτικές πληροφορίες που βοηθούν την κατανόηση ή συμπλήρωσή τους.
- Είναι σκόπιμο καινούργιες πληροφορίες και γνώσεις να μην εισάγονται ξεκομμένες αλλά να συνδέονται με τα γνωστικά πλαίσια που έχουν είδη κατακτήσει οι μαθητές. Ο εκπαιδευτικός πρέπει να λαμβάνει υπόψη του ότι πολλές από τις πληροφορίες, έννοιες και σχέσεις που παρουσιάζει, πολλοί κωφοί μαθητές τις αντιμετωπίζουν γνωστικά για πρώτη φορά. Για παράδειγμα όταν διδάσκουμε την υπεριώδη ακτινοβολία δεν πρέπει να θεωρούμε δεδομένη την στοιχειώδη, τουλάχιστον, γνωστική υποδομή που έχουν οι ακούοντες μαθητές για το θέμα αυτό από προηγούμενα ακούσματα, διαβάσματα και συζητήσεις. Για τους κωφούς μαθητές είναι πολύ πιθανόν, ιδίως στις μικρές ηλικίες και πριν αναπτύξουν δεξιότητες επικοινωνίας στην ελληνική νοηματική γλώσσα, να αντιμετωπίζουν το θέμα της υπεριώδους ακτινοβολίας που εισάγει ο εκπαιδευτικός, για πρώτη φορά.
- Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην κατανόηση και εμπέδωση των εννοιών, γιατί οποιαδήποτε παράλειψη δημιουργεί γνωστικά κενά. Συγκεκριμενοποιούνται και διασαφηνίζονται βασικές έννοιες μέσα από οπτικές πληροφορίες, με την ΕΝΓ και το γραπτό λόγο, όταν η άμεση πραγματικότητα δεν προσφέρεται γι' αυτό ή είναι απρόσιτη. Γίνεται επίσης έλεγχος, για να εντοπισθούν έννοιες που δεν έχουν κατανοηθεί. Σ' αυτήν την περίπτωση η ανατροφοδότηση μέσω της ΕΝΓ είναι απαραίτητη.
- Η χρήση οπτικών βοηθημάτων, όπως εικόνων, του πίνακα, των σχεδιαγραμμάτων, διαφανειών, πειραμάτων, αντικειμένων, βιβλίων, χαρτών είναι σημαντική για την κατάκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων.
- Τα οπτικά βοηθήματα που έχουν κάποια γενική χρήση στην καθημερινή εκπαιδευτική πράξη, όπως κάποιες οδηγίες σχετικά με την επίλυση προβλημάτων ή μία λίστα λεξιλογίου ή ο εννοιολογικός χάρτης, γράφονται στον πίνακα και αναρτώνται σε εμφανές σημείο της τάξης. (Με τον ίδιο τρόπο οι επαναλαμβανόμενες ακουστικές πληροφορίες στην τάξη, ανακαλούν το σχετικό γνωστικό υπόβαθρο των ακουόντων μαθητών).
- Η προσεκτική παρατήρηση των οπτικών βοηθημάτων και η ανάλυση των στοιχείων που τις αποτελούν βοηθάει στη νοερή αναπαράσταση των γεγονότων και στην κατανόηση των σχέσεων ενός προβλήματος.
- Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει και εξηγεί τη χρήση των οπτικών βοηθημάτων και σταδιακά ενθαρρύνει τα παιδιά να τα χρησιμοποιήσουν. Ειδικότερα, τα παιδιά παροτρύνονται να παρατηρούν τις εικόνες, να ανατρέχουν στα κείμενα και να διατυπώνουν τυχόν απορίες, εντυπώσεις, υποθέσεις, συγκρίσεις και να συζητούν πάνω στο περιεχόμενό τους. Επίσης, κάθε θέμα (κείμενο, ιστορία, γεγονός) πρέπει να συνοδεύεται

από εικόνες ή σχεδιαγράμματα, τα οποία εξυπηρετούν συγκεκριμένους εκπαιδευτικούς στόχους. Τέλος, δίνεται ο απαιτούμενος χρόνος, ώστε να μπορέσει ο μαθητής να αξιοποιήσει κατάλληλα τα οπτικά βοηθήματα.

- Η σύγχρονη τεχνολογία αξιοποιείται ως μέσο για την επίτευξη των διδακτικών στόχων και ιδιαίτερα η τηλεόραση, το επιδιασκόπιο και ο ηλεκτρονικός υπολογιστής. Ειδικά, ο ηλεκτρονικός υπολογιστής δίνει πολλαπλές δυνατότητες για την αναζήτηση πληροφοριών και την καλλιέργεια πολλών δεξιοτήτων μέσα από τη χρήση του κατάλληλου λογισμικού και του διαδικτύου. Επίσης, η χρήση του βίντεο είναι ιδιαίτερα σημαντική μέσα από την προβολή υποτιτλισμένων βιντεοταινιών με περιεχόμενο που εντάσσεται στο πλαίσιο του μαθήματος ή την προβολή βιντεοταινιών πρόσφατων και παλιότερων δραστηριοτήτων των παιδιών (εκδρομή, επίσκεψη), που συνδέονται με το μάθημα.
- Οι διδακτικές ενέργειες για την επίτευξη των στόχων, συζητιούνται με τους μαθητές, καταγράφονται στον πίνακα δραστηριοτήτων και αναρτώνται σε εμφανές σημείο της τάξης. Διαγράφονται από τους μαθητές οι δραστηριότητες που έχουν ολοκληρωθεί.
- Ανάλογα με τη σύνθεση της τάξης, δημιουργούνται συνθήκες που ευνοούν την ενεργητική συμμετοχή των μαθητών μέσα από τη συνεργατική μάθηση σε μικρές ομάδες των 3-4 μαθητών.
- Καλλιεργείται η αυτενέργεια των μαθητών με σκοπό να φτάνουν μόνοι τους στην ανακάλυψη, στην απάντηση ερωτημάτων και την επίλυση πρακτικών θεμάτων. Οι μαθητές αλληλεπιδρούν με πληροφορίες, υλικά, καταστάσεις, σχέσεις, φαινόμενα και γεγονότα, θέτουν στόχους και με την διακριτική αλλά προγραμματισμένη υποστήριξη από τον εκπαιδευτικό αποκτούν δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων.
- Οι δραστηριότητες των διδακτικών στόχων μπορεί να διαφοροποιηθούν ανάλογα με τις δυνατότητες του κάθε μαθητή.
- Δίνεται ευκαιρία για δραματοποίηση με ιδιαίτερη έμφαση στους πρότυπους ρόλους προσώπων πραγματικών, μυθικών και ιστορικών χαρακτήρων.
- Σε κάθε μάθημα χρησιμοποιείται ένα λεξιλόγιο με την ειδική ορολογία του συγκεκριμένου μαθήματος (π.χ. μαθηματικοί, φυσικοί, γεωγραφικοί, ιστορικοί κλπ. όροι), το οποίο πρέπει να είναι κοινό για όλα τα σχολεία, ώστε να υπάρχει ένα κοινά αποδεκτό λεξιλόγιο μεταξύ όλων των κωφών παιδιών και των εκπαιδευτικών. Η διαδικασία της καθιέρωσης λεξιλογίου επιστημονικής ορολογίας στην ελληνική νοηματική γλώσσα είναι ένα σημαντικό ζήτημα της εκπαίδευσης των κωφών και χρειάζεται να γίνεται με επιστημονικό και σύμφωνα με τους κανόνες της γλωσσολογίας τρόπο.

12. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Akamatsu, C.T. (1988). Summarising stories: The role of instruction in text structure in learning to write. *American Annals of the Deaf*, 133, 294-302.

Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Bure, M. και Bonder, F. (2000). *The Royal Institute for the Deaf "H.D. Gyot"- A Few Years beyond the Threshold towards Bilingual Education*. Sydney: ICED.

Carney, E. A., και Moeller, M. P. (1998). Treatment efficacy: Hearing loss in children. *Journal of Speech, language and Hearing Research*, 41, 561-584.

Chomsky, N. 1984. *Μορφή και Νόημα στις Φυσικές Γλώσσες*, Μετ. Μ. Μακρίδη, Αθήνα, Έρασμος.

Cummins, J. 1984. *Bilingualism and Special Education. Issues in Assessment and Pedagogy*. San Diego CA: College Hill Press.

ΦΕΚ (Τεύχος δεύτερο, αρ. φ. 303 13\4\03) ΔΕΠΠΣ, ΑΠΣ Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης, ΥΠΕΠΘ

Dobson, L. (1989). Connections in Learning to Write and Read: A Study of Children's Development through Kindergarten and First Grade. Στο Mason, J.M. (Eds) *Reading and Writing Connections*. Boston: Allyn and Bacon.

Fitzgerald, J. (1989). Enhancing two related thought processes: Revision in writing. *The Reading Teacher*, 42, 124-129.

Gaustad, M. (2000). Morphographic analysis as a word identification strategy for deaf readers. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 5, 60-80.

Graves, M. και Prenn, M. (1986). Costs and benefits of various methods of teaching vocabulary. *Journal of Reading*, 29, 596-602.

Gregory, S. (1995). Bilingualism and the Education of Deaf Children. Στο Knight, P. και Swanwick, R. (Εκδ.). *Bilingualism and the Education of Deaf Children: Advances in Practice*. Leeds: The University of Leeds.

Griffith, R.L. και Ripich, D.N. (1988). Story structure recall in hearing-impaired learning-disabled and non-disabled children. *American Annals of the Deaf*, 133, 43-50.

Hansen, B. (1989). *Trends in the Progress toward Bilingual Education of Deaf Children in Denmark*. Copenhagen, DK: Center for Total Communication.

Harrison, M. F. (1994) Preparing the Individualized Family Service Plan. Στο Roush, J. και Matkin, N.D. (Eds). *Infants and Toddlers with Hearing Loss. Family Centered Assessment and Intervention*, Baltimore MD: York Press.

Holt, J. (1993). Stanford Achievement Test – 8th edition: Reading comprehension subgroup results. *American Annals of the Deaf*, 138, 172-175.

Klass, C. S. (1996). *Home Visiting. Promoting Healthy Parent and Child development*, Baltimore, Maryland: Paul Brookes Publishing Co.

Κουρμπέτης, Β. 1997. Κοινωνική και Συναισθηματική Ανάπτυξη των Κωφών Παιδιών-Κοινωνική Εργασία, 45, 27-35

Kyle, J.G. και Allsop, L. (1982). Communicating with young deaf people. *Teacher of the deaf*, 6, 89-95.

Λαμπροπούλου, Β. (1993). Η Εξέταση της γραπτής γλώσσας των κωφών μαθητών. *Γλώσσα*, 30, 40-50.

Λαμπροπούλου, Β. (1999). Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών και Ειδικών Επιστημόνων ΣΜΕΑ Κωφών και Βαρηκόων. Εκπαιδευτικά Πακέτα Επιμόρφωσης, Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών

Λαμπροπούλου, Β. (2001). *Πολιτισμικές και Εκπαιδευτικές Ανάγκες του Κωφού Παιδιού*. Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών

Mandler, J.M. and Johnson, N.S. (1977). Remembrance of things parsed: Story structure and recall. *Cognitive Psychology* 9, 111-151.

Meadow-Orlans, K. (1994). Stress, support and deafness: Perceptions of infants' mothers and fathers. *Journal of Early Intervention*, 18, 91-102.

Meadow-Orlans, K., Mertens, D., και Sass-Lehrer, M. (2003). *Parents and their deaf children: The early years*. Washington, DC: Gallaudet University Press.

Moeller, M., Osberger, M., McConkey, A., και Eccarius, M. (1981). Some language skills of the students in the residential school for the deaf. *Journal of the American Deafness and Rehabilitation Association* 14, 83-111.

Moeller, M.P. (2000). Early Intervention and language development in children who are deaf and hard of hearing. *Pediatrics*, 106 (3), E43.

Moore, D. 1996. Educating the Deaf: Psychology, Principles and practice. Boston: Houghton Mifflin, 4th Edition.

Μπαμπινιώτης, Γ. (1998). *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.

Norden, K., Tvingstedt, A-L. και Heiling, K. (1989). *A Longitudinal Study of Deaf Children*. Occasional paper. Malmo, Sweden: Lund University, Department of Education Research

Ogden, P.W. (1998). *The Silent Garden: Raising your Deaf Child*. Washington, D.C.: Gallaudet University Press.

Padden, C., και Humphries, T. (1988). *Deaf in America: Voices from a culture*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Padden, C.A. (1996). Early Bilingual Lives of Deaf Children. Στο Parasnis, I. (Eds). *Cultural and Language Diversity and the Deaf Experience*. New York: Cambridge.

Παντελιάδου, Σ. (2000). *Μαθησιακές δυσκολίες και εκπαιδευτική πράξη: Τι και γιατί*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Paul, P. (1988). *Literacy & Deafness: The development of reading, writing and literate thought*. Needham Heights, MA: Allyn and Bacon.

Paul, P. και Gustafon, G. (1991). Hearing-impaired students' comprehension of high-frequency multimeaning words. *Remedial and Special Education, 12 (4), 52-62*.

Paul, P. και Quigley, S. (1994). *Language and Deafness*. San Diego, CA: College-Hill Press.

Pearson, P.D. και Spiro, R.J. (1982). Towards a Theory of Reading Comprehension Instruction. In K.G. Butler and G.P. Walach (Eds.). *Language Disorders and Learning Disabilities*. Rockville, MD: Aspen.

Perfetti, C. και Sandak, R. (2002). Reading optimally builds on spoken language: Implications for deaf readers. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education, 5, 32-50*.

Quigley, S.P. και Power, D. (1972). *The Development of Syntactic Structures in the Language of Deaf Children*. Urbana, IL: Institute for Research of Exceptional Children.

RNID (2001). *Promoting access to the curriculum*. London

Rottenberg, C.I. και Searfoss, L.W. (1992). Becoming literate in a preschool class: Literacy development of hearing-impaired children. *Journal of Reading Behaviour, 24, 463-479*.

Sass-Lehrer, M., (2003). Programs and services. Στο B. Bodner-Johnson & M. Sass-Lehrer (Eds), *The Young Deaf and Hard of Hearing Child. A Family-Centered Approach to Early Intervention*, Baltimore, Maryland: Paul Brookes Publishing Co.

Schirmer, B.R. (2000). *Language & Literacy Development in Children who are Deaf*. Boston: Allyn and Bacon.

Shanahan, T. (1980). The impact of writing instruction on learning to write. *Reading World, 19, 357-368*.

Shein, J. (1989). *At Home Among Strangers*. Washington D.C.: Gallaudet University Press.

Stahl, S. (1986). Three principles of effective vocabulary instruction. *Journal of Reading, 29, 662-668*.

Svartholm, K. (1994). Second Language Learning in the Deaf. Στο Ahlgren, I. και Hyltenstam, K. (Eds). *Bilingualism in Deaf Education: Proceedings of the International Conference on Bilingualism in Deaf Education. International Studies on Sign Language and Communication of the Deaf. 27*. Hamburg: Signum Press.

Swanwick, R. (1995). Deaf Children's Strategies for Learning English-How do They Do It? Στο Knight, P. και Swanwick, R. (Eds.). *Bilingualism and the Education of Deaf Children: Advances in Practice*. Leeds: The University of Leeds.

Tierney, R.J. και Pearson, P.D. (1983). Towards a composing model of reading. *Language Arts 60, 568-580*.

Winton P. J., και Bailey D. B., (1994). Becoming family Centered. Strategies for Self-Examination. Στο Roush, J. και Matkin, N.D. (Eds). *Infants and Toddlers with Hearing Loss. Family Centered Assessment and Intervention* Baltimore MD: York Press

Wolk, S και Allen, T.E. (1984). A 5-year follow-up of reading comprehension achievement of hearing-impaired students in special education programs. *The Journal of Special Educational Research, 18, 161-176*.

Yoshinaga-Itano, C., (2003). From screening to early identification and intervention: Discovering predictors to successful outcomes for children with significant hearing loss. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education, 8(11), 11-30*.

Τμήμα Ειδικής Αγωγής
Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών
για Μαθητές
με προβλήματα Ακοής
για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
ΕΚΧΡΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΑΡΧΑΪΚΗΣ

ΠΑΙΔΕΙΑ ΜΠΡΟΣΤΑ
2^ο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης

ΑΘΗΝΑ 2004